

מלחמה
בצפון

פרויקט מעקב תקשורת: יותר ממילים

"מלחמה עד הרגע האחרון"

התקשורת הישראלית במלחמת לבנון השנייה

פרויקט מעקב תקשורת:
יותר ממילים

"מלחמה עד הרגע האחרון" התקשורת הישראלית במלחמת לבנון השנייה

יולי 2007

מחקר וכתבינה:

פיקוח אקדמי:	ד"ר דניאל דור
ניהול המחקר:	שירי אירם, עופר ולודבסקי
חוקרים:	מיכל הראל-מזרחי (חוקרת בכירה), נעמי מנדל-לוי, צביקה רוטברט, אוהד שטדלר

הנהלת קשב:

נשיא:	דויד גרוסמן
יו"ר ומפקח אקדמי:	ד"ר דניאל דור
מנכ"ל מייסד:	יזהר באר
חברי הנהלה:	ד"ר תמר אשורי, פרופ' גליה גולן, מנואלה דבירי, ד"ר צביה ולדן, יפתח יעקב, אבי כצמן, ד"ר רם לוי, ד"ר עאדל מנאע, ד"ר לאה מנדליס, ענת סרגוסטי, חגית עופרן, עו"ד ד"ר יובל קרניאל, פרופ' פרנסס רדאי, פרופ' דב שנער

צוות קשב:

שירי אירם, מנהלת מחקר; מיכל הראל-מזרחי, חוקרת בכירה; עופר ולודבסקי, חוקר בכיר; נעמי מנדל-לוי, חוקרת; אורלי נוי, דוברת; צביקה רוטברט, חוקר; אוהד שטדלר, חוקר; ד"ר איתן שיפמן, מפתח משאבים



Ford Foundation

דו"ח זה נעשה בסיוע של האיחוד האירופי וקרן פורד. הדברים המופיעים בדו"ח משקפים את דעת קשב בלבד ואין הם מייצגים בהכרח את עמדת הקרנות המסייעות.

דו"ח זה מוקדש לזכרו של אורי גרוסמן
שנהרג במלחמת לבנון השנייה
ב-12 באוגוסט 2006.

עיקרי הדברים

1. הקדמה: "אנחנו ננצח"

בשנה שחלפה מאז מלחמת לבנון השנייה, נשטפה החברה הישראלית בגל חסר-תקדים של ביקורת כלפי מקבלי ההחלטות בממשלה ובצה"ל. בניגוד למלחמות קודמות, הגיעו רבות מהעובדות היסודיות לגבי המלחמה הזו לידיעת הציבור כמה חודשים לאחר שהסתיימה – בעקבות פרסום דו"ח הביניים של ועדת וינוגרד והפרוטוקולים של דיוניה. באווירה הזו, נוצר גם הרושם כאילו אמצעי התקשורת הישראליים, שהובילו את גל הביקורת הזה, היו ביקורתיים כלפי המלחמה גם במהלכה.

דו"ח זה, אם כן, מבקש להעמיד את הדברים על דיוקם: חוץ מאשר במקרים בודדים, יוצאים מהכלל, המפורטים בדו"ח, סיקרו כל אמצעי התקשורת הישראליים המרכזיים את המלחמה באופן מגויס כמעט לחלוטין – גם כאשר כתביהם שלהם הביאו חומרים חדשותיים שכללו כמעט את כל מה שוועדת וינוגרד גילתה חודשים אחר כך בחקירותיה. אלה נדחקו לשוליים במהלך עבודת העריכה. אמצעי התקשורת יצרו אווירה כללית של תמיכה מלאה ומוחלטת במלחמה ובצדקתה, והדחיקו באופן שיטתי את סימני השאלה שעלו כבר מהיום הראשון שלה. מפעם לפעם, הופיעו לצד התמיכה הזו גם דברי ביקורת על מרכיבים טקטיים כאלה או אחרים בניהול המלחמה, ודברי הביקורת האלה הלכו והתעצמו לקראת סוף המלחמה – ככל שהתברר שצה"ל אינו מצליח לנצח. אבל הרוח הכללית שנשבה מהסיקור של המלחמה, במובן הרחב, האסטרטגי, היתה בלתי ביקורתית בעליל – מתחילתה של המלחמה ועד סיומה.

הדו"ח מבוסס על ניתוח הסיקור המלא של המלחמה במהדורות החדשות המרכזיות של שלושת הערוצים הגדולים, ערוץ 1, ערוץ 2 וערוץ 10, ובשלושת העיתונים הגדולים – "ידיעות אחרונות", "מעריב" ו"הארץ". מדובר בנפח סיקור עצום: יותר מתשעת אלפים כתבות. ראוי לציין שלא כל אמצעי התקשורת סיקרו את המלחמה בדיוק באותו אופן. ערוץ 2 ו"מעריב" סיפקו לצרכניהם ברוב המוחלט של המקרים סיקור פטריוטי, נזעם, מגויס באופן גלוי. גם "ידיעות אחרונות" וערוץ 1 התגייסו, אבל עשו זאת באופן מתון יותר. "הארץ" וערוץ 10 סיפקו לעיתים מזומנות סיקור ביקורתי ומעמיק יותר – ולרגעים היה הדיווח בערוץ 10 ביקורתי ואמיץ במובן המלא של המילה. זה ראוי לציין. חשוב לשים לב להבדלים האלה בין אמצעי התקשורת, אבל חשוב להבין שגם "הארץ" וערוץ 10, כמו אמצעי התקשורת האחרים, הציגו סיקור מגויס במובנים רבים וקובעים.

מאז שהסתיימה המלחמה, ועד כתיבת שורות אלה, הגיעו אלינו, "ל"קשב", עדויות לא מעטות, מכלי ראשון ושני, של אנשי תקשורת שסיפרו על אוירת ההתגייסות שכבשה את חדרי

החדשות במהלך המלחמה. רוב אנשי התקשורת האלה ביקשו להישאר בעילום שם, ומשום כך לא נוכל לפרסם חלק מהעדויות האלה, שתוכנן יסגיר את המקור שלהן. אבל העדויות ששמענו היו דומות מאד זו לזו: הן סיפרו על תחושה מתלהמת, על היסחפות רגשית, על צנזורה עצמית והוראות מגבוה, ועל החשש להביע עמדות אופוזיציוניות אל מול תמונת העולם האחידה והחד-משמעית שהתבטאה, מדי יום, בסיקור עצמו. התמונה הכללית שעולה מהעדויות היא תמונה קשה: לא כך אמורה להתנהל תקשורת במדינה דמוקרטית.

מבין החומרים שהגיעו אלינו, אנחנו מפרסמים בדו"ח הזה שניים: האחד הוא עדותה של כתבת “ידיעות אחרונות”, יעל גבירץ, שהיתה שותפה בסבב הכותבים של מאמר המערכת של העיתון. ב-9 באוגוסט כתבה גבירץ מאמר חריף, תחת הכותרת **חטופים בצריח**, בו הזהירה מפני פעולה צבאית בלתי אחראית. למחרת, השעה אותה עורך העיתון, רפי גינת, מתפקידה. המסמך השני הוא מסמך פנימי, בלתי חתום, שנשלח לתפוצת עובדי “מעריב” לאחר המלחמה, על-ידי סמנכ”ל השיווק של העיתון. המסמך מתאר את האופן שבו התנהל העיתון במהלך המלחמה. נכתב בו, בין השאר:

“מעריב” הוכיח שוב במרוצת מלחמת לבנון 2, שהוא העיתון הפטריוטי ביותר מבין שלושת העיתונים הגדולים. בניגוד ל“ידיעות אחרונות” ו“הארץ”, שהתנהגו במלחמה כמו בשאר ימות השנה, ולא גיבשו קו מערכתי ברור, “מעריב” המשיך את מה שעשה בקומה זקופה גם בימים הקשים של חומת מגן (מבצע ג’נין) וגם בתקופת ההינתקות – תמיכה בצבא, עמידה איתנה לצד המדינה, ובלימה של ביקורת כל עוד הלחימה נמשכת.

גם כאשר היה בידינו חומר בעייתי הקשור לניהול הלחימה – המצב בימ”חים, המינויים הבעייתיים בפיקוד צפון, הוויכוחים המביכים בין מפקדים בכירים, ותלונות נוגעות ללב של חיילי מילואים היוצאים לקרב עם ציוד חלקי ובלוי – התאפקנו, במובן מסוים מעלנו בתפקידנו העיתונאי, אבל עשינו זאת כי שקלנו את השיקול הלאומי, הפטריוטי, והחלטנו שבמקרה של מלחמה, ובוודאי מלחמה שאינה מתקדמת כראוי ומשתבשת, אנחנו חלק מן המדינה, מותר וצריך לדחות את המחלוקת ואת הביקורת, ואיננו צריכים להתבייש או להתנצל על כך שאנחנו תומכים בצבא ובממשלה ומעניקים גיבוי. [...]

הדברים האלה מגובים בעדויות של עובדים ב“מעריב”.

במובן הזה, אפשר וצריך להתייחס למלחמת לבנון השנייה כאל הזדמנות שראוי לנצל. היום, שנה לאחר המלחמה, אחרי דו”ח הביניים של ועדת וינוגרד, אחרי הסערות הציבוריות, כולנו יודעים פחות או יותר כל מה שצריך לדעת על המלחמה הזו. לכן אפשר לחזור אל הסיקור התקשורתי של המלחמה, בזמן אמת, לבחון את דפוסי הסיקור, את מה שהיה בו ומה שלא היה בו, להבין את המשמעות הציבורית של הדפוסים האלה – ולהתחיל לשנות.

2. סיקור מטרות המלחמה ותהליך קבלת ההחלטות: "קונצנזוס סביב שולחן הממשלה"

התמיכה המלאה של אמצעי התקשורת במלחמת לבנון השנייה, החל מימיה הראשונים ועד סופה, התבטאה יותר מכל באופן שבו דיווחו אמצעי התקשורת לקוראיהם וצופיהם על מטרותיה של המלחמה, ועל תהליך קבלת ההחלטות שהוביל לפריצתה. היום, לאחר שהתפרסמו מסקנות הביניים של ועדת וינוגרד, כולנו כבר יודעים דבר או שניים על כל אלה. קשה למצוא מילים חד-משמעיות כמו הקביעה של ועדת וינוגרד, כי "הצורה בה יצאה ישראל למערכה אינה קבילה, אסור שתחזור על עצמה, ויש לחתור לתיקונה בהקדם". אבל לאורך כל המלחמה, חזרו אמצעי התקשורת ויצרו עבור צרכניהם את הרושם כי מדובר במהלך מתוכנן היטב, שיעדי ברורים ומובחנים, ורצויים מבחינתה של ישראל. בכך יצרו אמצעי התקשורת מצג-שווא של בהירות ותכליתיות – שלא היו קיימות במציאות.

סיקור משמעותי של תהליך קבלת ההחלטות בימים הראשונים של המלחמה כמעט לא הופיע באמצעי התקשורת. ברוב המוחלט של המקרים, ההחלטה לצאת למלחמה סוקרה באופן ממלכתי, כמעט חגיגי: אנחנו עומדים לעשות מה שצריך. ישיבת הממשלה תוארה כאירוע דרמטי והיסטורי, והקונצנזוס בין השרים הודגש פעם אחר פעם. רק בשולי השוליים של הסיקור התברר כי הקונצנזוס לא היה מלא, כי הרמטכ"ל, רב אלוף דן חלוץ, התחמק משאלות שנשאל על מטרותיה של המלחמה, וכי הממשלה אישרה למעשה את היציאה למלחמה בלי לראות תוכניות של ממש.

אמצעי התקשורת הציגו את מטרותיה של המלחמה כמוחלטות וברורות, גם כאשר המטרות השתנו מיום ליום; גם כאשר גורמים שונים הציגו מטרות שונות, לעתים באותו יום; גם כאשר היה ברור שחלק מהמטרות אינן ריאליות כבר מהיום הראשון; וגם כאשר המטרות עמדו בסתירה זו לזו. הסתירה החשובה מכולן היתה זו שבין החזרת החטופים ובין הפגיעה בחיזבאללה. לא קשה היה להבין, כבר בתחילת המלחמה, שמבצע שמטרתו "שינוי כללי המשחק" בלבנון יהפוך את החזרת השבויים למשימה כמעט בלתי-אפשרית. אבל התובנה הבסיסית הזו מעולם לא עלתה לדיון רציני ומעמיק ולא קיבלה כותרות של ממש.

3. הסיקור של מקבלי ההחלטות: "עמוד שדרה של פלדה"

הסיקור הבלתי ביקורתי של תהליך קבלת ההחלטות במלחמה הזו בא לידי ביטוי כמעט מגוחך באופן שבו בחרו אמצעי התקשורת, בתחילת המלחמה, להציג את דמויותיהם של אולמרט ופרץ. במקום לשאול את השניים את השאלות הקשות והמתבקשות, הכריזו אמצעי התקשורת על מהפך: הנה שני המנהיגים האזרחיים האלה הפכו למצביאים קשוחים. הם מדברים ללא חת, פועלים בביטחון, שולטים במצב ביד רמה – ומאפשרים לצה"ל לפעול ביד קשה נגד החיזבאללה.

התמונה הפיקטיבית הזו החזיקה מעמד עד שהמערכה בלבנון החלה להסתבך. אז החלו להישמע יותר ויותר קולות מתוך המערכת הצבאית שטענו כי הדרג המדיני מונע מצה"ל

לפעול כרצונו, ולא נותן לו לנצח. הקולות האלה השתלטו על הכותרות הראשיות של כל אמצעי התקשורת.

לאורך כל הלחימה, נדחקו לשולי הסיקור דיווחים על התבטלותו של הדרג המדיני בפני אנשי הצבא, ועל האופן השערורייתי שבו התנהלו יחסי העבודה בין הדרגים. מדובר בחומר חדשותי מהמעלה הראשונה, והוא הובלט באופן משמעותי בערוץ 10, ובמידה מסוימת גם ב“הארץ”. שאר אמצעי התקשורת לא נגעו בו.

גם דיווחים על חילוקי דעות בתוך המערכת הצבאית הופיעו במהלך המלחמה רק לעתים נדירות, והובלטו כמעט תמיד כאשר הגורמים המבקרים דרשו להפעיל יותר כוח. הנושא כבש את הכותרות במשך יומיים-שלושה, כאשר הרמטכ”ל החליט למנות את אלוף משה קפלינסקי לנציגו בצפון, ולמעשה להדיח את האלוף אודי אדם מתפקידו כאלוף פיקוד צפון. אבל גם ברגע הזה, הדיווחים על הדחת האלוף אדם נמנעו ברוב המוחלט של המקרים מבידור יסודי של אופן ניהול המלחמה – והתמקדו ביחסים האישיים בין אדם והרמטכ”ל.

4. חרדת התבוסה: “הספירה לאחור של הפרויקט הציוני כולו”

ככל שהתמשכה המלחמה, ובמיוחד לקראת סופה, השתלטה על אמצעי התקשורת תחושה קשה של אכזבה. האירועים הקשים במהלך המלחמה, חטיפת החיילים, הפגיעה הישירה בסטי”ל מול חופי לבנון, הקרבות הקשים שבהם נהרגו עשרות חיילים, מחדלי האספקה – כל אלה סוקרו באופן שלא ניסה להסתיר את העובדה שצה”ל מתקשה לתפקד, ובעיקר לא מצליח לנצח. אופן הסיקור הזה גרר אחריו לא מעט טענות כלפי אמצעי התקשורת – כאילו הם מסקרים את המלחמה באופן ביקורתי מדי. אבל את הסיקור הזה צריך לבחון מעט יותר מקרוב. הביקורת שהשמיעו אמצעי התקשורת נגד צה”ל נבעה תמיד, כמעט ללא יוצא מהכלל, מתמיכה מוצהרת וחד-משמעית במלחמה עצמה. זו היתה ביקורת שדרשה פעולה תקיפה ויעילה יותר, לעתים נקמה, פגיעה מסיבית יותר בלבנון, ובעיקר – יותר תוצאות בשטח. יותר ניצחונות. הביקורות שפורסמו באמצעי התקשורת העבירו, בסופו של דבר, את המסר הבא: המלחמה צודקת ונכונה, אבל מקבלי ההחלטות לא מנהלים אותה כמו שצריך, ולכן אנחנו מפסידים. דבר מהם לא אמר: משהו לא בסדר במלחמה הזו כשלעצמה.

כשאמצעי התקשורת נואשו ממקבלי ההחלטות, ראש הממשלה, שר הביטחון והרמטכ”ל, הם נצמדו לחיילים בשטח, שבאו בטענות קשות כלפי הדרגים הבכירים וסיפרו על מחדלים שלא מאפשרים להם, לחיילים, לנצח את האויב. אמצעי התקשורת חזרו ודרשו, בשמם: תנו לנו לנצח. הדיווחים האלה על תסכול החיילים והקצינים בשטח הצטרפו למאות רבות של כתבות שסיפרו על גבורתם של אותם החיילים והקצינים עצמם, ועל המסירות המוחלטת שלהם. כל הדיווחים הללו יחד ייצרו תחושה של התגייסות מוחלטת לטובת המלחמה הזו.

התחושה הכללית שהסיקור הזה העלה לא היתה של ביקורת, אלא של תבוסה. והתחושה הזו הלכה והתחזקה לנוכח האופן שבו סיקרו אמצעי התקשורת את הצד השני – ארגון

החזיבאללה, ומנהיגו נסראללה. כמו ערפאת ובן לאדן לפניו, נסראללה תואר כדמות מעולם האגדות: גאון-רשע, שטן מתוחכם שמצליח להכות בנו פעם אחר פעם ולצאת מזה בחיים.

כל זה יצר בסופו של דבר הרגשה כמעט היסטורית של מלחמת קיום, מלחמה של להיות או לחדול. למחדלים של צה"ל היתה משום כך משמעות אחת ויחידה: ישראל מאבדת את כושר ההרתעה שלה. לכן אסור היה להפסיק את המלחמה. לא לפני שמנצחים. בתוך תמונת העולם האפוקליפטית הזו, למותר לציין, לא היה מקום לסיקור ביקורתי אמיתי, כזה שמבקש לבחון את עצם הצדקתה המעשית, המדינית והמוסרית של המלחמה.

5. העורף הישראלי: היהודים "לא נשברים" — הערבים "מאמינים לנסראללה"

היום, לאחר שהתפרסמו תחקירים שונים בנושא, אנחנו כבר יודעים שהמדינה נכשלה בטיפול באזרחי הצפון במהלך המלחמה. במצב העניינים הזה, שלא היה בגדר סוד כבר בימי המלחמה הראשונים, אפשר היה לצפות מאמצעי התקשורת לבחון באופן רציני את השאלות הרלוונטיות, ולהציג אותן. בזמן אמת, בפני מקבלי ההחלטות: האם קיימת מערכת מיגון תקינה? האם המקלטים שמישים? מה נעשה בפועל כדי לספק הגנה לאזרחים שנשארו בצפון? האם קיימות הנחיות לאזרחים כיצד לנהוג במצב חירום זה? האם המדינה ערוכה לפינוי אזרחים במקרה הצורך? האם, כאשר התקבלה ההחלטה לצאת למלחמה, נלקחו הנתונים האלה בחשבון?

אבל לא כך סיקרו אמצעי התקשורת את סיפורו של העורף במהלך המלחמה. אמצעי התקשורת בחרו להציג בפני קוראיהם וצופיהם סיפור אחר, סיפור מגויס. הסבל האזרחי בצפון נרתם לתמיכה במלחמה, ומשום כך סופר בשני חלקים: החלק האחד סיפר על אזרחים יהודים, שמעבירים, בשגרת היום-יום שלהם, מסר ברור לאויב, לממשלה ולצה"ל: לא ישברו אותנו. אנחנו חזקים, ואנחנו מחזקים את ידי הממשלה וצה"ל בכל אשר יעשו. החלק האחר סיפר על אזרחים ערבים, והחלק הזה עסק באופן כמעט אובססיבי בשאלת הנאמנות: האם אתם איתנו או נגדנו? במצב העניינים הזה, כמעט לא נשאר מקום במסגרת הסיקור לדיווח על מצבם של אזרחי הצפון בפועל.

הדיווחים על תושבי הצפון שלא היו כל כך חזקים, אלה שנוקדו לעזרה ולא קיבלו אותה, ואלה שלא דווקא תמכו במהלך הצבאי — כל אלה נדחקו לשולי השוליים של הסיקור. בנוסף, נדחקה אל השוליים העובדה המכרעת שהמדינה, שאימצה את תושבי הצפון אל חיקה ברמת ההצהרות, למעשה זנחה אותם בפועל: לא הושיטה להם עזרה, לא דאגה להם למקלטים ראויים ולא הכינה תוכנית לפינויים. בהקשר הזה עשו "הארץ" והערוץ הראשון עבודה מרשימה יותר מכל השאר. אבל גם אצלם, נבלעו הדיווחים מהסוג הזה בים הדיווחים המגויסים.

6. הפגיעה בלבנון: “כאילו רעידת אדמה פקדה אותה”

האוכלוסייה האזרחית בדרום לבנון ובביירות ספגה במלחמה פגיעות קשות ביותר – קשות הרבה יותר מאלו שספגו האזרחים בישראל. על-פי דו“חות שונים, נהרגו בתקיפות חיל האוויר על לבנון יותר מאלף ומאה בני אדם, כשליש מתוכם ילדים. יותר מארבעת אלפים בני אדם נפצעו. כמיליון אזרחים ברחו צפונה והפכו לפליטים. למותר לציין, שהרוב המכריע של נפגעי המלחמה בלבנון לא היו קשורים בחיזבאללה.

סיקור הפגיעה המסיבית הזו בלבנון, אם כן, מגלה דפוס מרתק: לפני הפצצת חיל האוויר על כפר קנא, ב-30 ביולי, שבה נהרגו עשרות אזרחים, פעלו אמצעי התקשורת, ברוב המוחלט של המקרים, על-פי העקרון שקראנו לו בדו“ח – “עקרון ההפרדה”: הסבל של אזרחי לבנון סוקר באופן רחב יחסית, ולפעמים אפילו באמפתיה – אבל הסיקור הופרד כמעט לחלוטין, בכל אמצעי העריכה האפשריים, מהפעולות של צה“ל שגרמו לסבל הזה. צה“ל תואר כמי שעסוק בלחימה בחיזבאללה, פוגע רק בתשתיות הטרור, ומקפיד שלא לפגוע באוכלוסייה אזרחית. הסבל הלבנוני תואר בנפרד, כאסון שנחת על אזרחי לבנון משום מקום, כאילו נפל עליהם משמיים. ביירות, למשל, נראתה בכתבות האלה, בלשונו של אחד הכתבים, “כאילו רעידת אדמה פקדה אותה”. השילוב בין שני התיאורים האלה ניתק את הקשר הסיבתי בין פעולות צה“ל ותוצאותיהן בשטח.

דיווחים ביקורתיים על ההפצצות המסיביות של חיל האוויר על מרכזי האוכלוסייה האזרחית בלבנון, במיוחד בביירות, נדחקו לשולי הסיקור. באותה המידה נדחקו דיווחים על חילוקי דעות קשים, בתוך מערכת הביטחון, באותה השאלה עצמה. למותר לציין, שהדיווחים האלה על הוויכוחים בין גורמי הביטחון מטילים צל כבד מאד על טענותיו החוזרות ונשנות של צה“ל, על כך ש“לא ידע” על האזרחים שנמצאו במקומות שונים שהופצצו. השאלה עלתה באופן מפורש בישיבות של גורמי הביטחון, וכתבים קיבלו על כך דיווחים ברורים. הדפוס הזה קיבל משנה תוקף גם בסיקור נלהב של התמיכה הבינלאומית בישראל. התחושה הכללית היתה: אם העולם אינו בא אלינו בטענות, אין לנו מה לבוא בטענות אל עצמנו.

אחרי האירוע בכפר קנא, הדברים השתנו. עכשיו התגייסו אמצעי התקשורת, ברובם המוחלט, להוכיח בדרכים שונות ומשונות שישראל אינה אשמה בהרג בכפר קנא. הסיקור שיקף, יותר מכל דבר אחר, את עמדת התעמולה המתגוננת של ישראל הרשמית, ושל צה“ל לאחר האירוע. הטענות הבינלאומיות נגד ישראל תוארו כתעמולה אנטי-ישראלית, והסיקור התמקד בטענות המוכרות: צה“ל הוא הצבא המוסרי ביותר בעולם, הוא עושה ככל שביכולתו כדי להימנע מפגיעה באזרחים; החיזבאללה הוא זה שמשתמש בהם כמגן אנושי. יום לאחר ההפצצה בכפר קנא, יש לציין, התברר שלא היה מידע מודיעיני ממוקד על הבניין שהותקף. מתוך סבך התירוצים שטווה צה“ל כדי להסיר מעל עצמו אחריות על האירוע, עלה מידע חדשות ראשון במעלה לגבי האופן שבו צה“ל בוחר את מטרותיו בלבנון: צה“ל לא פגע בבניין שהתמוטט על יושביו בטעות: המטרות שנבחרו הוגדרו מראש כרחבות היקף ולא ממוקדות, והן כללו את כל בנייני המגורים שנמצאו בתוך השטח המסומן כמטרה. התברר גם כי השר פרץ “שיחרר את הצבא ממגבלות לגבי פגיעה באוכלוסייה אזרחית”. אבל כל אלה נבלעו בים התירוצים וההכחשות, ולא הגיעו מעולם לתודעת הציבור בישראל.

7. המגעים המדיניים: "לא נפסיק עכשיו את האש"

לאופן הסיקור הכולל הזה, על כל מרכיביו, היתה השפעה מכרעת על האופן שבו סיקרו אמצעי התקשורת את הניסיונות המדיניים השונים להשיג הסכם הפסקת אש ולסיים את המלחמה. לאורך כל תקופת המלחמה עלו הצעות שונות, מגורמים שונים, לפתרונות מדיניים. רעיונות שונים לפשרה הועלו בפסגת שמונה המדינות המתועשות, שהתכנסה בסנט-פטרבורג באמצע יולי; בפסגת רומא, בסוף החודש; ולאורך כל התקופה על-ידי נשיא לבנון, שרת החוץ האמריקנית, האו"ם והאיחוד האירופי. דובריה הרשמיים של ישראל – אולמרט, פרץ ומפקדי הצבא – התייחסו לאורך רוב התקופה הזו אל ההצעות בזלזול גלוי ומוחצן. אבל בסופו של דבר, כאשר נכנס לתוקפו הסכם הפסקת האש, ב-14 באוגוסט, העריכו גורמים רבים, בתוך המערכת השלטונית ומחוצה לה, שישראל היתה יכולה להשיג הישגים מדיניים גדולים יותר אילו היתה מאזינה להצעות האלה, בתחילת המלחמה ולאחריה. למותר לציין, שהקשבה כזו היתה יכולה גם לחסוך בחיי אדם רבים בשני הצדדים. היום אנחנו יודעים, לאחר פרסום דו"ח הביניים של ועדת וינוגרד, עד כמה היו מקבלי ההחלטות שטופים בלהט המלחמה הזו, שיצאו אליה מבלי שידעו באמת מהן מטרותיה – ולכן גם לא ידעו באילו תנאים אפשר וכדאי להפסיק אותה.

ברוב המוחלט של המקרים, סיקרו אמצעי התקשורת את האופציה המדינית באופן ששיקף את הזלזול של מקבלי ההחלטות. הדיווחים על המגעים המדיניים הופיעו בעמודים הפנימיים של העיתונים, ועמוק בתוך מהדורות החדשות – ונבלעו בתוך ים הכותרות שהתגייסו בלהט פטריוטי למאמץ המלחמתי. ההצעות של נשיא לבנון התפרשו אך ורק כ"סימני שבירה בלבנון"; ההצעות המדיניות של המעצמות – כאישור לישראל להמשיך בפעולה בשטח. הצנעת הקולות שגרסו כי פתרון מדיני הוא אינטרס ישראלי, כולל קולה של שרת החוץ ציפי לבני, הבהירה באופן חד-משמעי כי אמצעי התקשורת מעדיפים הכרעה צבאית על-פני פתרון מדיני. לאורך המלחמה כולה, הקרין הסיקור הזה של האופציה המדינית, יותר מכל, את החשש הצה"לי שהסדר מדיני רק יפריע לצה"ל "לסיים את העבודה".

התסכול שהלך והתגבר מביצועיו של צה"ל בשטח, בחצי השני של המלחמה, רק הגביר את ההתנגדות לעיסוק בהסדר המדיני. בחלקה הראשון של המלחמה, המסר היה: "עכשיו לא מדברים, עכשיו מכים". המסר בחלק השני היה: "עכשיו, כשמאשימים אותנו בפשעי מלחמה, או כאשר מתגלה חולשתו של צה"ל, חייבים להכות חזק עוד יותר". בסופו של דבר, כאשר נמצאה הנוסחה שאפשרה את סיומה של המלחמה, קיבלו אותה אמצעי התקשורת בתחושה כללית של תבוסה. עכשיו, כשהסתיימה המלחמה, הופיעו פתאום באמצעי התקשורת קולות שאמרו: צריך היה לקבל את ההצעות המדיניות המקוריות, מתחילת המלחמה.

ביום שישי, ה-11 באוגוסט 2006, כאשר מועצת הביטחון של האו"ם כבר עמדה להצביע על הסכם הפסקת האש, החליט הקבינט הביטחוני על יציאה למבצע קרקעי נרחב בלבנון. מטרותיו המוצהרות היו לתפוס את השטח שעד הליטני, לחסל עוד אנשי חיזבאללה ומאגרי קטיושות, וכן לנסות ולהטות עד כמה שניתן, ועד הרגע האחרון, את טיוטת ההסכם לטובת ישראל. המבצע עלה בסופו של דבר בחייהם של 34 חיילי צה"ל. התהיות על היציאה למבצע הזה לא היו בגדר סוד באותו היום, ובימים שלאחריו, אבל גם עכשיו הן נדחקו אל שולי הסיקור.

רק ערוץ 10 שאל שאלות ביקורתיות ואמיצות על הסיבות שעמדו מאחורי אישור המבצע השערוייתי הזה – כולל סקרי הפופולאריות של ראש הממשלה. שאר אמצעי התקשורת קראו, כמעט ללא יוצאים מהכלל – “מלחמה עד הרגע האחרון”.

8. סיכום

מכל התחושות, הדעות וההרגלים שגורמים לאמצעי התקשורת להתגייס כשפורצת מלחמה, אחת התפיסות העקשניות ביותר היא שאסור להעביר ביקורת תוך כדי המלחמה – שצריך לחכות עד שהיא תיגמר. מכל התחושות, הדעות וההרגלים, זו גם התפיסה האבסורדית ביותר.

אין שום משמעות לעיתונות ביקורתית ואמיצה בדיעבד. את השאלות הקשות באמת צריך לשאול תוך כדי המלחמה, מכיוון שאז יש עדיין סיכוי כלשהו לשנות. אם אמצעי התקשורת היו מעלים אל הכותרות הראשיות את העובדה שביישובים רבים אין מקלטים, והמדינה אינה מסייעת לתושבים – ייתכן שהמדינה היתה נאלצת לעשות משהו, בזמן אמת, ולא משאירה את העובדה לארקדי גידמק. אם אמצעי התקשורת היו מבליטים את העובדה שגורמים בינלאומיים שונים העלו הצעות טובות להפסקת אש כבר בימים הראשונים, ייתכן שלא היינו צריכים לדון אחר כך, בדיעבד, בשאלה למה אולמרט ופרץ התעלמו מההצעות האלה. אם אמצעי התקשורת היו מבליטים את הביקורת העקרונית על המלחמה הזו, את ההבנה שלא היו לה מעולם מטרות מוגדרות, את העובדה שיצאנו אליה מתוך תחושת עלבון ותסכול – ייתכן שהיא היתה מתקצרת. אולי הגורמים הפוליטיים שהתנגדו ליציאה אל הליטני, בסוף המלחמה, היו מצליחים למנוע את ההחלטה האומללה הזו, שעלתה בחייהם של עוד 34 חיילים. אם העובדה שהשר פרץ שיחרר את צה”ל ממגבלות על פתיחה באש היתה עולה לכותרות, כפי שהיתה חייבת, אולי אפשר היה למנוע משהו מההרס הנורא שזרענו בלבנון. סיקור ביקורתי שמתעורר כאשר הוא כבר לא אקטואלי הוא בגדר מעשה טקסי שאין לו משמעות. אמצעי התקשורת מבקרים, מפרסמים, מגלים – ואז עוברים הלאה, לנושא הבא. בדיוק בגלל זה, יכול היה אולמרט, בימי הביקורת הקשים ביותר, לאחר פרסום דו”ח הביניים של ועדת וינוגרד, להחליט שהוא נשאר בתפקידו. הוא ידע יפה מאד שגל הביקורת הציבורית ידער. הוא לא היה אקטואלי כבר ברגע שהתחיל.

משום כך, השאלה איננה רק כיצד סיקרו אמצעי התקשורת הישראליים את מלחמת לבנון השנייה. השאלה החשובה באמת היא כיצד יסקרו אמצעי התקשורת את המלחמה הבאה. אנשי התקשורת, העורכים והמנהלים, הכתבים והפרשנים, חייבים לערוך בעצמם את חשבון הנפש שדרשו לאחר המלחמה, ובצדק גמור, ממקבלי ההחלטות בממשלה ובצה”ל. זה חייב לקרות. וזה חייב לקרות עכשיו. לפני שתפרוץ המלחמה הבאה. לא אחריה.

תוכן העניינים:

15	1. הקדמה: "אנחנו ננצח"
	2. סיקור מטרות המלחמה ותהליך קבלת ההחלטות:
25	"יש קונצנזוס סביב שולחן הממשלה"
27	מטרות המלחמה (1): "החטופים טיפה יחכו"
33	מטרות המלחמה (2): "משאלת לב מעט הזויה"
36	מטרות המלחמה (3): "אולמרט שינה אתמול את עמדתו"
41	3. סיקור מקבלי ההחלטות: "עמוד שדרה של פלדה"
45	התמונה נסדקת: "אולמרט מנע הישג"
49	מלחמות הגנרלים: "זו פגיעה ממשית באודי אדם"
53	4. חרדת התבוסה: "הספירה לאחור של הפרויקט הציוני כולו"
54	חטיפת החיילים: "הכללים שהיו בצפון נגמרו"
57	חרדת התבוסה: "איפה העוצמה הצבאית של צה"ל?"
64	הצד השני (1): "העובדה שנסראללה נושם, זה מחדל ישראלי?"
70	הצד השני (2): "מלחמת ישראל-איראן הראשונה"
79	5. העורף הישראלי: היהודים "לא נשברים" – הערבים "מאמינים לנסראללה"
80	העורף היהודי: "גיבורים שלא הכרנו"
88	בשולי הסיקור (1): "אנחנו כבר ממוטטים"
91	בשולי הסיקור (2): "לממשלה אין פתרונות"
97	העורף הערבי: "מקשיבים לנסראללה"
108	מחדלי הממשלה: "נסראללה מתנצל"

6. הפגיעה בלבנון: ”כאילו רעידת אדמה פקדה אותה” 113
- לפני כפר קנא: ”חיל האוויר כבר תקף 500 יעדים בלבנון” 114
- בשולי הסיקור: ”למישהו שם לא רועדת היד?” 119
- העולם איתנו: ”מדינת ישראל צודקת” 125
- אחרי כפר קנא: ”ירו משם קטיושות” 127
- בשולי הסיקור: ”פרץ שיחרר את הצבא ממגבלות לגבי פגיעה באוכלוסייה” 135
7. המגעים המדיניים: ”לא נפסיק עכשיו את האש” 139
- ההצעות המדיניות: ”סימני שבירה בלבנון” 144
- האופציה המדינית מופיעה ונעלמת: ”בורחים או נלחמים” 150
- המבצע הקרקעי והפסקת האש: ”יש גבול לכל תעלול” 155
8. סיכום 163
- נספח 1: מהלכים חד-צדדיים: ”השאלה שרבים שואלים היום ...” 165
- נספח 2: בינתיים, בשטחים הכבושים: ”באוגדת עזה הסתיים עוד מבצע מוצלח” 173
- נספח 3: השופטת דורנר: ”באופן כללי, התקשורת היתה פטריוטית” 179

1 < הקדמה: "אנחנו ננצח"

את סיפורה של התקשורת הישראלית במלחמת לבנון השנייה צריך להתחיל בפער הבלתי ניתן לגישור בין שתי כותרות שהדפיס עיתון "מעריב" בעמודו הראשון – האחת ביום הראשון למלחמה, השנייה – כשמונה חודשים לאחר שהסתיימה. הכותרת הראשונה, שהופיעה ככותרת הראשית של גיליון ה-13 ביולי 2006, זעקה: **הכרזת מלחמה**. כותרת הגג לכתבת התחקיר שפורסמה ב-30 במרץ 2007, הכריזה: **כך התגלגלנו למלחמה שלא רצינו**.

"מעריב", כדרכו, ניסה לעשות כאן באופן בוטה וגלוי משהו שכל אמצעי התקשורת האחרים ניסו לעשות בחודשים שלאחר המלחמה, בדרכים צנועות יותר. הוא ניסה לטשטש את עקבותיו ולספר את הסיפור מהסוף להתחלה: עכשיו, חודשים לאחר המלחמה, בעיצומה של סערת הביקורת הציבורית, אנחנו כבר יודעים שלא היינו אמורים לרצות במלחמה הזו – ולכן, בעצם, לא רצינו בה כבר אז.



"מעריב", עמוד ראשון, 13 ביולי 2006.

תחקיר: כך התגלגלנו למלחמה שלא רצינו

היום הראשון

9:30 ראש אגף המבצעים מעדכן: “אין לנו קשר עם ילבנה”. פרץ: “מה זה ילבנה?” ■ 12:45 המזכיר הצבאי מציע לגייס מילואים. חלוץ חוחר: “לא מגייסים אף אחד” ■ 15:00 פרץ שואל: “6 שעות אנחנו לא מצליחים לחלץ סנק 500 מטר מהגבול, איך נעשה את כל מה שאנחנו מתכננים?” ■ 23:50 האלוף אייזנקוט מודאג: “חייבים לעצור הכל, השרים לא מבינים את משמעות ההחלטה שקיבלו”

עמיר רפפורט, מוסף שבת



ה-12 ביולי
המלחמה
השחורה

ההאמר של אגף
מילואים ואזור
רצועת אזור החשודה
עירום, טיפוס

“מעריב”, עמוד ראשון, 30 במרץ 2007.

ראוי, אם כן, כבר בתחילת הדברים, להעמיד את הדברים על דיוקם: אף אחד מכלי התקשורת הישראליים המרכזיים לא סיקר את המלחמה כמלחמה שהתגלגלה אליה מבלי שרצינו. חוץ מאשר במקרים בודדים, יוצאים מהכלל (שאליהם עוד נגיע), כל אמצעי התקשורת הישראליים סיקרו את המלחמה באופן ששידר תמיכה מלאה ומוחלטת במלחמה ובצדקתה. התמיכה התבטאה בדרכים שונות: לפעמים היתה מתלהמת ולפעמים פחות. מפעם לפעם הופיעו לצידה דברי ביקורת על מרכיבים טקטיים כאלה או אחרים בניהול המלחמה, ודברי הביקורת האלה הלכו והתעצמו לקראת סוף המלחמה – ככל שהתברר שצה"ל אינו מצליח לנצח. אבל הרוח הכללית שנשבה מהסיקור של המלחמה, במובן הרחב, האסטרטגי, היתה בלתי ביקורתית בעליל – מתחילתה של המלחמה ועד סיומה. הכותרות הבאות, מדגם מצומצם מתוך מאות רבות, מייצגות יפה את פני הדברים:

“מעריב”, כותרת הגיליון, ה-13 ביולי:

אלוף פיקוד העורף: להכין מקלטים בצפון הארץ (כותרת ג).

הכרזת מלחמה (כותרת ראשית, באותיות ענק).

צה"ל יצא הלילה למבצע “שכר הולם” * חיל האוויר נערך להפציץ שורת יעדים בעומק לבנון * מחיר הדמים של אירועי אתמול: שני חיילים חטופים, 4 הרוגים ו-4 נעדרים בטנק שהושמד כליל (כותרת משנה).

“הארץ”, כותרת הגיליון, ה-13 ביולי:

הממשלה אישרה התקפות כבדות בלבנון; ישראל נערכת למטחי רקטות ארוכות טווח.

"ידיעות אחרונות", כותרת הגיליון, ה-13 ביולי:

צה"ל הולם בחיזבאללה בעקבות המארב הקטלני * חשש: טילים עד נתניה * הממשלה החליטה: (כותרת גג).

מלחמה (כותרת ראשית, ענק).

אחר חצות אישרו שרי הממשלה: מלחמה כוללת נגד חיזבאללה עד לסילוק מלא של האיום בגבול הצפון * צה"ל יתקוף מהאוויר, מהים ובפעולות קרקע [...] (כותרת משנה).

"ידיעות אחרונות", כותרת ראשית בעמוד 2, ה-14 ביולי:

"ביירות תבער"

"מעריב", כותרות בגיליון ה-18 ביולי:

אנחנו ננצח (כותרת, עמוד הראשון).

אמש: החל גיוס מילואים מוגבל (כותרת הגיליון, עמוד הראשון).

הנאום הדהד גם בטהרן ובדמשק (כותרת ראשית, עמוד 2).

אולמרט עומד בחזית קשה ונכון לרגע זה, הוא עומד בה בכבוד * "עוד יהיה קשה יותר" הוא אמר אתמול לאומה בהופעה רהוטה שהפכה אותו למנהיג * ואילו נסראללה נפל לבור שבו נקברו סדאם חוסיין וערפאת, אשר חשבו שהעורף הישראלי פריך והיסטרי (כותרת משנה, עמוד 2).

"ידיעות אחרונות", כותרת הגיליון, ה-18 ביולי:

ראש הממשלה אהוד אולמרט בנאום ראשון מתחילת המלחמה: (כותרת גג).

"אנחנו ננצח" (כותרת ראשית ענק, המרכאות במקור).

אלה הסעיפים המתגבשים של ההסדר לסוף המלחמה: הרחקת חיזבאללה צפונה מהליטני ופריסת כוחות צבא לבנון, החזרת שלושת החיילים החטופים, הפסקת ההפגזות על ישראל, הפסקת הפעילות הישראלית ונסיגה מעזה, שחרור השרים וחברי הפרלמנט הפלסטינים * כדי להגיע להסדר תתמקד הלחימה מהיום בשני כיוונים: פגיעה בצמרת חיזבאללה והריסה מוחלטת של תשתיות הארגון בדרום לבנון (כותרת משנה).

81% להמשיך במבצע עד סילוק חיזבאללה * 78% אולמרט מתפקד טוב בניהול המבצע * 72% פרץ מתפקד טוב כשר ביטחון * 87% צה"ל מנהל את המבצע בצורה מוצלחת (כותרת ראשית נוספת, מתחת לכותרת הגיליון).

ערוץ 1, כותרת בפתח מבט, ה-18 ביולי:

צה"ל מפציץ יעדים בלבנון וכותש את מפקדות החיזבאללה. פרץ: אין לנו כוונה לעשות חצי עבודה.

ערוץ 10, כותרת בפתיח המהדורה, ה-23 ביולי:

גורמים בצה"ל: רק כניסה עד הליטאני תעצור את הקטיושות [ציטוט מפי אחד החיילים בשטח]: “מבינים את גודל האירוע ורוצים להיכנס”.

“ידיעות אחרונות”, כותרות הגיליון, ה-24 ביולי:

כוחות גדולים של צנחנים וגולני בדרך לפעולה קרקעית נגד המאחזים הגדולים של חיזבאללה (כותרת גג).

יוצאים לכבוש את מעוז הטרור (כותרת ראשית, גדולה).

בכירים בפיקוד הצפון: אמש החל השלב המשמעותי של המבצע הקרקעי * גופות לוחמי חיזבאללה יועברו לשטח ישראל כקלף מיקוח * ראש אמ"ן: חיזבאללה נפגע אך לא נשבר. (כותרת משנה).

ערוץ 2, כותרת בפתיח המהדורה, ה-29 ביולי:

ישראל השתלטה על שידורי הטלביזיה של חיזבאללה ואיימה על נסראללה – יומן קרב.

ערוץ 10, כותרת בפתיח המהדורה, ה-30 ביולי:

אלפי מילואימניקים לובשים מדים [אחד החיילים אומר]: “הולכים לפוצץ אותך [נסראללה] חבל לך על הזמן, חבל לך על הזמן!!!”.

“הארץ”, עמוד ראשון, 13 ביולי.



“ידיעות אחרונות”, עמוד ראשון, 13 ביולי.



מהאספקה השוטפת מאיראן ומסוריה שבנתה מערך רקטות מסוכן של חיזבאללה. המדיניות של שמירת שלווה הצימרים בצפון היתה תשלום יתר על חשבון העתיד שהגיע, ומותר לומר עליה את מה שאומרים בתשדיר הפרסום הפופולרי: לשלם יותר – זה פשע (אמנון דנקנר).

מה נכון יותר? לפעול בכוחות מוגבלים ולהאריך בכך את משך הלחימה, את מספר הטילים המומטרים עלינו, ואת מספר אזרחינו הנהרגים והנפצעים – או להפעיל כוח אש חזק וקטלני, להרגיש פחות מוסריים ולקרב את רגע ההכרעה וההרתעה? הדילמה הבסיסית היא פשוטה וחותרת: האם נכון לשלם מחיר כבד בדם וגם בכסף כדי להיות הכי מוסריים מול אויב ותומכיו ששיקולי מוסר לא מזיזים להם? [...] אין לי בעיה להיות פחות מוסרי בעיני עצמי אם יש בכך כדי להציל חיו של ילד אחד מגולני. למענו אני מוכן לשטוף באש רותחת את מחבלי חיזבאללה, את עוזריהם, את משתפי הפעולה ומעלימי העין ואת כל מי שמריח חיזבאללה – ושימותו חפים מפשע שלהם במקום חפים מפשע שלנו. [...] צריך לשים בצד את יללות ההכאה העצמית של כל מיני במאים מתוסכלים וגיבורי תרבות בעיני עצמם. צריך להתעלם מהגיגיהם ומחוצפתם של כל מיני שדרנים ופרשנים שהמצלמה והמיקרופון גורמים להם להתנפח לדרגת רמטכלי-י-על. צריך להסתכל בעיניהם של החיילים והמפקדים, להגיד להם תודה ולתת להם לעשות את מה שהם יודעים. והם יודעים. אתם עוד תראו (רפי גינת).

בעודנו מנתחים את שלבי המערכה והקרבות בישראל, אסור לשכוח את הצו האסטרטגי החשוב ביותר במלחמה זו: את חיזבאללה ואת מה שארגון טרור זה מסמל, יש להביס בכל מחיר. זו האופציה היחידה שעומדת בפני ישראל. אסור להגיע למצב שבו ייווצר איזון אסטרטגי בין ישראל לבין חיזבאללה. אם חיזבאללה לא יחוש כי הובס במלחמה, תהיה זו קיצה של ההרתעה הישראלית מול אויביה בפועל ובכוח. ישראל לא בחרה במלחמה הזו, אך מרגע שהידרדרה אליה – היא הגיעה לפרשת דרכים אסטרטגית. חשוב שהציבור בישראל יידע שעל הפרק עומדות הכרעות קריטיות. מה שייקבע אינו עתידן של העיירה השיעית בינת ג'בייל ועמדות חיזבאללה במרון א-ראס, אלא עתידה ושלומה של מדינת ישראל (זאב שיף).

באותו היום, ראוי לציין, הקדיש “הארץ” כתבה בעמודו הראשון, ב-27 ביולי, לדבריו של מפקד פלוגה הנמצא בתוך לבנון. הכותרת אמרה, לא פחות ולא יותר: **“מי שלא יכול להגן על החירות שלו – לא זכאי לה”, אמר המ"פ**. בתוך הטקסט, עדיין בעמוד הראשון, נאמר:

“זה הזמן שלנו עכשיו”, אומר סרן אורי לביא, “זה הזמן שלנו עכשיו להיות אלה שקמים, עולים על וסטים-קסדות ודואגים שהגבול הזה יהיה מוגן. ולכל משימה שנידרש, מול כל כוח שנידרש, נעשה את זה על הצד הטוב ביותר. אם לא נעשה את זה, אין לנו פה זכות קיום”.

הנאום הזה נישא שלשום בלילה בלי מצלמות טלוויזיה, בלי ציניות. זה הדבר האמיתי. [...] “למרות שדיברו איתכם על זה אני אחזור”, פותח לביא: “אנחנו לא נפסיד את

המלחמה הזאת. אנחנו לא אלה שהתחלנו אותה, אבל חובתנו כצבא להיות מן לעם היהודי ולדאוג שהתושבים האלה שנמצאים פה במטולה ובחיפה יוכלו לחיות בשקט. "אם אנחנו לא נעשה את זה, אף אחד לא יעשה את זה. במשך אלפיים שנה חיכינו למדינה הזאת ואנחנו לא נתקפל בגלל שחבורה של מחבלים חושבים שהם יכולים להפחיד אותנו."

"אמרתי לכם את המשפט הזה ואני מאמין בו מאד", ממשיך סרן אורי לביא, "מי שלא יכול להגן על החירות שלו – לא זכאי לה. אם אנחנו כצבא, כמדינה, לא נדע להילחם בשיניים, עד טיפת הדם האחרונה, כדי שהעם הזה יוכל להיות חופשי בארצו הוא לא יהיה כזה."

אלה רק דוגמאות בודדות. אחרי שנגמרה, המלחמה הזו הפכה להיות "המלחמה שלא רצינו". במהלך המלחמה עצמה, היא זכתה לתמיכה מלאה וגורפת מצד אמצעי התקשורת כולם.

הדו"ח המקיף שלפניכם מבוסס על ניתוח הסיקור המלא של המלחמה – בין ה-12 ביולי לבין ה-15 באוגוסט 2006 – במהדורות החדשות המרכזיות של שלושת הערוצים הגדולים, ערוץ 1, ערוץ 2 וערוץ 10, ובשלושת העיתונים הגדולים – "ידיעות אחרונות", "מעריב" ו"הארץ". מדובר בנפח סיקור עצום: יותר מתשעת אלפים כתבות. (על שיטת המחקר, ראו מסגרת בעמוד 24). פרקי הדו"ח מוקדשים לצדדים השונים של הנושא. פרק 2 עוסק בסיקור תהליך קבלת ההחלטות שהוביל למלחמה, ובאופן שבו הגדירו אמצעי התקשורת, עבור קוראיהם וצופיהם, את מטרות המלחמה. פרק 3 עוסק בסיקור מקבלי ההחלטות – אולמרט, פרץ, חלוץ והאלופים. פרק 4 מתאר את סיקור האירועים בשטח, תוך כדי המלחמה, ואת תחושות החרדה שאחזו באמצעי התקשורת לנוכח מחליו של צה"ל והישגיו של החיזבאללה. פרק 5 עובר לדפוסי הסיקור של העורך, והאבחנה החדה שעשו אמצעי התקשורת בין העורך היהודי, החזק והאיתן, והעורך הערבי, שנאמנותו מוטלת בספק. פרק 6 מתאר כיצד התגייסו אמצעי התקשורת למשימת ההכחשה של אחריותה של ישראל על סבלם של אזרחי לבנון במהלך המלחמה. פרק 7 הוקדש לסיקור המהלכים המדיניים שהתנהלו לאורך המלחמה – סיקור שעמד, עד הרגע האחרון ממש, בצל החשש שהסדר מדיני "יפריע לצה"ל לנצח". שתי מסגרות נוספות, המופיעות בסוף הדו"ח – כנספחים, עוסקות בטיפול של אמצעי התקשורת, תוך כדי המלחמה, בשאלת הנסיגות החד-צדדיות (מלבנון ומעזה) – ובסיקור של האירועים השוטפים בשטחים.

ראוי לציין, כמובן, שלא כל אמצעי התקשורת סיקרו את המלחמה בדיוק באותו אופן. ערוץ 2 ו"מעריב" סיפקו לצרכניהם ברוב המוחלט של המקרים סיקור פטריטי, נזעם, מגויס באופן גלוי. גם "ידיעות אחרונות" וערוץ 1 התגייסו, אבל עשו זאת באופן מתון יותר. "הארץ" וערוץ 10 סיפקו לעיתים מזמנות סיקור ביקורתי ומעמיק יותר – ולרגעים היה הדיווח בערוץ 10 ביקורתי ואמיץ במובן המלא של המילה. זה ראוי לציין. חשוב לשים לב להבדלים האלה בין אמצעי התקשורת: נחזור אליהם לאורך כל הדו"ח. אבל חשוב גם להבין ש"הארץ" וערוץ 10, כמו אמצעי התקשורת האחרים, הציגו פנים מגויסות במובנים רבים וקובעים.

מאז שהסתיימה המלחמה, ועד כתיבת שורות אלה, הגיעו אלינו, ל"קשב", עדויות לא מעטות, מכלי ראשון ושני, של אנשי תקשורת שסיפרו על אוירת ההתגייסות שכבשה את חדרי

החדשות במהלך המלחמה. רוב אנשי התקשורת האלה ביקשו להישאר בעילום שם, ומשום כך לא נוכל לפרסם חלק מהעדויות האלה, שתוכנן יסגיר את המקור שלהן. אבל העדויות ששמענו היו דומות מאד זו לזו: הן סיפרו על תחושה מתלהמת, על היסחפות רגשית, על צנזורה עצמית והוראות מגבוה, ועל החשש להביע עמדות אופוזיציוניות אל מול תמונת העולם האחידה והחד-משמעית שהתבטאה, מדי יום, בסיקור עצמו. התמונה הכללית שעולה מהעדויות היא תמונה קשה: לא כך אמורה להתנהל תקשורת במדינה דמוקרטית.

מבין החומרים שהגיעו אלינו, אנחנו יכולים לפרסם שני מסמכים. האחד הוא עדותה של עיתונאית “ידיעות אחרונות”, יעל גבירץ, שהיתה שותפה בסבב הכותבים של מאמר המערכת של העיתון. ב-9 באוגוסט כתבה גבירץ מאמר חריף, תחת הכותרת **חטופים בצריח**, בו הזהירה מפני פעולה צבאית בלתי אחראית. למחרת, השעה אותה עורך העיתון, רפי גינת, מתפקידה. כך כתבה גבירץ במאמר:

מלחמה, מה לעשות, איננה תוכנית כבקשתך. מסיימים אותה בהתאם למגבלות ולברירות. לפני שנשלם חלילה על עוד מחטף קרבות בריבית דריבית, עדיף להקדים ולספוג כעת את העובדה ש”גבר-גבר” התגלה כישראלבולף, ולשקול לשלם את הנדרש מאתנו בחזית המדינית. בעוד שכלל לא בטוח שההשתלטות על השטח שמדרום לליטני תכריע את המלחמה, 7 הנקודות של סניורה מייצרות לה גבול אפשרי. הרי לפני חודש היתה משאלת ליבנו שחיזבאללה יורחק מהגבול וצבא לבנון יתפוס את מקומו. האם לפתע אנו כמהים שהאינדונזים יגנו עלינו? תבענו את חיזוק ממשלת לבנון, האם חיזוקה לא ייחשב להישג?

וכך כתבה במכתב ששלחה לנו:

כתבתי מראשית המלחמה 8 מאמרים, 2 בשבוע, עד שגינת שלח אותי ל”מקרה”. מקצועית, זאת זכורה לי כתקופה של אתגר-שיא ובידודות שיא. מכיוון שייצגתי קול כמעט יחיד בתקשורת, הייתי ערה מאוד לאחריות המוטלת עלי כלפי העיתון וכלפי הקוראים. גייסתי את הניסיון הרב שצברתי בכתיבת מאמרים באירועים ביטחוניים כאוטיים ובדקתי את עצמי מאוד בחומרה. אישית, הרגשתי אפילו סוג של הקלה כשרפי העיף אותי. מקצועית, לא ראיתי את הבעיה בהפעלת סמכותו אלא בכך שזאת הייתה “סמכות בחושך”. בלי לנמק, בלי לדווח, בלי לקחת אחריות.

המסמך השני שנוכל לפרסם הוא מסמך פנימי, בלתי חתום, שנשלח לתפוצת עובדי “מעריב” לאחר המלחמה, על-ידי סמנכ”ל השיווק של העיתון. המסמך מתאר את האופן שבו התנהל העיתון במהלך המלחמה. נכתב בו, בין השאר:

“מעריב” הוכיח שוב במרוצת מלחמת לבנון 2, שהוא העיתון הפטריטי ביותר מבין שלושת העיתונים הגדולים. בניגוד ל”ידיעות אחרונות” ו”הארץ”, שהתנהגו במלחמה כמו בשאר ימות השנה, ולא גיבשו קו מערכתי ברור, “מעריב” המשיך את מה שעשה בקומה זקופה גם בימים הקשים של חומת מגן (מבצע ג’נין) וגם בתקופת ההינתקות

– תמיכה בצבא, עמידה איתנה לצד המדינה, ובלימה של ביקורת כל עוד הלחימה נמשכת.

“מעריב” אימץ את הסיסמה: “ישראל חזקה”, חילק סטיקר כזה לקוראיו, העלה קמפיין שילוט חוצות ארצי, הצמיד את הסיסמה הזו לכל אחד מגיליונות המלחמה, ושיקף את רוח הסיסמה הזו בדיווחיו האחרניים והמאופקים.

גם כאשר היה בידינו חומר בעייתי הקשור לניהול הלחימה – המצב בימ”חים, המינויים הבעייתיים בפיקוד צפון, הוויכוחים המביכים בין מפקדים בכירים, ותלונות נוגעות ללב של חיילי מילואים היוצאים לקרב עם ציוד חלקי ובלוי – התאפקנו, במובן מסוים, מעלנו בתפקידנו העיתונאי, אבל עשינו זאת כי שקלנו את השיקול הלאומי, הפטריוטי, והחלטנו שבמקרה של מלחמה, ובוודאי מלחמה שאינה מתקדמת כראוי ומשתבשת, אנחנו חלק מן המדינה, מותר וצריך לדחות את המחלוקת ואת הביקורת, ואיננו צריכים להתבייש או להתנצל על כך שאנחנו תומכים בצבא ובממשלה ומעניקים גיבוי. [...] במרוצת המלחמה, תוך כדי הקרבות, הגיע אלינו המידע על הטלפון של הרמטכ”ל, רב-אלוף דן חלוץ, לברוקר שלו בבנק לאומי ביום התקרית הקשה עם החיזבאללה, שבה נהרגו 8 חיילים ונחטפו שניים. הפיתוי לפרסם את הידיעה הזו, סקופ ממדרגה ראשונה שהיה ברור שהוא חומר נפץ ציבורי, היה גדול. קיימנו על כך שורה של דיונים בצמרת המערכת, ביצענו בדיקה נוספת במסגרתה קיבלנו אישור ממקור נוסף שהטלפון לבנק אכן בוצע באותו יום, ובכל זאת, למרות שידענו שהסיפור מדויק ויש בו עניין לציבור וחובתנו לפרסם אותו – גילינו איפוק והקפאנו את הפרסום עד לסיום הקרבות, כדי לא לפגוע במורל ולא לחבל במאמץ המלחמתי. רק למחרת ההחלטה על הפסקת-אש, כאשר בשטח השתרר שקט, רק אז הוצאנו את הסיפור, וגם אז זה נעשה בצורה מאופקת. לא בכותרת ראשית צעקנית וצהובה, אלא בשליש כותרת ראשית, ובניסוח זהיר ולא מתלהם. [...]

“מעריב” הוא עיתון מסחרי, שמטבע הדברים רוצה למכור ולהרוויח. אבל תמיד בעת מלחמה או בתקופת משבר בוחרת הנהלת העיתון להקפיא את העניינים הללו לטובת שיקולים לאומיים. עורכי “מעריב” וכתבי רואים במדיניות הזו מקור של גאווה מקצועית וגם יתרון איכותי של ממש מול כלי התקשורת האחרים.

הדברים, כמובן, מדברים בעד עצמם, והם מגובים בעדויות של עובדים ב”מעריב”. אבל ראוי לציין, בניגוד לדברים שנאמרים במסמך הזה, שהעיתונים האחרים, וכמוהם גם ערוצי הטלוויזיה, פעלו גם הם בדרכים שונות כדי להוכיח את מידת הפטריוטיות שלהם. גם הם דחקו לשולי הסיקור חומרים חדשותיים בעלי משמעות אדירה, וגם הם נמנעו מפרסום חומרים קשים שהיו ברשותם.

במובן הזה, אפשר וצריך להתייחס למלחמת לבנון השנייה כאל הזדמנות שראוי לנצל. היום, שנה לאחר המלחמה, אחרי דו”ח הביניים של ועדת וינוגרד, אחרי הסערות הציבוריות, כולנו יודעים פחות או יותר כל מה שצריך לדעת על המלחמה הזו. לכן אפשר לחזור אל הסיקור התקשורתי של המלחמה, בזמן אמת, לבחון את דפוסי הסיקור, את מה שהיה בו ומה שלא היה בו, להבין את המשמעות הציבורית של הדפוסים האלה – ולהתחיל לשנות.

שיטת המחקר

שיטת המחקר מבוססת על אבחנה שיטתית בין שני שלבים עיקריים בתהליך הייצור של החדשות: שלב הכתיבה ושלב העריכה.

בשלב הראשון, מייצרים הכתבים, הפרשנים וכותבי הטורים את הטקסטים שלהם, ושולחים אותם למערכות החדשות. (כתבי הטלוויזיה, כמובן, שולחים כתבות מצולמות).

בשלב השני, מייצרים העורכים את הגיליון או המהדורה. הם קובעים איזה כתבות יתפרסמו ואיזה לא. הם קובעים את מיקום הכתבה (במקום בולט כמו העמוד הראשון או תחילת המהדורה, או במקום שולי, כמו בעמוד 17 או בסוף המהדורה). הם מצרפים לכתבות חומרים נוספים, כמו צילומים וכן הלאה. הם מעצבים את העמודים, וקובעים את מבנה המהדורה. וחשוב מכל: הם מנסחים את הכותרות. בעיתונים הניסוח כולל גם כותרות המשנה ואת כיתובי התמונות. בטלוויזיה מדובר בניסוח כותרות המהדורה, ודברי המגישים המציגים את הכתבות.

מחקרים רבים מצביעים על כך שצרכני התקשורת מסתמכים בקריאת החדשות שלהם בעיקר על תוצרי העריכה: הם מסתפקים לעתים מזומנות בקריאת הכותרות (או בצפייה בכותרות המהדורה), ובמקרים רבים כלל אינם מגיעים אל הטקסטים הכתובים (או אל שאר המהדורה). במקרים אחרים, כאשר הצרכנים נחשפים לכתבה עצמה, עבודת העריכה משפיעה באופן מובהק על אופן קריאת הכתבה: כתבה שהתפרסמה בעמוד הראשון תקרא כדיעה רצינית, חשובה ומהותית. כתבה בעמוד 17 תקרא כדיעה שולית שאין לה השפעה על ענייני היום החשובים באמת. וכן הלאה.

זו, אם כן, נקודת המפתח: בדיקה קפדנית של החומרים החדשותיים בשני השלבים – שלב הכתיבה ושלב העריכה – מגלה שהם כלל אינם מקבילים. במקרים רבים מאד, למשל, כפי שנראה לאורך הדו”ח, הכותרות שמנסחים העורכים עבור הכתבות אינן משקפות את תוכן הכתבה. במקרים אחרים, חומרים חדשותיים בעלי ערך ראשון במעלה נדחקים לשולי הסיקור – בעמוד אחורי או בסוף מהדורה. במקרים כאלה, ההסתמכות על תוצרי העריכה מייצרת תמונת עולם מוטת אצל הצרכנים – תמונת עולם שאינה משקפת את החומרים החדשותיים שהביאו הכתבים עצמם אל המערכות שלהם.

הפער בין החומרים החדשותיים של הכתבים לבין תמונת העולם שעולה מעבודת העורכים הוא פער שיטתי. מרכיבים מסוימים של המציאות, המופיעים בכתבות, נדחקים על-ידי העורכים באופן שיטתי לשולי הסיקור. אחרים מובלטים באופן שיטתי. כפי שאנו מראים בדו”ח, הסיקור בכל אחד מאמצעי התקשורת מגלה דפוסים ברורים של הבלטה והדחקה. יש לדפוסים האלה יוצאים מהכלל – ואנחנו מציינים אותם לאורך הדו”ח. אבל הדפוסים עצמם מובהקים לחלוטין, והם מאפשרים ניתוח מדויק של העמדה המערכתית שהציג כל אמצעי תקשורת בפני צרכניו במהלך המלחמה.

2 סיקור מטרות המלחמה ותהליך קבלת ההחלטות: "יש קונצנזוס סביב שולחן הממשלה"

"נציין במיוחד את העובדה כי כאשר הרמטכ"ל נשאל בישיבת הממשלה ב-12 ביולי מה יקרה, להערכתו, לאחר התקיפה הראשונה, ומה היתה תוכנית המערכה הצבאית, הוא ענה כי לא היתה משמעות לדבר על תוכניות, כי לא היה אפשר לצפות כמה מהלכים קדימה. היה בכך זלזול הן בשר פרס, רב הניסיון, שהציג את השאלה. כך לא אמור להתבטא רמטכ"ל המסייע לדרג המדיני לגבש החלטה על יציאה למלחמה."

דו"ח הביניים של ועדת וינוגרד, פרק 7: מסקנות. סעיף 184.

התמיכה המלאה של אמצעי התקשורת במלחמת לבנון השנייה, החל מימיה הראשונים ועד סופה, התבטאה יותר מכל באופן שבו דיווחו אמצעי התקשורת לקוראיהם וצופיהם על מטרותיה של המלחמה, ועל תהליך קבלת ההחלטות שהוביל לפריצתה. היום, לאחר שהתפרסמו מסקנות הביניים של ועדת וינוגרד, כולנו כבר יודעים דבר או שניים על כל אלה. קשה למצוא מילים חד-משמעיות כמו הקביעה של ועדת וינוגרד, כי "הצורה בה יצאה ישראל למערכה אינה קבילה, אסור שתחזור על עצמה, ויש לחתור לתיקונה בהקדם". כפי שנראה בהמשך, לא קשה היה להבין זאת גם בימיה הראשונים של המלחמה – ולא מעט גורמים באמצעי התקשורת ידעו כבר אז שהדברים לא נראים כפי שהם נשמעים בהצהרותיהם של ראש הממשלה, שר הביטחון והרמטכ"ל. אבל לאורך כל המלחמה, חזרו אמצעי התקשורת ויצרו עבור צרכניהם את הרושם כי מדובר במהלך מתוכנן היטב, שיעדיו ברורים ומובחנים, ורצויים מבחינתה של ישראל.

סיקור משמעותי של תהליך קבלת ההחלטות בימים הראשונים של המלחמה כמעט לא מופיע באמצעי התקשורת. ברוב המוחלט של המקרים, ההחלטה לצאת למלחמה מסוקרת באופן ממלכתי, כמעט חגיגי: אנחנו עומדים לעשות מה שצריך. ישיבת הממשלה מתוארת כאירוע דרמטי והיסטורי, והקונצנזוס בין השרים מודגש פעם אחר פעם. כך זה נראה במהדורות החדשות של ערוץ 1 ו-2, וכך זה נראה, למחרת, בעיתונים. הנה, למשל, הדיווח של איילה חסון, בדקה ה-7 של מהדורת ערוץ 1 מה-12 ביולי:

חיים יבין: אנחנו בעצם כבר נמצאים בעיצומה של מלחמה. מה שהממשלה שיושבת עכשיו צריכה להחליט זה היקף המלחמה ויעדיה, שבראש כולם, כמובן, החזרת החטופים, אבל לא רק זה.

איילה חסון: ... יש קונצנזוס סביב שולחן הממשלה שהיום, והם מקבלים למעשה את ההגדרה הצבאית בהקשר הזה, שמה שאירע היום הוא נקודת מפנה.

והנה כותרת המהדורה בערוץ 2 של אותו הערב: **הממשלה תדון במהלך המלחמה בדרום לבנון ממש בשעה הזאת. שרים אומרים: “צריך להכריז מלחמה – ולכבוש את דרום לבנון.”**



ערוץ 2, כותרת בפתיח המהדורה, 12 ביולי.

רק בכתבה בודדת, שהתפרסמה ב-13 ביולי בעמוד 2 של “מעריב”, הופיע מעט מידע על האופן שבו התקבלה ההחלטה בפועל. המידע הזה נשאר קבור בתוך הכתבה. כך נכתב שם:

רוב השרים דיברו. היה קונצנזוס כמעט מוחלט. היחיד שהפגין עצמאות מסוימת היה שמעון פרס, שדיבר על איפוק ועל הפסקת הפטפט. פרס שאל את הרמטכ”ל דן חלוץ: “אני מבין את הצעד הראשון שלך ואת הצעד השני שלך, אני לא כל כך מבין מה הצעד השלישי ומה הרביעי”. חלוץ לא נשאר חייב: “הצעד השלישי תלוי בשני, הצעד הרביעי תלוי בשלישי ובמה שיקרה בשטח”.

אבל כותרת הכתבה הכריזה: **פרץ: הפעם לא נאיים – אלא נעשה.** וכותרת המשנה הוסיפה: **אנשי הגרילה של החיזבאללה חזרו הביתה עם ניצחון חלק, 10-0, על צה”ל. שמונה חיילי צה”ל הרוגים, שני חטופים * יום קשה, מרגיז ומתסכל למדינת ישראל.** המידע המופיע בכתבה הוא בדיוק זה שמופיע בפסקה המצוטטת למעלה, מתוך דו”ח הביניים של ועדת וינוגרד – אבל הוא נדחק לחלוטין על-ידי העורכים.

במובן הזה, מהדורת החדשות של ערוץ 10, ב-12 ביולי, יום החטיפה וקבלת ההחלטה, יוצאת דופן בטון הביקורתי שלה. המהדורה עוסקת באופן רציני במחדל החטיפה, כפי שעוד נראה, והפרשן עמנואל רוזן אומר:

צריך להגיד בצורה ברורה, אין תוכנית אמיתית לממשלה. זאת לא... זו תוכנית ששולפים מן המגרה, זה בעיקר תסכול, זאת בעיקר נקמה וזה בעיקר הצורך ללמד לקח את האיש השחצן הזה ממסיבת העיתונאים. אני חושב שיהיה פער גדול מאוד בין ההצהרות המלחמתיות שנשמע היום לבין מה שיתברר במשך הימים.

המטרה: נסראללה.

פרץ: הפעולה תימשך, ישראל תשבור את חיזבאללה * נסראללה יודע – דמו בראשו (“ידיעות אחרונות”, 14 ביולי, כותרת הגיליון וכותרת המשנה, עמוד ראשון).

לרסק את חיזבאללה (“מעריב”, 14 ביולי, כותרת ראשית של הגיליון, עמוד ראשון).

ישראל תדרוש “אזור חיץ” בלבנון כתנאי להפסקת אש (“הארץ”, 14 ביולי, כותרת ראשית, עמוד 6).

אודי סגל: העניין של הכוננות, של המצב המיוחד בעורף, תובא מחר לישיבת הממשלה – כאשר זה הצעד הראשון של כוננות ספינה של ישראל. צעד אחד, אולי ראשון לפני מלחמה כוללת. ועוד עניין אחד: ראש הממשלה יביא מחר לממשלה ויבהיר: היעד של המבצע הזה הוא להרחיק את ארגון חיזבאללה מהגבול. זה היעד המיידי של הפעילות הצבאית שאנחנו מקיימים בצפון (מהדורת חדשות ערוץ 2, 15 ביולי, כותרת בפתח המהדורה).

ישראל: לנקות לבנון מטילים (“הארץ”, 18 ביולי, כותרת הגיליון, עמוד ראשון).

אולמרט בחיפה: נילחם עד שנחזיר את החטופים (“מעריב”, 19 ביולי, כותרת, עמוד ראשון).

המטרה: להרוג (“ידיעות אחרונות”, 24 ביולי, כותרת, עמוד 7).

יואב לימור: שתי המטרות העיקריות של המבצע הזה, סביב בינת ג'בייל: האחת, להרוג או לשבות כמה שיותר מחבלים ולפגוע בכמה שיותר אמצעי לחימה, והשנייה – להשכיח את הגאום של חסן נסראללה, גאום קורי העכביש, שניתן בדיוק במקום הזה, ובמקומו להנחיל את קורי הפלדה – שמו של המבצע שמקיימת שם עכשיו חטיבת גולני (מהדורת חדשות ערוץ 1, 24 ביולי, כותרת בפתח המהדורה).

האם ישראל נערכת לשהייה ממושכת בלבנון? פרץ: המאמץ המרכזי הוא ליצור את אותה רצועת ביטחון שתהיה בשליטה של כוחותינו (מהדורת חדשות ערוץ 10, 25 ביולי, כותרת בפתח המהדורה).

חיים יבין: ערב טוב ושלום רב לכם. ראש הממשלה מודיע הערב – אין הפסקת אש. הלחימה תימשך עד שיוסר איום החיזבאללה על יישובי הצפון ועד שיוחזרו החטופים (מהדורת חדשות ערוץ 1, 31 ביולי, כותרת המהדורה).

ישראל: נסכים להפסקת אש רק לאחר פריסת כוח בינ"ל ("הארץ", 1 באוגוסט, כותרת, עמוד 2).

יגאל רביד: דרמה מדינית, גם דרמה צבאית. יואב לימור, צה"ל כבר בדרך לליטני? יואב לימור: כל האוגדות, כל הכוחות – מוכנים לפעול. לא ניכנס לעיתוי. שלושה יעדים למבצע הזה: אחד, הרחקת הקטיושות מגבול הצפון. השני, התייצבות כמה שיותר צפונה, כאשר ישמע הגונג, והשלישי – ולא פחות חשוב – הישג משמעותי כשתישמע שריקת הסיום. (מהדורת חדשות ערוץ 1, 11 באוגוסט, כותרת בפתיח המהדורה).

"ידיעות אחרונות",
עמוד ראשון,
14 ביולי.

"הארץ", עמוד ראשון, 18 ביולי.

"מעריב", עמוד ראשון, 19 ביולי.

צריך לשים לב לכמה נקודות: ראשית, לא כל המטרות המוזכרות למעלה מתיישבות זו עם זו. הסתירה החשובה מכולן היא זו בין החזרת החטופים ובין פגיעה בחיזבאללה, "חיסולו" או "ריסוקו", וכן הלאה. לא קשה היה להבין, כבר בתחילת המלחמה, שמבצע שמטרתו "שינוי כללי המשחק" בלבנון יהפוך את החזרת השבויים למשימה כמעט בלתי-אפשרית. אבל התבונה הבסיסית הזו מעולם לא עלתה לדיון רציני ומעמיק ולא קיבלה כותרות של ממש. היא אוזכרה באמצעי התקשורת רק לעתים נדירות, ולרוב בשולי השוליים של הסיקור. כך, למשל, נשמעו הדברים בדיון שניהלו עופר שלח וצבי יחזקאלי, עמוק בדקה ה-98 (!) של מהדורת שישי של ערוץ 10, ב-14 ביולי:

עופר שלח: ... החטופים מבחינת ממשלת ישראל טיפה יחכו, אתה אומר – ההתפרקות, אולי, של החיזבאללה, יש בה גם סכנה לחטופים.

צבי יחזקאלי: בהחלט. סכנה מבחינתנו, הישראלים, שאם ארגון החיזבאללה מתפרק, והרי דיבר הרמטכ"ל על ריסוק הארגון הזה מבחינה צבאית, יכול להיות, וגם נסראללה לא דיבר בכלל על החטופים, יכול להיות שבהתפרקות הזאת של ארגון החיזבאללה החטופים ייעלמו בתוך ההתפרקות של הארגון. וזה קרה כבר עם הנווט השבוי רון ארד בהתפרקות של ארגון שיעי אחר. יש סכנה ... והייתי אומר שנסראללה כרגע כבר לא יכול לחזור לנוסחאות שלו של החזרת האסירים רק תמורת החיילים, נגמר הסיפור הזה מבחינתו, והוא גם הבין את זה בנאום שלו. הוא יודע שכרגע זה מלחמה אחרת מול ישראל.

עופר שלח: עמירם לוין, אתה היית לא רק אלוף פיקוד צפון, אחר-כך היית המשנה לראש המוסד, עסקת והכרת הרבה את פרשת רון ארד, יש משהו שאפשר לעשות כדי שתסריט כזה יימנע?

עמירם לוין: הדבר היחיד שאני יכול להגיד באי-וודאות הזאת, שתמיד הזמן פועל לרעתנו. מה שאפשר לעשות מחר או בעוד שבועיים או בעוד חודשיים יהיה יותר קשה לעשות בעוד שנה או שנתיים וצריך לפעול מהר מרגע שיפסיקו לירות, לטיפול בעניין. אחת הבעיות בנושא של רון ארד, שהוחמצו מספר הזדמנויות, כי קיוו להזדמנויות יותר טובות עם הזמן. והזמן הטעה אותו.

דבר מכל זה לא הגיע לכותרות המהדורה. כך נראו הדברים גם בכתבתו של בן כספית, בגיליון “מעריב” מה-14 ביולי. כותרת הגיליון זעקה: **לרסק את חיזבאללה**. הכתבה נפתחה בעמוד הראשון, והמשיכה לעמוד 2, שם אמרה כותרת הגג: **רה"מ לאלופי המטכ"ל: “תפעלו. אין לכם מגבלת זמן”**. כותרת הענק של העמוד אמרה: **אולמרט לצה"ל: תעשו כל מה שצריך**. מילות הפתיחה של כספית עצמו לא השאירו הרבה מקום לדמיון:

דם, יזע ודמעות. עם דגש על דם. כאן, שם ובכל מקום. עם דגש על שם. זה מה שמצפה לנו בימים הקרובים. [...] כי האדונים אחמדינג'ד, נסראללה ומשעל מסוכנים כמו היטלר, אולי יותר. מזל שאנחנו נמצאים, הפעם, בצד של משגרי הבליץ, ולא סופגיו. חיזבאללה חייב לצאת ממנו מוכה, חבול, זוחל, מדמם ומצווח. אסור שחיזבאללה יוכל להתקרב יותר אל גדר הגבול. מחסן הרקטות שלו צריך להתחסל, האיום הזה צריך להתחסל. נסראללה חייב למות.

אבל בפסקה האחרונה של הכתבה, נזכר כספית בדברים הבאים (ושימו לב איך כספית עצמו כבר מתייחס לדברים שכתב קודם לכן כאל התלהמות):

ואחרי כל ההתלהמות הזו, צריך לזכור ואסור לשכוח: יש גם שלושה חיילים על הכף כאן, שניים בביירות ואחד בעזה (צה"ל עושה הכל למנוע הוצאתם לכיוון איראן), ועם הבעיה הזו עוד לא התחלנו להתעסק. היא תיפתר, כנראה, רק אחרי שהכל ייגמר, במעין הסדר בינלאומי מפותל שמישהו ינסה להשיג כאן.

ייתכן ש"צריך לזכור ואסור לשכוח", אבל בפועל, אמצעי התקשורת שכחו ולא הזכירו. הנה, שוב, "מעריב" – הפעם ב-19 ביולי. כותרת העמוד הראשון של הגיליון קובעת: **נילחם עד שנחזיר את החטופים**. תחת הכותרת, תמונה של אולמרט. אבל בטור פרשנות של עמיר רפפורט, בעמוד 5, תחת הכותרת **לשלוף מהמחילות**, נאמר:

ככל שחולפים הימים ברור כי המטרות היומרניות של המלחמה, כלומר שחרור החיילים החטופים ופירוק החיזבאללה מנשקו לגמרי, הן פחות ופחות ריאליות. תהליך הנמכת הציפיות על ידי צה"ל כבר בעיצומו. נכון להיום, בצה"ל בהחלט יסתפקו בכך שהחיזבאללה יצא מהעיומות הזה חבול ומוכה וללא נוכחות בדרום לבנון. מתוך הנחה שחולשה כזו תקל גם על החזרת החטופים, אבל רק הרבה אחרי שאחרון המטוסים יחזור להאנגר שלו.

כותרת הגיליון בעמוד הראשון.

14, "מעריב",
ביולי. הכותרת
הראשית
קוראת לריסוק
החיזבאללה.
החזרת החטופים
מוזכרת בפסקה
האחרונה בעמוד
16. לא היה כל
דיון בסתירה
האפשרית בין
מטרות אלה.

כותרת ראשית בעמוד 2.

ואחרי כל ההתלהמות הזו, צריך לזכור ואסור לשכוח: יש גם שלושה חיילים על הכף כאן, שניים בביירות ואחד בעזה (צה"ל עושה הכל למנוע הוצאתם לכיוון איראן), ועם הבעיה הזו עוד לא התחלנו להתעסק. היא תיפתר, כנראה, רק אחרי שהכל ייגמר, במעין הסדר בינלאומי מפותל שמיש הוא ינסה להשיג כאן.

בן כספית

עמוד 16, הפסקה האחרונה בכתבתו של בן כספית.

היום אנחנו כבר יודעים, לאחר פרסום הפרוטוקולים של ועדת וינוגרד, שהחזרת החטופים מעולם לא היתה מטרה של ממש במלחמה הזו. כך הסביר ראש הממשלה אהוד אולמרט, בתשובה לשאלה של רות גבזון, מדוע הכריז כי השבת החטופים היא אחת ממטרות המלחמה:

רות גבזון: ... אבל אתה אומר שם שני דברים חשובים לדיון שלנו. אחד, אתה מסביר למה בעצם הכורח לפתוח במבצע הזה, במהלך הזה. ואתה אומר: אלה היעדים, בראש ובראשונה השבת החטופים ואנחנו לא נפסיק להילחם עד שהיעדים האלה יושגו.

אהוד אולמרט: פרופ' גבזון, יש דברים שאומרים כי צריך לומר אותם. זה לא בהכרח אומר, שנגיע לרגע שנחליט אם טוב לנו להמשיך להילחם או לא להמשיך להילחם, יבוא אלי משהו ויגיד: שמע, אתה תצטרך לתת לפרופ' רות גבזון תשובה בוועדת החקירה, למה ב-17 אמרת שאנחנו לא נפסיק להילחם עד שאנחנו נשיג את כל היעדים. יש מהלכים רב שכבתיים ומורכבים. יש פה מערכה מדינית, יש פה מערכה הסברתית, יש כאן מורל פנימי של הציבור הישראלי, הוא נמצא במקלטים, הוא נמצא תחת אש. יש חיילים חטופים אני צריך לטעת בהם תקווה, גם זה שיקול.

אולמרט, אם כן, אמר שהשבת החטופים היא יעד של המלחמה – כי “יש דברים שאומרים כי צריך לומר אותם”. אבל שיקול הדעת של ראש הממשלה לא יכול להיות שיקול הדעת של אמצעי התקשורת – ואי אפשר לקבל מצב שבו התבטאויותיו התקשורתיות של ראש הממשלה הופכות לעובדות בסיקור העיתונאי. זה בדיוק מה שקרה בפועל – וזה גם מה שמנע התפתחות של דיון ציבורי אמיתי בשאלה הזו. צריך גם לזכור שהתבטאויותיו של אולמרט לא תמיד עלו בקנה אחד עם התבטאויותיהם של אנשי הצבא – והסתירות בין הדברים יכולות היו לספק לאמצעי התקשורת את קצה החוט לסיקור ביקורתי של ממש. גם זה קרה לעתים נדירות בלבד. אחת הפעמים הבודדות שבהן הובלט דיון כזה במהדורות הטלוויזיה היתה במהדורת ערוץ 10 ב-15 ביולי. בדיון באולפן, שהחל בדקה ה-8 של המהדורה, אמר עמנואל רוזן את הדברים הבאים:

ברור לחלוטין בירושלים שהסיפור הזה לא קל, וכל הדיבורים על חוסן של הציבור וחוסן של העורף צריכים ... האנשים שמקבלים את החלטות בירושלים בכל זאת לקבוע איזשהו קו סיום, איזשהו קו גמר, אם לא במובן של קביעת לוח זמנים לפחות במובן של קביעת מטרה.

ועכשיו השאלה היא בעצם מה מטרת המבצע הזה, ותלוי את מי שואלים. אם שואלים את הצבא המטרה היא קצת יותר מרחיקת לכת. מדברים איתנו, ואני מצטט, על: “החלשה כללית של החיזבאללה בכל שטחי לבנון, ושינוי מאזן ההרתעה בין ישראל לבין החיזבאללה”.

אם שואלים, לעומת זאת, את ראש הממשלה אהוד אולמרט, ואת השרים, את אנשי הדרג המדיני, ההגדרה היא מצומצמת יותר: מדובר על סילוק החיזבאללה מדרום לבנון, בין אם במסגרת החלטה 1159 של האו"ם – כלומר התקפות של החיזבאללה

מכאן בטוב על פי הסכם כזה או אחר עם ממשלת לבנון, או פשוט סילוקם באופן צבאי. ברור לחלוטין שאלה שתי מטרות שונות, כרגע הדרג המדיני משלב את המטרות שלו עם הדרג הצבאי, אבל ברור לגמרי שלא לאורך זמן. ומי שחשב שהמבצע הזה לא יסתיים לפני שראשו של נסראללה יהיה מונח על הכף לפנינו, ודמו יהיה בראשו – כמו שאמרנו, זאת לא מטרות המבצע.

... המטרה היא מינימאלית, היא מוגבלת. סילוקו של החיזבאללה מדרום לבנון, זה בסופו של דבר יהיה מה שישראל תרצה להכריז עליו בסיומו של המבצע הזה.

מטרות המלחמה (2): "משאלת לב מעט הזויה"

הנקודה השנייה שראוי להתעכב עליה היא זו: גם אם לא היתה סתירה בין המטרות השונות שהכריזו עליהן מקבלי ההחלטות, אפשר היה לדעת כבר בתחילת המלחמה שהמטרות עצמן, או לפחות חלקן, אינן ריאליזיות. היו רבים שידעו זאת כבר אז. 310 פעמים לאורך המלחמה הופיע באמצעי התקשורת אזכור קלוש, כזה או אחר, לעובדה המכרעת הזו, אבל האזכורים האלה נשארו בשולי הדברים, ונבלעו בים הכותרות שהכריזו על מטרות ברורות ובנות-השגה. כך, למשל, הכריזה הכותרת הראשית של "הארץ" ב-18 ביולי: **ישראל: לנקות את לבנון מטילים**. טור פרשנות שהופיע בעמוד 2, פרי עטם של עמוס הראל ואבי יששכרופ זכה לכותרת: **מה רוצה נסראללה להשיג?** אבל בתוך הטור עצמו, התברר שדווקא ישראל אינה יודעת בדיוק את ההבדל בין מטרה של ממש ובין אשליה:

אפילו אם יינתן לצבא כל הזמן שבעולם, לא תושמד הקטישה האחרונה ומהלך הסיום של העימות לא יכלול כנראה הרמת דגל לבן מעל הבונקר. ישראל שואפת למידה כזו של פגיעה בחיזבאללה שתשבש את פעילותו בעתיד, תיצור הרתעה מפני חטיפות וירי ותאפשר לממשלת לבנון לרסנו [...] בצה"ל, חרף העמדה המאופקת שנקטו השבוע חברות הג'8, מניחים שהשעון המדיני החל לתקתק. לרשות ישראל עומד פרק זמן מוגבל, כנראה כשבוע, בטרם תיכפה הפסקת אש. בצבא יראו כהישג את סילוק החיזבאללה מקו המוצבים שלו לאורך הגבול וכהצלחה מסחררת את הצבת צבא לבנון במקומו. לא בטוח שהציפיות המתונות הללו תואמות את האשליה, שנשמעה השבוע בראיונות עם אזרחים בתקשורת, בדבר פתרון הבעיה אחת ולתמיד.

מפעם לפעם התברר, בשולי הסיקור, כי גם גורמים בכירים בצבא (וגם גורמים בכירים לשעבר) יודעים שהמבצע אינו דומה למה שמשתקף בכותרות. פעם אחת במהלך המלחמה, למשל, ב-16 ביולי, פירסם "מעריב" בעמוד 8 כותרת שאמרה: **עמירם לוין: למחוק את חיזבאללה – זו מטרה יומרנית**. בכתבה נאמר:

לוין הוסיף כי יש לשנות את מטרת המאבק בחיזבאללה: "אי אפשר יהיה למחוק את חיזבאללה, חיזבאללה מייצג יותר מ-50% מהשיעים בלבנון", אמר לוין, "לכן זו מטרה יומרנית ולא נכונה, המטרה היא ענישה".

בטור הפרשנות של צבי בראל, שפורסם בעמוד 6 של גיליון “הארץ” ב-19 ביולי, נאמר:

למעשה, גם בתדריכים של קצינים בכירים ופוליטיקאים ישראלים, פירוק נשקו של חיזבאללה נראה כמשאלת לב מעט הזויה, עד כי הללו מסתפקים בביטוי “החלשה משמעותית” של חיזבאללה כאשר אין מי שיודע לפרש מה מידתה של אותה החלשה.

קשה לדמיין מידע חשוב יותר מזה: המטרות המוצהרות של המלחמה אינן מקובלות אפילו על גורמים בכירים בתוך המערכת הביטחונית. אבל דבר מזה לא עלה אל הכותרת. היא אמרה בפשטות: **תנאים של כניעה.**

► “הארץ”, טור פרשנות בעמוד 6, 19 ביולי.
בעומק הטקסט מתגלה מידע חשוב ביותר: מטרות המלחמה המוצהרות אינן מקובלות על גורמים בכירים בתוך המערכת הביטחונית. המידע הזה נדחק לטור פרשנות בעומק הגיליון, שכותרתו אינה משקפת את המידע הזה.

▼ מתוך טקסט הכתבה.

למעשה, גם בתדריכים של קצינים בכירים ופירויטיקאים ישראלים, פירוק נשקו של חיזבאללה נראה כמשאלת לב מעט הזויה, עד כי הללו מסתפקים בביטוי “החלשה משמעותית” של חיזבאללה, כאשר אין מי שידע לפרש מה מידתה של אותה החלשה.

המאמץ הדיפלומטי

צבי בראל

תנאים של כניעה

מכל מה שאירע עד כה בלבנון, הפעולות הצבאיות או ניסיונות התיווך, דבר לא שינה את המשוואה היסודית: כל פתרון מדיני יצטרך לעבור דרך המטחנה הפוליטית של לבנון ולהשיג את הסכמתו של חיזבאללה. מכאן, שכל הצעה ש“נודקת” לחלל האוויר, כדבריה של ציפי לבני, כמזה כמשא ומתן ישיר או עקיף עם חיזבאללה, ובכך אין שינוי לגבי המצב שהיה במסגרת פרוץ הלחימה.

הזכחה לכך אפשר למצוא בדברים שאמר סעד אל-יחיידי, בנו של ראש ממשלת לבנון שטרצה ומנהיג הקבוצה הפוליטית שמנהיגה את לבנון. על הצעות הללו, אמר אל-יחיידי, אפשר לשאת ולתת בין ממשלת לבנון לחיזבאללה ובין ישראל למתור. כים הבינלאומיים. השאלה איננה רק “מה יעצור את ישראל” אלא מהם התנאים שמולם יוכל נסראללה להנות. על כך שמעו אתמול השליחים כאשר נפגשו עם “איש הקשר” לחיזבאללה – מנהיג תנועת “אמל” יורד הפלמנט, נביה ברי.

לפיו, גם אם יחליט האו”ם לשלוח כוח “משמר עות” לדרום לבנון הוא יצטרך להשיג את הסכמת נסראללה לקבלו – אחרת יעסוק כוח זה בלחימה בלתי פוסקת וישראל תספוג טילים שיעופו מעל לראשו אל תוך ישראל. אם יירדש חיזבאללה לפי רק את נשקו, גם לכך תירדש הסכמתו – שכן אין סוגע כוח פוליטי אחד בלבנון שיכול לבצע את הפירוק ללא הסכמת הארגון.

למעשה, גם בתדריכים של קצינים בכירים ופירויטיקאים ישראלים, פירוק נשקו של חיזבאללה נראה כמשאלת לב מעט הזויה, עד כי הללו מסתפקים בביטוי “החלשה משמעותית” של חיזבאללה, כאשר אין מי שידע לפרש מה מידתה של אותה החלשה. מתברר כי פסיקותיו של ג’ורג’ בוש (מבצע לפי

הר” המזון הערס), שלפיהן צריך רק לומר לסוריה לעי צור את “השם הזה” – אינו בדיוק מעשיות. סוריה לא תסכים להשיג את הסכמת

לעתים נדירות עוד יותר, הופיעה באמצעי התקשורת הטענה המשמעותית באמת – שגם אם אפשר היה להשיג את המטרות המוצהרות, הדבר לא היה משנה באופן מהותי את מצבה האסטרטגי של ישראל. הטענה הזו, העוסקת בהגיון הכולל של תפיסת הביטחון הישראלית, נדחקה ברוב המקרים הרחק מעבר לעמודי החדשות – כאילו אין בה דבר הקשור לאירועים בפועל. כך, למשל, התפרסמה כתבה ב-10 באוגוסט בעמוד 8 של המוסף היומי של "מעריב", תחת הכותרת **מר לבנון**. בכותרת המשנה נכתב: **"אפשר לפגוע בחיזבאללה אנושות, אבל הם יחזרו", אומר טימור גוקסל, שכינה 24 שנה כדובר כוח יוניפי"ל ומתגורר בביירות *** **הוא סבור כי חיסול נסראללה יהיה אסון לאזור וממליץ: "לו הייתי אולמרט, הייתי שם מחסום לפיהם של כמה גנרלים וקצינים"**. בכתבה עצמה נאמר:

אידיוט מי שאומר שצריך לדחוף את חיזבאללה צפונה לנהר הליטני. לדחוף איזה חיזבאללה? האם יש להם גדוד או חטיבה שאפשר להדוף? הרי מדובר ביחידים שנלחמים ונעלמים לבתיהם. הם מחביאים נשק בארונות בגדים. [...] כולנו נתגעגע אליו מאד. [נסראללה] הוא היחיד שמאחד את חיזבאללה, כולל את האגף הצבאי. בלעדיו, חיזבאללה עלול להתפרק לחתיכות, על הרובים ועל המשגרים שלו. זה יהיה אסון ללבנון ולא ממש בריא גם לישראל.

מאמרו של סבר פלוצקר, שפורסם ב-13 ביולי בעמודו הראשון של "ידיעות אחרונות", תחת הכותרת **הכרעה גורלית**, הוא דוגמה מרשימה לעובדה שלא היה קשה, כבר בתחילת המלחמה, להבין שיש גם צד אחר לדברים. הדוגמה מרשימה דווקא על רקע הכותרת הראשית של הגיליון באותו היום: **מלחמה**. פלוצקר כותב:

האם המטרה היא לפתוח במלחמת התשה ממושכת שסופה הרס הרשות הפלסטינית וממשלת לבנון? זה אפשרי, לאו דווקא רצוי. האם המטרה היא להפיל את שני ארגוני הטרור על ברכיהם כדי לגרום להם להתחנן להפסקת אש מעמדה של חולשה? זה רצוי, לאו דווקא אפשרי. מכוח רצח לארגוני טרור לא תמיד מחלישות אותם, לפעמים דווקא מחשלות. האם הכוונה היא לכבוש מחדש את רצועת עזה ואת רצועת הביטחון? לחזור לנבטיה ולדהיישה, האם מישהו מתגעגע לכך? [...]

וברגע של ביקורת עצמית, יותר משעה לאחר שהתחילה מהדורת החדשות של ערוץ 10 ב-21 ביולי, שוחחו יעקב אילון ועופר שלח על תפקידה של התקשורת במלחמה הזו, ועל העדרו של דיון ציבורי של ממש בשאלת מטרותיה:

יעקב אילון: לפעמים נדמה שהמלחמה הזו קורת בטלוויזיה, לא פחות משהיא קורת בשטח. אולי בעניין הזה – עופר שלח, אתם שם בתקשורת, אני משחק פה תפקיד – יש האומרים-מדווחים כל הזמן תוך כדי המלחמה, זה משהו שאנחנו בעבר אולי, לא אולי – בטוח, לא היינו רגילים לו בצד הישראלי. אני מדבר שתוך כדי הלחימה, תוך כדי המלחמה, הכל מתנהל בשידור חי. התקשורת גם מרשה לעצמה להאיר נקודות, להאיר זוויות, להאיר הערות, ולדבר גם על מחדלים וגם על רגעים קשים לצה"ל תוך כדי שהכל קורה. זה חדש.

עופר שלח: לא. קודם כל, אני לא בטוח שזה חדש, יעקב. הדבר הזה מתרחש בעצם בשש השנים האחרונות, גם בעימות עם הפלסטינים. ובמובן הזה אני חושב שלתקשורת הישראלית יש תפקיד אחר – רע מאד לטעמי: היא עסוקה מאד בליבוי הפאניקה של חוזקה של ישראל ... עושה רושם, שאנחנו קנינו את תיאורית קורי העכביש של נסראללה עוד יותר משהוא התכוון באמת למכור אותה. ... ובמובן הזה, הליבוי התקשורתי הזה מסייע לדבר שהוא מבחינתי הבעייתי ביותר, והוא קביעת מסגרות למערכה הזאת, שהן מסגרות לא ריאליות. אם הליבוי התקשורתי הזה עוזר לשר הביטחון להגיד שנסראללה יזכור מי זה עמיר פרץ, אז נוצר מצב שבו גורלו של חסן נסראללה הופך להיות מטרת הלחימה הזו. ... וזה נובע, בין השאר, מליבוי תקשורתי שהופך את המערכה הזו – שעם כל הכבוד היא מערכה מקומית, היא לא מערכה על קיומה של ישראל, היא לא מערכה על עוצמתה של ישראל – היא מערכה מקומית שצריכים להגדיר לה מטרת מקומית נכונות. זה הופך אותה להרבה יותר ממה שהיא, והתקשורת היא חלק מזה.

עמנואל רוזן: ... עצם הגדרת העניין הזה כמלחמה, כקרב על קיומנו, ככיפוף ידיים – מי ינצח? אנחנו או החיזבאללה? – זאת הגדרה אינפנטילית. זאת הגדרה ילדותית, שבסופו של דבר עולה גם בחי אדם. כשעיתון גדול במדינת ישראל מוציא סטיקר “ישראל חזקה” או “ישראל מנצחת” זה מאד-מאד יפה, אבל בסופו של דבר זה גורם לילדותיות ולאִינפנטיליות של הדיון כולו.

מטרות המלחמה (3): “אולמרט שינה אתמול את עמדתו”

הנקודה האחרונה הראויה לציון בהקשר של מטרות המלחמה היא זו: במהלך המלחמה, שינו מקבלי ההחלטות מספר פעמים את הגדרת המטרות. גם כאן, שינוי המטרות התכוף היה צריך להדליק אור אדום באמצעי התקשורת – אבל הדבר לא קרה. כאשר שונו המטרות, הכריזו אמצעי התקשורת על המטרות החדשות כאילו היו שם מאז ומתמיד. עצם העובדה שהמטרות השתנו אוזכרה רק כ-60 (!) פעמים בכל אמצעי התקשורת לאורך המלחמה – ורובם המוחלט של האזכורים נדחקו לשולי השוליים של הסיקור. רק פעם אחת במהלך המלחמה, בגיליון “הארץ” של ה-23 ביולי, הוקדשה כתבה, שהתפרסמה בעמוד 6, לביקורת בתוך המערכת הפוליטית על שינוי המטרות – בהקשר של המעבר לפעולה קרקעית. הכותרת אמרה: **ביקורת בכנסת ובממשלה על הרחבת המבצע: לא דיברו איתנו על הפעולה הקרקעית.** בטקסט עצמו נאמר, בין השאר:

[...] לדברי יתום “אני רוצה לקבל דיווח ברור ולא מעורפל מה בדיוק עושים כוחות הקרקע בלבנון, מה היקף הכוחות והאם יש כוונה להרחיב את הפעילות הקרקעית. אני מתנגד באופן נחרץ לכניסה בכוחות גדולים. עד עכשיו לא דובר על זה, ואם זה כבר קורה אני רוצה לדעת. חייבים לפקוח עין.”

לדברי חבר כנסת אחר במפלגת העבודה, “עד עכשיו נשמר הגיבוי. כולנו תומכים בפעולה הצבאית אבל הגיע הזמן לשאול שאלות את מקבלי ההחלטות שהציבו יעדים יומריניים”.

ראוי לציין, עם זאת, כי כותרת הגג בעמוד הראשון של אותו גיליון לא התייחסה לביקורת זו של שרי הממשלה, וקבעה: **צה"ל מרחיב את פעילותו בדרום לבנון**.

מלחמה בצפון

כ-200 קטיושות על יישובי הצפון; צה"ל מרחיב את פעילותו בדרום לבנון

כותרת גג של הגיליון, העמוד הראשון.

6 | דבר | חשד

מלחמה בצפון | הזירה המדינית

ביקורת ככנסת ובממשלה על הרחבת המבצע: לא דיברו אתנו על הפעולה הקרקעית

התקשורת הישראלית, ובעיקר הטלוויזיה, מדווחת על מבצע צה"ל בדרום לבנון. מבצע זה, שנקרא "ענף", הוא מבצע צבאי מוגבל, המיועד להשגת יציבות בדרום לבנון. מבצע זה, שנקרא "ענף", הוא מבצע צבאי מוגבל, המיועד להשגת יציבות בדרום לבנון. מבצע זה, שנקרא "ענף", הוא מבצע צבאי מוגבל, המיועד להשגת יציבות בדרום לבנון.

התקשורת הישראלית, ובעיקר הטלוויזיה, מדווחת על מבצע צה"ל בדרום לבנון. מבצע זה, שנקרא "ענף", הוא מבצע צבאי מוגבל, המיועד להשגת יציבות בדרום לבנון. מבצע זה, שנקרא "ענף", הוא מבצע צבאי מוגבל, המיועד להשגת יציבות בדרום לבנון.

התקשורת הישראלית, ובעיקר הטלוויזיה, מדווחת על מבצע צה"ל בדרום לבנון. מבצע זה, שנקרא "ענף", הוא מבצע צבאי מוגבל, המיועד להשגת יציבות בדרום לבנון. מבצע זה, שנקרא "ענף", הוא מבצע צבאי מוגבל, המיועד להשגת יציבות בדרום לבנון.

הכתבה בעמוד 6.

"הארץ", 23 ביולי. מידע משמעותי על ביקורת של שרים וח"כ בנושא שינוי מטרות הלחימה נדחק לעמודים הפנימיים בגיליון. כותרת הגג של הגיליון שסיפרה על הרחבת הפעולה הקרקעית, לא הזכירה ביקורת זו.

ואם זה כבר קודה אני רוצה לדעת. חייבים לפקוח עין".
לדברי חבר כנסת אחד במפלגת העבודה, "עד עכשיו נשמר הגיבוי. כולנו תומכים בפעולה הצבאית אבל הגיע הזמן לשאול שאלות את מקבלי ההחלטות שהציבו יעדים יומרניים".

לדברי יתום, "אני רוצה לקבל דיווח ברור ולא מעורפל מה בריק עושים כוחות הקרקע בלבנון, מה היקף הכוחות והאם יש כוונה להרחיב את הפעילות הקרקעית. אני מתנגד באופן נחרץ לכניסה בכוחות גדולים. עד עכשיו לא דובר על זה,

טקסט מתוך הכתבה.

שאר האזכורים הופיעו במאמרי דעה וטקסטים דומים. כך, למשל, כתבה פרופ' גליה גולן, במאמר דעה שפורסם בחלק ב' של "הארץ" ב-6 באוגוסט, תחת הכותרת **סיכוי לשלום:**

ההסלמה והמלחמה בלבנון התפתחו במהירות הבזק, ורק מעט מחשבה, אם בכלל, הוקדשה בממשלה או בצבא לתוצאות הקונפליקט. היעדים המוצהרים השתנו בכל שבוע.

וכך כתב עוזי בנימין במאמר דעה שהתפרסם בחלק ב' של "הארץ", ב-30 ביולי:

עכשיו מתלבטים הממשלה והמטכ"ל כיצד לסיים את המערכה. הנוסחה המדינית המונחת על השולחן היא הצבת כוח רב לאומי לאורך הגבול עם לבנון. האופן שבו מגיב אולמרט על התוכנית ממחיש את כל דרך התנהלותו במלחמה: יותר אלתור מאשר חשיבה מעמיקה. בתחילה פטר ראש הממשלה בזלזול את הרעיון, כעבור שבוע נמלך בדעתו ועתה הוא מגלה בו עניין רב. יותר ויותר נראית ישראל כמי שמשתוקקת להצבתו של כוח בינלאומי לאורך גבולה הצפוני. היערכות כזו מוצגת כהישג מיוחל של המלחמה.

שאלת הכוח הרב-לאומי ראויה כאן לדיון מפורט מעט יותר. בתחילת המלחמה הוצגה פריסת צבא לבנון בדרום המדינה לאורך הגבול כמטרה ישראלית מובהקת, וכדרישה מפורשת של ישראל מממשלת לבנון – ואילו האופציה של פריסת כוח רב-לאומי הוצגה כבלתי-רצויה. כך, למשל, נאמר בכתבה שהתפרסמה ב“הארץ”, ב-18 ביולי, כי “הנחת העבודה בירושלים היא, שצבא לבנון חזק דיו לאכוף את סידורי הביטחון, בשעה שכוח או”ם במתכונת יוניפי”ל יהיה חסר ערך, והצבת כוח בינלאומי חזק תעמיד את ישראל בדילמה, כשחיילי מדינות ידידות יידרשו להסתכן בשבילה.” כך זה נראה גם במהדורות החדשות בטלוויזיה. שימו לב לדיון הבא, בין חיים יבין ואיילה חסון, במהדורת החדשות של ערוץ 1, ב-16 ביולי:

איילה חסון: לישראל יש דרישות מאד ברורות ... קודם כל החזרת החיילים ויישום מלא של 1559, כלומר, פריסה של צבא לבנון ושום צבא אחר.

חיים יבין: ישראל לא זזה מעמדותיה, כפי שהציבה אותן בתחילת המבצע.

איילה חסון: כל עוד שיש את הרוח הגבית הבינלאומית הזאת, וכל עוד שהמבצע עובד, אין לישראל שום כוונה לחזור בה מהדרישות הללו.

יום למחרת, ב-17 ביולי, מדווחת כותרת המהדורה בערוץ 2: **גורמים בלשכת אולמרט: לא נאפשר לכוח רב לאומי להגביל את פעילותנו נגד החיזבאללה**. רק בדקה ה-64 של המהדורה אפשר היה להבין, לרגע אחד קצר, שיש גם פרספקטיבה אחרת:

למרות זאת, במשרד החוץ אומרים – הצבה של כוח נאט”ו חמוש בניבוי אמריקני שיפקח על פריסת צבא לבנון כמו שהיה בקוסובו זה בכלל לא פתרון רע. ... בלשכת ראש הממשלה אומרים: לא ניתן לכוח רב-לאומי להיפרס על הגבול ולהגביל את הפעילות שלנו כלפי חיזבאללה, אבל יש שם גם גורמים שאומרים: צריך לבחון בדיוק את כל האפשרויות. צריך כן שיהיה איזושהי אפשרות שנעשה משהו שם. אנחנו לא צרכים להגיד לא מוחלט. לא צריך להיתפס לסרבנות.

שבוע לאחר מכן, חלה תפנית דרמטית במטרות שהציב ראש הממשלה – הכוח הרב-לאומי הפך מאופציה בלתי-רצויה לדרישה הבלתי-מתפשרת של הממשלה. כך, למשל, הכריזה ההפניה מהעמוד הראשון של “הארץ”, ב-24 ביולי: **הזירה המדינית – מודל אולמרט לדרום לבנון: “כוח בינלאומי עם יכולת צבאית וניסיון לחימה”, שיורכב ממדינות אירופיות וערביות**. בכתבה עצמה, בעמוד 5, מדווח אלוף בן כי הגורמים הבכירים ביותר בממשלת ישראל תומכים בגישתו של אולמרט: “לבני, שר הביטחון, עמיר פרץ, והמשנה לראש הממשלה, שמעון פרס, הציגו עמדה אחידה מול האורחים מאירופה: הכוח הרב-לאומי נחוץ כדי לסייע לממשלת לבנון וצבאה להשליט את מרותם.”

מה משמעותו של המהפך הזה? מה הוא אומר על דחיית האופציה הזו בתחילת המלחמה? מה הוא אומר, שוב, על תהליך קבלת ההחלטות? אף אחת מהשאלות האלה לא עולה לדיון. עצם העובדה שמדובר בשינוי כיוון מוזכרת בפרשנות של אלוף בן, המופיעה לצד הכתבה, אבל הפרשנות “מבינה” את אולמרט, ואינה מבקשת להעמיק בשאלות הביקורתיות:

ראש הממשלה, אהוד אולמרט, שינה אתמול את עמדתו, והביע תמיכה בפרסית כוח רב-לאומי בלבנון. בכך הצטרף לשרת החוץ, ציפי ליבני, שהתייחסה בחיוב לרעיון כבר מתחילת המשבר. ביום שלישי שעבר עוד דיבר אולמרט בזלזול על הכוח הרב-לאומי, ואמר: "זו כותרת טובה, אבל הניסיון שלנו מראה שלא עומד מאחורי זה כלום". דעתו השתנתה, כנראה, כשהבין את עומק הבוץ שממנו עליו לצאת בהעדר הכרעה צבאית.

ניסיון כלשהו להבין מדוע שינה כך אולמרט את דעתו אפשר היה למצוא רק בטור פרשנות של נחום ברנע, שהתפרסם באותו היום בעמוד 21 של "ידיעות אחרונות" (עם הפניה מהעמוד הראשון):

כאשר הייתה כאן משלחת הדיפלומטים של האו"ם, בשבוע שעבר, אולמרט אמר להם: למה אתם מדברים על כוח בינלאומי, יש כבר כוח כזה, יוניפי"ל, והוא נחל כישלון מחפיר. לבני הייתה מוכנה לדון בהקמת כוח כזה. אולמרט הסתייג. אתמול, מול משלחת של ועדת הביון של הקונגרס האמריקאי, אולמרט דיבר בחיוב על כוח רב-לאומי. האם שינה את דעתו? לא כל כך, אבל הוא הבין שהוא חייב לשדר חזון חיובי, פתרון של שלום שמקובל על העולם כולו. זה טוב להסברה, ובסוף אולי ימצא הפראייר שיתפתה לשגר את חייליו אל זרועותיו של נסראללה ולהניח לישראל להשלים את המבצע בכבוד.

לקראת סוף יולי, ב-26 בחודש, התפרסמו ב"הארץ" שני טורי פרשנות, שזכו להפניה מהעמוד הראשון, וביקשו לעסוק באופן כולל יותר בשאלת המטרות והיעדים. טור פרשנות של אלוף בן פורסם בעמוד הראשון, תחת הכותרת **איך התקבלו ההחלטות?**

היעדים. החסרון בהחלטה החפוזה היה שיעדי המבצע היו מעורפלים והשתנו במהלך הקרבות. שבירת כוחו של החיזבאללה התגלתה בינתיים כבלתי אפשרית, וכנשל גם הניסיון להתנקש בנסראללה – מהלך ראוותני, שיכול היה לספק הישג מתקשר לצה"ל ולאולמרט מול הציבור. בכירי צה"ל הסתפקו, בימים הראשונים, במטרה שאפתנית פחות ובלתי ניתנת למדידה: "להחליש את חיזבאללה". אחרי כמה ימים התגבשה מעטפת מדינית חדשה למבצע. לפי הגירסה המעודכנת, המהלך הצבאי הישראלי הוא רק המבוא למהלך מדיני בינלאומי לאכיפת החלטת מועצת הביטחון 1559, הקוראת לפירוק חיזבאללה מנשקו, ולפרסית צבא לבנון בדרום. ישראל הודיעה שתקים בצד הלבנוני אזור חיץ, ותמנע בכוח את שיבת חיזבאללה לתוכו. הגישה החדשה הטילה את האחריות לפתרון על הקהילה הבינלאומית. ישראל הסכימה להצבת כוח בינלאומי גדול מעבר לגבול, כדי לסייע לצבא לבנון בפרסיתו החדשה ולמנוע את חזרת חיזבאללה לגדר. משמעות הדבר היא, שהתוצאה הנדרשת מהמבצע היא הרחקת החיזבאללה מהגבול כדי למנוע תקריות. ישראל ויתרה על דרישתה הקודמת, לפירוק בכוח של חיזבאללה מהרקטות ולהטלת פיקוח בגבול לבנון-סוריה, שימנע העברת נשק לארגון.

לצד טור זה פורסם טורו של זאב שיף, תחת הכותרת **האם הושגו היעדים?**. גם טור זה זכה להפניה בעמוד הראשון והמשיך בעמוד 4. הטור נפתח בפסקה הבאה:

ביום רביעי לפני שבועיים בדיוק יזם חיזבאללה מתקפה בשטח ישראל. מאז החלה מלחמה, שבה קבעו הממשלה וצה"ל שורה של יעדים. בימי הלחימה נשמעו הצהרות של מנהיגים וקצינים בכירים, ונוצר לעיתים רושם כי יעדיה של ישראל משתנים ואינם ברורים מספיק. בתום שבועיים ניתן לקבוע, כי ישראל רחוקה עדיין מהכרעה במלחמה, ויעדיה העיקריים לא הושגו.

שתי הפרשנויות האלה ראויות לציון, אבל ראויה לציון גם העובדה שהעיתון אינו משתמש בחומרים החשובים האלה באופן חדשוני. ההחלטה החפוזת, העובדה שהמטרות לא הוצגו כראוי לציבור, העובדה שהמטרות השתנו, ובסופו של דבר לא הושגו – כל אלה הם חומרים חדשניים ראשונים במעלה. "הארץ" משאיר אותם כאן ברמת הפרשנות. רק ב-14 באוגוסט, יום לאחר שהממשלה קיבלה את הסכם הפסקת האש, התפרסמה ב"הארץ" כתבה של ממש תחת הכותרת – **כך השתנו מטרות הלחימה**. הכתבה הציגה תרשים שמתאר, על ציר הזמן, את השתנות המטרות:



1. ישיבת הממשלה. אתמול 2. החייל החטוף אהוד גולדווסקי 3. החייל החטוף אלדד גר 4. נטראללה במסיבת עיתונאים בביירות 12 ביולי 5. רקטות בתחנת מטסרה בחיפה, 24 ביולי

3 סיקור מקבלי ההחלטות: "עמוד שדרה של פלדה"

"הערכותיו של הרמטכ"ל והמלצותיו היו מרכזיות, וגם במידה רבה מכריעות, בגיבוש עמדותיו של ראש הממשלה ושר הביטחון וכן של הדרג המדיני בכללותו. הרמטכ"ל ניהל כמעט בלעדית את כל פעילותו של הצבא. עובדה זו בחלקה מבנית, בחלקה נובעת ממסורת רבת שנים ובחלקה קשורה לחוסר ניסיונם של ראש הממשלה ושר הביטחון בענייני ביטחון והיותם זרים למערכת הביטחון..."

דו"ח הביניים של ועדת וינוגרד. פרק 7: מסקנות. סעיף 168.

הסיקור הבלתי ביקורתי של תהליך קבלת ההחלטות במלחמה הזו בא לידי ביטוי כמעט מנוחך באופן שבו בחרו אמצעי התקשורת, בתחילת המלחמה, להציג את דמויותיהם של אולמרט ופרץ. במקום לשאול את השניים את השאלות הקשות והמתבקשות, הכריזו אמצעי התקשורת על מהפך: הנה שני המנהיגים האזרחיים האלה הפכו למצביאים קשוחים. הם מדברים ללא חת, פועלים בביטחון, שולטים במצב ביד רמה – ומאפשרים לצה"ל לפעול ביד קשה נגד החיזבאללה. הנה, למשל, עמנואל רוזן במהדורת חדשות ערוץ 10, ב-17 ביולי:

נדמה לי שהנקודה המעניינת ביותר זאת הפוזיציה שתופס אהוד אולמרט. הוא בא לתפקיד הזה כאזרח, כמי שנתפס אולי כאדם חלש, כאדם מתון, יש שיאמרו אפילו רחמנא לצלן שמאלני – ולכן קל לו הרבה יותר היום להיות קשוח, בלתי מתפשר ובלתי ניתן לעצירה אל מול האיום הזה שקם מולנו. תארו לעצמכם את אריאל שרון עומד היום על אותה במה באותה סיטואציה ונואם – ישר הוא חשוד, ישר באים ואומרים: שרון, יש לו עניין עם לבנון, הוא צריך לסגור חשבון, הוא זולל ערבים מקצועי – במרכאות או בלעדית. אולמרט לא חשוד בזה, ולכן כביכול כראש ממשלה חלש, שמצויד כביכול בשר ביטחון חלש – הרבה יותר נוח לו.

ב-13 ביולי, פירסם אלכס פישמן טור פרשנות בעמוד הראשון של "ידיעות אחרונות", תחת הכותרת **ועכשיו: מתקפה טוטאלית**. בטור נכתב:

נסראללה לא מאמין שישראל תפעל באמת. [...] הוא בז לממשלה הזו. זה מופיע בניירות המחקר בישראל. הוא מעריך שזו ממשלה שתיכנע ללחצים. הוא לא מבין דבר אחד: דווקא משום שלממשלה הזו יש פחות ברזלים על הכתפיים קשה לה יותר לעמוד מול לחץ דעת הקהל הישראלית. ולדעת הקהל הישראלית נמאס מתקלות מבצעיות, מכשלים ומנרפות מדינית. היא רוצה שחיזבאללה יחטוף, סוף סוף. [...] מוזר. שרי ביטחון בשנים האחרונות, ותיקי קרבות ועיתרי ניסיון, נתנו עצות, הסתפקו באיומים ואיתותים והניחו לחיזבאללה להתעצם ולשבת לנו על הווריד. מי שלקח סיכון והחליט לשנות כיוון אסטרטגי הוא דווקא האזרח עמיר פרץ.

והנה עורך ”מעריב“, אמנון דנקנר, במאמר שכבר ראינו בתחילת הדברים, שהתפרסם בעמוד השער של העיתון ב-17 ביולי, תחת הכותרת **ישראל חזקה**:

לא קל לנו, בוודאי לא לאלה הסופגים את האש, אבל מותר לנו לתמוך בפה מלא בהפתעה האסטרטגית הגדולה של הזמן האחרון: ממשלת ישראל הפתיעה גם את החמאס ובעיקר את חיזבאללה, בכך שהיא לא חטפה פיק ברכיים, ולא חיפשה את המוצא הקל של מריחה וכניעה לאוימים, וגילתה עמוד שדרה של פלדה. אולמרט ופרץ גילו נחישות שהיתה חסרה מאוד בממשלות קודמות.

ראוי לציין, בשולי הדברים, שבימים הראשונים למלחמה נשמעו גם קולות בודדים באמצעי התקשורת, שקראו להחליף את פרץ בשר אבי דיכטר. הקולות האלה נעלמו לאחר מספר ימים.

מאמרו של עורך ”מעריב“, אמנון דנקנר, שפורסם בעמוד הראשון של גיליון ה-17 ביולי.

הפסקה הפותחת את המאמר.

לא קל לנו, בוודאי לא לאלה הסופגים את האש, אבל מותר לנו לתמוך בפה מלא בהפתעה האסטרטגית הגדולה של הזמן האחרון: ממשלת ישראל הפתיעה גם את החמאס ובעיקר את חיזבאללה, בכך שהיא לא חטפה פיק ברכיים, ולא חיפשה את המוצא הקל של מריחה וכניעה לאוימים, וגילתה עמוד שדרה של פלדה. אולמרט ופרץ גילו נחישות שהיתה חסרה מאוד בממשלות קודמות.

אמנון דנקנר

ישראל חזקה

לא קל לנו, בוודאי לא לאלה הסופגים את האש, אבל מותר לנו לתמוך בפה מלא בהפתעה האסטרטגית הגדולה של הזמן האחרון: ממשלת ישראל הפתיעה גם את החמאס ובעיקר את חיזבאללה, בכך שהיא לא חטפה פיק ברכיים, ולא חיפשה את המוצא הקל של מריחה וכניעה לאוימים, וגילתה עמוד שדרה של פלדה. אולמרט ופרץ גילו נחישות שהיתה חסרה מאוד בממשלות קודמות. יש כאלה הנאמרים ומביעים נגנוע סנטימנטלי לאויק שרון, אולם הבה נודה באמת: גם הוא וגם אהוד ברק הרשו לחיזבאללה להתנפח ממש על גדר הגבול, אחרי הנסיגה מלבנון, ולזלו בעורף ליישם את החלטת מועצת הביטחון בדבר פריסת צבא לבנון עד הגבול, והעלימו עין מהאספקה השוטפת ממיראן ומסוריה שבנתה מערך רקטות מסוכן של חיזבאללה. המדיניות של שמירת שלווה הצימרים בצפון היתה תשלום יתר על חשבון העתיד שהגיע, ומותר לומר עליה את מה שאמרים בתשדיר המרסוס המופלז: שלום יותר - זה משע.

האם יש צורך להזכיר גם למתענגעים לצהיזי עבר, כיצד עסקת טונג'ים ונפח את השיחי נסראללה למסדרים של ניכור לאומי גם בלבנון וגם אצל הפלסטינים, והגיבה את ישראל כישות עלובה תרועת בקלות לסחטנות מרקיטת שחקים? אולמרט ופרץ מוחקים עכשיו גם את הבושה ואת הביזיון האלה.

טוב שזה נגמר, ושיותר לברך גם על ההחלטה האסטרטגית המוסרית שקיבלו אולמרט ופרץ עם היועץ המשפטי מזוז, ועל פיה מותר לחיל האוויר לפגוע גם בדירות ובבתים מאוכלסים שבהם או מתחתיהם טמשה אשוי חיזבאללה את הקרקות, תוך הנאה בחשבון שיושבים ייפגעו. כל החלטה אחת היתה בלתי מסודרת בעילי, בכך שהיתה במקרה את חיהם של אזרחים ישראלים רבים לתת יד של חיזבאללה.

המשך בעמ' 26

ישראל חזקה

המעמד הביטחוניסטי החדש של אולמרט ופרץ זיכה אותם גם בתמונות מהסוג שרק גנרלים זוכים בהם. ב-16 ביולי, פירסם "ידיעות אחרונות" תמונה בעמודו הראשון, בה נראה אולמרט יושב בתוך מסוק צבאי, אווז פנס בפיו ועובר על מסמכים. מעל הכותרת הופיעה הכותרת: **יומן מלחמה**. אותה התמונה התפרסמה באותו היום בעמוד 3 של "מעריב". בתמונה שהתפרסמה בעמוד הראשון של "ידיעות אחרונות", ב-19 ביולי, נראה השר פרץ סוקר את טייסי חייל האוויר העומדים דום. פניהם מטושטשים. אחת מכותרות מהדורת ערוץ 2, ב-1 באוגוסט, הכריזה: **רינה מצליח מלווה את שר הביטחון ביום העשרים ואחד ללחימה**. ברקע נראה שר הביטחון, עמיר פרץ, במסוק של חיל האוויר כשאוזניות לראשו, והוא עובר בכובד ראש על חומרים צבאיים עם קצין בכיר. כך זה נשמע בכתבה עצמה:

רינה מצליח: היום ה-21 ללחימה, שר הביטחון עולה לצפון לסיור על קו הגבול. אחרי ישיבת הקבינט מאמש ברור שאנחנו בשלב האחרון של המערכה ויש תחושה של סיכוי למפנה בחזית. את הדקות של הטיסה הוא מנצל כדי לעבור על חומר סודי שמעביר לו המזכיר הצבאי, תת אלוף איתן דנגוט. מה עוד לא נאמר על שר הביטחון והקשר שלו עם המערכת הצבאית עליה הוא מופקד? דבר אחד ברור, עמיר פרץ זה לא אותו אחד מההסתדרות, מהמפלגה. כובד האחריות נותן את אותותיו, כאילו התבגר בעשרים שנה. התחנה הראשונה: חמ"ל האוגדה. אל המפקדים מגיע שר הביטחון יותר כחבר מאשר כמפקד. למרות ההזדהות הטוטאלית שלו עם המערכת יש בו, כמו שנראה בהמשך, תמיד איזשהו חלק שנשאר להביט בה מהצד ... אין אף מבצע צבאי שרשום על שמו, אין לו דרגות במגרת השולחן, זה הופך את הקשר שלו עם המפקדים הבכירים לאחר, אולי יותר נקי. בנסיעה צפופה הוא מחליף דעות עם סגן הרמטכ"ל ... הוא עובר מהמכונית הישר אל מבנה מוגן, לפגוש ראשי ערים. הם אוהבים את הלוחמות שלו ומעודדים אותה. איך זה מסתדר עם מי שהיה היונה הכי צחורה באגף השמאלי של העבודה? ... מעט משרי הביטחון, אם בכלל, עמדו מול כל כך הרבה אתגרים בזמן כל כך קצר ובתחילת כהונתם.



כותרת ותמונה בעמוד הראשון של "ידיעות אחרונות", 16 ביולי.



כותרת ותמונה בעמוד הראשון של "ידיעות אחרונות", 19 ביולי.

מבט ביקורתי יותר על השינוי התדמיתי הזה הופיע כמעט תמיד בשולי המהדורות והעיתונים. כך, למשל, המתין הדיון הבא, בין עופר שלח, רביב דרוקר וצ'יקו מנשה, לדקה ה-95 של מהדורת ערוץ 10 ב-14 ביולי (ושימו לב: שאלת התדמית עולה כאן באופן ביקורתי למחצה. מנשה כמעט מזדהה איתה בעצמו):

רביב דרוקר: אני פשוט רואה את דן חלוץ מדבר על להחזיר את לבנון, את השעון בלבנון עשרים שנה אחורה ... עמיר פרץ אומר לאלכס פישמן משהו כמו – חסן נסראללה לעולם לא ישכח את השם של עמיר פרץ. יש איזה נטייה לקצת גבוהה גבוהה, לא?

צ'יקו מנשה: מי שמנהלים את המהלך כולו זה ראש הממשלה אולמרט ועמיר פרץ, שמה לעשות תויגו כמי שאין להם ניסיון. ועל כן בהתאם לזה, גם רמת ההצהרות ... הם מוציאים מסר, גם כן פומפוזי, וזאת החשיבות, הם כמובן רוצים שישמעו את זה בציבור הישראלי, בקרב הצופים וגם שחסן נסראללה ישמע את זה. הם אומרים: “אנחנו לא מתכופפים, אנחנו לא נבהלים, עשר שנים נתנו למפלצת החיזבאללה הזאת לצמוח לצבור נשק, עד היום נרתענו בגלל העורף, לא עוד”. ראש הממשלה מסכם: “זה רגע הנחישות שלנו ... עם ישראל ואני כנציגו לא נתכופף.”

עופר שלח: זו גם תשובה לגבי הסגנון, זה עם ישראל.

דבר מכותרות המהדורה, ששודרו 95 דקות לפני כן, לא מרמז על הדיון הזה:

אלה תמונות המערכה בצפון הנכנסת לסוף יומה השלישי, קטיושות, עשרות קטיושות היום על הגליל, עשרות פצועים, מיד נשמע דיווח על זה. ובצד השני צה"ל ממשיך לתקוף בלבנון מהאוויר ומהים בדרום ובעיקר באזור ביירות. התוכנית תוקדש כולה ללחימה, כמובן, עם תום היום השלישי שלה.

שאר הקולות שטענו כי מאחורי המהפך התדמיתי מסתתרת העובדה שאולמרט ופרץ נשבו למעשה בידי הגנרלים, ואיבדו את עצמאותם כדרג מדיני, הופיעו רק בשולי הסיקור. ב“הארץ”, ב-25 ביולי, כתב נחמיה שטרסלר מאמר בחלק ב', תחת הכותרת **שני האזרחים קפצו לדום**.

התקוות היו גדולות. לראשונה זה שנים רבות, בראש הפירמידה הביטחונית של ישראל עומדים שני אזרחים. רבים חגגו את ניצחון סדר היום האזרחי-החברתי על סדר היום הצבאי-הביטחוני והעריכו, שכאשר הרמטכ"ל ילחץ על פתרון מלחמתי יעמדו מולו אולמרט ועמיר פרץ כחומה בצורה. הם הרי לא רואים את העולם דרך כוונת הרובה. אבל ההפך קרה. האזרחים הרגישו נחותים מול האלופים, ובתוך דקות אישרו החלטה גורלית ומטרות יומרניות בלתי ניתנות להשגה: סילוק חיזבאללה מדרום לבנון ופריסת צבא לבנון במקומו.

ב-27 ביולי, פירסם ראובן פדהצור מאמר נרחב על הנושא – שוב, בחלק ב' של “הארץ”. תחת הכותרת **שבויים בידי הגנרלים**, כתב פדהצור:

[...] וזה בדיוק ההבדל בינינו לבין האחרים. אם בדמוקרטיה כולן אפשר להבחין בתלות מסוימת של המדינאים בגנרלים, ובניסיונות להקטינה, הרי שבשארל אין זו רק תלות – המדינאים שבויים בידי הגנרלים. תהליך גיבוש מדיניות הביטחון הלאומי משועבד בפועל לצה"ל ולמערכת הביטחון. בהעדר מנגנוני תכנון בתחום הביטחון הלאומי מחוץ לצה"ל, מתנהלת עיקר פעילות התכנון, לא רק במישור האופרטיבי והטקטי, אלא גם במישור האסטרטגי-המדיני, בתוך הצבא. התוצאה היא שהשיקולים הצבאיים נהפכו לדומיננטיים, לעיתים יותר מאשר השיקולים המדיניים. כך נעשתה מסכת יחסי החוץ של ישראל למבוססת על תפישה כוחנית ביסודה, המקנה עדיפות לשיקולים צבאיים על פני שיקולים דיפלומטיים. כך מוענקת לרמטכ"ל של צה"ל עוצמה העולה על זו של עמיתיו בצבאות מערביים אחרים. הוא זה שמחליט אלו הצעות למדיניות יובאו לפני ראש הממשלה ושריו. הדבר מעניק לו, כמובן, כוח פוליטי רב. הכנסת והממשלה אינן מתערבות בדרך כלל בפעולתה של מערכת הביטחון, שנהנית מאוטונומיה כמעט מוחלטת בגיבוש המדיניות, החל בנושאים רבי משקל כמו גודלו והרכבו של תקציב הביטחון וכלה אפילו בתכנון מלחמות, המובאות לידיעת ואישור הממשלה רק לאחר שתהליך גיבושן הושלם. לכן, אין להתפלל שעד היום, שבועיים לאחר פרוץ מלחמת לבנון השנייה, לא קיימה הכנסת אפילו דיון אחד במלחמה הזאת, ביעדיה ובדרך פעולתה של צה"ל.

וב"דיעות אחרונות", התפרסם ב-13 באוגוסט מאמר עמדה של איתן הבר – במסוף היומי:

על השאלה למה באמת יצאנו למלחמה הזו, שום ועדת חקירה לא תשיב במלואה תשובה נכונה, הגונה ואמיתית; איש אינו יכול לחדור לקופסה האחורית במוחותיהם של אולמרט ופרץ. ואני אומר: השניים לעולם לא יודו בכך, אבל באותם רגעים נסערים של הצלחת חיזבאללה, כאשר הניחו בפניהם את ההצעות לתקוף בלבנון, הם אמרו לעצמם, כל אחד בנפרד: אומרים עלינו שאנחנו אזרחים, שאין לנו מושג ירוק בביטחון, שאין לנו – וסליחה על הביטוי – "ביצים" לפעול, אז אנחנו נראה להם. איך אני יודע שכן היה? מלשכת ראש הממשלה יצא עוד באותו היום ה"ספין" המטומטם ביותר של המאה הנוכחית: אולמרט החליט בתעוזה, נועז יותר אפילו מברק ושרון.

התמונה נסדקת: "אולמרט מנע הישג"

כך זה נראה, אם כן, בתחילת המלחמה: בצה"ל מרוצים מהיד החופשית שקיבלו מאולמרט ופרץ, והשניים מוצגים כגנרלים. אבל לקראת סוף המלחמה, החלה התמונה הזו להיסדק. ככל שהמערכה בלבנון הלכה והסתבכה, החלו להישמע יותר ויותר קולות מתוך המערכת הצבאית שטענו כי הדרג המדיני מונע מצה"ל לפעול כרצונו, ולא נותן לו לנצח. הקולות האלה קיבלו כותרות מרכזיות בכל אמצעי התקשורת. כך, למשל, אמרה הכותרת הראשית של "הארץ", ב-11 באוגוסט, כי **מסתמן הסכם לסיום המלחמה**, וכותרת המשנה הבליטה את עמדת צה"ל – **במטכ"ל מתנגדים: "הפסקת אש תהיה טעות גדולה"**. אחת הכותרות בעמוד 2 אומרת **גורמים ביטחוניים: אולמרט מנע הישג**. ובכתבה נאמר כך:

במשרד הביטחון ובמטכ”ל קיימת התנגדות חריפה להצעה להפסקת אש כעת, כפי שהיא עולה מהנוסח המתגבש במגעים. גורמים ביטחוניים טענו כי ראש הממשלה עצר את המהלך הצבאי להתקדמות לנהר הליטאני, וכי מנע בכך אפשרות להישג צבאי משמעותי של ישראל. לדבריהם, מוטב היה אילו אישר הקבינט לצבא להתחיל בהתקדמות ולהגביר בכך את הלחץ כדי להשיג הסכם נוח יותר לישראל. נוסח ההסכם הנוכחי, אמרו, בעייתי מאד לישראל. אין בו פתרון שיביא להחזרה מיידית של החיילים החטופים, אין מנגנון פיקוח נוקשה שימנע הברחת נשק מחודשת לחיזבאללה והוא אינו מבטיח את פירוק הארגון ממשקו. ”נסראללה ימשיך לתעתע בנו ובסוף תיפתח עוד מלחמה”, הזהירו. קצינים בכירים במטכ”ל אמרו ל”הארץ” כי ”הדרג המדיני הוא שמוסמך להחליט. אבל הפסקת המבצע כעת, כשהכוחות ממתינים זה ימים לכניסה לאזור הליטאני, תהיה טעות גדולה.”

אבל בעמוד הראשי של אותו גיליון, מופיעה הפניה לטור פרשנות בעמוד 5, שנכתב על-ידי אבי יששכרוף ועמוס הראל, שהיה גם בין מחבריה של הכתבה שלמעלה. הטור מזהיר אותנו מפני ספין של הצבא – שעורכי העיתון עצמם נכנעו לו בכותרות החדשותיות:

זה כמה שבועות מדברים בצמרת צה”ל על הצורך ב”תמונת ניצחון”. [...] תמונה עדיין אין, אבל נדמה שהנה נמצא אתמול סיפור הניצחון שיספר הצבא לעצמו ולנו בשבועות ובחודשים הבאים: איך עמדנו להכניע סופית את חיזבאללה, במבצע רחב עד לליטאני, עד שהמדינאים התערבו.

מסתמן הסכם לסיום המלחמה

במטכ”ל מתנגדים: ”הפסקת אש תהיה טעות גדולה”; אם ובנה נהרגו מפגיעת קטיושה, חייל נהרג בלבנון

◀ רוב הציבור יצאה במלחמה

כותרת הגיליון.

”הארץ”, 11 באוגוסט. כותרות הגיליון והכתבות בעמודים הראשונים מדגישים את הפרספקטיבה הצבאית, שמערערת על שיקול דעתו של הדרג המדיני. לעומת זאת, טור פרשנות בעמוד 5 מזהיר מפני הספין של צה”ל. עורכי העיתון עצמם נכנעו לספין זה בכותרות החדשותיות.

▶ מתוך טקסט טור הפרשנות בעמוד 5.

צה”ל בלבנון

עמוס הראל אבי יששכרוף

המטכ”ל לא אוהב את הפסקת האש

כשהגיעו אמש הידיעות הראשונות על הפשרה המתגבשת במרכז האו”ם, ותכנסו כמה מכידי המטכ”ל במחנה צבאי בגליל. הקצרי נים נראו נשמעו עצבניים למדי. זה כמה שבועות מדברים בצמרת צה”ל על הצורך ב”תמונת ניצחון” – הישג צבאי מרשים שיצדיק את הים שנשפך והזמן שבחבו, שייסיים את המערכה בשיקום והרדתה הישראלית. תמונה עדיין אין, אבל נדמה שהנה נמצא אתמול סיפור הניצחון שיספר הצבא לעצמו ולנו בשבועות ובחודשים הבאים: איך עמדנו להכניע סופית את חיזבאללה, במבצע רחב עד לליטאני, עד שהמדינאים התערבו.

כך זה נראה גם ב"ידיעות אחרונות". הכותרת החדשותית בעמוד 5 של העיתון ב-13 באוגוסט, קראה: **בגלל עיכוב המבצע איבדנו זמן יקר**. כותרת הגג אומרת: **ביקורת בצה"ל**. המתקפה של הדרג הצבאי על המדיני נמשכת גם בתוך הטקסט:

קצינים בכירים בפיקוד הצפון ובמטה הכללי מתחו בסוף השבוע ביקורת על ההחלטה לעכב את המבצע הקרקעי בעומק לבנון. [...] לדברי הקצינים, פיקוד הצפון העלה את תוכניות הפעולה למטה הכללי שהעביר אותן לדרג המדיני אולם התוכניות לא אושרו. "בשש אחרי המלחמה נצטרך לשאול מדוע התוכנית לא יצאה לפועל".

והנה כותרת חדשותית נוספת, הפעם בעמוד 3 של גיליון "ידיעות אחרונות", ב-11 באוגוסט, הטוענת כי החלטותיו של הדרג המדיני מסכנות את חיי החיילים בשטח:

החיילים זועמים: בממשלה מתלבטים ואנחנו מתים (כותרת ראשית).
מילואימניקים המשרתים בלבנון ל"ידיעות אחרונות": החלטת הדרג המדיני להקפיא את המבצע פוגעת בחיילים בשטח * "המפקדים לא יודעים מה לעשות, אף אחד לא יודע לאן אנחנו הולכים – ובינתיים חיזבאללה יורה עלינו טילים. אנחנו כמו ברווזים במטווח" (כותרת משנה).

ורק בעמוד 6 של ה"מוסף לשבת" של גיליון זה, מופיעה גם העמדה האחרת, שעל-פיה הדרג המדיני דווקא מחויב לרסן את צה"ל. כותרת כתבתה של סימה קדמון היא **שתי אצבעות מניו-יורק**, ובכותרת המשנה נכתב:

צריך להיות גיבור כדי לאשר מבצע כמו שהציע הצבא, אומרים בלשכת ראש הממשלה, וצריך להיות גיבור כדי להתאפק מול כל הגנרלים.

כך נכתב בכתבה עצמה:

אולמרט צריך לשקול את הדברים במאזניים הכי דקיקים. הוא לא צריך יותר להוכיח שהוא מסוגל לקבל החלטות במחירים כבדים. הוא כבר הוכיח את זה. הצבא מרגיש שחובתו להציע מהלכים צבאיים כאלה, שעשויים להביא לניצחון מובהק. תפקידו של אולמרט, אומרים יועציו, להגדיר להם את הגבולות, להאיר להם את היעדים, לא לשכוח שהצבא הוא כלי בידי המדינאים, ולא להפך.

עוד התגלו בכתבה זו הדברים הבאים:

מה שכן ניתן להתרשם, שהקבינט קיבל החלטה שהוא לא רצה לקבל. מי שביטאה זאת בבירות, הייתה שרת החוץ. אתם מדברים כל הזמן על כושר הרתעה, אמרה לבני, אתם אומרים שכל העולם מסתכל על ההחלטה שלנו, ושהחלטה נגד כניסה קרקעית תפגע בכושר ההרתעה של צה"ל. מה אני אמורה לעשות עכשיו? הרי אם אצביע נגד,

אני אפגע בכושר ההרתעה. לבני ביטאה במילים את תחושתם של לא מעט שרים, המרגישים שהצבא לא הותיר להם אלטרנטיבה. שהוא הציג הערכות אפוקליפטיות, והפך את המלחמה למבחן קיומי. אם ראש המוסד מצהיר, שאם לא ננצח במלחמה הזאת שעון החול של קיומנו יתהפך ויתחיל לעבוד, איך אפשר להצביע נגד?

יש כאן סיפור חדשותי חשוב מאין כמוהו, על התבטלות של הדרג המדיני בפני אנשי הצבא, אבל חוץ מאשר בערוץ 10, ובמידה מסוימת גם ב“הארץ” – הנושא לא עולה לכותרות. אמצעי התקשורת האחרים לא נוגעים בו. הנה טור פרשנות של אלוף בן ב“הארץ”, מה-10 באוגוסט, שחלקו הראשון הופיע בעמוד הראשון, תחת הכותרת **תחזיקו אותי:**

הצעת מערכת הביטחון לפעולה קרקעית רחבה של צה“ל בלבנון, עד לנהר הליטאני, אושרה אתמול בקבינט ברוב גדול: תשעה תומכים מול שלושה נמנעים. אבל לדברי המשתתפים בישיבה, תוצאות ההצבעה לא שיקפו את הדעות האמיתיות של השרים. “אילו כולם היו מצביעים כפי שדיברו, היה רוב נגד הפעולה שהוצעה”, מספר שר אחד. אם כך, מדוע איש לא התנגד? חששנו, מסביר השר, להראות לציבור ולחזיתבאללה שיש סדקים בממשלה ובגיבוי שלה לצה“ל. הבעיה היא שסדקים כאלה קיימים, וכבר לא מתאמצים להסתיר אותם.

וכך נשמעו הדברים במהדורת ערוץ 10 של ה-14 באוגוסט:

רביב דרוקר: מה ששומעים עכשיו מגורמים מדיניים, הם דברים די מדהימים. על כך שמלכתחילה לא היתה תוחלת למבצע הזה, לא היו הישגים צבאיים שרצו להשיג.

יעקב אילון: אתה מדבר על 60 השעות בערך שמישי בלילה, אחת בלילה התקבלה החלטת מועצת הביטחון ועד היום בבוקר?

רביב דרוקר: נכון, שבמהלכו אנחנו משלמים מחיר מאד-מאד יקר של למעלה משלושים חיילים שנהרגים במהלך המבצע הזה. כאמור, ראש הממשלה, אומרים לנו, לא רצה במבצע הזה. ובעצם מה שקרה הוא שכתוצאה מהאיום שנוצר כשהוא אמר אנחנו יוצאים לפעולה צבאית, התחילה הפעולה כמו איזה רכבת שיצאה מהתחנה, וכשרצו לעצור את זה, כשראש הממשלה רצה לעצור את זה, זה היה מאד-מאד קשה, מכיוון שהחיילים כבר היו בדרך, ואז הם היו צריכים, בעצם, לתפוס עמדות, כל מיני דברים כאלה. גם לצבא יש גרסאות כלפי העניין הזה. זה דבר שצריך להיבדק מאד-מאד בקפידה. מכיוון שזה אחד המבצעים שגם לא היתה לו מלכתחילה מטרה אפשרית שניתן להשיג אותה. פשוט הגיעו לשם כדי להישאר שמה, לתפוס את העמדות הכי טובות שאפשר כעמדות הגנה, לפני שיוצאים, שבא מישהו אחר.

עמנואל רוזן: ... בהמשך ישיר לדברים של רביב, אני יכול לומר בצורה חד-משמעית שראש הממשלה לא רצה את הפעולה הקרקעית הזאת, וצריך יהיה בהחלט לבדוק את השאלה אם הוא לא רצה אותה למה הוא הלך עליה. שר הביטחון בא בבוקר עם עמדה נחרצת, עם דפיקות רועמות על השולחן, היה לחץ צבאי, היה לחץ תקשורתי, היו מאמרים בעיתונים, הלכו כאן למבצע צבאי חסר תוחלת עם מחיר מאד-מאד גבוה.

זהו, אם כן, המצב: מתברר כי ייתכן, שאם "כולם היו מצביעים כפי שדיברו, היה רוב נגד הפעולה שהוצעה". מתברר, ששרי הממשלה חזרו וביטלו את דעתם שלהם מפני עמדתם האפוקליפטית של אנשי הצבא. כל זה, כמעט מיותר לציין, הוא חומר חדשותי מהמעלה הראשונה, שנדחק באופן שיטתי אל שולי הסיקור.

מלחמות הגנרלים: "זו פגיעה ממשית באודי אדם"

"הרמטכ"ל, דווקא בשל היותו איש כריזמטי ודומיננטי מאוד בצבא פנימה, היה אחראי גם לתרבות הדיונים בצבא, על ליקוייה הרבים שהתגלו אגב המערכה בצפון מתחילתה."

דו"ח הביניים של ועדת וינוגרד. פרק 7, סעיף 186.

דיווחים על חילוקי דעות בתוך המערכת הצבאית הופיעו במהלך המלחמה רק לעתים נדירות (והובלטו כמעט תמיד כאשר הגורמים המבקרים דרשו להפעיל יותר כוח). אבל הנושא בכל זאת כבש את הכותרות במשך יומיים-שלושה, כאשר הרמטכ"ל החליט למנות את אלוף משה קפלינסקי לנציגו בצפון, ולמעשה להדיח את האלוף אדם מתפקידו כאלוף פיקוד צפון. אבל גם ברע זה, הדיווחים על הדחת האלוף אדם נמנעו ברוב המוחלט של המקרים מבירור יסודי של חילוקי הדעות שהביאו להדחה – והתמקדו ביחסים האישיים בין אדם והרמטכ"ל, ובקביעה הכללית כי בצה"ל יש "אי נחת" מתפקודו של האלוף. כך, למשל, אמרה כותרת בעמוד הראשון של "הארץ" ב-9 באוגוסט: **האלוף אודי אדם הודח מניהול הלחימה בצפון**. בכתבה נכתב כי ההדחה באה על רקע של "חוסר ההצלחה של הצבא בלחימה". עמוק יותר בכתבה, נאמר גם כי "החלטתו של חלוץ התקבלה בידיעת רה"מ ושר הביטחון ועל דעתם. השניים לא אהבו את דבריו של האלוף אדם בראיונות לעיתונות בסוף השבוע, שבהם רמז כי הדרג המדיני הגביל את הפעילות ההתקפית שהציע פיקוד הצפון". בטור הפרשנות של זאב שיף, תחת הכותרת **אדם הציע להתפטר**, מרמזת על חילוקי דעות מהותיים יותר, שאינם נוגעים רק באלוף אדם עצמו:

טעות לחשוב כי ההחלטה למנות את סגן הרמטכ"ל משה קפלינסקי מעל ראשו של האלוף אודי אדם נפלה בחטף. היא הועלתה קודם בפני שר הביטחון עמיר פרץ, והובאה גם לראש הממשלה אהוד אולמרט. [...] נראה שאם קיימת בעיה פיקודית בצפון, אין היא רק נקודתית אלא בשכבה בכירה נוספת. ברור שהשינוי בצמרת הפיקוד אינו טוב אישית לאלוף אדם, אך הוא משגר איתות שלילי לצה"ל ולציבור בכלל.

גם ב"מעריב" הכותרות משאירות את הסיפור ברמת היחסים האישיים בין חלוץ, קפלינסקי ואדם. הכותרת בעמודו הראשון של העיתון, ב-9 באוגוסט, אומרת:

הרוחות סוערות בצה"ל (כותרת גג).

קפלינסקי הוצנח מעל אודי אדם (כותרת ראשית).

באמצע הלחימה הטיל אתמול הרמטכ"ל פצצה: חלוץ שלח את סגנו כדי לתגבר את אלוף הפיקוד * האלוף אדם: "זו מלחמה ויש דברים קשים מזה" (כותרת משנה).

הכותרת בעמוד 5 הוסיפה:

פיקוד אחד – שני מפקדים (כותרת ראשית).

מינויו של קפלינסקי אתמול למפקד חזית הצפון, העלה תהיות רבות * זאת למרות הבהרת הרמטכ"ל, שלפיה הוא מביע אמון מלא באלוף אדם * "יש דברים קשים יותר כרגע", אמר האלוף אדם בתגובה, "אבל להגיד שזה עובר לסדר היום? כנראה שלא" (כותרת משנה).

גם כאן, הדיון המהותי יותר נשאר בתוך הכתבה:

לדברי הגורמים, התקלה המרכזית של פיקוד צפון היתה בכך שלא הצליח להביא להישג מורלי רב משמעות לצה"ל ונכנס להתכתשות ממושכת ומתישה, אשר בה נראים צה"ל וחזיבאללה כמעט כשווי כוחות, אף שבפועל ניצח צה"ל בכל קרב שאליו נכנס. אלא שבפיקוד צפון דחו טענות אלה על הסף. לדברי בכירים בפיקוד, אדם גרס מתחילת הלחימה כי לא יהיה כאן "זבנג וגמרנו", וכי מדינת ישראל ואזרחיה צריכים להתאזר בסבלנות כיוון שחזיבאללה הוא אויב רציני שנערך למלחמה במשך שנים וזוכה לתמיכתן של שתי מדינות. לדברי הגורמים, "מי שאומר היום שאדם היה זהיר ואיטי מדי, צריך לחשוב אלו הסברים היו מפקדי הצבא וראש הדרג המדיני צריכים לתת לציבור אילו היינו נכנסים בכל הכוח ובכל המהירות, וחוטפים עשרות הרוגים ביום".

במהדורת חדשות ערוץ 2 ב-8 באוגוסט, משוחח רוני דניאל עם גדי סוקניק, מרמז על חילוקי דעות מהותיים ביחס לתכנון המלחמה, ונעצר שם:

גדי סוקניק: ... מטבע הדברים אנחנו מתחילים, כמובן, עם מה שקורה ממש בשעות האחרונות – מן סוג של, רוני דניאל תקן אותי, אולי תתקן אותי, כך זה נראה לי מהצד, סוג של הדחה בשידור ישיר של אלוף פיקוד הצפון בצורה זו או אחרת.

רוני דניאל: המהלך נעשה, והוא עובר כאן מאד לא בשקט. זאת אומרת, קצינים בתוך פיקוד הצפון, אנחנו שומעים אותם אומרים, זו פגיעה ממשית באודי אדם ... חודש ימים מתנהלת המלחמה הזאת בגבול הצפון, אי שביעות הרצון מן האופן שבו היא מתנהלת, בעיקר הפגיעה הלא נעצרת בעורף, יתכן שזה הרקע. העניין הוא שתוכניות המערכה הזו לא נקבעו בפיקוד הצפון, והאלוף אדם היה בבחינת מבצע של מהלכים שלא עם כולם הוא הסכים.

ובערוץ 1 באותו היום, מתנסח הכתב הצבאי יואב לימור באופן ביקורתי כלפי הרמטכ"ל, אבל גם חושף סוד גלוי ביחס לאופן שבו הוא עצמו מסקר את המלחמה – "אנחנו נזהרנו מאד בחודש האחרון מלהעביר ביקורת על הצבא".

תראה חיים, הרמטכ"ל לא יכול להדיח את עצמו, אני מניח, אז הוא הולך על אלוף הפיקוד. אני חושב שזה המצב. הכישלון הוא כישלון של הצבא. אנחנו נזהרנו מאד בחודש האחרון מלהעביר ביקורת על הצבא ... בוודאי שזה חדשות רעות, כי זה משדר לציבור שמשוה קורה, כי הציבור יושב 28 ימים בתוך המקלטים, המערכת המדינית, המערכת הבינלאומית, כולם נותנים לצבא לנצח – והמשמעות היא שהצבא לא מצליח לנצח.

בימים שלאחר ההדחה, המשיכו אמצעי התקשורת לעקוב באופן כזה או אחר אחרי ההתפתחויות בפרשה. הסיפור הפך להיות סיפורו האישי של אדם. המושגים שעלו בסיקור היו "שעיר לעזאזל", "תסמונת הש"ג", "נעשה לו עוול", "מכתימים את שמו" וכן הלאה. ההשוואה להצנחתו של חיים בר לב מעל שמואל גורודיש, בחזית הדרום של מלחמת יום הכיפורים, חזרה מספר פעמים. השאלות המהותיות יותר ירדו מעל הפרק.

דיווחים על חילוקי דעות בתוך המערכת הצבאית הופיעו במהלך המלחמה רק לעתים נדירות. הם כבשו את הכותרות ליומיים-שלושה כאשר הרמטכ"ל החליט למנות את אלוף משה קפלינסקי לנציגו בצפון, ולמעשה להדיח את האלוף אדם מתפקידו כאלוף פיקוד צפון. גם אז, הדיווחים נמנעו ברוב המוחלט של המקרים מבידור יסודי של חילוקי הדעות שהביאו להדחה. דיון מהותי נדחק לשולי הסיקור.

► "מעריב", כותרת בעמוד הראשון, 9 באוגוסט.

▼ דיון מהותי מופיע רק בעומק הכתבה בעמוד 5.

אלא שבפיקוד צפון דחו טענת אלה על הסף. לדברי בכירים בפיקוד, אדם גרס מתחילת הלחימה כי לא יהיה כאן "זבנג וגמרנו", וכי מדינת ישראל ואר וחייה צריכים להתאזר בסבלנות כיוון שהחיובאללה הוא איב רציני שנערך למלחמה במשך שנים וחובה לתמיכתן של שתי מדינות. לדברי הגורמים, "מי שאמר היום שאדם היה זהיר ואיטי מדי, צריך לחשוב אלו הסכנים היו מפקד רי הצבא הראשי הדרג המדיני צריכים לתת לציבור אילו היינו נכנסים בכל הכוח ובכל המהירות, וחוטפים עשרות ורצנים ביום".

הרוחות סוערות בצה"ל

קפלינסקי הוצנח מעל אודי אדם

באמצע הלחימה, הטיל אתמול הרמטכ"ל פצצות: הולך שלח את סגנו לצפון כדי לתגבר את אלוף הפיקוד ■ האלוף אדם: "זו מלחמה ויש רבדים קשים מאוד" ■ פליקס פריש, עמ' 5

עמיר רפפורט

הדחה בפועל

"מאמצי ניהול הלחימה את מוטויו של משה קפלינסקי: אומדן מוקדם והענין המוחלט. יזמני התקדים לא מוטו טקטי. בסיסה הטוב יושב תחת הבעת יא אדם. מבורר: הוראה זו הוראה פנימית. ההוראה להעמידה על אלוף חיים בר לב מעל שמואל גורודיש בחזית הדרום במלחמת יום הכיפורים מוטו מוטות אלו שיש קיום של ריכוזיות המפחד מאלה צבאי 5

4 חרדת התבוסה: "הספירה לאחור של הפרויקט הציוני כולו"

"המערכה בצפון חשפה, בין היתר, תקלות הקשורות במאפיינים מבניים, תרבותיים ומבצעיים המייחדים את צה"ל. חלק מן הנושאים שצפו ועלו במסגרת בדיקתנו אינם חדשים. הם הועלו, למשל, על ידי מבקר המדינה ומבקר מערכת הביטחון. חלקם מופיעים גם בדו"ח ועדת אגרנט. דבר זה מעלה שאלות לגבי יכולתו של צה"ל להפיק לקחים מליקויים ומתקלות שהתגלו בו."

דו"ח הביניים של ועדת וינוגרד. פרק 4, סעיף 51.

בתור כך, ככל שהתמשכה המלחמה, ובמיוחד לקראת סופה, השתלטה על אמצעי התקשורת תחושה קשה של אכזבה. האירועים הקשים במהלך המלחמה, חטיפת החיילים, הפגיעה הישירה בסטי"ל מול חופי לבנון, הקרבות הקשים שבהם נהרגו עשרות חיילים, מחדלי האספקה – כל אלה סוקרו באופן שלא ניסה להסתיר את העובדה שצה"ל מתקשה לתפקד, ובעיקר לא מצליח לנצח. אופן הסיקור הזה גרר אחריו לא מעט טענות כלפי אמצעי התקשורת – כאילו הם מסקרים את המלחמה באופן ביקורתי מדי. אבל את הסיקור הזה צריך לבחון מעט יותר מקרוב. הביקורת שהשמיעו אמצעי התקשורת נגד צה"ל נבעה תמיד, כמעט ללא יוצא מהכלל, מתמיכה מוצהרת וחד-משמעית במלחמה עצמה. זו היתה ביקורת שדרשה פעולה תקיפה ויעילה יותר, לעתים נקמה, פגיעה מסיבית יותר בלבנון, ובעיקר – יותר תוצאות בשטח. יותר ניצחונות. גם לקראת סוף המלחמה, כשאמצעי התקשורת נואשו ממקבלי ההחלטות, אולמרט, פרץ וחלוץ, הם נצמדו לחיילים עצמם, בשטח, וחזרו ודרשו, בשמם: תנו לנו לנצח.

התחושה הכללית שהסיקור הזה העלה לא היתה של ביקורת, אלא של תבוסה. והתחושה הזו הלכה והתחזקה לנוכח האופן שבו סיקרו אמצעי התקשורת את הצד השני – ארגון החיזבאללה, ומנהיגו נסראללה. החיזבאללה תואר כשלוחה ישירה של איראן, ונסראללה, כמו ערפאת ובן לאדן לפניו, תואר כדמות מעולם האגדות: גאון-רשע, שטן מתוחכם שמצליח להכות בנו פעם אחר פעם ולצאת מזה בחיים. כל זה יצר בסופו של דבר הרגשה כמעט היסטורית של מלחמת קיום, מלחמה של להיות או לחדול. למחדלים של צה"ל היתה משום כך משמעות אחת ויחידה: ישראל מאבדת את כושר ההרתעה שלה. לכן אסור היה להפסיק את המלחמה. לא לפני שמנצחים. בתוך תמונת העולם האפוקליפטית הזו, למותר לציין, לא היה מקום לסיקור ביקורתי אמיתי, כזה שמבקש לבחון את עצם הצדקתה המעשית, המדינית והמוסרית של המלחמה.

חטיפת החיילים: “הכללים שהיו בצפון נגמרו”

כל אמצעי התקשורת תיארו את האירוע שהצית את המלחמה – המארב שבו נהרגו שמונה חיילים ונחטפו החיילים אודי גולדווסר ואלדד רגב – כמחדל חמור של צה”ל. כך נשמעים חיים יבין ויואב לימור, במהדורת “מבט” של ה-12 ביולי:

חיים יבין: יואב, הכתובת, בעצם, היתה על הקיר. אחרי מה שקרה בכרם שלום ואחרי פרשיות חטיפה דומות בעבר בצפון עצמו, תסביר לי איך מתרחשת שוב פרשת חטיפה כזו?

יואב לימור: אני מניח שאם אני אומר תקלה חמורה, אני אהיה מאד-מאד עדין בדברים שלי. כן, תקלה מבצעית חמורה מאד, כישלון מהדהד של צה”ל, כל הכותרות האלה הן כותרות. אבל זה מה שקרה כאן הבוקר: לא היתה התרעה מודיעינית מכל סוג שהוא. הבוקר הזה נפתח כשיגרה ביישובי הצפון, כאמור לא היתה התרעה, צה”ל הופתע לחלוטין באירוע הזה. שני חיילים חטופים, שלושה חיילים הרוגים, ובהמשך לכך עוד ארבעה חיילים הרוגים באירוע שמשתלשל ומשתרשר מאותו אירוע חטיפה. כן, צה”ל יצטרך לעשות הרבה מאד חושבים כי נסראללה הצהיר והזהיר כבר למעלה משנה שהוא יחטוף, בפיקוד צפון דיברו על האפשרות שהם ינסו למחזר את האירוע של החטיפה בכרם שלום, אבל כל זה לא תורגם לכדי היערכות נכונה בגבול – ואנחנו נמצאים עכשיו איפה שאנחנו נמצאים. וחיים, זה במציאות אחרת לגמרי, הכללים שהיו בצפון נגמרו, נשברו, מהערב הזה, אחרי ישיבת הממשלה, גבול חדש לגמרי.

חיים ריבלין שואל שאלות דומות בכתבה ששודרה במהדורת החדשות של ערוץ 2 באותו היום (12 ביולי):

חיים ריבלין: השאלה המטרידה מכל – כיצד הצליח כוח חיזבאללה לחזור אל תחומי ישראל? האם הגדר האלקטרונית נתנה התרעה על חדירה? כיצד אף אחת מהתצפיות והמצלמות לאורך הגבול לא הבחינו במתרחש, ואם היה מה שמכונה “שטח מת”, איך זה שהחיזבאללה הכיר אותו ובצה”ל לא? אחרי שכוח חיזבאללה הצליח להיכנס לשטח ישראל ללא הפרעה, כיצד הוא מצליח להתמקם עשרות מטרים מהגבול בשטח ישראל, לא הרחק ממוצב צה”ל, ולהכין מארב מתוחכם, לתקוף את הכוח, לגבות ממנו מחיר דמים כבד, ובסוף גם לחזור חזרה לשטח לבנון עם שני חטופים? ועכשיו למה שעלול להתברר כמחדל הגדול ביותר, מדוע לקח זמן רב כל כך עד שהופעל “נוהל חניבעל”, ניהול חירום של חטיפת חייל לשטח אויב...?

כותרת עמוד 8, ב”מעריב” של הבוקר למחרת, ה-13 ביולי, אומרת: **הכוח שהותקף לא הספיק אפילו לירות**. כותרת המשנה ממשיכה:

בחיזבאללה תכננו את החטיפה היטב * הם בחרו מקום שנסתר מעיני התצפיות * כשהסיוור הגיע למארב על הגדר, המחבלים תקפו * אלוף פיקוד הצפון: “הכוח המותקף לא היה מיומן מספיק”.

בתחתית העמוד, מובלטת מסגרת תחת הכותרת **מחדל החטיפה – השאלות הקשות**.

תחושה דומה משתקפת בכותרת כפולת עמודים 4-5 של "ידיעות אחרונות" מאותו היום:

סדרת מחדלים ותיכנון מדויק איפשרו לחיזבאללה להכות: 2 חיילים חטופים, 4 הרוגים ו-4 נעדרים על אדמת לבנון (כותרת גג).
היום השחור של צה"ל (כותרת ראשית).

"ידיעות אחרונות", כותרות כפולת עמודים 4-5.

"מעריב", כותרות כפולת עמודים 8-9.

שימו לב, אם כן, להבדל בין כל אלה לבין סיקור האירוע בערוץ 10. כך נשמעו יעקב אילון ואילון בן-דוד בפתיחת המהדורה, ב-12 ביולי:

יעקב אילון: אלון בן-דוד, פרשנו לענייני צבא. רצף של כשלים צה"ליים היום שם בגבול הצפון. אתה רוצה לדרג אותם?

אלון בן-דוד: אני מתקשה למצוא את המילים. אני חושב שאני לא זוכר אירוע שבו סיבך צה"ל את מדינת ישראל בתסבוכת קשה כל כך כמו החטיפה של שני החיילים

בלבנון, והמלחמה שעומדת לבוא בעקבותיה. נגיד רק שמענו את אלוף פיקוד הצפון מדבר על כך שלא היתה התרעה. אני לא חושב שצריך היה להיות איש מודיעין, מספיק היה להקשיב למזכ"ל החיזבאללה בנאומיו בשנה האחרונה, מבטיח, פעם אחר פעם, שהוא ינסה לחטוף חייל. היו מודעים לזה בפיקוד הצפון, נערכו לזה – ובכל זאת חיזבאללה מבצע חטיפה במה שמכונה “שטח מת”, איזור שלא נצפה על ידי התצפיות של צה"ל, מצליח לחלץ את החיילים ולוקחת שעה ארוכה עד שבפיקוד הצפון מבינים שיש פה חטיפה. אגב, אחרי האירוע ברג'ר לפני עשרה חודשים התרענו בשידורים שלנו, שצה"ל מתקשה להעביר דיווחים בזמן אמת כאן בגבול הצפון, ויש קושי ביצירה של תמונת הקרב בזמן אמת. בפיקוד הצפון הדפו את הטענות האלה, אבל היום לקחו שישים דקות מהרגע שהחל האירוע ועד שצה"ל הכריז “נוהל חניבעל” – נוהל חטיפה, ואלה היו שישים דקות יקרות מפי. זה הזמן שבו ניתן, אולי, היה לעצור את התגלגלות החטיפה הזאת, לעצור את הרכב של חיזבאללה ובתוכו החטופים. אבל לצה"ל כבר לא היה סיכוי, כי הוא הבין את זה מאוחר מדי, וישראל נגרת כאן למהלך בהחלט שלא בטובה – מהלך מתגלגל, שהמשמעויות שלו, אני חושב, הן מרחיקות לכת גם מעבר לגבול הצפון ...

בן-דוד מעלה כאן את השאלות האמיתיות. הוא לא נסחף אחרי תגובת הבטן של הממסד הביטחוני והמדיני למחדל החטיפה, תחושת הבטן שאומרת: השפילו אותנו, ולכן צריך עכשיו להכות. הוא אומר: “אני חושב שאני לא זוכר אירוע שבו סיבך צה"ל את מדינת ישראל בתסבוכת קשה כל כך”, ואחר כך הוא מוסיף: “ישראל נגרת כאן למהלך בהחלט שלא בטובה”. שאר אמצעי התקשורת מאמצים את תחושת הבטן של הממסד הביטחוני והמדיני, וכך מרוקנים את הסיקור הביקורתי של החטיפה עצמה מכל תוכן. יואב לימור, כפי שראינו קודם, מספר על המחדל, אבל עובר באופן מיידי אל השורה התחתונה: החל מהערב, מדובר ב“גבול אחר לגמרי”. ב“דיעות אחרונות” של ה-13 ביולי, בו מתואר מחדל החטיפה בעמוד 4, אומרת הכותרת הראשית של הגיליון:

צה"ל הולם בחיזבאללה בעקבות המארב הקטלני * חשש: טילים עד נתניה * הממשלה החליטה: (כותרת גג).

מלחמה (כותרת ראשית ענקית).

אחר חצות אישרו שרי הממשלה: מלחמה כוללת נגד חיזבאללה עד לסילוק מלא של האיום בגבול הצפון * צה"ל יתקוף מהאוויר, מהים ובפעולות קרקע * היערכות חירום הוכרזה בפיקוד העורף מחשש שחיזבאללה ישגר טילים עד מרכז הארץ * תושבי הצפון במקלטים * סדרה של מחדלים איפשרה אתמול לחיזבאללה להנחית מכה כואבת על ישראל * שני חיילים חטופים, ארבעה הרוגים וארבעה נעדרים על אדמת לבנון (כותרת משנה).

הכותרת הראשית בעמוד 2 של הגיליון קובעת – **כללי המשחק השתנו**. הכתבה מצטטת את תגובת הבטן של אולמרט ופרץ:

מה שקרה בגבול הצפון הוא לא עוד אירוע בשורה של תקריות עם חיזבאללה, אמר אולמרט לשרים, אלא חציית קו ששום מדינה לא היתה מוכנה לקבל. גורם קרוב ביותר לראש הממשלה הגדיר אמש את ישיבת החירום ואת ההחלטות שהתקבלו בדיון במילה אחת: "מלחמה". [...] פרץ אמר לשרים כי יש כוונה "לפעול במלוא הכוח שעומד ברשות ישראל כך שבסיום העימות ממשלת לבנון וחיזבאללה יצטערו על הרגע שהתחילו איתנו".

כותרת עמודים 2-3 של "מעריב" באותו היום מנסחת באופן הברור ביותר את תחושת העלבון, ואת ההתגייסות להשבת הכבוד הלאומי האבוד:

פרץ: הפעם לא נאיים – אלא נעשה (כותרת ראשית).

אנשי הגרילה של החיזבאללה חזרו הביתה עם נצחון חלק, 10-0, על צה"ל. שמונה חיילי צה"ל הרוגים, שני חטופים * יום קשה, מרגיז ומתסכל למדינת ישראל (כותרת משנה).

ודן מרגלית, במאמר שהוא מפרסם בעמוד 3 של העיתון, תחת הכותרת **להגיב בעוצמה**, משווה את נסראללה להיטלר, ומקווה שאולמרט יוכיח שהוא "נמנה עם האסכולה של וינסטון ספנסר צ'רצ'יל":

[...] אך נאומו של נסראללה, שהציג את אהוד אולמרט ועמיר פרץ ודן חלוץ כעלובי נפש, כמי שלא יעזו, כמי שיירתעו מאיומיו, כמי שהם ביטוי למדינת קורי העכביש והדמוקרטיה העלובה – לא הותירו לממשלה בירושלים אלא אפשרות אחת: להגיב בעוצמה, בבת אחת, אלא אם אינה חפצת חיים. [...] אדולף היטלר ומרעיו השתמשו בטכניקת היוהרה וההפחדה, שהעניקה להם הישגים אסטרטגיים ניכרים ותמיכה גורפת נוכח חולשת אנגליה וצרפת. ישראל חייבת לזכור זאת. נסראללה הטיח אתמול בפניו של אולמרט כי הוא נוויל צ'מברליין. רק אולמרט יכול להוכיח כי הוא נמנה דווקא עם האסכולה של וינסטון ספנסר צ'רצ'יל.

האלוף במילואים עמירם לוין מצוטט בספרם של עופר שלח ויואב לימור, "שבויים בלבנון", כמי שתיאר בימים הראשונים למלחמה את התגובה הרגשית הזו בעזרת המושג – "אפקט זידאן": שחקן הכדורגל זינאדין זידאן לא היה יכול לשאת את העלבונות שספג משחקן נבחרת איטליה, שקילל את אחותו, נגח בחזהו – ובכך תרם במידה רבה להפסד של קבוצתו שלו. היום, לאחר פרסום דו"ח הביניים של ועדת וינוגרד, אנחנו יודעים שכך בדיוק יצאנו למלחמה הזו. בדיוק כך, ברוב המקרים, פעלו גם אמצעי התקשורת.

חרדת התבוסה: "איפה העוצמה הצבאית של צה"ל?"

תחושות התבוסה והחרדה הלכו והשתלטו בהדרגה על סיקור המלחמה, ככל שהתבררו ממדי המחל של צה"ל: הפגיעה הישירה בסטי"ל של חיל הים; ההתנגשויות האוויריות בין

מסוקים של צה”ל; הפגיעות הרבות שספגו טנקי המרכבה מטילי נ”ט; הטענות מהשטח על ניהול המלחמה; והדיווחים על מחסור באספקת ציוד בסיסי ומזון לחיילים. הנושאים האלה עלו לכותרות לאורך הסיקור כולו:

מכה בלב ים – זאת הייתה אחת ההפתעות של חיזבאללה * מערכות ההגנה של הסטי”ל המשוכלל לא הופעלו, כי איש לא העלה בדעתו שחיזבאללה מצויד בטיילי שיט * התוצאה: הרוג ו-3 נעדרים * בכיר בחיל הים: זה אחד הרגעים הקשים ביותר שלנו (“ידיעות אחרונות”, 16 ביולי, כותרת, עמוד ראשון).

קרב הדמים של לוחמי הסיירת.

השאלות הקשות: 1. מדוע מפעיל צה”ל כוחות חי”ר חשופים ופגיעים בכפרים בדרום לבנון, במקום להפציץ אותם מהאוויר? 2. האם צה”ל מפעיל נכון את הטנקים בדרום לבנון לנוכח איום המטענים והטילים שבידי החיזבאללה? 3. כיצד ייתכן שבמשך זמן רב לא היה ברור מספר הנפגעים המדויק באירוע? (“מעריב”, 21 ביולי, כותרת וטיזר בעמוד 2).

חולצה גופת הרוג חמישי מהקרב במרון א-ראס; עדויות בצה”ל: ליקויים בתכנון פעולת הכוח (“הארץ”, 23 ביולי, כותרת, עמוד 7).

היום השלושה עשר למלחמה: יום קשה עם שני טייסים הרוגים ונפגעים לצה”ל, יום קרב קשה על מעוז החיזבאללה בבינת ג’ביל. ... יואב לימור במנרה על גבול הצפון: צה”ל מופתע מן ההתנגדות העיקשת של לוחמי חיזבאללה? (מהדורת חדשות ערוץ 1, 24 ביולי, כותרת בפתיח המהדורה).

חיים יבין: תגיד לי מה בדיוק קרה בבינת-ג’ביל? איך זה קורה שאחרי שצה”ל מצהיר אתמול שהסתיים הקרב על בינת-ג’ביל, היום יש לנו שם יותר משמונה הרוגים, יותר מעשרים פצועים, בקרב הקשה ביותר במלחמה הזאת? איך קורה שיחידה מובחרת של צה”ל נכנסת לכזה מן אמבוש?!

יואב לימור: ... צה”ל הופתע היום. כן, צה”ל הופתע על-ידי חיזבאללה, שהתכוון שש שנים למערכה הזאת, על-ידי חיזבאללה שבמהלך הלילה עושה תצפיות ומזרים כוחות ...

חיים יבין [פונה אל אלוף במילואים יוסי פלד]: תגיד לי יוסי, אנחנו עושים במלחמה הזאת משהו יסודי לא בסדר שדורש שינוי יסודי? יותר כוחות? יותר אש? לראות את זה כמלחמה? (מהדורת חדשות ערוץ 1, 26 ביולי, דיון באולפן בדקה ה-19).

החיילים שנפצעו מדברים בפתיחות נדירה על הקרב. [חייל]: “היינו בשר תותחים שם” (מהדורת חדשות ערוץ 2, 27 ביולי, כותרת בפתיח המהדורה).

הורי לוחמים אספו כסף כדי לקנות להם קסדות.

חיילי מילואים ביחידה מובחרת גילו שחסר להם ציוד בסיסי ללחימה * בצה"ל אמרו שזה מה שיש, אז הם נאלצו לבקש תרומות מקרובים ("ידיעות אחרונות", 13 באוגוסט, כותרת וכותרת משנה, עמוד 5).

חיילי המילואים מסכמים: בלי ציוד, נשק ואימונים – זו היתה הפקרות ("הארץ", 15 באוגוסט, כותרת, עמוד ראשון).



קרב הדמים של לוחמי הסיירת

פעילות צה"ל בדרום לבנון גבתה אתמול מחיר כבד ■ שני לוחמים בסיירת אגוז נהרגו מאש שופתחה לעברם שעה שפעלו בפאתי הכפר מרון איראם ■ במהלך החילוץ מהשטח הלבנוני, שהתבצע תחת ירי מאסיבי של פצצות מרגמה, נפגעו עוד מספר חיילים

"מעריב", כותרת וטיזר בעמוד 2, 21 ביולי.

השאלות הקשות

- 1 מדוע מפעיל צה"ל כוחות חי"ר חשופים ופגיעים בכפרים בדרום לבנון, במקום להפציץ אותם מהאוויר?
- 2 האם צה"ל מפעיל נכון את הטנקים בדרום לבנון לנוכח איום המטענים והטילים שבידי חזבאללה?
- 3 כיצד ייתכן שבמשך זמן רב לא היה ברור מספר הנפגעים המדויק באירוע?



"היינו בשר תותחים שם" **2 ישראל**
77 חמאס

ערץ 2, כותרת בפתח המהדורה, 27 ביולי.



חיילי המילואים מסכמים: בלי ציוד, נשק ואימונים – זו היתה הפקרות

“הארץ”, כותרת בעמוד ראשון, 15 באוגוסט.

ככל שהלכו האירועים האלה והתרבו, כך נצמדו אמצעי התקשורת עוד יותר אל החיילים, שבאו בטענות קשות כלפי הדרגים הגבוהים בצבא, וסיפרו על מחדלים שלא מאפשרים להם, לחיילים, לנצח את האויב. כך, למשל, התפרסמה בעמוד 4 של “ידיעות אחרונות”, ב-23 ביולי, כתבה תחת הכותרת **השאלות הקשות – “למה נכנסו לכפר באור?”**. כך נאמר בכתבה:

לוחמי הסיירות מגלן ואגוז מתחו אתמול ביקורת על המודיעין הלקוי בקרבות שבהם נהרגו שבעה חיילים במרון א-ראס. קצינים בכירים אף מתחו ביקורת על אופן ניהול הקרב בו נהרגו 5 מלוחמי אגוז.

“לצה”ל יש בעיות מודיעיניות: חיזבאללה שיפר את מערכיו ונערך למתקפה הקרקעית שלנו”, סיפרו אתמול לוחמי אגוז. “כולם, ובצדק, חוששים מכניסה מסיבית יותר של חיילים: אנו עלולים לשלם מחיר כבד נוסף בשל הכשלים המודיעיניים”. הלוחמים הופתעו לחלוטין, לא רק מעוצמת ההתנגדות של חיזבאללה אלא גם מההסוואה, ציוד הלחימה הרב והבונקרים התת-קרקעיים שנמצאו בתוך שמורת הטבע. “המשימה שלנו הייתה לעלות רגלית לתוך השטח הסבוך, מעין ‘קן’ מעובה של מחבלים”, סיפרו הלוחמים. “הופתענו לראות ‘מחנות צבאיים’ – במערות בסך הצמחייה ובבונקרים מתחתיה”.

כתב הערוץ הראשון רותם אברוצקי, מביא ב-4 באוגוסט מדבריהם של חיילי מילואים שמתלוננים על התנאים, אבל אומרים – שוב ושוב – שיעשו כל מה שביכולתם כדי לבצע את המשימות:

רותם אברוצקי: החיילים במתח, בייחוד המילואימניקים ... בתקשורת הם שמעו אלופים במילואים שטענו שצריך היה להתחיל בפעולה קרקעית מאסיבית כבר מהיום הראשון, שצריך היה להנחית כוחות בעומק לבנון, להפתיע את לוחמי חיזבאללה מאחור, ולהביא לידי הכרעה מהירה של המלחמה. עכשיו, יותר מ-20 יום אחרי שפרצה המלחמה, צה"ל כבר לא יכול להפתיע – אלא רק להמשיך להילחם.

חייל מילואים: אנחנו, כאזרחים, ראינו את התמונות ממארון א-ראס ומבינת-ג'בייל, ואנחנו יודעים מה ההכשרה שיש לנו, ואנחנו יודעים גם איזה ציודים קיבלנו. אני רק מבקש מכולם פה, מכל הנוכחים מאחורי השולחן [השר פרץ, האלוף משה קפלינסקי ובכירים אחרים] והמבין יבין – לעשות בנו שימוש מושכל, לא להיכנס איתנו לכל מיני הרפתקאות שאין לנו את הציוד או את ההכשרה הדרושים. נעשה את כל מה שאנחנו יכולים בהתאם להכשרות ולציוד שקיבלנו ...

חייל מילואים אחר: אנחנו מרגישים שהציוד שקיבלנו והציוד שהתגייסנו עליו, הוא אינו מתאים למשימות שיתכן ונאלץ לעמוד בהן. ואני אומר את זה בריש-גלי, כי אני לא רוצה לסכן חיים של אף אחד, לא של אף אחד מהחיילים שלי, על אף שנבצע כל משימה שתוטל עלינו על הצד הטוב ביותר.

בסיום הכתבה, ראוי לציין, מטיח אברוצקי עצמו את השאלה הבאה בפניו של פרץ:

אנשים יושבים במקלטים שלושה שבועות, שומעים את הביקורת של אלופים במיל' ואומרים: "מה קורה פה?!" – איפה צה"ל? איפה העוצמה הצבאית של צה"ל?!!

מהדורת החדשות של ערוץ 10 ב-8 באוגוסט, הביאה בכותרותיה את טענות המילואימניקים על הציוד שקיבלו:

מילואימניקים מדברים על הלחימה: "הציודים שקיבלנו בהתחלה לא היו טובים, ואין סיבה שלא נחזיק בציודים הטובים ביותר שצה"ל יכול לתת".

ההפניה לכתבתו של ינון מגל, על המילואימניקים, הדגישה את המוטיבציה הגבוהה של חיילי המילואים:

למרות האבדות שמערך חיילי המילואים החל לספוג, המוטיבציה שם עדיין גבוהה. כתבתו ינון מגל היה היום עם חיילי המילואים בשטח לבנון.

בכתבה מתאר מגל ביקורות קשות על הציוד ועל ההכשרה, אבל מוסיף, כאילו מטעם החיילים, שהם החליטו לדחות את הביקורת לימים שאחרי המלחמה:

ינון מגל: מילואימניקים הופכים מהר מאד לחיילים. קפה, כמובן, משלימים שעות שינה – כמעט כמו בסדיר. אבל הציוד שקיבלנו, הם מספרים לנו, לא מספק.

חייל: יש הרבה מקום לשפר. בסך הכל, לוחמי החי"ר הם אלה שנכנסים לפעילות, אלה שמסכנים את עצמם מטווח קצר, ואין סיבה שלא נחזיק בציודים הטובים ביותר שצה"ל יכול לתת – כמו שהוא נותן לכל החיילות האחרים ...

ינון מגל: שלא למצלמה הם בוטים הרבה יותר. גם מילים כמו ביזיון נאמרות על הציוד וההכשרה, אבל את הביקורת הקשה, הם אומרים, נוציא אחרי המלחמה. אז, מישהו יצטרך לתת הסברים להכנה של צה"ל למלחמה.

מפעם לפעם, מופיעים בכתבות האלה חיילים שמדברים באופן בוטה הרבה יותר – ולפעמים חורגת הביקורת שלהם מהתחום הצר של שאלת הציוד. זה קורה בעיקר ב"הארץ". כך, למשל, מספרים עמוס הראל ואבי יששכרופ, במאמר פרשנות שהם מפרסמים בראש העמוד הראשון של "הארץ" ב-25 ביולי, תחת הכותרת **מחיר הקרבות מתגלה:**

בתום השבוע השני למלחמה בלבנון, אפשר לזהות כיצד נבנה בהדרגה זעם, כבוש בינתיים, בדרגי השטח המעורבים בלחימה. מספר לא קטן של מפקדים מתקשה להבין מה בדיוק רוצים הדרג המדיני והמטכ"ל להשיג במלחמה (ולא תמיד מדובר במטרות זהות לחלוטין), ואף מטיל ספק אם הועמדו לרשותו כל הכלים כדי לעמוד במשימה.

בכתבתו של איתי לנסברג, ששודרה בדקה ה-93 של מהדורת ערוץ 1 של ה-4 באוגוסט, נשמע חייל אומר את הדברים הבאים:

אני לא פוגע בשום רוח לחימה. תקשיב, עכשיו כולם מהללים ומשבחים – אבל הצבא, אתה יודע, זה עכשיו כיסוי תחת בשבילו. אנחנו היינו 160 חבר'ה במוצב, בזרעית, כש-40 נשקים אישיים תקולים. במשך שבועיים היינו מתחלפים אחד עם השני. שני ה"האמרים" האלה שנשרפו, זה היו ה"האמרים" היחידים בגזרה. וכל פעם שהם דיברו עם החטיבה: תשמעו, נשקים... זה לא נורא, לא נורא, ביום רביעי יגיע ה"ריו". אתה מבין שבמוצב זרעית היינו חייבים להסתובב עם מחסנית בפנים וניצרה פתוחה. אתה חייב להסתובב עם מחסנית בפנים. אתה מסתובב עם נשקים תקולים, וכשאתה בא לחבר'ה המפקדים: בוא'נה, אה-הו, מה נעשה? נזרוק עליהם אבנים? מה נעשה פה? אבל ככה זה היה. היוהרה שיש היום, אנחנו משלמים ביוקר על היוהרה, על כל השש שנים האלה.

ב-10 באוגוסט, הופיעה הכותרת הבאה בפתיח מהדורת חדשות ערוץ 10:

חיילים חוזרים מלבנון ומספרים על הקשיים בלחימה. [חייל:] "אתה שומע שכל כך הרבה אנשים כבר הלכו לעולמם, אתה שואל את עצמך: בשביל מה?? כי לא ברור בשביל מה הולכים".

בכתבתו של שלומי אלדר נשמעו הדברים כך:

שלומי אלדר: וזו תמונת המצב. הבלבול כאמור, דרך קבלת ההחלטות והתנהלות של המלחמה עד עכשיו מתסכלים את החיילים.

חייל: למה?? כן? אני לפעמים מתפלא על עצמי שאני שואל את השאלה הזו, אבל למה אנחנו הולכים, כן? למה זה שווה? שרק יסבירו לנו. אם יסבירו לנו את זה בצורה נכונה, זה יהיה מושלם, אבל לא מסבירים. תסביר לי למה אנחנו הולכים לשם? למה נהרגו עכשיו כל כך הרבה חיילים? למה נהרגו כל כך הרבה אזרחים עד עכשיו? כאילו, בשביל מה?!

חייל אחר: יש לי תחושה שלא יודעים מה רוצים, לא יודעים מה רוצים, לא יודעים לאן הולכים. ואנחנו מרגישים כאילו אנחנו, כאילו אתה יודע, כמו חיילים במשחק שחמט של מישהו.

החייל הראשון: לא צריך אותנו כדי שיגידו את הדברים האלו. זה דברים שמאד בולטים פה.

ובדקה ה-6 של מהדורת ערוץ 2 ב-11 באוגוסט, הביא גדי סוקניק מידע על ביקורת קשה שמפנים דרגי השדה הבכירים, המנהלים את הלחימה בשטח, אל הדרגים הבכירים. הכתבה לוותה בכיתוב: **פרסום ראשון: ביקורת בצמרת צה"ל על ניהול הלחימה:**

אהרון ברנע: גדי, אתה חוזר אחרי שבוע בקריית-שמונה, ואתה מביא לנו הערב סיפור מעניין.

גדי סוקניק: כן, אנחנו חוזרים בעצם לתחילת המבצע, לתחילת הלחימה. כזכור, בימים הראשונים היתה, בערך כשבוע, היתה כתישה אווירית. אחר כך התחילו לזרוק למערכה – כמעט הייתי אומר, להשליך למערכה – כוחות קרקעיים קטנים. אגוז, מגלן ואחרים הוכנסו, הציצו ונפגעו לתוך השטח, בצורה שהיתה נראית תמוהה לרבים מאיתנו, גם אם לא היינו גנרלים. היו הרבה נפגעים בפעולות האלה, משהו שם נראה מוזר. כנראה שזה גם היה חלק מהרקע – יקראו לזה איך שיקראו לזה – להדחה או מינוי בייביסיטר לאלוף פיקוד הצפון. מאחורי הקלעים יושבים דרגי שדה בכירים, מפקדים בכירים, ומשתגעים. לא יודעים את נפשם, לא מבינים מה עושים שם! איזה הוראות הדרג הצבאי הבכיר נותן לדרג הצבאי בשטח?! יושב קצין בכיר אחד, שאת מכתבו תיכף אני אראה כאן, הוא לא יודע את נפשו: הוא מנסה להרים טלפונים מהמפקדה שלו אל הרמטכ"ל... על פי עדויות שאני מקבל השיחות הן קשות – בטונים גבוהים, גבוהים מאד. כשלא עולה מבוקשו יפה להשיג פגישה עם הרמטכ"ל, הוא שולח מכתב. הנה כמה ציטטות מן המכתב הזה. לדוגמה, הוא כותב: "לא היתה כאן הפתעה", הוא כותב לרמטכ"ל, "ידענו לצפות לכל מה שקורה כעת, אבל למרות שהכול היה ידוע מראש, צה"ל –", כך הקצין הזה, "עשה בדיוק את ההפך ממה שדרוש" ... הסיפור הזה הוא סימפטומאטי. ככל שידוע לנו, יש הרבה ביקורת בדרגי השדה. ... ולמי שיגיד לנו שזה לא הזמן עכשיו למתוח את הביקורת הזאת אני אומר: הרשימה הזאת שבדיוק עכשיו הראית [שמות ההרוגים] היא הסיבה הטובה ביותר כדי להביא את החומר הזה עכשיו".

כל זה בהחלט משמעותי, אבל דבר מכל זה אינו חורג מהמסגרת. הדיווחים האלה על התסכול של החיילים והקצינים בשטח מצטרפים למאות הרבות של הכתבות על גבורתם של אותם החיילים והקצינים עצמם, ועל המסירות המוחלטת שלהם; על חיילי המילואים שהתגייסו בלי לשאול שאלות; על החיילים שמצליחים לסמן תנועת ניצחון מעל גבי האלונקה, בדרך לבית-החולים; על הקצינים הפצועים שמתעוררים בבית החולים ודואגים קודם כל לחיילים שלהם, וכן הלאה – וכל הכתבות האלה ביחד מייצרות תחושה של התגייסות מוחלטת לטובת המלחמה הזו, שהיא מלחמתם של החיילים. דברי הביקורת שמפרסמים אמצעי התקשורת אומרים, בסופו של דבר: המלחמה צודקת ונכונה, אבל מקבלי ההחלטות לא מנהלים אותה כמו שצריך, ולכן אנחנו מפסידים. דבר מהם אינו אומר: משהו לא בסדר במלחמה הזו כשלעצמה.

הצד השני (1): “העובדה שנשראל נוסח, זה מחדל ישראלי?”

תחושת התבוסה הזו, שעולה מתוך הסיקור של מחדלי הצבא, לווה לאורך המלחמה בתיאור החיזבאללה כארגון מתוחכם, מאורגן, משובלל – ש“עושה לנו בית ספר”. הנה כמה דוגמאות:

לוחמים ביחידת העילית: לא ציפינו לכזו התנגדות (“ידיעות אחרונות”, 21 ביולי, כותרת, עמוד 3).

לא יונפו דגלים לבנים.

אחרי 12 ימי לחימה, חיזבאללה ממשיך לתפקד היטב * רוב משגרי הקטיושות עדיין פעילים והצמרת בביירות לא נפגעה * צה”ל עוד צפוי לגרום נזקים כבדים לארגון – אבל נוק אאוט לא יהיה פה (“מעריב”, 24 ביולי, כותרת וכותרת משנה, עמוד 4).

היום השחור של החטיבה החומה: 8 הרוגים ו-22 פצועים בקרב ארוך וקשה של גולני בבית ג’ביל.

“זה היה מארב מהגיהנום”.

לוחם בגולני: “נפתחה עלינו אש מכל חלון ומכל סדק. השבנו אש ונלחמנו כמו מטורפים, אבל האש שפרצה היתה אש תופת. הם הכינו לנו מארב שחבל על הזמן” (“ידיעות אחרונות”, 27 ביולי, כותרת גג, כותרת ראשית וטיזר, עמוד 4-5).

לוחמים: “היינו כמו ברווזים במטווח” (“ידיעות אחרונות”, 28 ביולי, כותרת, עמוד 4).

הסתבכות המבצע: למה לצח”ל קשה לנצח? בגלל הנ”ט, חילוץ הנפגעים המסובך והשטחים המלאים בכוח אויב (“הארץ”, 10 באוגוסט, הפניה בעמוד ראשון).

היום השחור של החטיבה החומה: 8 הרוגים ו-22 פצועים

בקרב ארוך וקשה של גולני בבית גביל

"זה היה מארב מהגיהנום"

לוחמי הפלוגה הוותיקה עשו דרכם לאחד הבתים ב"בירת חיזבאללה" כדי להציב מארב • אבל מטרים ספורים מהיעד נפתחה אש קטלנית משמונה מוקדים • עשרות נפגעו, ובמשך שעות ארוכות התנהל קרב פנים אל פנים כשלוחמי גולני מנעו בכל מחיר חטיפה של חייל • גם פעולות החילוץ התבצעו תחת אש • בכיר בחטיבה: "כל אמא של לוחם צריכה להיות גאה בבן שלה"

לוחמי הפלוגה הוותיקה עשו דרכם לאחד הבתים ב"בירת חיזבאללה" כדי להציב מארב • אבל מטרים ספורים מהיעד נפתחה אש קטלנית משמונה מוקדים • עשרות נפגעו, ובמשך שעות ארוכות התנהל קרב פנים אל פנים כשלוחמי גולני מנעו בכל מחיר חטיפה של חייל • גם פעולות החילוץ התבצעו תחת אש • בכיר בחטיבה: "כל אמא של לוחם צריכה להיות גאה בבן שלה"

"ידיעות אחרונות", כותרות כפולת עמודים 4-5, 27 ביולי.

הסתבכות המבצע:
למה לצה"ל קשה
לנצח? בגלל הנ"ט,
חילוץ הנפגעים
המסובך והשטחים
המלאים בכוח אויב

"הארץ", כותרת בעמוד 1, 10 באוגוסט.

כך זה נראה בטור פרשנות שכתבו עמוס הראל ואבי יששכרוף, תחת הכותרת **יותר מאומנים**, בעמוד הראשון של "הארץ" ב-21 ביולי:

ההצלחה החלקית של חיל האוויר והירי המתמשך על הצפון, דחפו את צה"ל פנימה, לתוך החלק הדרומי של מה שהיה פעם אזור הביטחון. אבל שם מוצאת ישראל את חיזבאללה מאורגן, לוחמני ומאומן יותר, מכפי שהיה בסיבובי הלחימה הקודמים. ביומיים של לחימה נהרגו לפחות ארבעה חיילים מהיחידות הטובות ביותר שיש לצה"ל להטיל אל העימות הזה. האבידות בצד השני גדולות יותר, אף שהן נשמרות תחת מעטה של סודיות.

מפקד אוגדה שפיקד בעבר על הלוחמים שנפגעו, דהר פנימה לחושב ללא דרגות, פניו נראו קודרות. בכביש הצפון וצפונה לו פרוסה נציגות של כל היחידות המובחרות בצה"ל. המילואימניקים שגויסו בצו שמונה, נפרסו בגדה, כשחלק מיחידות החי"ר עלו צפונה. אבל קצינים שחוו את היומיים הראשונים של המלחמה אינם מסתירים את האמת. מ"פ שהספיק לשרת בלבנון לפני הפינוי אמר: "זה הרבה יותר מסובך. הם למדו אותנו, שיפרו את יכולת ההתגוננות והפכו יריב חר אף יותר מכפי שהיו בעבר. אנחנו", הוסיף, "איבדנו את התחושה של שטח בלבנון".

והנה מאמר של נחום ברנע, שהתפרסם בעמוד הראשון של “ידיעות אחרונות”, ב-10 באוגוסט, תחת הכותרת **אולמרט, נתק מגע:**

מה שרואים מכאן, עמוק בדרום לבנון, לא רואים, למרבה הצער, משם, מלשכות האלופים במטכ”ל, מחלונות לשכת ראש-הממשלה. אנחנו הולכים לאיבוד במרדף אחרי ניצחון שאיננו [...] נשאלת השאלה, איך יכול קומץ של חיזבאלונים – כך מכנים אותם החיילים – להמשיך לשגע את מדינת ישראל למרות נוכחותו הקרובה של כוח צה”ל [...] ההתכתשות בין צה”ל לחיזבאללה מזכירה את סרטי האנימציה המפורסמים “טום וג’רי” מתוצרת האנה-ברברה. טום הוא חתול חזק ואמביציוזי. ג’רי הוא עכבר חלש ופיקה. ג’רי מציק לתום. תום משיב מלחמה. בכל ההתכתשויות ביניהם ג’רי העכבר מנצח.

יותר מכל, עסוקים אמצעי התקשורת במהלך המלחמה בהאדרת שמו של האיש העומד בראש החיזבאללה, חסן נסראללה. העיסוק האובססיבי הזה בנסראללה מקנה לו דימוי של ארכי-אויב גדול מהחיים, אדם-שטן בלתי מנוצח, שכל מזימותיו המרושעות מצליחות. בסופו של דבר, הדימוי הזה הפך את חיסולו של נסראללה למטרה מספר אחת של המלחמה: אם נסראללה יחוסל, כל הבעיות ייפתרו. אם הוא ימשיך ויצליח לחמוק, ההפסד הוא בלתי נמנע. הנה, כך, במילים הפשוטות והישירות הבאות, מציג יעקב אילון שאלה לאלוף במילואים גיורא ענבר, במהדורות החדשות של ערוץ 10 ב-12 ביולי:

יעקב אילון: גיורא ענבר, העובדה שחסן נסראללה נושם אוויר – זה מחדל ישראלי מתמשך?

והנה חיים יבין, במהדורת החדשות המקבילה בערוץ הראשון, מדבר עם האלוף במילואים יוסי פלד:

חיים יבין: יוסי פלד, תשמע, הסתכלתי היום במסיבת העיתונאים של חסן נסראללה. אנחנו נלחמים פה נגד אויב חמקמק, מתוחכם, שמסב לנו אבידות ואנחנו כאילו מענישים את ממשלת לבנון שבאמת, אולי, עומדת חסרת אונים מול הלוחם המתחכם הזה.

הניסיונות לפגוע בנסראללה תפסו בתחילת המלחמה כותרות ראשיות. כך, למשל, אמרה הכותרת הראשית של גיליון “ידיעות אחרונות”, ב-14 ביולי: **המטרה: נסראללה**. ב-20 ביולי קראה כותרת כפולת עמודים 2-3 של אותו עיתון:

חיל האוויר קיבל אמש מידע דרמטי: מנהיג חיזבאללה מסתתר במחנה פליטים בדרום ביירות (כותרת גג).
מבצע לחיסול נסראללה (כותרת ראשית).

באותו היום, קראה כותרת הגיליון של "הארץ": **ניסיון לחסל את נסראללה.**

ב-13 ביולי, פירסם "מעריב" הפניה בעמוד הראשון של המוסף היומי, שלוותה בתמונתו של נסראללה המאיים באצבעו, תחת הכותרת: **איש ההרס – דיוקנו של הארכי-טרוריסט שמאיים (שוב) על יציבות המזרח התיכון.** הכותרת בעמודים 4-5 המשיכה:

רק בגלל הכוח (כותרת ראשית).

**היחיד שאמר "לא" לארצות הברית * היחיד שהצליח להוציא את צה"ל מלבנון
* היחיד מבין הפוליטיקאים שסוגד לערכי המשפחה * והיחיד שמנע את עליית
מחירי הלחם * כך הפך השייח' חסן נסראללה לגיבור הלאומי של לבנון (כותרת
משנה).**

ב-16 ביולי הכריזה כותרת מאמר פרשנות בעמוד ראשון של "מעריב": **אף חסן אינו חסין.** הכותב, שר התחבורה שאול מופז, הסביר: "העולם חייב להבין: חיזבאללה הוא אל קאעידה. נסראללה הוא בן-לאדן, לא פחות. ומתוך זה, צריך שיהיה ברור שאף חסן אינו חסין. לא מתוך נקמה, אלא מתוך ראייה מפוכחת של המציאות." יום לאחר מכן, ב-17 ביולי, קראה הכותרת הראשית של העיתון:

ארה"ב לישראל: חסלו את נסראללה.

כותרת בעמוד 4 קראה בפשטות: **"חסלו אותו".** ב-19 ביולי, פירסם העיתון על שער המוסף תמונת תקריב של נסראללה כשהוא מנופף שתי אצבעות מעוקלות. הכותרת קראה: **ראיון עם השטן.** והמשיכה: **בשיחה נדירה שקיים עם כתבת אמריקנית ימים ספורים לפני שנכנס לבונקר, ניתן לגלות לראשונה מה באמת מתחולל במוחו של נסראללה.** כותרת הראיון בעמוד 4 קראה: **הצורך מדבר.** כיתוב תמונה תיאר: **המנהיג הפיקח והמסוכן ביותר בעולם הערבי.** העמוד הראשון של "מעריב", ב-21 ביולי, הפנה למוסף השבת, שעמוד השער שלו עוצב כפוסטר מהמערב הפרוע: במרכזו התנוססה תמונת תקריב של נסראללה, על רקע שחור. הכותרת קראה בענק: **WANTED.** כותרת המשנה הסבירה:

הקשר האיראני, התמיכה הסורית והמצוד הישראלי אחרי האיש שמנסה להדליק את המזרח התיכון.

ב-16 ביולי, הסביר אודי סגל, במהדורת חדשות ערוץ 2:

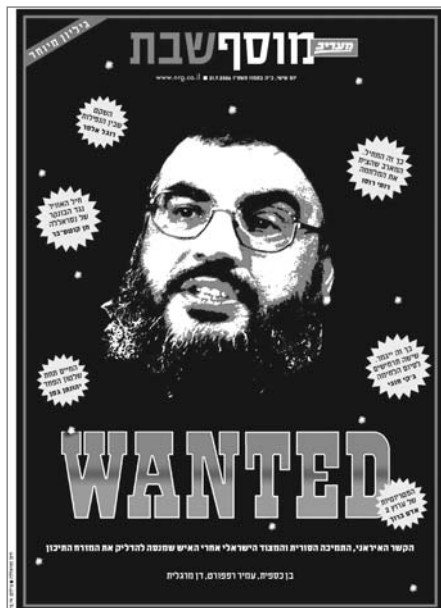
יש לא מעט אנשים בישראל שאומרים ששינוי כיוון אמיתי בלבנון יכול לקרות רק אם מורידים את נסראללה, רק אם פוגעים בו, רק אם מחסלים אותו. איתו – לא בטוח שיכול להיות שינוי כיוון אמיתי.

וב-20 ביולי, הסבירה מיקי חיימוביץ', מגישת חדשות ערוץ 10, מהי השאלה החשובה של הערב:

האם נסראללה חי או מת – זו השאלה הערב. אין עדיין תשובה וודאית לכך. אמש הטילו מטוסי קרב של צה"ל 23 טונות של פצצות על הבונקר, שבו הוא היה אמור להיות. חיזבאללה טוען שהוא בכלל לא היה שם.



“ידיעות אחרונות”, כותרות בכפולת עמודים 2-3, 20 ביולי.



“מערב”, שער המוסף לשבת, 21 ביולי.



“מערב”, שער המוסף היומי, 19 ביולי.

במוסף של אותו גיליון, פורסם טור של ג'קי לוי תחת הכותרת **החייוך של נסראללה**, ובו מסביר לוי כיצד נסראללה “מקפיץ לנו את הסעיף”:

אבל אי אפשר יהיה לנתח את המלחמה, או לתת לה שם, בלי להזכיר גם את ההשפלה. את התחושה כי הנשק היעיל ביותר שנסראללה השתמש בו עד לרגע זה היה החיוך שלו. את העובדה שנטרול החיוך של נסראללה היה אחד ההישגים הבולטים של חיל האוויר בימי התקיפה הראשונים. כי כבר היו אויבים שהגיעו רחוק יותר אל תוך שטחה של ישראל, אבל ראו על פניהם את הרספקט. גם הקשים שבאויבנו הפגינו הערכה מסוימת, אם לא לאומץ של בחורינו, אז למקצוענות, ואם לא למקצוענות אז לתחכום או לעוז הרוח. אלו הרכיבו את יכולת ההרתעה שכולם כעת מחפשים אחריה, ויכולת ההרתעה נעלמה ביום שבו עלה אל הזירה אותו נסראללה שפשוט פטור מכל תסביכי ההערצה והשנאה כלפיו. [...] החיוך של נסראללה נוגע בעצב ישראלי חשוף [...] החיוך של נסראללה הקפיץ לנו את הסעיף. [...]

הצד השני (2): “מלחמת ישראל-איראן הראשונה”

שני מרכיבים נוספים בסיקור המלחמה נגעו בעצב ישראלי חשוף, ולכן הובלטו והודגשו באופן כמעט היסטרי. קודם כל, אמצעי התקשורת חזרו והדגישו: החיזבאללה הוא בסופו של דבר זרוע של “ציר הרשע”, עושה דברם של אחמדינז'אד ואסד, ולכן המלחמה הזו מתנהלת, בעצם, נגד “חטיבה איראנית”. כך, למשל, כתב אמנון דנקנר, במאמר שפירסם בעמודו הראשון של “מעריב” ב-21 ביולי, תחת הכותרת **מלחמת ישראל-איראן הראשונה**:

באופן רשמי קוראים למה שמתרחש בצפון מבצע או פעולה צבאית. האמת היא שזו מלחמה, ולכן רבים משתעשעים בניסיונות למצוא לה שם שיתפוס. השם הראוי לה הוא: מלחמת ישראל-איראן הראשונה. לא ברור עד כמה החיזבאללה פעל להצית את האש בהוראות איראניות. אולם מה שברור לחלוטין הוא כי החיזבאללה הוא זרוע איראנית, ממומנת, מכוונת ומצוידת על ידי טהרן, וכי מצבורי החימוש הענקיים המוטמנים במחבואים בלבנון הונחו שם לקראת יום פקודה שבו יהיה לאיראנים אינטרס מובהק להשתמש בהם נגד ישראל.

כותרת עמוד 3 של אותו גיליון אומרת: **בכיר בצה"ל: טילים ישוגרו רק באישור איראן**. כותרת המשנה המשיכה: **ההערכה: “נשק יום הדין” של חיזבאללה לא ישוגר ללא הוראה מפורשת מטהרן * גורמים בכירים: שיגור כזה שקול להכרזת מלחמה**.

והנה כותרת גיליון “ידיעות אחרונות” מה-19 ביולי:

סוריה מברחה טילים איראניים לחיזבאללה בעיצומה של הלחימה (כותרת גג).

ישראל העבירה מסר חמור לאסד (כותרת ראשית).

מקורות ביון מערביים: שגרירות איראן בדמשק מתאמת את הברחת אמצעי

הלחימה לחיזבאללה * חיל האוויר תקף אתמול שתי משאיות עמוסות רקטות בקוטר 220 מ"מ, שחצו את גבול סוריה בדרך ללבנון (כותרת משנה).

בכפולת העמודים 2-3 של אותו הגיליון התנוסס הלוגו: **מלחמה בצפון; חזית חדשה? הכותרת קראה:**

ראש הממשלה אולמרט העביר לסוריה מסר חריף שבו, ככל הנראה, הזהיר אותה שלא תתערב בעימות ולא תספק לחיזבאללה תחמושת (כותרת גג).

מסר חריף לסוריה (כותרת ראשית).

אולמרט היה חייב להזהיר את אסד שהוא משחק באש, לאחר שנודע כי סוריה מעבירה טילים לחיזבאללה (כותרת משנה).

ובעמודים 4-5, שם הכריז הלוגו **מלחמה בצפון; ציר הרשע**, סיפרה הכותרת:

סוכנות ביון אירופית חושפת: סוריה, איראן וחיזבאללה מתאמות ביניהן את מהלכי המלחמה נגד ישראל (כותרת גג).

המפקדה: שגרירות איראן בדמשק (כותרת ראשית).

אלה העדויות המרשיעות על פעילות ציר הרשע המחבר את דמשק, טהראן וחיזבאללה * לפי המידע החדש סוריה מסייעת בתיאום בין יחידות חיזבאללה השונות, מספקת למחבלים צילומי לוויין של ישראל ומאחסנת עבורם טילים מסוגים שונים * צה"ל תקף אתמול 2 משאיות שהעבירו תחמושת מסוריה ללבנון * הנשיא בוש: לא ניתן לדמשק להתערב (כותרת משנה).

אמנון דנקנר

מלחמת ישראל-איראן הראשונה

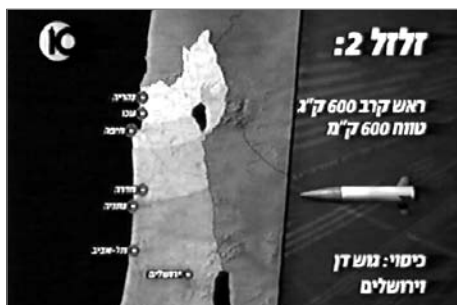
באופן רשמי קוראים למה שמתרחש בצפון מבצע או פעולה צבאית. האמת היא שזו מלחמה, ולכן רבים משתעשעים בניסיונות למצוא לה שם שיתפוס. השם הראוי לה הוא: מלחמת ישראל-איראן הראשונה.

לא ברור עד כמה החיזבאללה פעל להצית את האש בהוראות איראניות. אולם מה שברור לחלוטין הוא כי החיזבאללה הוא זרוע איראנית, ממומנת, מכוונת ומצוידת על ידי טהרן, וכי מצבורי החימוש הענקיים המוטמנים במחבואים בלבנון הונחו שם לקראת יום פקודה שבו יהיה לאיראנים אינטרס מובהק להשתמש בהם נגד ישראל.

המשך בעמ' 2

► "הארץ", איור בעמוד 2, 6 באוגוסט.

מהדורת חדשות ערוץ 10, 5 באוגוסט, מתוך כתבתה של נסלי ברדה. הכיתוב "מאגר הטילים של חיזבאללה" ליווה שורה של תרשימים כגון זה שהוצגו בכתבה.



קולות שטענו כי ההיסטריה מוגזמת הופיעו בסיקור רק לעתים נדירות, וכמוהם גם קולות שביקשו להבהיר: ההיסטריה עצמה גורמת נזק. הנה קטע ממאמרו של סבר פלוצקר, שהתפרסם ב"דיעות אחרונות" ב-17 ביולי, וקיבל הפניה מהעמוד הראשון, תחת הכותרת **בחזרה לפרופורציה:**

התפתח אצלנו פולחן נסראללה. סוגדים לו כאילו היה מודל של אמינות, אישיות טרוריסטית המדקדקת ביישום מלוא איומיה. נסראללה אומר שמשהו יקרה, אז יקרה. [...] אמינות היתר של נסראללה בישראל מושפעת מאמינות החסר של חלק מהמדינאים והדוברים שלנו בעיני עצמנו. [...] אבל כשהוא מופיע על מרקעי הטלוויזיה שלנו, רבים מאיתנו מאבדים את הראש, את המעצורים ואת חוש הפרופורציה ונפלים היישר לזרעונית הפתוחות של הפאניקה. בלי לזלזל במר נסראללה ובאיומיו, [...] הגיע הזמן להשתחרר מחיבוקה החונק של הפאניקה ולעבור אל הפרופורציה. מי האויב שניצב מול ישראל בסבב הלחימה הזה? ארגון טרור נטול עורף, שיש לו כמה אלפי לוחמים, מהם מאות שידועים את מלאכתם.

[...] בסך הכל נסראללה הוא איש קטן, מפוחד, קנאי, מולך שולל ומוליך שולל. לעתים שקרן, בדרך כלל רברבן. עכבר ששאג.

והנה, האלופים במילואים עמוס מלכא ואיתן בן-אליהו, בדיון שנדחק לדקה ה-73 של מהדורת חדשות ערוץ 2 ב-18 ביולי:

גדי סוקניק: שאלת השאלות; שואלים אותי, שואלים אתכם ברחוב שוב ושוב. נשאל אותך קודם כל, האלוף במילואים מלכא. יש להם עדיין כלים שיכולים להגיע עד מרכז הארץ והאם הם ישלפו אותם?

עמוס מלכא: ... אני חושב שהם בעצמם בונים לעצמם איזושהי מדרגה של החרפות מצב, ושומרים לעצמם את מה שנשאר. האם הם יפעילו את זה? ייתכן שכן.

גדי סוקניק: ... כלומר איתן, גם אתה שותף לדעה שהם עוד לא זרקו למערכה את כל מה שיש להם?

איתן בן אליהו: ... צריך להניח שיש את זה, אבל יחד עם זה מתחזקת אצלי ההערכה שלא יהיה שימוש בזה. כמובן שתמיד צריך להגיד את הדברים האלה בצורה מסויגת, משתי סיבות: סיבה אחת ראינו אתמול. צריך לומר את זה ככה: כדי לנצל את כל הטווח הם צריכים להוריד את זה דרומה, אחרת הם לא יכולים להגיע לתל אביב ולמרכז הארץ. לכן הם יתקשו מאד, כשאנחנו נמצאים מעל האזור, להוריד את הדבר הכבד והמסורבל הזה לדרום לבנון – סיבה אחת. סיבה שנייה, לצערי הרב, במובן מסוים היות והם מסתפקים, במובן מסוים, בפגיעה בכל הרצועה הזאת של חיפה עפולה וטבריה – מבחינתם גובה הלהבות הזה הוא מספיק ולכן אין להם סיבה להתאמץ כל כך.

גדי סוקניק: אין להם עניין להתריס כלפינו ולנסות להנחית על חדרה נתניה או תל אביב?

איתן בן אליהו: כשאני קורא את המצב, וכשאני מחבר את זה אולי למה שאמרנו קודם, שיש עדיין תשתיות לבנוניות שאנחנו נמנעים מלגעת בהם, כשאני מחבר את שני הדברים האלה ביחד ואת הקושי הטכני – גם קושי טכני וגם חוסר רצון ממש לעשות את זה – יחד עם העובדה שאם הם יעשו את זה יש להם סיכויים רבים להיכשל, כי אנחנו נמצא אותם, כל הדברים האלה יחד מקטינים את זה, כמעט, הייתי אומר, לאפס. אבל תמיד צריך להזהר, צריך להיות ערני, זה עוד עלול לקרות.

עמוס מלכא: ... זה גם פונקציות של מדרגות של החרפת מצב. זאת אומרת, אם אנחנו נחרף אני חושב שהם כן יחריפו.

גדי סוקניק: ... כלומר אתם בעצם תמימי דעים שכנראה יש להם נשק לטווחים יותר ארוכים – אבל השימוש שלו הוא בעצם בסבירות נמוכה כרגע.

איתן בן אליהו: מאד נמוכה.

שתי נקודות ראויות כאן לציון: שני האלופים מעריכים בסופו של דבר שמדובר בסבירות “מאד נמוכה”, אבל המהדורה כולה צבועה בצבעי החרדה מהטילים ארוכי הטווח; ושני

האלופים מדברים במפורש גם על החלק שלנו במלחמה הזו. בן אליהו מדבר על מאזן האיום, על התשתיות הלבנוניות ש"אנחנו נמנעים מלגעת בהם", ומלכא אומר במפורש: "אם אנחנו נחריף אני חושב שהם כן יחריפו". זו פרספקטיבה שנעלמה לחלוטין מהסיקור החדשותי של המלחמה.

בעומק מהדורת החדשות של ערוץ 10 ב-21 ביולי, בדקה ה-73, מדבר עופר שלח באופן מפורש על העיסוק המופרז בנסראללה, וטען כי הוא מייצר תחושה של איום קיומי מדומה:

עופר שלח: חסן נסראללה מעליב אותנו. חסן נסראללה נוגע לנו במקומות כמוסים של חרדות. אבל זה, אגב, תמיד: הפרסונליזציה של המנהיג הערבי היא דבר ידוע אצלנו. אצלנו אין אף פעם בצד השני גוף עם רצונות פוליטיים, שאם יתחלף ראשו – זה תמיד ערפאת, או השיח' יאסין, או חאפז אסד, או בשאר אסד, או חסן נסראללה. ונסראללה במובן הזה, את עוצמתו בתוך הציבור הישראלי מקבל מאיתנו. חסן נסראללה אינו מאיים על קיומה של מדינת ישראל. הוא אינו מאיים על בטחונו של מדינת ישראל. הוא בעיה שצריך לטפל בה, ולהפוך את גורלו של חסן נסראללה לחוד שעליו עומדת כל המערכה הזאת זה גם מגוחך וגם מזיק.

אבל כותרת בפתיחת אותה המהדורה עצמה עושה בדיוק מה ששלח ממליץ לא לעשות. היא אומרת: **ישראל מציעה כסף על ראשו של נסראללה.**

במהדורת החדשות של ערוץ 2, ב-21 ביולי, אומר אמנון אברמוביץ' את הדברים הבאים:

כל הדיבורים על פעילות אינטנסיבית של חיל האוויר, על מאה מטוסים בו זמנית, על ניסיון לחסל את נסראללה או את צמרתו עם 23 טון, כל הדברים האלה עושים גלוריפיקציה של נסראללה. אנחנו לוקחים עסקן חרדי, עושים ממנו גלוריפיקציה ומעניקים לו שבע נשמות שאין לו.

טענות מהסוג הזה הופיעו פה ושם גם במאמרי דעה, שהתפרסמו במוספי העיתונים. הנה, למשל, מאמרו של צבי בראל שהתפרסם בחלק ב' של "הארץ", ב-13 באוגוסט, תחת הכותרת **ומה עם רצח קנדי:**

במשך 30 ימי הלחימה לא חדלה הנהמה הזאת לרגע: חיזבאללה הוא רק הבובה של איראן וסוריה. אם ננצח אותו ננצח את איראן וסוריה. חיזבאללה הוא תחליף למלחמה הענקית, לאותה מלחמת התרבויות שכל כך רצינו להעניק לעצמנו ול"מערב", כלומר לטקסט. חסן נסראללה דמה ב-30 הימים הללו לבובת וודו שרק צריך לנעוץ בה סיכות כדי שקללת המוות תעבור לרשעים האמיתיים. כי הרי אנחנו נלחמים נגד האיסלאם, נגד הערבים, נגד כל הטורר שבעולם. ארגון קטן, משוכלל, עם ציוד לחימה מצוין, אינו מספיק לנו. הרי אנחנו ראויים ליותר מכך: לאויב גלובלי, ל"ציר של רשע", למאבק חובק עולם נגד מי שאינו דמוקרטי, אינו סובלני, אינו מאמין באלוהים שלנו. [...] אין

דבר נוח יותר מהגדרתו של איום במונחים קולוסליים, או מתיאורו כמזימה בינלאומית. הכל כרוך בהכל ולכן קל להבנה. [...] לערפול הראייה הזה שאינו מניח לבחון את הפרטים, יש כמובן יעד אידיאולוגי. כאשר האויב כל כך גדול, כל כך מאיים וכל כך חמקני, כל פגיעה בו היא בול וכל מלחמה נגדו, כל כך מוצדקת – שהיא מצדיקה את ביטול הסיכוי להסכמים ולפשרות. [...] האפשרות שנשראללה “רק” רצה לעמוד בהתחייבותו ולהחזיר ללבנון את האסירים הלבנונים, שהתחמשותו עד השניים נועדה ליצור הרתעה אבל לא לגרור את ישראל למלחמה, לא זכתה לסיכוי. הכל מזימה, ולא סתם – אלא מזימה איראנית. [...] אבל בניגוד למברשת הרחבה שבה צובעים כמה מן המומחים או המתמחים את האזור, הארגונים והתנועות הללו אינם ניזונים משרשרת מזון אחת, והם בוודאי אינם מייצגים את רוב הציבור המוסלמי או הערבי.

והנה נחמיה שטרסלר, במאמר שפירסם ב-4 באוגוסט בחלק ב' של “הארץ”, תחת הכותרת **“הישגים חסרי תקדים”**:

אפילו מלחמת ששת הימים התגמדה השבוע מול הספינים המרשימים שביצע אהוד אולמרט. אולמרט סיפר על מלחמה עם “הישגים מרשימים מאין כמותם, אולי חסרי תקדים” ועל כך “שאפשר לומר בוודאות שפני המזרח התיכון כבר השתנו”. וכדי להאדיר עוד את ההישגים שידרגו דוברי הממשלה את חיזבאללה מארגון טרור קטן לצבא מובחר, חוד החנית של צבא איראן, שבא להשמידנו; ואם מדובר בהשמדה, כל האמצעים כשרים.

אבל הקולות הבודדים האלה, שציטטנו למעלה, נבלעו לחלוטין בים הכותרות, הכתבות, המאמרים והפרשנויות שחזרו וליבו את תחושת החרדה הקיומית. שימו לב כיצד מציג את הדברים סבר פלוצקר, במאמר שהוא מפרסם, תחת הכותרת **הכרעה גורלית**, בעמוד הראשון של “ידיעות אחרונות” ב-13 ביולי (ארבעה ימים לפני שהוא קורא לעצמו, ולכולנו, לחזור לפרופורציות):

אם ראשי חיזבאללה וחמאס ינצחו במלחמה שהכריזו עלינו, תחל הספירה לאחור, לפרויקט הציוני כולו. זו אינה תחרות בהורדת ידיים או בגבריות מזויפת. זו הכרעה גורלית: אפילו אם שתי התנועות האיסלאמיות הקנאיות ישיגו רק ניצחון סמלי תעמולתי – זה עלול לשחרר עוד אויבים ברחבי המזרח התיכון כולו. מניעת ניצחון היא ציווי אבסולוטי, וזה לא פתוח למיקוח.

והנה אמנון אברמוביץ' (כשבועיים אחרי שהוא מתלונן על הגלורפיקציה שנעשית לנשראללה), בפתיחת מהדורת ערוץ 2 ב-9 באוגוסט:

כדי להבין את החלטת הקבינט צריך ללכת לדיונים הביטחוניים הסודיים המקדימים, ונביא משם את רוח הדברים. הנה ציטטה אחת, את היתר נביא בהמשך: “בהעדר הכרעה, אפשר להפוך את שעון החול של קיומנו”. לא פחות.

למחרת, ב-10 באוגוסט, מחזק בן כספית את דבריו של אברמוביץ', בטור שהוא מפרסם בעמוד הראשון של "מעריב", תחת הכותרת **מלחמת קיום**:

המלחמה הזאת גורלית כמו מלחמת השחרור. אכזרית כמלחמת יום הכיפורים. אלא שאז לא היתה טלויזיה, העיתונים היו ממלכתיים, לחללים לא היו שמות (שפורסמו הרבה אחרי), המשפחות בכו בשקט והתותחים רעמו בנחת. הקבינט המדיני-ביטחוני ישב אתמול שש שעות באוירת נכאים. כל שעה הלכה וגבהה רשימת החיילים הנופלים, ויחד עם הרשימה הזו התגלתה לשרים, במלוא עוצמתה, גורליות השעה. למרות הכאב, בין הדמעות, אסור לשכוח: במלחמת השחרור הקריבה ישראל אחוז מאוכלוסייתה. מקביל לכ-70 אלף הרוגים בימינו. במלחמת יום הכיפורים איבדנו, בתקופה קצרה יותר, קרוב ל-3,000 חיילים. אפילו בששת הימים נהרגו למעלה ממאה לוחמים ביום, אחרי שלושה שבועות של המתנה מורטת עצבים לכיליון לאומי.

ואלכס פישמן, במאמר שזכה להדים נרחבים ופורסם בעמוד הראשון של "ידיעות אחרונות" ב-31 ביולי, תחת הכותרת **אסור להפסיק**, אומר כך:

לא רק שלא צריך להפסיק את המערכה, אסור להתייחס אל האירועים בכפר קאנא כאל גורם שאמור להשפיע עליה. אין פה שום זלזול בחיי אדם או הקלת ראש במצוקות אנוש. מדינת ישראל יצאה למלחמה הזאת כדי להשיג יעדים חיוניים לקיומה, והיא חייבת לעמוד בהם, שכן אחרת המחירים שהמדינה תשלם לאורך השנים יהיו בלתי נסבלים. אם ישראל תיכשל במלחמה הזאת זה יהיה בלתי אפשרי להמשיך לחיות במזרח התיכון.

זו אכן היתה האווירה בציבור הישראלי לאורך חלק גדול מהמלחמה: "אם ישראל תיכשל במלחמה הזאת זה יהיה בלתי אפשרי להמשיך לחיות במזרח התיכון". אי אפשר להפריז בתרומה של אמצעי התקשורת לאווירה הזו.

5 העורך הישראלי: היהודים "לא נשברים" – הערבים "מאמינים לנשראללה"

"ליקוי מיוחד אנו מוצאים בהתייחסותו של ראש הממשלה לסוגית העורך. מלכתחילה, ראש הממשלה הבין היטב כי העורך בצפון יהיה חשוף לירי רקטות בשל הפעולה המתוכננת, ואף דאג לכך כי השרים יבינו נתון זה היטב. בהתייחסויות השמיעו אנשי דרג מקצועי ומדיני הערות כי ראוי לשפר את מוכנות העורך לפני הפעולה. למרות זאת, ראש הממשלה לא נערך להיטיב ככל האפשר את המיגון של העורך, ולנקוט אמצעים אחרים להקל על העורך לפני המערכה או בשלביה הראשונים."

דו"ח הביניים של ועדת וינוגרד. פרק 7, סעיף 131.

יותר משני מיליון ישראלים, כשלושים אחוזים מאוכלוסיית המדינה, מתגוררים בצפון הארץ. כמחציתם יהודים וכמחציתם ערבים. כולם נחשפו באופן ישיר למוראות המלחמה. רבים עזבו את בתיהם ועברו למרכז הארץ. האחרים בילו את זמנם בבתיים או במקלטים. עסקים רבים, קטנים כגדולים, נסגרו. במקומות רבים לא ניתנו שירותים ולא סופקו סחורות. כמעט 4,000 טילים נחתו על יישובי הצפון במהלך המלחמה: על-פי נתוני פיקוד העורך, נהרגו 43 אזרחים, מתוכם 25 אזרחים יהודים ו-18 אזרחים ערבים. 4,304 תושבים נפגעו, מהם 2,774 נפגעי חרדה, 1,388 נפגעים במצב קל, 68 נפגעים במצב בינוני ו-32 נפגעים במצב קשה.

היום, לאחר שהתפרסמו תחקירים שונים בנושא, אנחנו כבר יודעים שהמדינה נכשלה בטיפול באזרחי הצפון במהלך המלחמה. בדו"ח שהוציאה עמותת שתי"ל, למשל, תחת הכותרת **אזרחים בחזית**, מצטיירת תמונה קשה של קהילות שלמות שהוזנחו על-ידי הממשלה, מערכות שלטון מקומי שקרסו, ודרישות חוזרות ונשנות של אזרחים שלא נענו. כך, למשל, קובע הדו"ח כי "המדינה לא עמדה לרשות האזרח", "המדינה לא דאגה לאמצעי מיגון מתאימים", "המדינה לא סיפקה לאזרח מידע חיוני מספק וברור לנוכח מצב החירום. המידע [...] לא היה זמין, לא בתוכן ולא בשפה המתאימה". במצב העניינים הזה, שלא היה בגדר סוד כבר בימי המלחמה הראשונים, אפשר היה לצפות מאמצעי התקשורת לבחון באופן רציני את השאלות הרלוונטיות, ולהציג אותן, בזמן אמת, בפני מקבלי ההחלטות: האם קיימת מערכת מיגון תקינה? האם המקלטים שמישים? מה נעשה בפועל כדי לספק הגנה לאזרחים שנשארו בצפון? האם קיימות הנחיות לאזרחים כיצד לנהוג במצב חירום זה? האם המדינה ערוכה לפינוי אזרחים במקרה הצורך? האם, כאשר התקבלה ההחלטה לצאת למלחמה, נלקחו הנתונים האלה בחשבון?

אבל לא כך סיקרו אמצעי התקשורת את סיפורו של העורך במהלך המלחמה. אמצעי התקשורת בחרו להציג בפני קוראיהם וצופיהם סיפור אחר, סיפור מגויס. הסבל האזרחי בצפון נרתם לתמיכה במלחמה, ומשום כך סופר בשני חלקים: החלק האחד סיפר על אזרחים יהודים, שמעבירים, בשגרת היום-יום שלהם, מסר ברור לאויב, לממשלה ולצה"ל: לא ישברו אותנו. אנחנו חזקים, ואנחנו מחזקים את ידי הממשלה וצה"ל בכל אשר יעשו. החלק האחר סיפר על אזרחים ערבים, והחלק הזה עסק באופן כמעט אובססיבי בשאלת הנאמנות: האם אתם איתנו או נגדנו? במצב העניינים הזה, כמעט לא נשאר מקום במסגרת הסיקור לדיווח על מצבם של אזרחי הצפון בפועל, על סבלם היומיומי, על הצורך הדחוף שלהם בעזרה של הממשלה, ועל אלה מביניהם שלא בהכרח תמכו במלחמה.

העורך היהודי: “גיבורים שלא הכרנו”

כמעט 2,500 דיווחים עסקו במהלך המלחמה בעורך הישראלי-יהודי. המסר הכולל של הסיקור היה: האזרחים מראים יכולת עמידה שמחזקת את ישראל במלחמה. את המסר הזה הטיב לנסח “מעריב” בעמוד 6 של גיליון ה-21 ביולי:

מלחמה בצפון – לא נשברים (לוגו).

בצפון מבינים שהמלחמה כאן כדי להישאר, ונחויים להמשיך לחיות (כותרת גג).

הגיבורים שלא הכרנו (כותרת ראשית).

שלום חלפלה קוטף את הנקטרינות שלו נוכח הקטיושות * מאיה ושלומי מתחתנים במקלט [והאורחות לא מוותרות על המניקור] * והקיבוצניקים מנסים לחלץ את העופרים מיער אודם השרוף * עשרה ימים לתוך המלחמה, תושבי הצפון מנסים בכל הכוח ליצור לעצמם שגרת חיים רופפת (כותרת משנה).

כך אומרת הפסקה הפותחת של הכתבה, פרי עטו של מרדכי חיימוביץ:

כשהנאצים צרו על לנינגרד, המשיכו המגינים לעשות תיאטרון במקלטים. בקרית-שמונה מתחתנים ואני יודע שההשוואה הזו נראית במבט ראשון מרחיקת לכת. לא אותן מסיבות, לא אותם יחסי כוחות. אבל ההשוואה הזו מוצדקת מבחינת התאווה לחיים שהיא מייצגת.

וכך בהמשך:

אי אפשר לנצח אומה שהגברות שלה לא מוכנות לוותר על מניקור בעצם ימי הקטיושות האלה.

הקביעה שעל-פיה “אורחות שלא מוותרות על מניקור” הן נכס אסטרטגי של ישראל מנוסחת היטב גם בטורו של אלכס פישמן, שהתפרסם בעמודו הראשון של “ידיעות אחרונות”, ב-16 ביולי. תחת הכותרת **מלחמת עורך בעורך**:

בישראל איתרו סימנים לסדקים בעמידה של חיזבאללה, אבל אלה רק סימנים, הכל עוד יכול להתהפך. הסיבה לכך היא שלקראת יומה הרביעי, מצטיירת המלחמה בצפון יותר ויותר כ"מלחמת עין בעין": עורף מול עורף. זהו שלב קריטי בעימות. שלב החוסן הפנימי. היעדים של כל אחד מהצדדים הם לא רק הכוחות הלוחמים, אלא בעיקר החוליות החלשות בעורף. לא פצצות של חיל האוויר ולא הרקטות שיפלו בישראל יקבעו מי ינצח. העימות יוכרע כאשר העורף באחת המדינות ימצמץ ראשון.

וכך כתב נחמן שי, דובר צה"ל לשעבר, גיבור העורף של מלחמת המפרץ, ב"ידיעות אחרונות", ב-17 ביולי:

אהוד אולמרט יישא הערב נאום לאומה. חיכינו לנאום הזה מאז החלה המערכה, אפשר שאיחר מעט, אבל לא מדי. המערכה עדיין בעיצומה. אולמרט ידבר קודם כל ובעיקר אל העורף, אך כפי שמקובל היום בדיפלומטיה הציבורית, דבריו יהדהדו גם במעגלים אחרים, כולל המעגל הערבי והמעגל הבינלאומי. כולם עוקבים אחרי התבטאויותיהם של מנהיגים בימים האלה וסקרנים לשמוע מה יאמר. המאבק על העורף הוא לב הלחימה. ההנחה היא כי עורף חלש יקרין על מקבלי ההחלטות ויפגע ביכולתם להוביל. דווקא במדינה דמוקרטית נודעת חשיבות יתרה לעוצמת העורף.

הלך הרוח הזה התנסח לאורך המלחמה באלפי כתבות ומאות כותרות, שרבות מהן כבשו את העמודים הראשונים וכותרות מהדורות החדשות: אנחנו לא נמצמץ ראשונים. הכותרות חזרו והבהירו: תושבי הצפון מוכנים לשלם, בלב שלם, כל מחיר – ובלבד שצה"ל "ילך עד הסוף" ויכה בחיזבאללה עד שינוצח סופית. תמונת העורף החזק הורכבה באמצעי התקשורת מסיפורים על קהילות שלמות, ואזרחים פרטיים, המוכיחים בגופם את צדקת דרכנו. כך, למשל, הפך ישראל פלדמן, תושב חיפה, לגיבור זמני של המלחמה כאשר צולם מנגן על פסנתר בתוך הריסות ביתו שנפגע מקטיושה. כותרת בפתיח מהדורת ערוץ 2 ב-23 ביולי קראה:

המנגינה חייבת להימשך גם אחרי שהקטיושה נחתה באמצע הסלון.

הכתב יוסי מזרחי, בהפניה לכתבתו, התקשה לעצור את דמעותיו: "היום אנחנו מגיעים לנשר, אנחנו פוגשים אדם יוצא-דופן. ישראל פלדמן, עולה ישן מארגנטינה, עם תגובה יוצאת-דופן שהשאירה את הצלם, שמעון לוי, המקליט, שי שפירא, ואותי עם דמעות בעיניים. בוא נראה למה". "הארץ" פירסם תמונת ענק של פלדמן המנגן על הפסנתר בעמוד הראשון של גיליון ה-24 ביולי. כיתוב התמונה קרא: **מוכרחים להמשיך לנגן: ישראל פלדמן, תושב חיפה, בסלון ביתו שספג מטח קטיושות, אתמול.**

"הגיבורים שלא הכרנו" התחלפו מדי יום ביומו. ב"ידיעות אחרונות" של ה-23 ביולי היתה זו גלינה גולדיאנקו, עולה חדשה שאיבדה את רגלה בהתקפת קטיושות, אבל מיהרה להצהיר כי "אין בעולם מדינה כמו ישראל".

העולה שאיבדה את רגלה בפגיעת טיל: אני נשארת (כותרת ראשית).

יום שישי, חיפה: גלינה גולדיאנקא (43) שעלתה לארץ לפני שנה, איבדה את כף רגלה בהתקפת קטיושות * מאמצי הרופאים לחבר את הרגל המרוסקת נכשלו * גולדיאנקא: “נפצתי, אבל אינני עוזבת. אין בעולם מדינה כמו ישראל” (כותרת משנה).

במהדורת ה-5 באוגוסט של ערוץ 2 היה זה שלמה לוגסי, “הצעיר הנצחי”, שלא זז מהמרפסת בשלומי גם בגיל 105. הכתבה שהוקדשה ללוגסי לוותה בנעימה הנוסטלגית מתוך הסרט “השוטר אזולאי”. כותרת המהדורה סיפרה:

לא עוזב את העיר, ואת המרפסת גם בגיל 105.

בהפניה לכתבה מגייס דני קושמרו את לוגסי לצה“ל:

למרות האש, ולמרות המטחים הבלתי פוסקים, יושב לו במרפסת ביתו בשלומי שלמה לוגסי – צעיר בן 105. יוסי מזרחי פגש את האיש שרוצה עכשיו להתגייס לגולני.

ובכתבה עצמה מפרט יוסי מזרחי את המסקנות – זוהי ציונות אמיתית:

לפעמים, במהלך ההפצצות, שלמה שולף את הדגל שלו, מתעטף. בהמשך, שלמה מזכיר לכולם, ולמי שנשאר כאן מה זו ציונות אמיתית. [...] אז עד שהמלחמה תסתיים, שלמה – שזייף את גילו כדי לעלות ארצה ממרוקו – ימשיך לטייל ברחובות ולעודד אחרים.

מהדורת החדשות של ערוץ 1, ב-14 ביולי, בחרה שלא להתמקד בגבורתו של אדם פרטי, אלא בזו של התושבים כולם. כותרת בפתח המהדורה אמרה:

תושבי היישובים על גבול הצפון בבתייהם: מודאגים מאוד אבל לא מבוהלים. אורי גולדשטיין על ההפוגות שבין מטחי הקטיושה ועל העמידה השקטה של תושבי הגזרה מזרעית ועד נהריה.

הפניה לכתבה בערוץ 10, ב-6 באוגוסט, סיפרה על תושבי כפר גלעדי, ושזרה את סיפורם בהיסטוריה ההרואית של הקיבוץ:

בקיבוץ כפר גלעדי רגילים למלחמות ולמאבקים קשים. לפני 90 שנה נוסד הקיבוץ על-ידי אנשי השומר, וידע מאז ימים קשים של קרבות ודם. גם במלחמה הזאת מגלים אנשי הקיבוץ יכולת עמידה יוצאת דופן: רובם מסרבים להתפנות.

העולה שאיבדה את רגלה בפגיעת טיל: אני נשארת

יום שישי, חיפה: גלינה גולדיאנקא (43), שעלתה לארץ לפני שנה, איבדה את כף הרגל בהתקפת קטיושות • מאמצי הרופאים לחבר הרגל המרוסקת נכשלו • גולדיאנקא: "נפצעתי, אבל אניני עוזבת. אין בעולם מדינה כמו ישראל"

"ידיעות אחרונות", כותרת בעמוד 9, 23 ביולי.

"הארץ", תמונה
בעמוד הראשון
בליווי הכיתוב
"מוכרחים
להמשיך לנגן",
24 ביולי.

סיפור אחד חזר על עצמו לאורך כל המלחמה: תושבי הצפון מחשיכים לחגוג ולשמח – למרות הטילים. כותרת בעמוד הראשון של "מעריב", ב-14 ביולי, אמרה:

החתונה זהה 3 פעמים; הקטיושות רדפו אחרי החתן והכלה.

הכותרת בעמוד 11 הוסיפה:

החתונה ניצחה את הקטיושות.

וכותרת המשנה המשיכה:

גם חיזבאללה לא הצליח לגרום לאביחי ולרויטל מחזור לוותר על החתונה שלהם
* אחרי שהעבירו את מקום האירוע פעמיים, אתמול הם נישאו בבית-קשת.

כשבוע לאחר מכן, ב-21 ביולי, הופיעה תמונה בעמוד הראשון של “מעריב”, של חתן וכלה בבגדי כלולותיהם. התמונה לוותה בכותרת – **הרי את ממוגנת לי**. כיתוב התמונה סיפר: “עם 50 אורחים במקום 800, חופה מאולתרת ומקלט בתפקיד אולם חתונות הפכו אתמול מאיה ושלומי בוסקילה לבעל ואישה. למרות הקטיושות והמלחמה הם החליטו לא לוותר – ושברו את הכוס במרחב המוגן.”

הכתבה המפורטת המשיכה בעמוד 9, ושם קראה הכותרת:

יש להם אהבה והיא תנצח: זוג מקריית שמונה התחתן במקלט (כותרת גג).

מקלט לאוהבים (כותרת ראשית).

נסראללה לא הצליח להשבית שמחתם של מאיה לוגסי ושלומי בוסקילה * “לא משנה איפה החתונה”, אמרה הכלה, “העיקר שהתחתנתי עם שלומי” (כותרת משנה).

כך זה נראה גם בטלוויזיה: כותרת בפתיח מהדורת ערוץ 10 ב-20 ביולי אמרה: **במקום חתונת החלומות: בצל הקטיושות, הערב חתונה במקלט**. ההפניה לכתבה אמרה: בתוך שגרת המלחמה המקלט והטילים היתה היום גם חתונה במקלט. כתבנו חיים אתגר מדווח היום מהחתונה של מאיה ושלומי בקריית שמונה. בתוך הכתבה אמר החתן: “אני לא אתן לאף בן אדם שבועלם, ובטח-ובטח לא לטרוריסט נבל כזה, להרוס לי את היום הכי מאושר בחיים שלי. החלום שלי, דרך אגב, היה זיקוקים בחופה: חכה שיחשיך, הוא [נסראללה] ידאג לזה.”

כותרת בפתיח מהדורת חדשות הערוץ הראשון, ב-10 באוגוסט, סיפרה:

למרות האזעקות והסירנות היה שמח בחתונתם של מירן ואמיר. “זה יותר טוב מכל דבר, מכל מה שאפשר לחשוב ולבקש.”

וכותרות אחרות הבהירו שתושבי הצפון ממשיכים לבלות, לרקוד וליהנות מהחיים – לא רק בחתונות:

החוף בחיפה: לבד, אבל ממשיכה להשתזף – למרות הכול (מהדורת חדשות ערוץ 2, 22 ביולי, כותרת בפתיח מהדורה).

חוף הים בחיפה: שמש, מטקות ואזעקות (מהדורת חדשות ערוץ 2, 25 ביולי, כותרת בפתיח מהדורה).

בחיפה המורל גבוה, אבל הן מתגעגעות להימורים [כיתוב:] והן רוקדות (מהדורת חדשות ערוץ 1, 3 באוגוסט, כותרת בפתיח מהדורה).



**"מעריב", כותרת בעמוד הראשון,
21 ביולי.**



"מעריב", עמוד 11, 14 ביולי.



ערוץ 10, כותרת בפתיח המהדורה, 20 ביולי.



ערוץ 2, כותרת בפתיח המהדורה, 25 ביולי.



ערוץ 1, כותרת בפתית המהדורה, 10 באוגוסט.

למותר לציין שתושבי הצפון האלה, שהמשיכו לבלות, חזרו וחזקו בכתבות ובכותרות את ידיהם של מקבלי ההחלטות – להמשיך להילחם כמה שרק צריך. כותרת בפתיח מהדורת ערוץ 10 ב-15 ביולי דיווחה:

הצפון ריק ממטיילים. [תושב:] צריך לחסל את הבעיה הזאתי אחת ולתמיד, וכמה שזה ייקח – אין לנו שום בעיה עם זה פה בצפון.

והנה כמה פסקאות מתוך מאמר המערכת של “הארץ”, מה-16 ביולי, שפורסם תחת הכותרת **ללא תחושה של בהלה:**

בימים האחרונים נפגעו אזרחים בזמן ששיתו קפה במטבח ביתם. אפילו התראה לא ניתנה ביישובי הצפון, וגם לא אפשרות לרוץ למרחב מוגן. תחושת הביטחון, הרואה בבית את מבצרו של האדם, נפגעה בכל רחבי הארץ, מהדרום עד הצפון. עוצמת המתקפה על לבנון משקפת את חוסר היכולת להשלים עם איום בסיסי כל כך על חיייהם של אזרחי המדינה בדל”ת אמותיהם, ואת ההבנה כי ישראל שוב לא תוכל לקיים מאזן אימה עם החיזבאללה בצמוד לגדר ולסמוך על כך שינצור את נשקו מנימוקי תועלת.

בינתיים מתנהג העורך הישראלי באופן רגוע. שירותי החירום פועלים כסדרם, חברת החשמל מתקנת את הנזקים במהירות, ואין תחושה של בהילות גם ביישובים שספגו עשרות קטיושות. מרבית התושבים שמתראיינים לתקשורת אומרים שהם מוכנים לסבול עכשיו במטרה להפחית את האיום בעתיד.

[...] סיכול האיום העתידי של חיזבאללה ייקח זמן, ונדמה כי אין מי שמיטיב להבין זאת מאזרחי ישראל, שמרגישים כי הפעם הם שותפים למלחמה צודקת ואינם לוקחים חלק בהרפתקה צבאית מיותרת. קל יותר לספוג קטיושות שלא מגינים על שטח כבוש אלא על ישראל הקטנה בגבולותיה המוכרים.

באמצע המלחמה, ב-1 באוגוסט, חזר “מעריב” על אותו המסר. כותרת בעמודו הראשון של העיתון בישרה על רוב בציבור שתומך בהמשך המלחמה ומתנגד להפסקת אש. כתבה נוספת בעמוד 4 הוסיפה:

אם לא די בכל אלה, גם תושבים בצפון שהגיוחו מהמקלטים הגיבו בחמיצות על הפרסומים על הפסקת אש, שכביכול נכפתה על צה”ל. ניתן היה להתרשם בכך בקלות משיחות אקראיות בקריית-שמונה, בצפת וביישובים נוספים. בנוסף כל הסקרים שנעשים בפיקוד העורף מצביעים על כך שהציבור מוכן להמשיך לסבול תחת התקפות עוד ימים ארוכים. לעומת זאת הוא לא יהיה מוכן לקבל את האפשרות שאחרי כל הסבל ישראל לא תעמוד ביעדי המלחמה. כלומר, לא תרסק את החיזבאללה, כמובטח.

תושבי הצפון שנשארו בבתייהם, אם כן, הוכיחו שהעורף חזק. אלה שעזבו וחיפשו להם מקלט במרכז הארץ, לעומת זאת, הוכיחו שהעורף "רחב": תושבי מרכז הארץ מקבלים את אנשי הצפון בידיים פתוחות. הנה, למשל, כותרת מהדורת ערוץ 2, ב-28 ביולי:

עורף רחב. אילן לוקטש חוזר ונפגש עם משפחת ברגר מרמת השרון, שמארכת כבר שבועיים את משפחת מרזי מנהרייה ואפילו יצא איתן לבילוי משותף – במופע של ריטה.

שבועיים אחר כך, ב-4 באוגוסט, חזרה המהדורה ועקבה – באותה מידה של התרגשות – אחרי שתי המשפחות, שהפעם כבר נפגשות עם ריטה:

עורף רחב. משפחת ברגר מרמת השרון מארחת כבר שלושה שבועות את משפחת מרזי מנהרייה. מפגש שמרגש אפילו את ריטה, שבעצמה מארחת משפחה מקריית שמונה. ריטה: "לנו יש אורחים מקריית שמונה ...".

הנה עוד כותרות מהסוג הזה:

ילדי הצפון מגיעים להירגע ולנפוש במרכז הארץ (מהדורת חדשות ערוץ 1, 17 ביולי, כותרת בפתיח המהדורה).

עם תושבי הצפון בת"א; מבליים בבריכה וחושבים על קטיושות ("מעריב", 23 ביולי, כותרת, עמוד 13).

השמחה מהצפון עוברת למרכז. "בזכות ברית המילה הזאת מצפון תיפתח הטובה בעזרת השם לעם ישראל – אמן!" (מהדורת חדשות ערוץ 10, 31 ביולי, כותרת בפתיח המהדורה).

קיבוץ סביון; 120 מילדי קיבוץ בית-העמק התרחקו מהקטיושות והתארחו לשבוע בסביון * "זאת הפעם הראשונה שראיתי בית פרטי עם בריכה", סיפר אחד מהם ("ידיעות אחרונות", 2 באוגוסט, כותרת בעמוד 12).

"ידיעות אחרונות" החל לפרסם, מספר ימים לאחר תחילת הלחימה, רשימה ארוכה של מספרי טלפון של אזרחי מרכז הארץ, המעוניינים לארח תושבים מהצפון – תחת כותרות כמו **פותחים את הבית ואת הלב; ידיעות אחרונות למען תושבי קו העימות**. ב-20 ביולי, היום הראשון של מבצע זה של "ידיעות אחרונות" פרסם העיתון כותרת בעמודו הראשון: **בית פתוח; [...] עשרות משפחות נענו למבצע "ידיעות אחרונות" ופותחות את בתיהן**. ב"הארץ" הוקדש לאורך ימי המלחמה מקום בעמודי החדשות לתיאור "זוגות" של משפחות: אחת מארחת ואחת מתארחת. תמונות המשפחות המחייכות הופיעו לצד תיאור שגרת החיים המשותפים – איך מסתדרים? כמה זמן גרים יחד? כמה זמן מתכננים להישאר? לצד אלה, יש

לציין, הופיעו מפעם לפעם טענות על תושבי מרכז הארץ שדווקא מנותקים מהסבל של תושבי הצפון. המושג שחזר על עצמו כמה פעמים בהקשר הזה היה – “הבועה התל-אביבית”.

במקביל, כמובן, התפרסמו באופן כמעט יומיומי כותרות שבהן הודו מקבלי ההחלטות על התמיכה שהם מקבלים מהעורף:

חיזבאללה אם כן, מנסה ליצור חולשה בעורף הישראלי. משך המבצע הזה שמתרחש ביממות האלו תלוי בחוסנו ובעמידתו האיתנה של הציבור הישראלי. כך אומר היום שר-הביטחון, עמיר פרץ, בצהריים בדיון להערכת מצב (מהדורת חדשות ערוץ 1, 14 ביולי, הפניה לכתבה).

מטח קטלני על חיפה – 8 הרונים. [אולמרט בקולו:] **הציבור חזק ומאוחד במאבק הזה. כושר העמידה שמפגינים האזרחים הוא חלק חשוב מעוצמתה של מדינת ישראל** (מהדורת חדשות ערוץ 1, 16 ביולי, כותרת בפתיח המהדורה).

משה נוסבאום: סיפורה של המערכה הזאת, אומר כאן השר שאול מופז בסיור בין הבתים שנפגעו, הסיפור האמיתי – כך הוא מציין – הוא חוסנם של האזרחים.

שאול מופז: הציבור בישראל, החוסן שהוא מגלה בימים הללו הוא יוצא מן הכלל, והוא נותן לנו את היכולת – לממשלת ישראל, למערכת הביטחון, לכל העוסקים בקבלת ההחלטות – להמשיך ולבצע את מה שנדרש.

משה נוסבאום: וצריך גם לומר, שמצאנו היום בכרמיאל, עיר שנכפתה עליה שגרת חיים חדשה, מצאנו כאן הרבה עזרה הדדית בין התושבים, ומבחינתם – זה הקלף המנצח. (חדשות ערוץ 2, 17 ביולי).

מלחמה בצפון – נאום לאומה; [אולמרט] **לתושבי הצפון: “אני גאה היום להיות אזרח ישראל. בזכותכם, אויבינו מתנגשים בעם מלוכד הנלחם יחד. הממשלה תסייע לכם באופן מיידי”** (“ידיעות אחרונות”, 18 ביולי, הדגשה ולוגו, עמוד 4).

בשולי הסיקור (1): “אנחנו כבר ממוטטים”

בתוך מהלך הגיוס הזה, שביקש לשקף את “עוצמת העורף”, לא היה מקום לסוגים אחרים של סיקור: תושבי הצפון שלא היו כל כך חזקים, אלה שנזקקו לעזרה ולא קיבלו אותה, אלה שלא דווקא תמכו במהלך הצבאי – כל אלה נדחקו לשולי השוליים של הסיקור. בנוסף, נדחקה אל השוליים העובדה המכרעת שהמדינה, שאימצה את תושבי הצפון אל חיקה ברמת ההצהרות, למעשה זנחה אותם בפועל.

ההדחקה הזו בא לידי ביטוי באופן הבולט ביותר בדפוס הבא: מפעם לפעם, כאשר הכתבים השונים ראינו תושבים בצפון, הם דיברו גם עם אדם זה או אחר שלא הסכים להתגייס – מישהו שנמאס לו. הדברים האלה אכן הופיעו בכתבות, אבל לעתים נדירות ביותר הגיעו

לכותרות. כך קרה, שהכותרות פיארו את עוצמתו של העורך, והכתבות עצמן סיפרו סיפור שונה לחלוטין. כך, למשל, סיפר שער מוסף "מעריב", ב-1 באוגוסט, על עמידתו הנחושה של העורך. הכותרת אמרה: **מקשים עורך**. וכותרת המשנה המשיכה:

תושבי הצפון לא מאמינים שזה קורה להם: החיזבאללה יורה קטיושות והממשלה מכריזה על הפסקת אש זמנית * "אנחנו רוצים לראות את אולמרט חזק כמו נסראללה", אומרים בקריית שמונה, "כי כשהוא מבטיח משהו הוא מקיים, ולנו הבטיחו שהמלחמה הזו לא תיגמר בלי תוצאות."

גם כותרות עמוד 2 המשיכו באותה רוח:

"בשביל מה חטפנו כל כך הרבה? בשביל שזה יקרה שוב? אנחנו לא מוכנים להפסקת אש" (כותרת גג).

אל תפסיקו (כותרת ראשית).

תושבי קריית שמונה כועסים על אהוד אולמרט וקונדוליזה רייס שהחליטו אתמול על הפסקת אש ל-48 שעות * נכון שאחרי שלושה שבועות במקלטים הילדים שלהם נהנים להתרוצץ בשקט (יחסי) על הדשא, אך הם אומרים: "אנחנו לא מסכימים לשום הפסקת אש, אנחנו מוכנים לשבת כאן עוד הרבה זמן ולראות את הצבא שלנו נלחם, גם אם זה במחיר של קטיושות" (כותרת משנה).

אבל בעומק הטקסט, ובאחד הטיזרים, מופיע פתאום גם קולה של רמונד בן-לולו, תושבת העיר, שהכתב מציין כי "היא אחד הקולות הבוודיים בעיר שדווקא תומכים בהפסקת האש":

"אני רוצה שהכול ייגמר עכשיו", היא אומרת. "אני חושבת על הילד שלי ומהיום למחר, ואני לא רוצה שיישארו לו טראומות. התפקיד שלי זה לא לחשוב על השלכות מדיניות, אלא על זה שנוכל לחיות כמו בני אדם ולא במקלטים. אני יודעת שהרבה אנשים לא מסכימים איתי, אבל לי פשוט נמאס מהמצב הזה והלוואי שזה היה נגמר עכשיו."

כותרת שער המוסף של "ידיעות אחרונות" מה-20 ביולי קראה:

למודי קרבות: תקרית אש קטלנית חיברה אתמול בין שני עולמות שבעי אש ודמעות: היחידה המובחרת מגלן ששכלה השנה כבר ארבעה לוחמים, והיישוב הצפוני אביבים, שמסרב להישבר גם אחרי כמעט ארבעים שנות טרור.

אך כבר כותרת המשנה בעמוד 6 מספרת סיפור מעט אחר:

תושבי אביבים חשבו שמאז היום הנורא ההוא, בו התקיפו מחבלים את אוטובוס הילדים והרגו 12, שום דבר כבר לא יישבור אותם * אבל אתמול, כשהיישוב שלהם הפך לשדה קרב, גם הם כבר לא יכלו לשאת את זה יותר * "הימים האלה הם סיוט אחד גדול", אומר אליעזר ביטון, שאיבד אז את שני אחיו הקטנים. "חלק גדול

מהתושבים כאן איבדו כמוני בני משפחה. עכשיו, לחזור שוב לקרבות ולחששות, זה פשוט בלתי אפשרי.”

והקולות בעומק הכתבה ממשיכים:

“התוכנית שלי היא להתניע את האוטו, לקחת את שלושת הילדים שלי מהבית ולעוף מפה כמה שיותר מהר.” [...] “התחושה היא שהפעם זה כבר בלתי נסבל. אני הייתי בן 9 בפיגוע ההוא. נפצעתי בעין ובראש ובמשך שנים סבלתי מסיוטים. היום יש לי ילד בן 9, ואני לא רוצה שהוא יחיה בשדה קרב.”

ושימו לב לפער הבא, בין הכותרת שפירסם “מעריב” ב-9 באוגוסט, בעמוד 14 – **“נישאר כאן כמה זמן שצריך”** – לבין הנאמר בכתבה: “כמעט כל התושבים שנותרו כאן רוצים להתפנות [...] שלמה הוא בין הבודדים שמעדיף להישאר: ‘זה הבית שלנו. לא נלך מפה’.”

העובדה הבסיסית הזו, שתושבי הצפון לא עסוקים רק בהפגנת “עוצמה”, הגיעה אל עמודי החדשות וכותרות המהדורות לעתים רחוקות. כך, למשל, אמרה כותרת בעמוד 12 של “ידיעות אחרונות” בתחילת המלחמה ממש ב-13 ביולי:

התושבים ביישובי קו העימות חזרו לשגרה המוכרת של שעות במקלט, ילדים מבוהלים ודיווחים על פצועים * רבים מהם אמרו: (כותרת גג).
“נמאס לנו” (כותרת ראשית, בענק).

בקריית-שמונה, בשלומי וביישובים בקו העימות לא נראתה אתמול נפש חיה * ב-10 בלילה דממו החיים גם בנהריה * מה נותר? המועקה והבהלה * “הלכתי לאסוף את הילדים מהמתנ”ס, מהמעון ומהגן ומצאתי אותם בוכים וצורחים”, מספרת אם לארבעה משלומי. “הבית שלנו רעד מהפיצוצים, זה היה נורא” (כותרת משנה).

כותרת בפתח מהדורת ערוץ 1 ב-17 ביולי סיפרה על עזיבת תושבי הצפון:

בקו יישובי העימות על קו הצפון – שקט. אין נפילות, אבל היישובים הולכים ומתרוקנים. התושבים עוזבים ויורדים דרומה.

בכתבה עצמה, דיווח דן סממה על תחושת קשות של התושבים:

דן סממה: בקריית שמונה, שעשרים אחוזים מאוכלוסייתה נשארה במקום, יצאה היום קבוצה קטנה של אנשים עם ילדים להפגנה – “די לשהות במקלטים!” הם צועקים. תושבת קריית-שמונה: אנחנו כבר מסכנים את עצמנו גם בישיבה במקלט – אם זה מבחינה רגשית, אם זה מבחינה פיזית. מבחינה נפשית אנחנו כבר ממוטטים.

ב-8 באוגוסט, שוב בערוץ הראשון, סיפרה כותרת בפתיח המהדורה:

גובר הזעם אצל תושבי הצפון שנשארים במקלטים, זה היום ה-28 ללחימה. [תושבת]: "אני התייאשתי מזה. אני, כבר אין לי כוחות, אני אין לי כוחות כבר בגוף, אני נהרסתי"

וכותרת בעמוד 3 של "הארץ", ב-6 באוגוסט, קראה:

שבוע רביעי במקלטים (כותרת גג).

הסבלנות הולכת ופוקעת (כותרת ראשית).

אלה הם מקרים בודדים, שנבלעו בים הכותרות שחזרו והדגישו: העורף חזק.

בשולי הסיקור (2): "לממשלה אין פתרונות"

כ-80 כותרות שפורסמו על-ידי אמצעי התקשורת לאורך כל המלחמה עסקו במחדלי הממשלה בטיפול בעורף, ורובן המכריע הופיע בשולי הסיקור – בעמודים אחוריים ובעומק מהדורות החדשות. לעתים רחוקות ביותר, עלו הכותרות האלה גבוה יותר בסדר היום של אחד מאמצעי התקשורת, ובהקשר הזה עשו "הארץ" והערוץ הראשון עבודה מרשימה יותר מכל השאר. כותרות העוסקות במחדלי העורף הופיעו חמש פעמים בעמוד הראשון של "הארץ". הנה שתי דוגמאות:

משרד הרווחה מודה: המלחמה תפסה אותנו בהפתעה.

הנכים מבקשים סיוע, אך לממשלה אין פתרונות ("הארץ", 2 באוגוסט, כותרת גג וכותרת ראשית, עמוד ראשון).

הממשלה רוצה "עורף חזק": מציעה לתושבי הצפון נופש בטבריה – ולא פינוי ("הארץ", 8 באוגוסט, כותרת, עמוד ראשון).

בכתבה שהתפרסמה תחת הכותרת האחרונה נכתב:

לנוכח התארכות המלחמה והביקורת ציבורית על כך שהממשלה אינה עושה די למען העורף, החליט משרד ראש הממשלה להוציא כ-17 אלף מתושבי הצפון לנופש ולסיורים בארץ. עם זאת, נדחו הצעות לביצוע פינוי מאורגן של יישובי הצפון. [...] על אף הפרסומים על תושבים מהצפון שיצאו לנופשונים ומסרבים לחזור הביתה מחשש לחייהם ולחיי ילדיהם, הוחלט במשרד ראש הממשלה להתמקד ב"רענון" של תושבי הצפון ולא בפינוי של תושבים שמבקשים לעזוב את הצפון. זאת מחשש להצפה של פליטים שתטיל על הממשלה נטל כבד, כלכלי ולוגיסטי, וכן מחשש לפגיעה בתדמית של איתנות העורף הישראלי.

בערוץ הראשון הופיעו תשע כותרות כאלה. הנה דוגמאות:

עשרות טילים ביממה האחרונה נופלים על העיר צפת. קשישים ונזקקים בעיר חשים במחסור בתרופות ובמזון (מהדורת חדשות ערוץ 1, 18 ביולי, כותרת בפתיח המהדורה).

תרעומת של תושבים בצפון על פקידי מס רכוש. [תושבת:] **“רק ביקשתי תבואי לראות מה שקרה בשכונה שלנו”** (מהדורת חדשות ערוץ 1, 20 ביולי, כותרת בפתיח המהדורה).

שקט כאן בקרית שמונה, לאחר יום של קטיושות לעבר יישובי הצפון. צה”ל ממשיך בירי ארטילרי לעבר לבנון, אותו שומעים כאן בבירור בקרית-שמונה. שריפות ענק משתוללות בעמק החולה וברמת הגולן, ובצפת התושבים זועמים שהמדינה מפקירה אותם (מהדורת חדשות ערוץ 1, 21 ביולי, כותרת בפתיח המהדורה).

תושבי הצפון זועמים: אם לא נקבל סיוע נקרוס (מהדורת חדשות ערוץ 1, 25 ביולי, כותרת בפתיח המהדורה).

משפחות נאלצות לחזור לאזורים המופגזים בצפון, משום שלא נמצא להם הסדר. [תושבת:] **“אנחנו לא רוצים להגיע הביתה היום לנהרייה ומחר להופיע בעיתון בתור סטטיסטיקה של עוד הרוג אחד מהמלחמה”** (מהדורת חדשות ערוץ 1, 6 באוגוסט, כותרת בפתיח המהדורה).

פינוי האזרחים מן הצפון תקוע. רבבות במקלטים בלתי נסבלים זה השבוע החמישי. [כיתוב:] **מצב המקלטים – עדין בלתי נסבל.** [תושב:] **“תראה איך שזה נראה. אין שום דבר כבר”** (מהדורת חדשות ערוץ 1, 10 באוגוסט, כותרת בפתיח המהדורה).

במהדורת ה-11 באוגוסט, הציגה הכתבת נועה ברק כתבה שהכינה בנושא במילים האלה:

כל הזמן מדברים על העורף החזק או על כמה שהוא איתן ועל כמה שהוא יהיה חזק – אז צה”ל יוכל להמשיך ולפעול בלבנון. אבל חודש אנחנו מסתובבים פה, כבר כמה שבועות, ואנחנו רואים תמיד מקלטים שפשוט אי-אפשר לגור בהם: או שאין מים, או שאין חדרי שירותים, או שאין חשמל.

בכתבה עצמה ממשיכה ברק:

לא ברור איך המדינה – זו שמבקשת מהעורף להמשיך ולהיות חזק – מפקירה אותו בצורה כזאת בוטה לבד בשטח.

יש לציין שכבר ביום השני של המלחמה, ב-13 ביולי, ביטא ערוץ 1 עמדה ברורה וביקורתית בנושא. כך, למשל, התעמת המגיש חיים יבין עם שרת החוץ, ציפי לבני, שהתארכה במהדורה:

גברת לבני, האם אתם לקחתם בחשבון את – מטחי הקטיושות, צפת וחיפה היום – את יכולת העמידה של תושבי מדינת ישראל?? את רואה שם בריחה של תושבים מהצפון, מקריית שמונה, מכל הצפון בעצם. הוא מנוטרל!!! אנשים בורחים משם, לקרובים שלהם כנראה בתל-אביב, המצב קשה מאוד!!! לקחתם בחשבון את יכולת העמידה של התושבים!?

משרד הרווחה מודה: המלחמה תפסה אותנו בהפתעה הנכים מבקשים סיוע, אך לממשלה אין פתרונות

“הארץ”, כותרת בעמוד הראשון, 2 באוגוסט.



ערוץ 1, כותרת בפתחי המהדורה, 10 באוגוסט.

לעתים רחוקות ביותר, עלו כותרות שעסקו במחדלי הממשלה בטיפול בעורף לקדמת הסיקור. בהקשר הזה עשו “הארץ” והערוץ הראשון עבודה מרשימה יותר משאר אמצעי התקשורת. אבל גם אז נבלעו הכותרות הבודדות האלה בים הדיווח על עוצמתו של העורף. ברוב המקרים, העיסוק בנושא זה הופיע בשולי הסיקור.

אבל גם בערוץ הראשון, וגם ב“הארץ”, נבלעו הכותרות הבודדות האלה בים הדיווח על עוצמתו של העורף. חומרים חדשניים בעלי חשיבות נעלמו תחת כותרות ששלחו מסרים הפוכים. כך, למשל, קבעו כותרות מהדורת ערוץ 1 ב-16 ביולי כי **לאולמרט יש גיבוי מבפנים ומבחוץ**, והכתבת המדינית איילה חסון הוסיפה: “בהחלט, שביעות רצון עצומה מהתמיכה

הבינלאומית, שביעות רצון מהחסינות של העורף”. בכותרות המהדורה הובאו גם דבריו של אולמרט, שאמר: **הציבור חזק ומאוחד במאבק הזה. כושר העמידה שמפגינים האזרחים הוא חלק חשוב מעוצמתה של מדינת ישראל**. רק בשיחה בין דן סממה לתת אלוף במילואים רפי נוי בדקה ה-48 של המהדורה, אמר נוי כי מערכת האזעקה בחיפה, שם נהרגו באותו היום שמונה אנשים, לא פעלה:

האירוע של הבוקר, למשל. תשמע, אני שמעתי אתמול את אלוף פיקוד העורף מסביר שאנחנו ערוכים להתקפה על תל-אביב וישמעו צפירות 60 שניות לפני שיפלו טילים – ואכן באמת בחיפה היום, במטח השני השלישי והרביעי המערכת הזאת עבדה יוצא מן הכלל. חבל רק שהיא לא עבדה בשעות הבוקר, ששם נחתו 15 טילים ונהרגו 8 אנשים.

בכותרות המהדורה הכשל של מערכות האזעקה לא הוזכר.

במהדורת ה-20 ביולי של ערוץ 10, שאחת מכותרותיה הכריזה – **במקום חתונת החלומות בצל הקטיושות, הערב חתונה במקלט** – נשמע בדקה ה-82 עובד בחברת המתנ”סים של קריית-שמונה, שלא קיבל את שכרו:

אני מרגיש מאד מאוכזב. מאוכזב בעיקר מממשלת ישראל, שמצפה שהעורף שלה יהיה חזק ואומרת כל הזמן שבחים בגין העורף, ומצד שני – לא נותנים לנו את האפשרות, לא נותנים לנו את המשכורת, את הדבר הבסיסי.

לעתים נדירות, הגיעו הנושאים האלה מעט קרוב יותר לקדמת הדיווח גם באמצעי התקשורת האחרים. בגיליון ה-19 ביולי של “מעריב” פורסמה בעמוד 13 כתבה לא ארוכה שלוותה בלוגו **מלחמה בצפון – בודדים בעורף**. הכותרת אמרה:

המטפלים הסיעודיים הפסיקו להגיע לאזורי נפילת הטיילים (כותרת ג).

עשרות קשישים נשארו לבד (כותרת ראשית).

זקנים סיעודיים רבים המתגוררים בצפון נותרו ללא סיוע בעקבות המצב הביטחוני
* יו”ר איגוד העובדים הסוציאליים: “ייתכן שיהיו מקרי מוות” (כותרת משנה).

ב-24 ביולי אמרה כותרת בעמוד 8 של “מעריב”:

בקיעים בסבלנות בקריית שמונה (כותרת ג).

עשרה בני משפחה, רק שלושה מזרנים (כותרת ראשית).

אין מקום, אין אוכל, אין שירותים * המקלט הציבורי נעול * למשפחת וקנין נמאס:
“נהיה חזקים אבל שיתייחסו אלינו כראוי * העירייה: נפעל לסייע” (כותרת משנה).

ובטקסט נכתב:

במחסן צפוף וקטן בקריית שמונה ובו שלושה מזרנים בלבד, מצטופפים יותר מעשרה מבני משפחת וקנין. מאחורי ביתם מניצב מקלט ציבורי גדול, אך שערי נעולים מאחר שהוא משמש כמחסן לחפצים. אתמול נשברו בני המשפחה והחליטו "למרוד". "אין לנו בעיה להיות חזקים בשביל צה"ל אבל לפחות שיתייחסו אלינו כמו שצריך", אמרו בזעם.

כאשר בני המשפחה שומעים את הפוליטיקאים ואת אנשי הצבא מדברים על "החוסן הראוי לשבח של התושבים היושבים בסבלנות במקלטים", הם מחייכים במרירות. הרי הם התושבים היושבים מזה ימים ארוכים ללא מעש ומאזינים לבכירים המדברים עליהם – אך הם כלל אינם מרגישים חסונים וסבלניים. "אנחנו מצטופפים כאן כמו עכברים, ישנים בדוחק נורא על שלושה מזרנים בלבד, ולא מאמינים שכך נראים החיים שלנו ימים רבים כל כך. אין מזון, אין שירותים ואי אפשר להמשיך כך יותר."

ערוץ 10 וערוץ 2 הקדישו לנושא כותרות בודדות בלבד. ב"מעריב" הופיע הנושא פעם אחת בעמוד הראשון, ב-9 באוגוסט – בהפניה לטור של יהונתן גפן שפורסם בעמוד 13. הכותרת אמרה: **כתם חברתי**. בהפניה נכתב:

ממשלה חסרת לב מתעקשת להציג לנו עורף חזק, וקריית שמונה היא המחיר הנורא של התדמית המזויפת הזאת. אין ניצחון צבאי שימחק את הממשלה השבעה שלא עשתה הכול כבר לפני זמן רב כדי לחלץ ולעזור למושפלים ולרעבים התקועים בין הטילים לקירות הנופלים, שעל כמה מהם עדיין דבוק איכשהו נייר גאה עם "קריית שמונה חזקה". שרים וגנרלים יקרים, ניסיתם פעם לאכול סטיקר?

ראוי לציין, כמובן, ש"מעריב" עצמו ייצר סטיקרים במלחמה הזו: "ישראל חזקה" ו"אנחנו ננצח". הראשון הופיע כלוגו בעמוד הראשי של גיליונות העיתון ברוב ימי המלחמה. דבריו החריפים של גפן ראויים, אם כן, לקריאה לא רק על-ידי הממשלה – אלא גם על-ידי עורכיו של העיתון שבו הוא עצמו כותב.



"מעריב", כותרת גדולה בעמוד הראשון, 19 ביולי.

ב“הארץ” הופיעו מאמרי דעה דומים לאלה של גפן מספר פעמים. פעם אחת קיבל מאמר כזה הפניה מהעמוד הראשון. ההפניה בעמוד הראשון, ב-21 ביולי, קראה: **המיתוס הכוזב של עמידות העורף**. בטקסט עצמו, כתב בני ציפר:

אבל זו אחת מתחבולותיהם השקריות של שידורי הרצף הטלוויזיוניים של הימים האחרונים: להציג את מצב הישראלי שבקו האש כקטסטרופה הומניטארית שוות ערך לסבל של אזרחי לבנון, מה שאין כן כלל. אבל כאמור: הניואנסים אינם באופנה בימינו.

אהוד אשרי, בטורו **משחק מלים**, שפורסם באותו היום בחלק ב', תחת הכותרת **מילון מלחמת לבנון השנייה**, כתב:

איתנות העורף. דרך מעודנת לומר “תמשיכו לספוג בשקט”. מונח שטבע הרמטכ”ל בתחילת פעולת צה”ל כמשקל נגד ל”קורי העכביש” של נסראללה. ביטויים נרדפים: “חוסן”, “עמידה”, “נחישות”, “גיבוי”. מאחורי כולם מסתתר האינטרס לקבל מהציבור מנדט ללא תנאי להמשך ה”כתישה” (ע”ע) גם במחיר קורבנות אזרחיים. לכן התעוררה ההתפעלות מ”איתנות העורף” הרבה לפני שהעורף התחיל להבין מה נפל עליו. שני דברים מעצבנים בקלישאה הפופולרית: היא עושה דה-לגיטימציה לכל גילוי של מצוקה אזרחית, והיא מטילה את האחריות ל”ניצחון” על האוכלוסייה במקום על המדינאים והגנרלים.

ולילי גלילי כתבה, ב-1 באוגוסט, בחלק ב' של “הארץ”, טור שכותרתו **נמאסו המחמאות**. בטור כתבה גלילי:

שרי הממשלה וקציני צה”ל משבחים את “העורף”, מהללים את כושר עמידתו, מספרים על גבורתו. לפעמים, בתום סיור ביישובי הצפון מרבים לחזור על המילים השחוקות “באנו לחזק ויצאנו מחוזקים”. אין גבול להתפעמותם של מנהיגיו מן העם. על פניה, זו תופעה המחממת את הלב בימים קשים אלה. אלא שלמען האמת נמאס. נמאס לשמוע כמה אנחנו חזקים, גיבורים, כמה אנחנו יכולים לספוג. גוברת התחושה שאין בדברי שבח אלה אלא גלגול אחריות על “העם” שעושים בו שימוש מניפולטיווי. כל תכלית הדיבורים הללו אינה אלא מניפולציה של המנהיגים לגייס עוד תמיכה, לקבל עוד הסכמה מראש להוביל את העם לכל כיוון שיברחו ללכת בו. מי יכול לסרב להצעה. שתבוא ממי שזיכה אותו במחמאות רבות כל כך? רק מתוך נימוס לא נוכל לומר “לא”.

העורף הערבי: "מקשיבים לנמראללה"

לעומת כ-2,500 הכתבות שהוקדשו לעורף הישראלי-יהודי, רק כ-430 כתבות עסקו בעורף הישראלי-ערבי. אופי הסיקור היה שונה באופן קיצוני: העורף הישראלי-יהודי, כפי שראינו, הוצג כמי שעומד בסבלו בגבורה ונותן גיבוי מלא למלחמה. סיקור העורף הישראלי-ערבי, לעומת זאת, התמקד ברוב המכריע של המקרים בניסיון לברר האם אזרחי ישראל הערבים הם "איתנו" או "נגדנו".

אופן הסיקור הזה בא לידי ביטוי חריף וברור בכתבתו של בן שני, ששודרה בערוץ 10 ב-21 ביולי. הכתבה, שנמשכה כ-12 דקות, עסקה רובה ככולה בעורף היהודי החזק. כך, למשל, נשמעה בתחילת הכתבה שיחה בין שני ואזרח יהודי מחיפה, המתאר בהערצה גמורה את אחת מתושבות חיפה:

האזרח (היהודי): אתמול פגע לאיזו מישהי, בבית, פגע לה בבית, יעני, הרס לה חצי בית. והיא אומרת: "לא, אני לא, אני לא זזה מחיפה, אין סיכוי. אני, מה פתאום?! אני לא זזה מחיפה! אני אלך למלון, אני אלך למישהו – אבל אני לא יוצאת מחיפה!". אני נדלקתי על האישה הזאת!
בן שני: כי מה?

האזרח: כי היא צ'רציל כזאת, כי היא – הנאצים מפגיזים את לונדון, כל לונדון קורסת, והיא לא עוזבת לשום מקום. יורדת לאנדרגראונד. אני מכבד אנשים כאלה!

מיד לאחר מכן, עובר שני לראיין אזרח ערבי, תושב דיר אל-אסד. שני מתריס בפני האזרח:

בן שני: אתם פה בבעיה!
אזרח (ערבי): איזה בעיה, אתה חושב?
שני: שפה יש מלחמה, בגדול, בין יהודים ובין שיעים בלבנון, נופל עליכם פה באמצע – אתם צריכים לקחת צד!
האזרח: הצד הטוב, מי שעושה טוב, אני איתו, אני מצדיק אותו.

שני, שלא בא על סיפוקו, חוזר ושואל, הפעם בצורה ישירה:

בן שני: זה מאד פשוט – אתה עם ישראל או עם החיזבאללה?!
האזרח: לא, אני לא יכול לענות לך על זה בכלל.

בשלב הזה מתערבת בדיון אזרחית יהודיה, והיא שואלת בלהט: "למה אתה לא יכול לענות לו על השאלה שהוא שאל אותך?!". ובזה זה נגמר. עכשיו חוזר שני אל העורף היהודי החזק והאמיץ: נהג מונית אומר שצריך "לגמור את החיזבאללה"; תושבי מרגליות האמיצים לא נוטשים את המושב; חבורת נשים חיפאיות המסמנות זו לזו "ווי" מהמרפסות לאחר נפילת קטיישה; יהודי מארצות-הברית שבא לארץ במיוחד כדי לחלק אוכל במקלטים בצפון; מתנחלות מהשומרון שבאו לחזק את חיפה; וקצין לשעבר ב"אגוז", קב"ט במלון בצפון בהווה, שאומר שאם היו מכניסים את היחידה שלו ללבנון היא היתה עושה עבודה טובה.

כותרות רבות, שדיווחו על אזרחים ערבים שנהרגו מקטיושות, התמקדו דווקא בחוסר-הנאמנות של אותם אזרחים ממש. הכותרת הבאה, ב”הארץ” של ה-6 באוגוסט, לאחר סוף שבוע שבו נהרגו שישה אזרחים ערבים, עסקה בזעם של “המגזר הערבי” על ישראל:

ששת האזרחים שנהרגו בסוף השבוע – ערבים; כל הרוג נוסף מירי הקטיושות מגביר את הזעם על ישראל במגזר הערבי.

בטקסט, שנמשך גם בעמוד 3, נכתב:

הזעם בציבור הערבי גובר, ככל שנמשכת המלחמה וככל שמספר ההרוגים הערבים גדל. [...] שלטי הטלוויזיה נמצאים בימים אלה בשימוש יתר. בכל בית ערבי בגליל פתוחה בימים אלה הטלוויזיה. באל-ג'זירה או בתחנות הלבנוניות המציאות נראית שונה. “ככל שזה ממשיך, הזעם גובר. אתה לא יכול להתעלם מהתמונות, מהקולות. מה זאת אומרת על מי כועסים? ברור שעל ישראל”, אומר תושב דיר אל-אסד. לדבריו, מי שרואה את התמונות בערוצים הערביים מקבל דימוי שונה מזו שמתקבל [כך בטקסט] בערוצים הישראליים. בעוד בישראל מציירים הערוצים מלחמה קשה אך צודקת, מרשתות הלויין הערביות מתקבלת תמונה של פגיעה בלתי פוסקת באזרחים. כמות הגופות הלבנוניות שנראות על המסך מדי שעה משפיעה מאד על הלך הרוח במגזר.

כותרת שהתפרסמה ב-26 ביולי, בעמוד 8 של “ידיעות אחרונות”, סיפרה:

**דועא בת ה-15 נהרגה בחדר עם הספר ביד (כותרת ראשית).
בדיק כשפגע מטח הקטיושות בכפר מראר הפגין דודה של הנערה בירושלים נגד המלחמה בלבנון (כותרת משנה).**

כותרת בפתיח מהדורת חדשות ערוץ 10, ב-20 ביולי, קראה:

ילדיו נהרגו מרקטת קטיושה אבל האב תומך בחיזבאללה [האב]: אני מאמין שחיזבאללה לא התכוון לפגוע באזרחים.

ומיקי חיימוביץ' הפנתה לכתבה במלים הבאות:

בנצרת הובאו הלילה למנוחות רביע טלוזי, בן 3, ואחיו מחמוד טלוזי, בן 7 מנצרת, שנהרגו אתמול מפגיעת קטיושה. בנצרת בטוחים היום שהטיל שוגר כנראה בטעות. אביהם של שני הילדים שנהרגו אומר שהוא לא כועס על נסראללה אלא מאשים את ראש הממשלה, אהוד אולמרט.

את המורכבות שנעלמה כאן הביא, רק בהמשך, הכתב שלומי אלדר: "מותם של הילדים רביע ומחמוד שנהרגו מקטיושה של חיזבאללה מעצים עוד יותר את התסכול הרב של ערביי-ישראל על קיפוח ועל זהות חצויה ועל האשמות של הציבור הישראלי המופנים כלפיהם".



ערוץ 10, כותרת בפתיח המהדורה, 20 ביולי.



"ידיעות אחרונות", כותרת בעמוד 8, 26 ביולי.

תמונת המצב הזו חזרה ועלתה בעשרות רבות של כותרות לאורך המלחמה. כך, למשל, קראה כותרת בעמוד הראשון של "הארץ", ב-26 ביולי:

ערביי ישראל לא יודעים מי אשם - אולמרט או נסראללה

הכתבה של יואב שטרן, המשיכה בבירור שאלת נאמנותם של אזרחי-ישראל הערבים:

כשבתו של דוחול ספדי מנצרת, בת 4, אמרה לאביה שחן נסראללה הוא איש רע, הוא שתק. הוא לא ידע איך להסביר לה, שהמציאות הרבה יותר מורכבת. כמו מיליון אנשים אחרים בישראל, ספדי חי בשבועיים האחרונים בבלבול מתמיד, בתחושה שהוא נמצא בין הפטיש לסדן. "ניסיתי להסביר לה שזאת מלחמה, שאנשים רעים משני הצדדים מתקוטטים ביניהם. ואז היא שאלה אותי למה נסראללה יורה עלינו. מה אני אענה על זה?" [...] "מי אשם במצב? יש כאן קוצר רוח של ממשלת ישראל ושחצנות מצד נאסראללה. ואין לי מושג מי אשם. אם אני מאשים את נסראללה אז אני לא בסדר, ואני לא הולך להאשים אותו, ואם אני מאשים את אולמרט אז אני גם לא בסדר" [...]. בעוד שמשפחתם של שני הילדים ההרוגים סירבה לגנות את נסראללה, בני משפחתו של עוואד האשימו אותו באחריות למשבר. שתי הדעות המנוגדות האלה ממחישות את הקשת המגוונת של העמדות בציבור הערבי וגם את הבלבול שקיים בו.

רק לקראת סופה של הכתבה, מצוטט מרואיין ערבי אחר שכועס על אמצעי התקשורת – מכיוון שהם "אינם מכבדים את המורכבות שבה אנו חיים":

“למה בכלל צריך לבוא ולשאול את השאלות האלה, לבדוק אם אנחנו מפגינים נאמנות למדינת ישראל?” הוא שואל, “אדם שמכניסים אותו לפינה ומכריחים אותו – דווקא לא יגנה. חשבתי שכבר עברנו את השלב הזה. לא מכבדים את המורכבות שבה אנו חיים. אני מרגיש שהערבי ישלם מחיר על כל עמדה שהוא נוקט.”

עורך “הארץ”, אם כן, בחר להבליט בכותרת שניסח את אותה השאלה בדיוק שהמראיין ביקש שלא ינסו להכריח אותו לענות עליה.

כך נראו פני הדברים בצמד כתבות, שהתפרסמו בכפולת העמודים 6-7 של “מעריב” ב-21 ביולי, על שני חלקי העורך – גיבורים מצד אחד, מתלוננים מצד שני. בעמוד 6 מופיעים הגיבורים היהודים, שלא נשברים ולא נוטשים:

6 **מעריב** יום רביעי 21.7.2006

בצפון מבינים שהמלחמה כאן כדי להישאר, ונחושים להמשיך לחיות

הגיבורים שלא הכרנו

שלום חלפלה קוטף את הנקטרינות שלו נוכח הקטיושות ■ מאיה ושלומי מתחתנים במקלט וואורחות לא מוותרות על המניקור ■ והקיבוצניקים מנסים לחלץ את העופרים מיער אודם השרוף ■ עשרה ימים לתוך המלחמה, תושבי הצפון מנסים בכל הכוח לייצור לעצמם שגרת חיים רופפת



**מלחמה
בצפון
לא נשברים**

מרדכי חיימוביץ'

עם התושבים שלא נטשו

בשהנאצים צרו על לנינגראד, המשיכו המגינים לעשות תיאטרון במקלטים. בקרית-שמונה מתחתנים ואני יודע שההשוואה הזו נראית במבט ראשון מרחיקת לכת. לא איר-תן מסיבות, לא אותם יחסי כוחות. אבל ההשוואה הזו מור-צדקת מבחינת התאווה לחיים שהיא מייצגת.

אי אפשר לנצח אומה שהגברות שלה לא מוכנות לוותר על מניקור בעצם ימי הקטיושות האלה.

ובעמוד 7, שפופים, התושבים הערבים. שימו לב להבדלים בהתייחסות שמתבטאים בכל פרט: בכותרות, בלוגו, ובטקסטים:

7 **המבצע** 21.1.2004, יום 7, ל"ה למלחמת ששת הימים

יום לאחר הקטיושות בנצרת: התושבים מתקשים לעכל ומתלוננים על אפליה

שפופים ולא מאמינים

הקטיושות, כך מסתבר בנצרת, לא מברילות בין יהודים לערבים ■ אתמול נקברו הילדים רביע ומחמוד טלווי שנפגעו מחטול כששיחקו בחצר ■ תושב אחר בא להכה את המכונית החדשה שרכש, אך בדיוק כשקיבל את המפתחות נחת הטיל על גג הרכב המבריק, תוך שהוא משהות גם את הישן ■ מי חשב שאי פעם תירדש כאן הגנה מפני האחים שמעבר לגבול?

אריק בכר
עם תושבי נצרת



נצרת, עיר ואם לערביי ישראל, היתה אתמול מקום עצבני. מרכז של לאומי נות ערבית, שירע להקריב את בניו בעימותים עם משטרת ישראל, נראה את מול, אולי בפעם הראשונה, כחלק אמיתי מההווה הישראלית. אנשים שפופים, לא מאמינים שהפעם הם במרכז הייסורים הביטחוניים של מולדת היהודים.

בסוכת האבלים של משפחת טלווי, גם הבקלאוות המחכות למנחמים אינן מצד ליחות להפיג את טעם המכוכה. טיל שנורה בידי ערבים הרג את רביע בן ה-7 ואת מחמוד בן ה-3. אצבע יהודית לא לחצה הפעם על ההדק. תחת נהם המוטסים החולפים מעל בדרכם לצוד את אלה שירו את הקטיושה, הכעס מוצא קצת מוצא בטונויות על היעדר מערכת הגנה אזורית במגור הערבי. בשקט, אנשים מספרים כי גם בבתים החדשים שנבנים ברישיון המחייב ממ"ד, מעדיפים לבנות חדר רגיל. אחרי הכל, מי חשב שאי פעם תירדש כאן הגנה מפני האחים שמעבר לגבול?

וכך זה נראה בדוגמה נוספת מ"מעריב", מכפולת העמודים 2-3 במוסף היומי של גיליון ה-17 ביולי (המילה **ערבים**, בכותרת, מודגשת באדום):

מלחמה בצפון – דו קיום במבחן (לוגו).

ערבים זה לזה (כותרת ראשית ענקית).

טועה מי שחושב שמטחי הטילים על חיפה יהפכו את ערביי העיר למצביעי אולמרט * הם מאשימים את ישראל בתוקפנות, מרחמים על אחיהם בלבנון, ויש מי שמבינים את נסראללה. * חבר הכנסת לשעבר מוחמד מיעארי ותושב חיפה: "רוב העם בישראל מאמין לנסראללה, לאדם כזה לא קוראים מחבל" (כותרת משנה).

לעומת הטון המרשיע של הכותרת הזו, בכתבה עצמה המרואיינים מביעים בעיקר הזדהות עם סבל שני הצדדים, ותקווה לסיום המלחמה. העורכים בחרו שלא לשקף את המסר הזה בכותרות:

“[...] צריך להתמקד במשא ומתן ובדו שיח. אני לא מגונן על לבנון או על חיזבאללה, אלא על האזרחים המסכנים. נסראללה לא מייצג אותי, ואני לא מסכים לעמדותיו. לדעתי, הוא נוהג בפזיזות, ומעשיו החזירו את המזרח התיכון למקום שחשבת שהוא רחוק מאיתנו אלפי שנות אור. יש לי הזדהות עם כל האזרחים באשר הם, ועם כל בני האדם. אני לא מבדיל בין דם לדם, ולא מגלה שום הבנה לשום דבר שפוגע באזרחים חפים מפשע, בישראל או בלבנון.”

“איך שנפלו הטילים התקשרתי לכל החברים שלי, יהודים וערבים, לבדוק אם הם בסדר. קשה לי עם התחושות החדשות האלה שאני לא מכיר לא יודע איך להתמודד איתן, אבל יותר מכול קשה לי עם הסבל האנושי שקורה עכשיו בשני הצדדים. אני אזרח ישראלי וערבי, וכאחד כזה אני מרגיש בין הפטיש לסדן. אני יושב בחיפה, ודואג לכל מי שאני מכיר, אבל חושב גם על קרובי המשפחה שלי בלבנון ועל התושבים שם, שאני מזדהה עם הסבל שלהם.”

“[...] אני רוצה שכל החיילים יחזרו הביתה, כי כשיש מלחמה כולם נפגעים ומשלמים מחיר כבד, וכשיש שלום כולם מרוויחים.”



ערבים זה לזה

טועה מי שחושב שמטחי הטילים על חיפה יהפכו את ערביי העיר למצביעי אולמרט • הם מאשימים את ישראל בתוקפנות, מרחמים על אחיהם בלבנון, ויש גם מי שמביינים את נסראללה • חבר הכנסת לשעבר מוחמד מיעארי ותושב חיפה: “רוב העם בישראל מאמין לנסראללה, לאדם כזה לא קוראים מחבל”

כותרות הכתבה.

“איך שנפלו הטילים התקשרתי לכל החברים שלי, יהודים וערבים, לבדוק אם הם בסדר. קשה לי עם התחושות החדשות האלה שאני לא מכיר ולא יודע איך להתמודד איתן, אבל יותר מכול קשה לי עם הסבל האנושי שקורה עכשיו בשני הצדדים. אני אזרח ישראלי וערבי, וכאחד כזה אני מרגיש בין הפטיש לסדן. אני יושב בחיפה, ודואג לכל מי שאני מכיר, אבל חושב גם על קרובי המשפחה שלי בלבנון ועל התושבים שם, שאני מזדהה עם הסבל שלהם.”

“מעריב”, כפולת עמודים 2-3 במוסף, 17 ביולי. לעומת הטון המרשיע של הכותרות, בכתבה עצמה המרואיינים מביעים בעיקר הזדהות עם סבל שני הצדדים, ותקווה לסיום המלחמה. העורכים בחרו שלא לשקף את המסר הזה בכותרות.

מתוך טקסט הכתבה.

במקרים מסוימים, בודדים, התנדבו אזרחים ערבים להצהיר בפני אמצעי התקשורת הצהרות של נאמנות ותמיכה בישראל – ואז הם קיבלו, באופן מיידי, תעודת הכשר: הסבל שלהם נראה לפתע אנושי יותר. כך, למשל, דיווחה כותרת בפתח מהדורת ערוץ 2, ב-4 באוגוסט:

הרוגה הערב בכפר מע'אר, שני הרוגים היום במג'דל כרם. הפגנות במג'דל כרם ויותר ויותר קולות, גם בקרב המוסלמים שיוצאים נגד החיזבאללה, נגד נסראללה, ומחזקים את אולמרט, פרץ וחיילי צה"ל.

כותרת בפתח מהדורת ערוץ 1, ב-25 ביולי, לוותה בכיתוב: **יעד חדש: מראר. המחיר: נערה בת 15 הרוגה.** כך אמרה הכותרת:

נערה בת 15 נהרגה ופצועים מטיל שנפל בכפר מע'אר. תושב הכפר: "אני פה גר במדינת ישראל, אבל מבקש שלום לכל העמים ולכל המדינות"

וכותרת בעמוד 19 של "מעריב", ב-10 באוגוסט, הכריזה:

עשרות ערבים מחיפה מבקשים להתגייס לצה"ל.

בטקסט הובהר מקורו של הסיפור הזה:

ראש הקבוצה, פואד נסאר, כתב לשר פרץ כי "אנו גאים במדינה ובמאבקה הצודק. נשרת היכן שיבקשו מאיתנו ונעשה כל תפקיד שיוטל עלינו על הצד הטוב ביותר" [...] "אנחנו ישראלים לכל דבר ועניין", הוא אומר. "כולנו מתנגדים באופן נחרץ לחזבאללה ולחסן נסראללה".

כזכור, כאשר סיפרו אמצעי התקשורת על אזרחים יהודים שעזבו את הצפון – הסיפור הוצג כהוכחה נוספת לחוזקו של העורף – "העורף הרחב" של מרכז הארץ ודרומה מסייע לתושבי הצפון. כאשר אזרחי הצפון הערבים, לעומת זאת, ביקשו למצוא לעצמם מקלט מהקטיושות – אמצעי התקשורת סיפרו את הסיפור באופן שונה לחלוטין: האזרחים הערבים פשוט "מקשיבים לנסראללה". הוא הציע להם לעזוב את בתיהם לתקופת המלחמה – והם נענו לבקשה. הנה, למשל כותרת שפורסמה בעמוד 7 של "מעריב" ב-11 באוגוסט:

מקשיבים לנסראללה (כותרת ג).

100 ערבים מחיפה ביקשו לעזוב לירדן (כותרת משנה).

בטקסט נכתב: "יום לאחר שחסן נסראללה קרא לתושביה הערבים של חיפה לעזוב את העיר, התייצבו אתמול כ-100 מהם בלשכת מנהל האוכלוסין וביקשו להנפיק להם דרכונים באופן דחוף". בפסקה האחרונה של הכתבה, לעומת זאת, הדברים כבר נראים מעט אחרת:

ראש עיריית חיפה יונה יהב, הבהיר אתמול שהוא אינו מכיר תופעה של נהירת תושבים לירדן: “יש כאלה שעוזבים, אבל בדיוק כמו היהודים. תושבי העיר הערבים מעורבים בה פוליטית וכלכלית ושום חסן נסראללה לא יגרום להם לעזוב.”

ב“ידיעות אחרונות” של אותו היום הופיעה כותרת דומה מאד בעמוד 6:

אחרי נאום נסראללה: 100 ערבים מחיפה עוזבים לירדן.

כאן, ההבהרה של יהב הופיעה כבר בכותרת המשנה:

ביקשו בדחיפות דרכונים כדי לשהות בירדן בימי המלחמה * ראש עיריית חיפה: “שום חסן ושום נסראללה לא יצליח לעקור מחיפה את ערביי העיר.”

אבל בעומק הטקסט מתגלה סיפור אחר לחלוטין: האזרחים אינם עוזבים כי הם נענים לנסראללה, אלא דווקא מכיוון שהמדינה השאירה אותם בלי מקלטים ואמצעי מיגון:

בציבור הערבי מציינים כי עזיבת המשפחות לא קשורה ברוב המקרים לנאומו של נסראללה. בוואדי-ניסנס, ששניים מתושביו נהרגו בהתקפה, ציינו כי חלק מהעוזבים החליטו לעשות זאת בשל מחסור במקלטים ומחשש להתקפת טילים נוספת.

כך זה נראה גם במהדורת ערוץ 1, ב-10 באוגוסט. הכיתוב בפתח המהדורה שאל: **ערביי חיפה – עוזבים או נשארים? והכותרת ענתה: בוואדי ניסנאס מאמינים לנסראללה: יש הסוגרים עסקים, יש שעוזבים.**

בעומק הכתבה, הדברים נראים אחרת:

מיכל וסרמן: רבים חוששים, קצתם עזבו את השכונה עוד לפני הנאום של נסראללה. יש מי שהחליטו לעזוב את הוואדי לא בגלל חיזבאללה: בגלל ישראל שלא דאגה להם למקלטים, אבל יש גם קולות אחרים:

אזרח: אני חלק מהמדינה, אין מה לעשות. מי שלא מודה במצב הזה, אז הוא לא צריך לחיות פה.

לעתים מזומנות, חזרה על עצמה בסיקור הקביעה הבאה – נסראללה והקטיושות שלו לא מבדילים בין דם לדם: הוא הורג אפילו את בני עמו שלו. ב-19 ביולי, למשל, נהרגו מפגיעת קטיושה מוחמד ורביע טלוזי, שני ילדים תושבי נצרת. הכותרות שלמחרת זעקו:

לא מבדילים בין דם לדם (“ידיעות אחרונות”, 20 ביולי, כותרת, עמוד ראשון).

קטיושות בלי אבחנה; ירי הטילים הגיע אתמול גם לעיר נצרת * האחים רביע ומחמוד טלוזי, שיחקו מחוץ לביתם, שילמו בחייהם (“מעריב”, 20 ביולי, כותרת, עמוד ראשון).

והנה גדי סוקניק, סמוך לפתיחת מהדורת החדשות של ערוץ 2, ב-25 ביולי:

הזכרנו את מע'אר; נערה בת 15 איבדה את חייה כאשר טיל של חיזבאללה נחת הישר ליד המסגד ביישוב הזה, והנערה היא מוסלמית, והטילים שוב לא הבחינו בין אדם לאדם. הדרוזים במע'אר דורשים את ראשו של נסראללה. מן הסתם, לא רק הם.

בתוך הכתבה נשמע שר התחבורה, שאול מופז, מתבטא באותה רוח:

ראשית, אני באתי להביע את צערי על הפגיעה בילדה בת ה-15. הקטיושות האלה לא מבדילות בין מוסלמים, ליהודים או לנוצרים. וציר הרשע הזה, ציר הרצח הזה, מתחיל מאיראן דרך דמשק עד החיזבאללה.

כאשר סיפרו אמצעי התקשורת על אזרחים יהודים שעזבו את הצפון, הסיפור הוצג כהוכחה נוספת לחוזקו של העורף – "העורף הרחב" של מרכז הארץ ודרומה מסייע לתושבי הצפון. כאשר אזרחי הצפון הערבים, לעומת זאת, ביקשו למצוא לעצמם מקלט מהקטיושות – אמצעי התקשורת סיפרו את הסיפור באופן שונה לחלוטין: האזרחים הערבים פשוט "מקשיבים לנסראללה".

▶ "מעריב", עמוד 7, 11 באוגוסט. הפסקה האחרונה בכתבה מספרת סיפור מאד שונה מזה שבחר העורך לספר בכותרת. מתוך טקסט הכתבה.



ראש עיריית חיפה, יונה יהב, הבהיר אתמול שהוא אינו מכיר תופעה של נהירת תושבים ערבים לירדן: "יש כאלה שעוזבים, אבל בדיוק כמו היהודים. תושבי העיר הערבים מעורבים בה פוליטית וכלכלית ושום חסן ושום נסראללה לא יגרם להם לעזוב".

▶ ערוץ 1, 10 באוגוסט. הכיתוב בפתיח המהדורה שאל: "ערביי חיפה – עוזבים או נשארים?" (Arabs of Haifa – Leaving or Staying?). הכותרת ענתה: "בזואדי ניסגנס מאמינים לנסראללה: יש הסוגרים עסקים, יש שעוזבים".



רק לעתים נדירות הביאו אמצעי התקשורת סיקור הגון ורגוע של סבלם של אזרחי-ישראל הערבים – מבלי להתנות את הסיקור הזה בהצהרת נאמנות, ומבלי לגייס את הסבל הזה לטובת המלחמה בחיזבאללה. הנה, למשל, הכותרת הראשית של מהדורת חדשות ערוץ 2 ב-5 באוגוסט:

שלום לכם, שבוע טוב. היום ה-25 ללחימה, אלו אירועי היום הזה: שלוש בנות משפחה אחת נהרגו מפגיעת קטיושה בכפר הבדואי ערב אל-ערמשה.

ובכתבה עצמה מתואר, בצורה נקייה, סבלם של האזרחים הערביים:

כבר שלושה שבועות שהתושבים כאן נמצאים בחדרי הביטחון שנבנו לאחר מבצע ענבי זעם. בכפר אין אצקקות והתושבים סובלים. היום הם גם משלמים מחיר כבד. כבר שלושה ימים שערביי ישראל סופגים את רוב ההרוגים. שלשום שלושה בתרשיחא, אתמול שלושה במע'אר ובמג'דל כרום, והיום שלוש בנות משפחה אחת בערב אל-ערמשה.

לעיתים נדירות ממש, הובאו דיווחים שחצו את קו ההפרדה בין העורף היהודי והעורף הערבי, וגילו פתאום שמדובר באזרחים חיים באותו מקום, וסובלים באותה מידה. כך, למשל, הפנה חיים יבין לכתבה בדקה 32 במהדורת חדשות ערוץ 1, ב-20 ביולי:

עדיין בחיפה, שהיום היא זכתה למעט שקט, בלי לפתוח פה לשטן. שקט מסוג אחר צומח בין יהודים לערבים במעבה האדמה, בתוך המקלטים.

ההפניה לוותה בכיתוב: **דו קיום במעבה האדמה**. ומיכל וסרמן פתחה את הכתבה במילים: “בחיפה, שבה חיים יחד יהודים וערבים, יש לא מעט מקלטים משותפים. השהייה המשותפת והמתמשכת – לפחות לדו-קיום היא עושה טוב.”

ב“ידיעות אחרונות” פורסמה ב-7 באוגוסט, בעמודים 12-13, הכותרת הבאה:

יום קטלני בחיפה: מתקפת קטיושות פגעה בסמל הדו-קיום, ואדי ניסנס, וגבתה שלושה הרוגים (כותרת ג).

ברית דמים (כותרת ראשית גדולה).

תושבי השכונה היהודית-ערבית, שעליה נכתב הספר “חצוצרה בוואדי”, ספגו אתמול פגיעה קשה * ערבים ויהודים שותתי דם פוגו לשלושת בתי החולים בעיר * מילאד קנבורה, ערבי תושב השכונה: “אנחנו קורבן בדיוק כמו היהודים” (כותרת משנה).

רק פעם אחת במהלך המלחמה הופיעה כתבה, שפורסמה באופן ראוי ובולט, שעסקה בתחושותיהם של האזרחים הערבים, ואפשרה להם לטעון כי הציבור היהודי מסית נגדם במהלך המלחמה. הכתבה שהתפרסמה ב“הארץ”, ב-2 באוגוסט, זכתה להפניה מהעמוד

הראשון. הכותרת בעמוד 7 אמרה: **הערבים דורשים סובלנות דמוקרטית "גם במשבר"; "זאת עונת ההסתה נגדנו", מתלוננים ח"כים ערבים**. בטקסט הכתבה נכתב:

דומה שבימים אלה עומד חוסנה של הדמוקרטיה הישראלית למבחן. מצד אחד, מתנהלת מלחמה שדורשת את כל המשאבים בצפון. מצד שני, פחתה הסובלנות לדעות האחרות. התקשורת מרשה לעצמה לדרוש מהציבור הערבי ומנציגיו בכנסת נאמנות למדינה. והצהרות הח"כים הערביים בעניין אכן קשות. [...] בציבור הערבי טוענים שלא ייתכן שדמוקרטיה אמיתית לא תהיה סובלנית כלפי התבטאויות ודעות החורגות מהקונסנזוס, גם כאשר המדינה במשבר. טוענים שם שתפקידה של אופוזיציה הוא להביע דעות הפוכות מזו של הקואליציה. ובמקרה הנוכחי, כמעט כל האופוזיציה שתוקפת משמאל היא ערבית.

ושימו לב לכתבה הבאה, כתבתו של ציון נאנוס, ששודרה בדקה ה-98 (!) של מהדורת ערוץ 2 ב-23 ביולי. כך הציג גדי סוקניק את הכתבה:

כן, הבטחנו לכם מה קורה בחיפה מאחורי הקלעים, אחרי 12 יום של לחימה רצופת אזעקות, טילים וגם פגיעות – ציון נאנוס יצא לחיפה והוא מצא שם אנשים שנמאס להם מהחזות הזאת של איפוק, ו"נכניס להם" – הם כבר רוצים משהו אחר. הנה.

הכתבה עצמה התמקדה בשלושה תושבי חיפה – ספר ושני בעלי בית-קפה. שניים מהם ערבים, ואחד יהודי. כולם נפגעו מקטיושות, ולכן, כפי שציין נאנוס, הם מרגישים שהם יכולים לדבר מעט אחרת. נאנוס עצמו אומר: "לא פשוט להשמיע דעות חריגות בימים האלו". הנה קטעים מדבריהם של שלושה מתוך הארבעה:

איברהים אסחק: ונניח אתה הבאת את הראש של נסראללה. מה זה ייתן? היה עבאס מוסאווי, אתה חיסלת אותו, ונסראללה אתה תחסל אותו – וזה לא ייגמר. אני עשרה ימים לא עשיתי שקל אחד. זה ייקח חודש – עוד חודש ואנחנו בחיפה לא נחזיק מעמד. יש פתרון!

עזאם שווקי: יש פתרון! הפתרון היחידי, שכל אחד יוותר על קצת מהאגו שלו, אז יהיה עם מי לדבר.

רון כנפי: אחרי שרבים ונלחמים והורגים והורגים והורגים אז אומרים "בואו נשב עכשיו ונדבר". צריך לפרוק את הזעם, אחר כך – כשיוצא כל האוויר, אז מתיישבים ומדברים.

נאנוס מביא את דבריהם של האזרחים, ואז נשמעת אזעקה נוספת. משתתפי השיחה תופסים מחסה מאולתר בין משקופי דלתות בתי העסק שלהם, ונאנוס סוגר את הכתבה במלים הבאות:

נאנוס: אם זה היה תלוי ברונן, איברהים ועזאם, אפשר היה לעשות שלום מהר מאד. אבל, לחיזבאללה, מה לעשות, יש מחשבות אחרות.

יש כאן שילוב מרתק: כתבתו של נאנוס מקבלת את האזרחים הערבים אל תוך המחנה, מציבה את אזרחיה היהודים והערבים של חיפה זה לצד זה, משמיעה את קולם – אבל אז, בסופו של דבר, מבהירה: אם זה היה תלוי בנו, יהודים כערבים, אפשר היה לעשות שלום. “לחיזבאללה, מה לעשות, יש מחשבות אחרות”. גם הכתבה יוצאת הדופן הזו, אם כן, מובילה בסופו של דבר אל הצדקת המלחמה.

מחדלי הממשלה: “נסראללה מתנצל”

כפי שראינו, מחדלי הממשלה בטיפול בעורף היהודי נדחקו בדרך כלל לשולי הסיקור, אבל הופיעו מדי פעם בכותרות. מחדלי הממשלה בטיפול בעורף הערבי לא קיבלו את אותו היחס. הנושא אוזכר רק לעתים רחוקות ביותר, כשבועיים פעמים לאורך המלחמה כולה, ברוב המוחלט של המקרים עמוק בתוך כתבות – שכותרותיהם עסקו, פעם אחר פעם, בשאלת הנאמנות. כך, למשל, התפרסם המידע הבא בתוך כתבה קטנה, שהתפרסמה ב-23 ביולי, בעמוד 19 של “ידיעות אחרונות”:

היישובים הערבים בצפון סופגים לא פחות קטיושות מהיישובים היהודיים, אבל רק בבודדים מהם יש מערכות אזעקה. גם אתמול נפלו מספר טילים בשדות הפתוחים ליד היישובים הערביים בגליל. לא היו נפגעים. המשטרה הודיעה על המתקפה באמצעות הרמקולים של המסגדים, אולם ביישובים חשים מופקרים. “זה זלזול בחיים שלנו”, אמר ג'אמל מוחמד מכפר כנא. לדבריו, לפני מספר שנים ספורות הוקם קיבוץ ליד הכפר, אולם על אף שגרות בו רק משפחות ספורות, הוא חובר למערכת אזעקה – ואילו הכפר הערבי על 20 אלף תושביו עדיין אינו מחובר.

אבל כותרת הידיעה אמרה דווקא משהו אחר לגמרי:

נסראללה מתנצל: “הילדים מנצרת הם שאהידים”.

הנושא הגיע אל הכותרות לעתים נדירות. כך, למשל, אמרה כותרת בעמוד ראשון של “הארץ”, ב-20 ביולי (ושימו לב לאופן שבו מצמידה הכותרת את מחדל האזעקות לשאלת הנאמנות):

בנצרת מצהירים על נאמנות לישראל ומגוננים על נסראללה; פיקוד העורף לא חיבר את נצרת לאזעקה, וקטיושה הרגה 2 ילדים.

בעמוד 8 של “ידיעות אחרונות”, ב-21 ביולי, הופיעה כותרת: **בכפר אין מקלט, אז בורחים למערות.** כותרת המשנה הוסיפה: **תושבי הכפר הבדואי ערב אל נעים זועמים: אנחנו טובים רק כדי לשרת בצבא ובמילואים.** כותרת ידיעה קטנה בעמוד 6 בגיליון “הארץ” של ה-4 באוגוסט סיפרה: **הטפסים לדרישת פיצויים – רק בעברית.** משה נוסבאום, כתב ערוץ 2, אמר במהדורת ה-19 ביולי את הדברים הבאים:

ויכול להיות, יכול להיות, אולי אם היו בנצרת מקלטים ומרחבים מוגנים, ואם היתה בנצרת מערכת של אזעקה, אולי האסון הזה היה נמנע, כך אנחנו שומעים מאז ועד עכשיו מכל האזרחים.

והשיחה הקצרה הבאה התנהלה באותו הערב באולפן ערוץ 10, בין מיקי חיימוביץ' ובין הכתבת נסלי ברדה הנמצאת בנצרת:

מיקי חיימוביץ': נסלי ברדה, את נמצאת הערב בנצרת. העיר שידעה היום את התקרית הבאמת קשה, את הפגיעה הנוראית הזאת, בשני ילדים קטנים. יש שם, אני מבינה, הרבה טענות על כך שאין אזעקה בעיר ואין מיגון?

נסלי ברדה: ... וכאן בנצרת, מעבר להלם הגדול שעוררו פה הפיצוצים, שפצעו קרוב ל-100 בני אדם, פונו מכאן בעקבות ההדף של שתי רקטות שנחתו בעיר, מעבר להלם הזה ולפצועים, יש הרבה תלונות על זה שאין פה מקלטים. אף אחד לא הסביר – לא בשפה הערבית, ולא בשום שפה אחרת – לתושבים כאן, מה עושים. פיקוד העורף אפילו לא היה פה. לא נשמעת פה אזעקה. הם מדברים על זה שהם בקו האש, וזאת ההוכחה החיה לכך – מה שהיה כאן היום אחרי הצהריים – ואף אחד לא טורח, לא לסייע, לא לעזור.

ההבדלים החריפים האלה, בסיקור העורף היהודי והעורף הערבי, היו בחזקת סוד גלוי לאורך כל המלחמה. היה גם מי שכתב עליהם באופן מפורש, אבל ביקורות כאלה הופיעו ברוב המוחלט של המקרים רק בשולי-שוליו של הסיקור: לעולם לא בכותרות חדשותיות, אלא בעומק הטקסטים, או במאמרי דעה ופרשנות – רובם ב"הארץ". ב-4 באוגוסט, למשל, התפרסם טקסט בחלק ב' של העיתון, תחת הכותרת: **ערבי, לא מגיע לו חיבוק?** ובטקסט של דניאל בן סימון נכתב:

הם ראו את השלטים בכחול לבן: "ישראל חזקה" ו"אנחנו ננצח", הם ראו את המשאיות של הבנקים, מפעלי המזון ומפעלים אחרים שמרעיפים אהבה על חיילי צה"ל ומחבקים את תושבי הצפון הספונים המקלטים.

"אף אחד לא חיבק את היישובים הערביים", אומר רואה החשבון עלא אנבריה בקול נמוך, מנסה להסוות מועקה פנימית. "מה יש? אני לא מספיק טוב שיחבקו גם אותי? מישהו חיבק תושבים במג'ד אל-כרום, בנצרת? במעיליה, בתרשיחא? אף אחד לא הזכיר אותם. לא בנק הפועלים, לא תנובה ולא כלי התקשורת. כל המדינה מחבבת את הצפון אבל לא את היישובים הערביים. כאילו שהערבים לא חלק מהמדינה. לך למחנה הנופש של גאידמק ותספור כמה ילדים ערבים מתארחים בו. ספק אם תמצא אפילו אחד."

במאמר דעה שפורסם בחלק ב' של "הארץ" ב-10 באוגוסט, תחת הכותרת **שהידים בעל כורחם**, כתב כראם מוניר, מורה ודוקטורנט להיסטוריה, את הדברים הבאים:

אבל התקשורת הישראלית, הכתובה והאלקטרונית, אינה יכולה להשתנות. היא חייבת, ממש חייבת, לשאול את קרובי הקורבנות על דעותיהם הפוליטיות ועל נסראללה. הרי קורבנות ערבים ישראלים במלחמה זה חומר אקטואלי. אי אפשר לדבר על הטרגדיה האנושית שפוקדת את המשפחות ולעצור כאן. כל הרוג ערבי הופך לסחורה. לאחדים הוא מסמל

דו-קיום והוכחה לטענה הנדושה כל כך בשבועות האחרונים, ש”הטילים אינם מבדילים בין יהודים לערבים”. לאחרים הוא משמש כלי לתוכחה נגד ערביי ישראל, בסגנון ”ואולי עכשיו תפסיקו להיות גיס חמישי ותתמכו במדינותיכם”, ולפעמים כלי במאבק בממשלה, והוכחה ”לעשרות השנים של קיפוח הערבים על ידי ממשלות ישראל השונות”.

וב”דיעות אחרונות”, בעמוד 21 במוסף שישי, ב-28 ביולי, כתבו גדעון מרון ועודד שלום, תחת הכותרת **מותה של היפה והנעימה:**

שבועיים של ירי בלתי פוסק לא פסחו גם על היישובים הערביים בגליל, ויש כבר ארבעה אזרחים הרוגים. בכל פעם שנופל טיל ביישוב ערבי, באים הכתבים ושואלים את התושבים מה הם חושבים עכשיו על החיזבאללה ועל נסראללה. זו הדואליות בה הם חיים: מצד אחד הם נפגעים כמו היהודים, ומצד שני הם נחשבים לאוהדי הצד השני. ובלי שנשאל את השאלה, מתקומם בן הדוד אוסמא: ”מה פתאום באים כל הכתבים ושואלים אותנו מה אנחנו חושבים על נסראללה? כשפוגע טיל בנהריה שואלים את התושבים מה דעתם על חיזבאללה? תשאלו אותנו על אולמרט, מה אכפת לנו נסראללה”

מחדלי הממשלה בטיפול בעורף הערבי אוזכרו רק לעתים רחוקות ביותר, ברוב המוחלט של המקרים עמוק בתוך כתבות – שכתורותיהם עסקו, פעם אחר פעם, בשאלת הנאמנות.

נסראללה מתנצל: ”הילדים מנצרת הם שאהידים”

היישובים הערבים בצפון סופגים לא מזהות קטיושות מהיישובים היהודיים, אבל רק בבודדים מהם יש מערכת אזעקה. גם אתמול נפלו מספר טילים בשדות הפתוחים ליד היישובים ערביים בגליל. לא היו נפגעים. המשטרה הודיעה על המתקפה באמצעות הרמקולים של המסגרים, אולם ביישובים חשים מופקרים. ”זה זלוול בחיים שלנו”, אמר ג’מאל מחמוד מכפר כנא. לדבריו, לפני מספר שנים ספורות הרקם קיבוץ ליד הכפר, אולם על אף שגרות בו רק משפחות ספורות, הוא חובר למערכת אזעקה – ואילו הכפר הערבי על 20 אלף תושביו עדיין אינו מחובר. בתוך כך, התנצל נסראללה בפני משפחתם טלוחה מנצרת ששני ילדיה נהרגו מפילת קטיושה בשכונתם. ”שני הילדים הם שאהידים”, הצהיר. **פאזי עבאס**

המחאה

המחאה נגד הממשלה על חוסר אחריותה במלחמת לבנון השנייה. תושבי היישובים הערבים בצפון ישראל יצאו לרחובות וביצעו הפגנות. הם דורשים מהממשלה להפסיק את הפעולות המבצעיות באזורי הגבול ולהפסיק את הפגיעה באזרחים.

שכר לעובדי מדינה שועדו בגלל המצב

גם עובדי משרות ממשלתיות ותאגידים ממשלתיים בספון הארץ יצאו לרחובות וביצעו הפגנות. הם דורשים מהממשלה להפסיק את הפעולות המבצעיות באזורי הגבול ולהפסיק את הפגיעה באזרחים.

מלחמה בצפון

המלחמה באזורי הגבול בין ישראל לבין לבנון. תושבי היישובים הערבים בצפון ישראל יצאו לרחובות וביצעו הפגנות. הם דורשים מהממשלה להפסיק את הפעולות המבצעיות באזורי הגבול ולהפסיק את הפגיעה באזרחים.

עלום עזני

העלום עזני הוא שיר המנוח של נסראללה. הוא נכתב על ידי חסן נסראללה, מנהיג חזבאללה. השיר מתאר את המלחמה בין ישראל לבין לבנון.

אורל וסלר

אורל וסלר הוא שיר המנוח של נסראללה. הוא נכתב על ידי חסן נסראללה, מנהיג חזבאללה. השיר מתאר את המלחמה בין ישראל לבין לבנון.

”דיעות אחרונות”, 23 ביולי. כתבה קטנטנה בעמוד 19 בדיווח על הנושא. בכתבה עצמה מופיע מידע חשוב ביותר – רק בבודדים מהיישובים הערבים בצפון יש מערכות אזעקה. אולם עורכי העיתון בחרו להבליט בכותרת דווקא את המשפט האחרון בכתבה.

הכתבה בהגדלה.

"הארץ", כותרת בעמוד
הראשון, 20 ביולי.
שימו לב לאופן שבו
מצמידה הכותרת את
מחדל האזעקות לשאלת
הנאמנות.

בנצרת מצהירים על נאמנות לישראל ומגוננים על נסראללה

פיקוד העורף לא חיבר את נצרת לאזעקה, וקטיושה הרגה 2 ילדים

מצד שני, צריך לציין, התפרסמו באמצעי התקשורת גם מאמרי דעה הפוכים – שהביעו עמדות שחצו את גבול הגזענות. "מעריב", למשל, בחר לפרסם ב-1 באוגוסט, בעמודו הראשון, מאמר של בן כספית – תחת הכותרת **מכתב לאחמד טיבי:**

עכשיו הקטיושות נופלות גם עליכם, אבל האסימון לא. הן הורגות גם בכם, אבל לא מקלקלות לכם את התזה. את מי אפשר להאשים בכך שעבד טלוזי, האב האומלל ששכל את שני ילדיו בנצרת, בכלל לא יודע שהכל החל בהתקפה רצחנית, נטולת סיבה של ה"אח" נסראללה על ישראל? [...] אתה סגן יושב ראש הכנסת, ד"ר אחמד טיבי. לכאורה, גאוה גדולה. במציאות? בעיה קשה. אני מנסה לתאר לעצמי מה היה קורה בפרלמנט של אחת המדינות החביבות עליך, אם היה מגיע לשם הבריון מוחמד ברכה ומגלה שהממשלה ביצעה טבח בנשים וילדים במתכוון, כפי שהתגולל על ממשלת ישראל. הרי בכל מדינה נורמלית היה האיש כבר נחבש בבית האסורים. [...] או טאלב א-סאנע, עלוב הנפש. צורח את נפשו לדעת, [...] ועזמי בשארה? שיא השיאים. האיש הזה כמעט לא מגיע לכנסת. רק במדינה האומללה שלנו הגייס החמישי הזה ממשיך לכהן בבית המחוקקים. מחרים את המוסד הזה דרך קבע, אבל ממשיך להתפרנס ממנו ולתדלק מתוכו את מאבקו למען קיצה של המדינה היהודית. לך תדע, אולי קפץ אתמול לחבר אסד בדמשק, לחלוק חוויות. או ל"אח" נסראללה בביירות, לתכנן תוכניות. אצלו, אי אפשר לדעת. יום אחד הוא מרגל כאן בשמם, יום אחד הוא מרגל שם בשמנו. [...] רק החלטה מנוכרת, שערורייתית, מטורפת של בג"ץ התירה לאיש הזה להתמודד לכנסת גם הפעם. [...] הדמוקרטיה הישראלית, אחמד, לא תוכל לבלוע את הארס הזה עוד זמן רב. בסוף תוקעו ותוקאו מתוכה. כשיהודי החי בניו-יורק מחליט שנאמנותו למדינת היהודים גוברת על מחויבותו למולדתו, הוא קם ועולה לישראל. הגיע הזמן שגם אתם תחליטו. איפה אתם, עם מי אתם. רוצים להישאר כאן? תצהירו על נאמנותכם באומץ. לא רוצים? תרדו לפלשתינ. תעקרו לסוריה. תעברו לעמאן. אני מאמין בנאמנותם ובהגינותם של רוב-רובם של ערביי ישראל. אני יודע שמאות אלפים מתוכם הם אזרחים נאמנים. [...] הגיע הזמן לעשות את החשבון ולקחת את ההחלטה. זה לא מאוחר מדי. עוד אפשר לשנות כיוון. עוד ניתן להישאר ביחד. בשביל זה אתם צריכים לקחת את ההחלטה. להישאר כאן, איתנו, לטוב ולרע, או לעבור צד, אליהם, לרע ולטוב. נראה אתכם צורחים על איסמאעיל הנייה בפרלמנט ברמאללה. או תוקפים את אבו-סמהדנה במשרדיו ברפיח. אתם תתגעגעו אלינו, אחמד. אני לא בטוח שנתגעגע אליכם.

6 הפגיעה בלבנון: "כאילו רעידת אדמה פקדה אותה"

מהעדויות עולה כשל חמור בעבודת ועדת וינגורד: היא התעלמה לחלוטין מההיבט המוסרי של המלחמה. אין בהן אפילו שאלה אחת, אפילו רמז, על ההחלטה לפגוע באזרחים לבנונים.

אלוף בן, "הארץ", 11 במאי 2007.

האוכלוסייה האזרחית בדרום לבנון ובביירות ספגה במלחמה פגיעות קשות ביותר – קשות הרבה יותר מאלו שספגו האזרחים בישראל. על-פי דו"חות שונים, נהרגו בתקיפות חיל האוויר על לבנון יותר מאלף ומאה בני אדם, כשליש מתוכם ילדים. יותר מארבעת אלפים בני אדם נפצעו. כמיליון אזרחים ברחו צפונה והפכו לפליטים. רבים נאלצו להישאר בכפריהם תוך כדי ההפצצות הקשות, מכיוון שהפגיעה הקשה בתשתיות הדרכים, בכבישים ובגשרים, וההפצצות של כלי רכב שנסעו בדרכים בדרום לבנון, לא אפשרו לאזרחים אפילו לברוח. הפצצות הכבדות של צה"ל גרמו לנזקים כבדים למבנים ולתשתיות בערים ובכפרים בכל רחבי דרום לבנון. חיל האוויר הפציץ שדות תעופה, נמלים, תחנות כוח, תשתיות מים ומתקני טיפול בביוב, מפעלים, בתי מגורים רבי קומות – וגם את בית החולים של צור. יותר מ-30,000 יחידות דיור ברחבי לבנון ובדרומה נהרסו, ונפגעו יותר מ-25 תחנות דלק, 900 מרכזי עסקים, לפחות 80 גשרים ו-94 כבישים. הנזק לכלכלת לבנון מוערך במיליארדי דולרים. למותר לציין, שרוב האזרחים שנהרגו, נפצעו ונפגעו, ורוב התשתיות שנהרסו, לא היו קשורים בחיזבאללה.

סיקור הפגיעה המסיבית הזו באמצעי התקשורת הישראליים מגלה דפוס מרתק: לפני הפצצת חיל האוויר על כפר קנא, ב-30 ביולי, שבה נהרגו עשרות אזרחים, פעלו אמצעי התקשורת, ברוב המוחלט של המקרים, על-פי עקרון שנקרא לו כאן – "עקרון ההפרדה": הסבל של אזרחי לבנון סוקר באופן רחב יחסית, ולפעמים אפילו באמפתיה – אבל הסיקור הופרד כמעט לחלוטין, בכל אמצעי העריכה האפשריים, מהפעולות של צה"ל שגרמו לסבל הזה. צה"ל תואר כמו שעסוק בלחימה בחיזבאללה, פוגע רק בתשתיות הטרור, ומקפיד שלא לפגוע באוכלוסייה אזרחית. הסבל הלבנוני תואר בנפרד, כאסון שנחת על אזרחי לבנון משום מקום, כאילו נפל עליהם משמיים. ביירות, למשל, נראתה בכתבות האלה, בלשונו של אחד הכתבים, "כאילו רעידת אדמה פקדה אותה". השילוב בין שני התיאורים האלה ניתק את הקשר הסיבתי בין פעולות צה"ל ותוצאותיה בשטח. הדפוס הזה השתלב גם בסיקור נלהב של התמיכה הבינלאומית בישראל. לאחר הפגיעה בכפר קנא, התגייסו כמעט כל אמצעי התקשורת למשימת התעמולה של צה"ל, וטרחו להסביר, פעם אחר פעם: רק החיזבאללה אשם במותם של הלבנונים. בשלב הזה, כשדעת הקהל העולמית כבר גינתה את ישראל על פעולותיה בלבנון, נוספה להתגייסות הזו גם הקביעה הישנה והמוכרת: כל העולם נגדנו.

לפני כפר קנא: “חיל האוויר כבר תקף 500 יעדים בלבנון”

לפני כפר קנא, סיקרו כל אמצעי התקשורת, כמעט ללא יוצאים מהכלל, את הנעשה בלבנון באופן שתאם את “עקרון ההפרדה”. גיליון אחר גיליון, מהדורה אחר מהדורה, חזרו וסיקרו בהתחלה את המאסיביות והדיוק של התקפות חיל האוויר על מטרות מוגדרות של החיזבאללה, ורק אחר כך, בנפרד, ובמידה מסוימת של השתתפות בצער, את סבלם של אזרחי לבנון שעולמם חרב עליהם. התוצאה היתה הכחשה מוחלטת של האחריות המובנת מאליה של צה”ל לסבל הלבנוני הזה: עקרון ההפרדה אפשר לאמצעי התקשורת להמשיך ולתאר את פעולות צה”ל, המכוונות נגד החיזבאללה, כפעולות מוצדקות, הכרחיות, מחויבות מציאות, ללא כל קשר לתוצאותיהן.

כך, למשל, קראה הכותרת הראשית של “מעריב”, ב-16 ביולי – **סימני שבירה בלבנון**. ברקע הודפסה תמונת ענק של לבנון בוערת, ועליה הכיתוב (שהופיע בתוך כוונת של רובה): **ביירות – 96 שעות של הפצצות**. כותרת המשנה הוסיפה:

המתקפה הכבדה על ביירות מתחילה להראות תוצאות * חיל האוויר המטיר מאות פצצות על העיר, ומחק את מטה החיזבאללה.

בעמוד 6 של העיתון, מופיעה כותרת האומרת – **טעות טרגית: תשעה ילדים נהרגו בהפצצה של חיל האוויר**. בכתבה עצמה מתברר שבהפצצה הזו, שתוארה בעמוד הראשון במילים כמעט חגיגיות, נהרגו 21 אנשים. בעמוד 21 של הגיליון, לצד תמונה של בניין מגורים שהופץ, הופיעה כתבה קטנה של ג'קי חוגי, תחת הכותרת **התושבים אוננים מזון, הזרים נמלטים**. מהכתבה עולה שמותם של הילדים והאזרחים האלה היה רק חלק קטן ממה שעבר על לבנון באותו היום:

גשרים הרוסים, מאגרי דלק בוערים, תנועת תיירות שקפאה ביום אחד וגם ראש ממשלה משווע לעזרה. כך נראית לבנון היום, ארבעה ימים לאחר מבצע החטיפה והרג שמונת חיילי צה”ל. בעקבות הפצצת מסלולי נמל התעופה בביירות, שותקה התנועה האווירית מלבנון ואליה. תיירים רבים, רובם מן המפרץ, נתקעו בלי יכולת לצאת מן המדינה לאחר שצה”ל תקף גם את כביש ביירות-דמשק, ואת כביש החוף לסוריה.

כך זה נראה גם ב”ידיעות אחרונות”, ב-17 ביולי. בתמונה בעמוד הראשון של העיתון נראים מבנים הרוסים לחלוטין בביירות. הכותרת אומרת – **קואליציה ערבית נגד נסראללה**. מתחת לתמונה מופיע הכיתוב:

זה היה ביתו. הריסות הבניין שבו התגורר נסראללה בביירות.

העמוד הראשון, אם כן, מבהיר באופן ברור: רק ביתו וסביבת מגוריו של נסראללה נפגעו בהפצצה (וקואליציה ערבית עומדת לצד ישראל במאבקה נגד החיזבאללה). אבל בתחתית עמוד 8 של הגיליון, מופיעה כתבה תחת הכותרת:

"תוציאו אותנו מפה, זה מעבר ליכולתנו" (כותרת ראשית).

חצי מיליון איש חיו ברובע הדרומי של ביירות, שבו שכנה מפקדת חיזבאללה * חיל האוויר תקף שוב ושוב את השכונה, וההרס עצום * "קחו אותנו מהגיהנום הזה", אומרים לעיתונאים אלה ששרדו, "לא משנה לאן" (כותרת משנה).

בתמונה שמלווה את הכתבה, נראים אזרחים מפוחדים שבורחים עם ילדיהם מאימת ההפצצות. לפתע מתברר שלא רק מנהיג החיזבאללה וחברי הארגון היו על הכוונת, אלא חצי מיליון איש המתגוררים ברובע הדרומי של ביירות.

"ידיעות אחרונות", 17 ביולי. העמוד הראשון מבהיר באופן ברור: רק ביתו וסביבת מגוריו של נסראללה נפגעו בהפצצה. אבל בתחתית עמוד 8 של הגיליון, לפתע מתברר שלא רק מנהיג החיזבאללה וחברי האירגון היו על הכוונת, אלא חצי מיליון איש המתגוררים ברובע הדרומי של ביירות.



תמונה בעמוד הראשון. שימו לב לכיתוב התמונה ולעיגול המסומן בה [שמופיע במקור].
הכתבה בתחתית עמוד 8.

"תוציאו אותנו מפה, זה מעבר ליכולתנו"

חצי מיליון איש חיו ברובע הדרומי של ביירות, שבו שכנה מפקדת חיזבאללה • חיל האוויר תקף שוב ושוב את השכונה, וההרס עצום • "קחו אותנו מהגיהנום הזה", אומרים לעיתונאים אלה ששרדו, "לא משנה לאן"



מאת סוכנויות הידיעות

מבעד לחלון רחב שנשבר לא נשענה בהפצצה מונה זוג צעיר עם שלושת ילדיו לעיתונאים וזועקים: "תוציאו אותנו מיד מהירוס הזה, קחו אותנו מפה, לא משנה לאן. להיות בצורה הזאת זה מעבר ליכולת האנושית".

התושבים המעטים שנשארו במקום יוצאים מבתיהם, חלקם בפגיונות, ומחפשים אחר חפצים בתוך ההריסות. השכונה הדרומית של ביירות התעוררה אתמול לזעזוע, כמו אחרי רעידת אדמה. במשך כל הלילה רעדו החלונות בלב ביירות מעוצמת ההפצצות. קבוצת רבי הקומות המרכיבים את "אזור הביטחון" של מפקדת חיזבאללה נהרסה בעקבות תגובתו של ישראל לחסל את נסראללה. במשך כל ליל ראשון והשישי להפצצת את האזור שכבר היה הרוס כמעט כולו. כמה צעירים על אופנועים, כנראה פעילי חיזבאללה, נחטפים וראות לתושבי המקום. "אל תיכנסו. יכול להיות שיש כאן עוד פצצות שלא התפוצצו. חכו כמה דקות, וחפצו ינסה לפנות דרך גישה, אחר הפצצות יצאנו העיתונות. גם האמבולנסים מתנגשים: 'אנחנו

ב“הארץ” של אותו היום, הודיעה הכותרת הראשית – **חשש מירי טילים על תל אביב ודרומה; צה”ל הרס את רובע חיזבאללה בביירות**. רק בעמוד 6 מתואר גם הסבל הלבנוני שנגרם כתוצאה מתקיפת צה”ל. כותרת אחת הכתבות אמרה: **80 תקיפות בוצעו בלבנון; עשרות נהרגו**. בתוך הכתבה נאמר:

חיל האוויר תקף אתמול עשרות יעדים ברחבי לבנון. מספר רב של תקיפות התמקדו בשכונת דחיא, הרובע השיעי בדרום ביירות שבו ממוקמות מפקדות חיזבאללה. עשרות לבנונים, בהם אזרחים רבים, נהרגו בהפצצות. צה”ל קרא לתושבי כפרים בדרום לבנון לעזוב את בתיהם, כיוון שהוא עומד לתקוף באזורים אלה. עשרות אלפים נמלטו צפונה. תשעה בני אדם נהרגו במתקפת חיל האוויר על בניין של ההגנה האזרחית בצור. מניין ההרוגים אתמול עומד על כ-30 בני אדם. יצוין כי אין נתונים מדויקים על מספר האנשים הנהרגים מדי יום בכל תקיפות צה”ל.

כך נראו הדברים גם במהדורות החדשות בטלוויזיה. ב-16 ביולי, למשל, סיקר ערוץ 10 את האירועים בביירות באופן נרחב יחסית. כך תיאר את הדברים הכתב צבי יחזקאלי:

צבי יחזקאלי: הנה חלקה הדרומי של ביירות, לאחר המהלומה הישראלית: חורבות, הרס, כאילו רעידת אדמה פקדה את השכונה הזאת, אין נפש חיה במקום שהיה עד לפני כמה ימים מעוז החיזבאללה ... היום שבו למקום אזרחים שעזבו לפני שהחלה מתקפת חיל האוויר על העיר, ברגעים אלו הם גילו כיצד נראית השכונה בה התגוררו. אזרח לבנוני: חזרנו וזה מה שמצאנו. אני מקווה שאללה שמר על האנשים שהיו כאן. אזרח לבנוני אחר: אין כלום. אף אחד לא עושה כלום. מדברים איתנו על שלום. איזה שלום? על איזה שלום הם מדברים? אסור לעשות דבר כזה. לאף אחד לא אכפת מהבתים שנהרסו ומהמוסלמים שנהרגים. צבי יחזקאלי: השכונה הדרומית של ביירות נתונה זה היום השלישי למתקפת חיל האוויר. על העיר מתמרות כדרך קבע פטריות העשן. אלפי קילוגרמים של חומר נפץ כתשו כאן את מעוז החיזבאללה, ואזרחים רבים מצאו עצמם ללא קורת גג ... עד כה מתחילת המתקפה נהרגו 130 לבנונים ו-400 נפצעו. בבתי החולים בדרום יש מחסור בדם.

אבל כאשר המגישה מיקי חיימוביץ' מציגה את כתבתו של ינון מגל, “המסכם את פעילות צה”ל היום”, באותה המהדורה עצמה, היא אומרת כך (תוך התעלמות מוחלטת מכל מה שנאמר על תוצאות הפעילות הזו בלבנון):

חיל האוויר כבר תקף 500 יעדים בלבנון, מביירות במערב, דרך בעלבק במזרח ועד נבטיה בדרום. כתבנו ינון מגל מסכם את פעילות צה”ל היום.

וכך מתאר מגל עצמו את פעולתו של צה”ל:

כל היום רעמו התותחים של גדוד דרקון. הקנים מופנים ללבנון. והחיילים לא מפסיקים לטעון את הפגזים וללחוץ על ההדק ... צה”ל מרחיב היום את התקיפות בלבנון הן

מהאוויר והן מהקרקע. עד כה הותקפו יותר מ-500 יעדים בלבנון, רק בשכונת דאחיה בביירות הותקפו כ-40 יעדים: מחסנים, משרדים, תשתיות שונות, התותחים ירו בעיקר למטרות שיגור קטיושות ... כשהירי, נזהרים כאן, יהיה מדויק למטרה ולא יפגע באזרחים.

כותרות המהדורה אינן מזכירות את הנעשה בלבנון אפילו במילה אחת. הנה מהדורת הערוץ הראשון מה-13 ביולי. כך נשמעים חיים יבין ויואב לימור בסיקור פעולות צה"ל:

חיים יבין: תמונת מצב של צה"ל במבצע הזה "שכר הולם" ... מאות יעדים הותקפו ועל הבליץ ב-24 השעות האחרונות, הנה פרשנו לענייני צבא יואב לימור.

יואב לימור: זה היה אחד הימים האינטנסיביים ביותר שידע צה"ל בשנים האחרונות, מאז אמש מתנהלת מתקפה מאסיבית, רציפה, על שלל יעדים בשטח לבנון. מיד לאחר ישיבת הממשלה פתח צה"ל במבצע "שכר הולם". כבר בשעות הלילה השמיד חיל האוויר את כל הגשרים והכבישים המחברים בין דרום לבנון לצפונה. המטרה: למנוע בריחת מחבלים צפונה והעברת אמצעי לחימה לאזור הדרום ... במקביל, על פי תוכניות ומודיעין שהוכנו במשך שש השנים שחלפו מאז נסיגת צה"ל מדרום לבנון הותקפו עשרות רבות של יעדי חיזבאללה: בסיסי תחמושת ואמצעי לחימה, מתקני אימונים ומפקדות, מוצבים ורכבי שליטה ופיקוד. בצה"ל מעריכים כי עשרות מחבלים נהרגו ונפצעו. בלבנון דווח על מספר רב של נפגעים מקרב האזרחים.

וכך נראה דיווחו של עודד גרנות על המתרחש בביירות, מאוחר יותר במהדורה:

עודד גרנות: בהלה ברחובות ביירות מפגיעת חיל האוויר בתחנת הטלוויזיה של חיזבאללה. אנשים נמלטים לכל עבר, אבל התחנה ממשיכה לשדר באמצעות לוויין ... תושבי דרום ביירות גילו הבוקר ששני המסלולים במל התעופה הבינלאומי הופצצו ... ובצד מתקני הטלוויזיה ונמלי התעופה הופצצו גם כל הגשרים שמחברים את הדרום עם הצפון. הגשרים על נחלי הליטני, הזהרני והאוואלי נפגעו, גם הגשר הצפוני ביותר באזור דמור שמדרום לביירות הופצץ. תנועת המכוניות נעצרה.

אזרח לבנוני: בשעה 12:30 בלילה עברתי כאן, והגשר הופצץ ב-12:15. נאלצתי לישון כאן ליד הגשר. אנחנו לא מפחדים, ממה יש לפחד? אנחנו עדיין חיים.

עודד גרנות: קריאת ישראל לתושבי דרום ביירות שבו ממוקמים מטות חיזבאללה ומעונו של נסראללה לפנות את האזור, עוררה בהלה ואילצה את חיזבאללה לייצר מיד תג מחיר כדי להרתיע את ישראל ולנסות לעצור בריחת תושבים.

במקביל לכתבתו של גרנות, הופיע על המסך הכיתוב: **סופגים – ועדיין יורים**. הכיתוב, כמובן, מזהה בין האזרחים שסופגים את ההפצצות ובין אנשי החיזבאללה שיורים את הקטיושות. המשמעות ברורה: הפגיעה באוכלוסייה האזרחית בביירות איננה קשורה בנו. היא תוצאה ישירה של העובדה שהחיזבאללה ממשיך לירות.

לצד כל אלה, ראוי לציין, הופיעו באמצעי התקשורת גם כותרות שלא התעלמו מהקשר הסיביתי בין פעולות צה"ל לסבל הלבנוני – אלא התפארו בו, וקראו להכות בלבנונים פגיעה קשה עוד יותר. הנה מדגם של כותרות כאלה:

על כל פגיעה בחיפה – צה"ל הורס 10 בתים בביירות (“מעריב”, 26 ביולי, כותרת, עמוד ראשון).

בכיר בצה"ל: נמחק כפרים שישגרו טילים (“ידיעות אחרונות”, 27 ביולי, כותרת ראשית, עמוד ראשון).

“לבנון תשלם מחיר כבד” (“ידיעות אחרונות”, 7 באוגוסט, כותרת ראשית, עמוד ראשון).
ישראל החליטה להרחיב באופן משמעותי את הפעילות בלבנון [אולמרט]: **“ככל שהמכה שאתם תיתנו תהיה יותר חזקה – ככה יהיו תנאים יותר טובים להסדר העתידי”** (מהדורת חדשות ערוץ 2, 7 באוגוסט, כותרת בפתיח המהדורה).

“מעריב”, כותרת בעמוד הראשון, 26 ביולי.



“ידיעות אחרונות”,
 כותרת ראשית של גיליון ה-27 ביולי.



ומפעם לפעם, הופיעו גם כותרות שהסבירו: הלבנונים סובלים – ואנחנו דווקא עוזרים. הכותרת הבאה, למשל, התפרסמה בעמוד 12 של "מעריב" ב-23 ביולי:

למרות המלחמה; (כותרת גג).

הפצועה הלבנונית מטופלת בישראל (כותרת משנה).

רק בתוך הכתבה מתברר שהאישה "נורתה על ידי חיילי צה"ל בעיירה מארון א-ראס". שתי כותרות נוספות בנושא הזה מתפרסמות באותו גיליון:

בצור הטמינו את ההרוגים בקברי אחים; המשבר ההומניטארי בלבנון מחמיר, ובצה"ל הקימו חמ"ל סיוע לתושבים ("מעריב", 23 ביולי, כותרת ראשית וכותרת משנה, עמוד 17).

מארון א-ראס; שתי משפחות נשארו, צה"ל דואג להן ("מעריב", 23 ביולי, כותרת גג וכותרת ראשית, עמוד 17).

גם בגיליון "ידיעות אחרונות" של אותו היום מוזכר צה"ל, בהקשר של האוכלוסייה הלבנונית, רק כמי שעוזר ומסייע: **ישראל אישרה מסדרון הומניטרי (עמוד 11); הפצועה מלבנון מטופלת בצפת (עמוד 16).**

בשולי הסיקור: "למישהו שם לא רועדת היד?"

קולות שביקשו להציג ולבקר את הקשר הסיבתי בין הסבל הלבנוני להפצצות צה"ל הופיעו לעתים רחוקות באמצעי התקשורת, וכמעט תמיד בשולי הסיקור. הנושא עלה גבוה בסדר היום החדשותי רק פעמים בודדות. כך, למשל, הופיעה כותרת בעמודו הראשון של "הארץ", ב-25 ביולי, שאמרה:

היכן עדיף להיפגע מטיל: בכפר או במנוסה ממנו? (כותרת גג).

המשפחה הלבנונית ניסתה להימלט ונפגעה מהטיל (כותרת ראשית).

בכתבה הובא סיפורה של משפחת שאיטו:

זה היה המחזה ממנו פחדה משפחת שאיטו יותר מכל. בשל חששה מההפצצות הישראליות נשארו בני המשפחה במשך ימים ארוכים בכפרם – הם פחדו מהפצצות, אך פחדו עוד יותר ממה שיתרחש אם יעזבו. שלשום נכנעו. [...] תוך דקות ספורות נהפכו בני המשפחה לקורבנות ההפצצות הישראליות בדרום לבנון.

ב"מעריב" הגיע הנושא פעמיים לעמוד הראשון, אבל באופן רב משמעי הרבה יותר. ב-2 באוגוסט, פירסם העיתון כותרת בעמודו הראשון שאמרה:

החייל סירב להפגז בלבנון (כותרת ראשית).

התותחן במילואים עזב את הסוללה (כותרת משנה).

בכתבה עצמה, בעמוד 6, מסופר:

לפני תשעה ימים קיבלה הסוללה פקודה לירות כ-150 פגזים על כפר מג'דרה בגזרה המזרחית, לאחר שהתברר כי נורו ממנו קטיושות על ישראל. לוחמים בסוללה ציינו כי מדובר בירי יוצא דופן וכבד. עוד בטרם החלה ההפגזה נראה סמ"ר זייד נוטל את תיק הצד שלו, שאיתו הגיע למילואים, ואומר לחבריו: “אני לא מוכן לקחת חלק בצבא שיורה על אזרחים וכפרים תמימים”.

יום לאחר מכן, ב-3 באוגוסט, אמרה כותרת גדולה בעמוד הראשון של העיתון:

המג"ד לחיילים: “תהרסו את שני הכפרים עד היסוד”.

וכותרת המשנה “הבהירה”:

בפיקוד צפון הסבירו לאחר מכן: מדובר בהתלהבות יתר של מפקד בשטח.

בכתבה עצמה, בעמוד 13, מתברר שדווקא לא מדובר בהתלהבות יתר של אדם אחד:

מאות החיילים ישבו בשקט בחשכה, והקשיבו לקולו של מפקד הגדוד. “אנחנו עומדים למחוק מעל פני האדמה שני כפרים לבנוניים, שיחין ורג'אמין”, אמר המג"ד במיל' רוני. [...] לקראת ההריסה של שני הכפרים הכינו הכוחות 500 מוקשים ועשרה דחפורי די-9, אבל בכירים בפיקוד הצפון הסבירו את דבר המג"ד כהתלהבות יתר של מפקד בשטח, והבהירו כי “שום כפר לא מיועד להריסה”. מבחינת חייליו של סגן אלוף רוני, לא דובר בהגזמה אלא במשימה לכל דבר. “לנו ברור למה צריך להשמיד את הכפרים”, אמר אחד הלוחמים. “הריסת הכפרים נועדה להרחיק את איום חיזבאללה מאזור הגבול”. וחייל אחד הוסיף: “אם כבר, צריך לשאול למה הורסים רק שני כפרים”.

בשני המקרים, אם כן, מספר “מעריב” את סיפוריהם של השניים – הסרבן והמפקד – כאילו מדובר במקרים יוצאים מהכלל, שפשוט מוכיחים את הכלל. בסופו של דבר, על-פי הכותרות ש”מעריב” בוחר להבליט הרוב המוחלט של חיילי צה”ל מתנהלים כשורה: הם אינם מסרבים, והם אינם עוסקים במחיקת כפרים.

דפוס דומה אפשר לראות בערוץ 10, ב-14 ביולי. כותרת המהדורה אומרת, באופן מגויס לחלוטין:

בן שני ליווה היום את טייסי חיל האוויר. מלחמה אחרי מלחמה, הם אלו שבאמת עושים משהו בעימות הזה.

בתוך כתבתו של בן שני, עולה שאלת הפגיעה באזרחים, הטייסים מוכיחים רגישות לנושא – והמסקנה שעולה בסופו של דבר אומרת: כשיש חשש לפגיעה באזרחים, מבטלים את הפעולה.

בן שני: בחיל האוויר היום כבר אף אחד לא אומר טפיחה קלה בכנף המטוס. האנשים שפגשנו שם מוטרדים מאד מההשלכות שיכולות להיות לפגיעות שלהם ... יש לכם מקום לשיקול דעת, אתם יכולים לבוא ולהגיד את המטרה הזאת בחימוש הזה אנחנו לא תוקפים?

סרן נ': אין שום בעיה. אם באוויר מקבלים אישור, גם שהמצב מאד חם, מקבלים אישור לתקיפה וזה נראה לנו מטרה שאנחנו רואים שם בלתי מעורבים, או שנראה לנו שאנחנו לא נצליח לבצע בדיוק מרבי על המטרה, אנחנו פשוט מבטלים את התקיפה ואומרים לשולט שאנחנו לא יכולים לתקוף את המטרה. תשובה מקובלת.

בן שני: היו מצבים כאלה?

סרן נ': היו מצבים כאלה, בטייסת שלי זה כבר קרה מספר פעמים מיום שלישי.

בן שני: עד כמה זה מעסיק אתכם בשיחות ביניכם, מה הנזק שנגרם כתוצאה מהפגיעות שלכם?

סרן נ': זה מעסיק, אנחנו מדברים על זה די הרבה. במיוחד אם אנחנו לא פוגעים ממש מדויק במטרה, מתעסקים בזה הרבה אבל אנחנו יותר חושבים על החיילים החטופים בשלב הזה.

המג"ד לחיילים: "תהרסו את שני הכפרים עד היסוד"

בפיקוד צפון הסבירו לאחר מכן: מדובר בהתלהבות יתר של מפקד בשטח ■ פליקס מריש, עמ' 12

כותרת גדולה
של העמוד הראשון
של הגיליון.

"מעריב", 3 באוגוסט. כותרת המשנה בעמוד הראשון "הבהירה" כי מדובר בהתלהבות יתר של מפקד בשטח. בכתבה עצמה, בעומק הגיליון, מתברר שדווקא לא מדובר בהתלהבות יתר של אדם אחד.

לקראת ההריסה של שני הכפרים הכינו הכוחות 500 מוקשים ועשרה דחפורי די"9, אבל בכירים בפיקוד הצפון הסבירו את דבר המג"ד כהתלהבות יתר של מפקד בשטח, והבהירו כי "שום כפר לא מיועד להריסה". מבחינת חייליו של סגן אלוף רוני, לא דובר בהגזמה אלא במשימה לכל דבר. "לנו ברור למה צריך להשמיר את הכפרים", אמר אחד הלוחמים. "הריסת הכפרים נועדה להרחיק את איום חיזבאללה מאזור הגבול". וחילי אחר הוסיף: "אם כבר, צריך לשאול למה הור"סים רק שני כפרים".

מאות החיילים ישבו בשקט בחשכה, והק' שיבו לקולו של מפקד הגדוד. "אנחנו עומדים למחוק מעל פני האדמה שני כפרים לבנוניים, שיחין ורג'אמין", אמר המג"ד במיל' רוני. זמן קצר אחר כך היו הלוחמים מחטיבת אלכסנדר רוני חלק מטור ארוך שנבנס ברגל ללבנון - והיו ליחידת המילואים הראשונה שהופעלה בשלמותה מעבר לקווי האויב.

מתוך טקסט
הכתבה
בעמוד 13.

טענות מהותיות יותר על אופן הפעולה של צה"ל נדחקו לשולי הסיקור. כך, למשל, נראים הדברים בגיליון ה-20 ביולי של “מעריב”. הכותרת הראשית של העיתון מתגאה בפגיעה אדירת המימדים בלב ביירות:

23 טון פצצות על בונקר בכירי החיזבאללה (כותרת ראשית).

בניסיון לפגוע בצמרת הארגון תקפו אמש מטוסי קרב בפצצות רבות עוצמה את מקום המסתור בשכונה בורג' אל-בראג'נה במרכז ביירות * לפנות בוקר עדיין לא היה ברור אם גם נסראללה נפגע (כותרת משנה).

כותרת הגג מוסיפה:

בצה"ל מקווים: מכה קשה לצמרת החיזבאללה.

בעמוד 11, מתפרסמת באותו היום כתבה קטנה במיוחד, של פליקס פריש, תחת הכותרת:

תחת אש (כותרת גג).

ביקורת בצה"ל על הלחימה בצפון (כותרת ראשית).

גם הכותרת הזו, כמובן, אינה מגלה במה מדובר. רק בתוך הכתבה מתברר כי גורמים בתוך צה"ל מעבירים ביקורת על הפגיעה המסיבית באזרחים לבנוניים:

מתחת לפני השטח מתחילה לחלחל ביקורת של קציני מטה זוטרים יותר על ההתנהלות של צה"ל במהלך הלחימה בלבנון. קצינים בדרגי הביניים מבקרים את האצבע הקלה על ההדק, כהגדרתם, של טייסי חיל האוויר המביאים למותם של עשרות אזרחים לבנוניים, שאינם מעורבים בלחימה.

מאמר שפירסם בן כספית, בגיליון “מעריב” של ה-30 ביולי, כולל בתוכו את המידע הבא:

[...] [חיים רמון] חושב, למשל, שאת בינת ג'ביל צריך היה לשטח מזמן. להפוך לאבק. כנ"ל את בעל בק. “הם שמים אזרחים בתוך בתים ויורים מהם קטיושות”, אומר רמון, “אז כל בית כזה צריך לעוף. למה יש להם חשמל? למה יש להם מים?” רמון מתווכח עם גורמי ביטחון הטוענים שאנשי חיזבאללה כולאים אזרחים בבתיים עם קטיושות, ושיש הרבה זקנים וחולים שלא יכולים לברוח. “זה לא צריך לעניין אותנו עכשיו”, אומר רמון, הסבור שכל מדינה שתוקפת את העורף הישראלי צריכה לשלם ביוקר. [...] אגב, גישת צה"ל אינה רחוקה מגישת רמון. במוסד ובשב"כ חושבים אחרת. שם מביטים גם על האינטרסים של ממשלת לבנון, על היום שאחרי, על ההשלכות הבינלאומיות. גורמים מדיניים מציינים שאי אפשר להרוס עיר שלמה, ואחר כך לצפות שלא יוגשו כתבי אישום בהאג.

יש כאן סיפור בעל חשיבות עליונה, על חילוקי דעות בנושא הפגיעה המסיבית באזרחים בין צה"ל, מצד אחד, והשב"כ והמוסד מצד שני – אבל הנושא נשאר בתוך הפרשנות, ואינו הופך לידע חדשותי.

ב"הארץ", מופיעה כתבה קטנה בעמוד 6 של גיליון ה-16 ביולי, תחת הכותרת:

כך התקבלה ההחלטה על תקיפת מטה חזבאללה (כותרת גג).

לבני ודיכטר התנגדו להפצצה בביירות (כותרת ראשית).

רק בתוך הטקסט מתברר שההתנגדות היתה קשורה בחשש מפגיעה באזרחים:

מטה החזבאללה בביירות הוצג כיעד אפשרי לתקיפה כבר ביום רביעי בערב. הפצצתו נדחתה מחשש לפגיעה באזרחים. הרעיון עלה ונדחה שוב, ביום חמישי. צה"ל החל בהכנות להפצצה, ופיזר כרוזים שקראו לאזרחים לעזוב את האזור כדי שלא ייפגעו. [...] בישיבה הוצגה התוכנית, והתפתח דיון בשני היבטים: החשש מפגיעה באזרחים, והחשש מהסלמה מיותרת. [...] אמ"ן העריך, שבאזור המיועד לתקיפה לא נותרו אזרחים. [...] מתנגדי ההפצצה [...] הטילו ספק בהערכה שהאזור ריק מאזרחים.

למותר לציין, שהנתונים האלה על הוויכוחים בין גורמי הביטחון מטילים צל כבד מאד על טענותיו החוזרות ונשנות של צה"ל, על כך ש"לא ידע" על האזרחים שנמצאו במקומות שונים שהופצצו. מתברר שהשאלה עלתה באופן מפורש בישיבות של גורמי הביטחון. קשה לחשוב על חומר עיתונאי ראוי יותר לכותרות ראשיות.

טענות מהותיות על אופן הפעולה של צה"ל נדחקו לשולי הסיקור. בגיליון ה-20 ביולי של "מעריב" מתגאה הכותרת הראשית של העיתון בפגיעה אדירת המימדים בלב ביירות. רק בכתבה קטנה בעמוד 11 מתברר כי גורמים בתוך צה"ל מעבירים ביקורת על הפגיעה המסיבית באזרחים לבנונים. גם כותרת כתבה זו לא משקפת זאת.

▶ כותרת הגיליון בעמוד הראשון.



▶ הכתבה בהגדלה.



▶ הכתבה בעמוד 11.

הרוב המוחץ של קולות ביקורתיים בהקשר הזה הופיעו במאמרי דעה וכתבות נידחות. ב“הארץ” התפרסמו 30 מאמרי דעה כאלה, ובשני העיתונים האחרים – כעשרה כל אחד. הנה, למשל, קטע ממאמר של זאב מעוז, בחלק ב’ של “הארץ” מה-24 ביולי, שהופיע תחת הכותרת: **מה עלה בדעתנו: הקונסנסוס סביב המלחמה מבוסס על מוסר כפול:**

[...] מה בדיוק ההבדל בין שיגור קטיושות לריכוזי אוכלוסייה אזרחית בישראל לבין הפצצות של חיל האוויר בריכוזי אוכלוסייה בדרום ביירות, בצור, בצידון ובטריפולי? צה"ל שיגר אלפי פגזים לכפרים בדרום לבנון בטענה שאנשי חיזבאללה מסתתרים בקרב אוכלוסייה אזרחית. עד היום נהרגו כ-25 אזרחים ישראלים כתוצאה מירי הקטיושות. מספר ההרוגים בלבנון, רובם המכריע אזרחים שלא היה להם דבר וחצי דבר עם חיזבאללה, גדול מ-300. חמור מכך: הפגיעה במטרות תשתית כתחנות כוח, גשרים ומתקנים אזרחיים אחרים הופכים את כלל האוכלוסייה האזרחית בלבנון לקורבן ולבני ערובה, גם אם אין אנו פוגעים באופן פיסי באזרחים. [...]

ב“מעריב”, מביע ג'קי חוגי ביקורת דומה, במאמר שהוא מפרסם בעמוד 8 של גיליון ה-20 ביולי, תחת הכותרת **5 שאלות**. זו השאלה החמישית:

5. היד שמנענעת. צה"ל אומר שמטוסינו וסטי"לינו תוקפים בתים פרטים, כי אבי המשפחה הוא איש חיזבאללה, ואם ככה אז שישלם. לדברי צה"ל, 50 אנשי חיזבאללה נהרגו עד כה, אבל מאז פרוץ המערכה ניספו 300 לבנונים. משמע, שכל השאר אזרחים, ובתוכם ילדים רבים. האם רק חיזבאללה אשם במותם? או במילים אחרות – למישהו שם לא רועדת היד?

הנה גדעון לוי, בחלק ב' של “הארץ”, ב-30 ביולי:

ההרס שאנו זורעים בלבנון לא נוגע לאיש כמעט ורובו גם לא נחשף לעיניים ישראליות. מי שרוצה לדעת איך נראית עכשיו צור חייב לנדוד לערוצים זרים. כתב הבי-בי-סי מביא משם תמונות מצמררות, שכמותן לא תראו אצלנו. איך אפשר שלא להזדעזע? נוכח סבלו הנורא של האחר, מעשה ידיו, גם כשהצפון שלנו סובל?

והנה ב. מיכאל, במוסף לשבת של “ידיעות אחרונות” ב-21 ביולי:

צרכן התקשורת הישראלית, זה החי רק מפיהם של דוברים רשמיים ולא רשמיים, משוכנע שרובע א-דאחיה, “מעוז החיזבאללה”, הוא איזשהו קסרקטין טרוריסטי מוקף חומות, רווי כולו מאגרי טילים, מחסני נשק, מגורי בכירים ומחבלים עם שערות על השיניים.

להלן העובדות: רובע א-דאחיה הוא מקום מגוריהם של מאות-אלפי אזרחים. סתם אנשים רגילים ופשוטים, שנעשו עתה לפליטים בארצם. [...] לכן, ההסברים הצבאיים כאילו מאות-אלפי המתגוררים ברובע הזה היו טרוריסטים או הסתירו טילים תחת מיטותיהם, ולכן מותר להפציצו עד עפר ואפר, ראויים ללעג ולספקנות המתבקשים.

העולם איתנו: "מדינת ישראל צודקת"

דפוס הסיקור הזה, שהמשיך לאורך חלקה הראשון של המלחמה, קיבל משנה תוקף מהתחושה, שהשתלטה במהלך הימים האלה על אמצעי התקשורת, שהעולם כולו תומך בישראל ולא מגנה אותה על פעולותיה בלבנון. התחושה הכללית היתה: אם העולם אינו בא אלינו בטענות, אין לנו מה לבוא בטענות אל עצמנו. אפשר להמשיך להפעיל כוח. מדגם הכותרות הבא מייצג את תמונת העולם הזו:

חיים יבין: ואורן נהרי כאן באולפן. הפתעה משמונה המדינות העשירות בעולם, הפתעה גדולה.

אורן נהרי: מעצמות העולם מקבלות את העמדה הישראלית – הם אומרים: ראשית, שחרור החטופים בשלום, הפסקת ההתקפות על ישראל, ואז – ורק אז – על ישראל להפסיק את פעולתה הצבאית. אומרת אנגלה מרקל – זה על דעת כל הג'8, כמובן. הם גם קוראים להפסקת אש מיידית בעזה ולבנון. ואפילו שיראק מוסיף שיש לפרק את כל המיליציות בלבנון מנשקן עכשיו, למען בטחון ישראל (מהדורת חדשות ערוץ 16 ביולי, כותרת בפתיח המהדורה).

מנהיגי העולם הכריזו: מדינת ישראל צודקת ("מעריב", 17 ביולי, כותרת גג, עמוד ראשון).

בישראל מרוצים: המעצמות מצדיקות את פעילות צה"ל. מנהיגי העולם: ישראל רשאית להגן על עצמה ("מעריב", 17 ביולי, כותרת גג וכותרת ראשית, עמוד 7).

בוש מתנגד להפסקת אש. מנהיגי הג'8- הצהירו: לישראל זכות מלאה להגן על עצמה ("ידיעות אחרונות", 17 ביולי, כותרת ראשית וכותרת משנה, עמוד 11).

העולם נותן עוד זמן ("הארץ", 18 ביולי, כותרת, עמוד ראשון).

שליט ערבי במסר לרה"מ: "הרגשתי צורך לעודד אותך" ("ידיעות אחרונות", 20 ביולי, כותרת, עמוד 2).

הסכמה נדירה עם האו"ם; משלחת האו"ם באה אתמול לירושלים לא כדי לחקור את מעשי ישראל ולגנות את פעולות צה"ל בביירות ובעזה, אלא כדי לדון עם ראש הממשלה ושר החוץ במשטר הגבול החדש בין ישראל ללבנון. במקום המחלוקת ההיסטורית בין ישראל ל"או"ם-שמום", הסתמנה אתמול הסכמה נדירה על עקרונות ההסדר ... לישראלים, שהתרגלו לראות באו"ם ארגון עוין ומסייע לאויב, קשה לתפוס את השינוי הפתאומי. שליחיו של קופי אנאן לא מתחו ביקורת על הפצצות חיל האוויר בלבנון, אלא

הסכימו עם מארחיהם הישראלים ש“מה שהיה לא יהיה” ושאסור לחזור למצב שקדם לעימות הנוכחי. הם אמרו, מיוזמתם, שהפסקת אש מיידית אינה על הפרק בטרם יגובש ההסדר החדש. (“הארץ”, 19 ביולי, טור פרשנות של אלוף בן, עמוד 3).



“מעריב”, כותרת הגיליון בעמוד ראשון, 17 ביולי.



ערוץ 1, כותרת בפתיח המהדורה, 16 ביולי.

במסגרת תחושת העידוד הבלתי צפויה הזו מהעולם, הדחיקו אמצעי התקשורת את העובדה שגם בחצי הראשון של המלחמה היו מי שביקרו את ישראל על האופן שבו היא פועלת בלבנון. כך, למשל, היה צריך להגיע לעמוד 16 של גיליון “ידיעות אחרונות” מה-16 ביולי (שכותרתו הראשית דיווחה על כך שמועצת הביטחון לא גינתה את ישראל), כדי לקרוא את הכותרת הבאה:

מונצואלה עד הוותיקן: גל של גינויים נגד תגובת ישראל (כותרת גג).

מועצת הביטחון לא גינתה את ישראל (כותרת ראשית).

הדיון הדחוף באו"ם הסתיים ללא שום החלטה או הצהרה * בינתיים כמעט כל העולם מאוחד בעמדתו: פעולת צה"ל מוגזמת * מצד שני, גם חיזבאללה וחמאס זוכים לביקורת מצד מנהיגי תבל (כותרת משנה).

אחרי כפר קנא: "ירו משם קטיושות"

כך נראו הדברים, אם כן, לפני האירוע בכפר קנא, אבל אחריו הכל השתנה. בהפצצת חיל האוויר על בניין מגורים בכפר נהרגו עשרות אזרחים, ביניהם ילדים רבים. היו אירועים דומים גם לפני כן, במהלך המלחמה, אבל האירוע הזה עלה לראש סדר היום הבינלאומי והישראלי – בין השאר מכיוון שבאותו הכפר עצמו, נהרגו בשנת 1996 יותר ממאה אזרחים בהפגזה ישראלית. עכשיו כבר חזרנו לתמונת העולם המוכרת, שעל-פיה "כל העולם נגדנו", והחל מהרגע הזה, התגייסו אמצעי התקשורת, ברובם המוחלט, להוכיח בדרכים שונות שישראל אינה אשמה בהרג בכפר קנא. הסיקור שיקף, יותר מכל דבר אחר, את עמדת התעמולה המתגוננת של ישראל הרשמית, ושל צה"ל לאחר האירוע. כפי שאמרה הכותרת בעמוד 4 של "מעריב", ב-31 ביולי, הפצצה שהרגה את האזרחים בכפר קנא היתה רק **הפצצה שסיבכה את ישראל**. הטענות הבינלאומיות על ישראל תוארו כתעמולה אנטי-ישראלית, והסיקור התמקד בטענות המוכרות: צה"ל הוא הצבא המוסרי ביותר בעולם, הוא עושה ככל שביכולתו כדי להימנע מפגיעה באזרחים; החיזבאללה הוא זה שמשתמש בהם כמגן אנושי.

מהדורת החדשות של ערוץ 1, ב-30 ביולי, הצמידה שתי כותרות זו לזו. האחת אמרה: **כ-60 אזרחים בהם ילדים רבים הרוגים בהפצצות חיל האוויר בקנא**, והוסיפה ציטוט מעדה לבנונית: **שאללה יהרוס את משתפי הפעולה ושיהרוס את אמריקה**. הכותרת הבאה כבר מסבירה שאנחנו לא אשמים: **צה"ל תיעד ומוכיח: כך נורו טילים מן העיירה קנא לצפון ישראל**. אחר כך נשמע קצין צה"ל אומר: **אני חושב שהטרור עושה שימוש ציני במגן אנושי באנשים שהם בלתי מעורבים, הוא חי מתוכם ותוקף מתוכם אזרחים**.

בדקה התשיעית של המהדורה, אומר המגיש חיים יבין, בטון ציני להפליא:

מלאכה לא פשוטה מונחת בשעות אלה על כתפי ישראל. מנסים להסביר לעולם, גם בסיוע צילומים, כי מהמקום נורו בלי הפסקה קטיושות, מאות לעברנו, וגם כי תושבי המקום הוזהרו מראש שעליהם לעזוב את המקום כי צה"ל עומד לתקוף.

הכיתוב שליווה את הכתבה אליה הפנה יבין חוזר ומבהיר: ירו משם קטיושות.

הפרשן יואב לימור המשיך אחר כך באותו הקו:

אני חושב שזה הסברים לא פשוטים, גם אנחנו לא קיבלנו תשובה מלאה. תיכף נשמע את ההסברים בכתבה. ההסבר הכי טוב שיש לצה"ל זה הסרטים שהוא מציג באותו תדרוך עיתונאים, קודם לכן, שראינו לפני שעה קלה בקריה, כי בתדרוך בסרטים רואים היטב שהקטיושות נורות מתוך קנא, משאיות עם הקטיושות בורחות לתוך הבתים,

וזו בעצם התשובה לכל המקטרגים: כפר שנלחמים מתוכו לא יכול להיות כפר בלתי מעורב, וכפר בלתי מעורב הוא שדה לחימה לכל דבר ועניין. זאת התשובה של צה"ל, ואני חושב שהתשובה הויזואלית היא התשובה הטובה ביותר. אבל חיים, את תוצאות קנא אפשר לקבל בכותרת הבאה שאנחנו שומעים הערב מפי קצין בכיר ... צה"ל אומר: "סליחה, אבל אנחנו ממשיכים", חיים.

בכתבה נוספת באותה מהדורה, משדרת איילה חסון את אותו המסר בדיוק:

ראש הממשלה מביע צער עמוק ופורש מיד את עמדת ישראל: כשישראל פוגעת באזרחים, העולם יודע שזה מעשה חריג. עם זאת, מוסיף אולמרט, כל העולם יודע שכשחיזבאללה יורה לעבר ישראל זה רק במטרה אחת – להרוג אזרחים. אולמרט ממשיך: מקנא ומסביבותיה נורו מאות קטיושות לעבר ישראל. הוא מפציר בראש אמ"ן לפרסם כמה שיותר חומרים מודיעיניים, שמראים את הכפר קנא כמקור לשיגור טילים. הטיעונים המילוליים, צודקים ככל שיהיו, יתקשו לעמוד מול התמונות הקשות.

בערוץ 2, הדברים כמעט זהים לחלוטין. כותרת המהדורה אומרת כך (שימו לב לניסוח):

שלום לכם. המערכה בצפון ממשיכה לגבות מחיר כבד. היום משלמים אותו בעיקר כפריים לבנונים, שמשמשים מגן חי למשגרי הקטיושות. הנה תמצית אירועי היום.

כתבתו של ניר דבורי "מסבירה":

גדי סוקניק: בישראל אומרים שפעילי חיזבאללה השתמשו בבניין שנפגע לירי קטיושות על ישראל, שהכפר כבר הופצץ הרבה פעמים, ושהכפריים הוזהרו לברוח מהאזור.

ניר דבורי: לאורך כל השבוע האחרון זיהו בצה"ל את החיזבאללה יורה מכפר קנא. הנה, כאן, בתמונות שמעביר לנו הערב חיל האוויר: אנשי הארגון מיקמו את המשגרים סמוך לבתי התושבים, מרחק עשרות מטרים בלבד, ומיד נמלטים פנימה לתפוס מחסה. לפני ההפצצות פיזרו מטוסים כרוזים שקוראים לתושבים לעזוב את הכפר כדי שלא יפגעו ... בסיוע מזל"טים עקבו במשך ימים אחר הנעשה בכפר, ראו את חוליות הירי פועלות סביב הבניין הזה שהופצץ. כיצד לא ראו אנשי המודיעין של חיל האוויר שיש כאן גם עשרות אזרחים?

הרמטכ"ל חלוץ: לצערי כנראה שאנשים שהתרכזו בבית מסוים, ולא ידענו על הימצאותם שם, נפגעו – וכפי שאמרתי אנחנו מביעים על זה הרבה צער.

ניר דבורי: איך זה קרה? את זה חוקרים עכשיו בצה"ל – טעות אחת שיכולה לשנות את תמונת המערכה כולה.

עכשיו ממשיכה המהדורה אל התמונות שהביא איתו ראש להק אוויר, תא"ל אמיר אשל, כדי להוכיח את הטענות על ירי הקטיושות. אשל אומר:

אני אמשיך את הסרט הזה, רק שלהבין את השיטה, רק שלהבין את השיטה, אני אמשיך אותו לסינריו מאד דומה של משגר שאחרי שיגור, סיים את השיגור שלו, זה לא בכפר קנא, נכנס לבית תמים לחלוטין. זה בית אזרחי, לקומה מתחת וחונה שם. יש לנו הרבה מאד סרטים כאלה. משגרים, נמלטים לסביבה אזרחית מובהקת, משאירים שם את המשגר ונמלטים. ככה זה נראה. יש פה עוד סרט שהוא די דומה, יש פה עוד לא מעט כאלה. ניצול ציני של סביבה אזרחית להגנה על הנכסים שלהם כדי שהם ימשיכו להפעיל אותם ולשגר אותם לעבר מדינת ישראל.

המגישה, יונית לוי, מנסה להעלות שאלה מעט ביקורתית, אבל נחסמת על-ידי רוני דניאל:

יונית לוי: רוני דניאל, אתה איתנו בגבול הצפון. אז צה"ל מסביר ומתנצל. בכל זאת רוני, אחרי פגיעה כזאת מאסיבית באזרחים חפים מפשע, לא עוצרים לרגע לעשות חושבים?

רוני דניאל: לא. אם השאלה מתכוונת האם הפעולה תימשך, אז הפעולה תימשך. עוצרים רגע וחושבים, אבל נדמה לי, שהפצצה האמיתית שמפיל היום הערב אמיר אשל, ראש להק אוויר בחיל האוויר נוגעת למשהו אחר: הוא מוצא שההתקפה על הבית הזה אירעה קרוב לשעה 12-12 וחצי בלילה. הקריסה של הבניין והפיצוץ מתחולל לפנות בוקר. יש פער של שבע שעות, הוא אומר, בין התקיפה של הבית לבין קריסתו, ומעלה את ההשערה שאולי תחמושת שהיתה בתוך הבניין הזה התפוצצה, מסיבות כאלה ואחרות, והיא זו שבסופו של דבר גרמה להתפוצצות הזו. זאת אמירה. אין הוכחה לשום דבר, אבל זאת השערה שהולכת הערב. בכלל, אני שומע בצמרת צה"ל איזשהו רעיון להגדיר מחדש את המושג "בלתי מעורבים". הרעיון הוא: כל כפר שממנו יורים לא יוכל לטעון יותר שהוא בלתי מעורב, שהרי הוא נותן מחסה לשיגורים.

רוני דניאל, אם כן, מנסה למכור טענה של צה"ל שאפילו אמצעי התקשורת הישראליים האחרים לא קיבלו אותה באותו היום – שהיה פער בלתי מוסבר של שבע שעות בין ההפצצה ובין נפילת הבניין, ולכן ייתכן שתחמושת התפוצצה בתוך הבניין. בניגוד לדניאל, הפרשן הצבאי של ערוץ 10, אלון בן-דוד, מתייחס כך אל הטענה הזו:

מיקי חיימוביץ': אלון בן-דוד, פרשנו לענייני צבא, מה אפשר להבין מחוסר ההבנה של צה"ל לגבי מה שקרה שם?

אלון בן-דוד: קשה להבין. יש פה איזה ניסיון לעורר סימני שאלה, שנתלה כולו במה השעה שבה קרס הבניין. ... אגב, היו עדי ראיה שסיפרו שהבניין הותקף כשהם ישנו. כלומר, סיפרו שהתקיפה של הבניין היתה בלילה – כך שאני לא יודע, יש פה איזשהו ניסיון לעורר סימני שאלה ... צריך לומר שבבוקר קצין בכיר בחיל האוויר הודה בתקיפת הבניין, גם אמר שלא ידעו שיש שם אזרחים, ואמר שהבניין הזה הותקף מאחר שהיו מסביבו שיגורי קטיושות. ראינו היום את תת-אלוף אשל מציג כל מיני סרטים של שיגורי קטיושות מכפר קנא. אולי נראה את חלקם: אפשר לראות שנעשה שימוש בשטח הבנוי, זה לא דבר חדש. חיזבאללה הכניס את כל משגרי הקטיושות

שלו כמעט לשטחים הבנויים. הוא מנסה למצוא מחסה ... הייתי אומר שסימני השאלה שהועלו עד עכשיו לא מספיקים כדי באמת לעורר איזשהו ספק אמיתי שישראל היא לא זו שגרמה לקריסת המבנה.

וכך זה נראה בשיחה נוספת, בין המגיש יעקב אילון והכתב צבי יחזקאלי:

יעקב אילון: בוא נדבר באמת על השעות, מתי, מתי זה קרה? ידוע בכלל מתי קרס הבניין הזה?

צבי יחזקאלי: יש עדי ראייה שמספרים שזה קרה בין אחת לשתיים אחר חצות. כל הידיעות לפי עדי הראייה בבוקר סיפרו על חצות. אנחנו את הידיעות הראשונות קיבלנו בבוקר ומייד אחרי שעה-שעתיים קיבלנו כבר את התמונות. לספר לך מה קרה בשבע שעות הללו: יכול להיות שזה קושר לזה שהדרום מנותק מתשתיות, לזה שאי אפשר לתקשר עם הדרום מבחינת שלוח כתבים מביירות וגם כוחות הצלה בביירות ובדרום לא מתפקדים בשיאם, הם לא בשיאם. יכול להיות שיש איזשהו מריחה של הזמן הזה, אבל אי אפשר להיתלות בזה. אי אפשר לקבוע שהחיזבאללה בעצם יזם את האירוע בבוקר, בזמן שבאחת או שתיים בלילה היתה הפצצה במקום אחר כמו שאולי חיל האוויר טוען.

יעקב אילון: לא באחת בלילה, שתיים בלילה היתה הפצצה במקום הזה. צבי יחזקאלי: במקום הזה, רק לא היא שגרמה לעניין [בהמשך לדבריו הקודמים]. לכן אי אפשר להיתלות בשמונה השעות הללו ואם, אם חיזבאללה עשה כאן משהו מתוכם, אז זה מתוכם מדי כדי שהעיתונאים יתנו את הפתרון.

ראוי לציין, שבאותה המהדורה, כאילו ללא כל קשר לכל זה, מאמץ דן מרגלית את גרסתו של תא”ל אשל, וטוען כי ישראל טעתה כשמהירה להתנצל על התקרית:

היא [ממשלת ישראל] גם היום, לפי דעתי, נחפזה יותר מדי: אהוד אולמרט וציפי לבני רצה, ואולי גם הרמטכ”ל דן חלוץ רץ, שזה הכי מפתיע כי הוא באמת יכול היה לבדוק את הסרטים, יש אנשים שראו את הסרטים ואומרים, הסרט הזה ש ... אשל הבטיח, שמעבדים אותו וכולי וכולי. יש אנשים שראו את זה ואומרים תשמע, קשה מאוד לראות את זה, זה חושך, אבל התוצאות הם תוצאות, אני מדבר רק מאדם שראה, אני לא ראיתי, אבל התוצאות הם כאלה שזה לא לגמרי ברור שלא היה שם תהליך שגרם לפיצוץ תוך כמה שעות. הרי זה לא מתקבל על הדעת שהוא קרס או נפגע בשעה אחת ועד שמונה. מה בכל כפר קנא לא נמצא אמבולנס אחד שיציל איש אחד, או אנשים נשארו לגור בתוך בית שהולך ובווער עד שעה שמונה בערב, בבוקר, זה לא מתקבל על הדעת. ובעניין זה, גם כן ממשלת ישראל נכשלה מפני שהיא פיזזה, החיפזון מן השטן, זו היתה טעות. [...]

עיתוני הבוקר למחרת ממשיכים באותו הקו, כל אחד בהתאם לסגנונו: הכותרת הראשית של “ידיעות אחרונות” אומרת: **בעקבות אירוע כפר קנא: ישראל נכנעה ללחץ אמריקאי**

להקפיא ההתקפות האוויריות; ישראל הסכימה: הפסקת אש מוגבלת ל-48 שעות בתחתית העמוד מופיעות שלוש פרשנויות: של נחום ברנע, תחת הכותרת **קאנא ופרץ** (אליו עוד נתייחס בהמשך), סימה קדמון, תחת הכותרת **מצטערים, אבל**, ואלכס פישמן, תחת הכותרת **אסור להפסיק**. הנה פסקאות נבחרות:

לא רק שלא צריך להפסיק את המערכה, אסור להתייחס אל האירועים בכפר קאנא כאל גורם שאמור להשפיע עליה. אין פה שום זלזול בחיי אדם או הקלת ראש במצוקות אנוש. מדינת ישראל יצאה למלחמה הזו כדי להשיג יעדים חיוניים לקיומה, והיא חייבת לעמוד בהם, שכן אחרת המחירים שהמדינה תשלם לאורך השנים יהיו בלתי נסבלים, אם ישראל תיכשל במלחמה הזאת זה יהיה בלתי אפשרי להמשיך לחיות במזרח התיכון (אלכס פישמן).

חסן נסראללה רשם אתמול את ההישג הגדול שלו במלחמה הזאת. זהו אינו הישג צבאי. גם לא מוסרי. זהו הישג תדמיתי בדיוק להישג הזה הוא פילל: לצילומי הילדים המתים להפגנות להלם העולם. לתגובות, להסברים ובעיקר לגמגומים. כל זה, כולל המיקום והתפאורה, תפורים לתפילותיו. עד כדי כך שאם זה לא היה קורה, הוא היה צריך להמציא את זה בעצמו. זו אינה מבוכה מכישלון צבאי. זו מבוכה תדמיתית ומוסרית. בדיוק מהמבוכה הזאת חששנו: הפצצה שתביא למותם של אזרחים רבים. מהבחינה הזו קשה למצוא אירוע מביך מזה: עשרות הרוגים, רובם ילדים, חלקם נכים. אך לו היינו מחפשים בנרות, לא היינו מוצאים מטרה בעייתית מזאת [...] לחץ גדול מופעל מאתמול על ממשלת ישראל. מבחינת התמיכה והגיבוי הבינלאומי כפר קאנא יהיה גם הפעם נקודת מפנה. אבל אסור שזאת תהיה נקודת מפנה גם מבחינתנו כי עם כל המבוכה, הצער ותחושת האי-נוחות, את המלחמה הזאת צריך לסיים רק כשזה יהיה אינטרסו של ישראל. זה לא המצב. לא עכשיו. כי בין כל התסריטים הגרועים לסיימה של המלחמה הזאת תסריט כזה הוא הרע מכולם: התסריט שיקבע בתודעה את תוקפנותה של ישראל ולא את התוקפנות של חיזבאללה (סימה קדמון).

הכותרת בכפולת העמודים 4-5 אומרת: **מלכודת מוות במקלט הלבנוני**. כותרת המשנה מוסיפה:

עשר שנים אחרי, שוב מבצע צה"ל טעות טראגית בקאנא שבדרום לבנון * מטוסי חיל האוויר הפציצו יעדי חיזבאללה בכפר, אולם הפצצות החריבו גם בית מגורים * שלוש הקומות קרסו על 57 פליטים לבנונים שהסתתרו במקלט * בין ההריסות עמד גבר שאיבד את כל משפחתו ומירר בבכי: "מי יחזיר את הילדים שלי?"

כותרת נוספת בעמוד 5 מסבירה:

צה"ל: ייתכן שחומרי נפץ הוסתרו בבניין וגרמו לקריסתו.

התחקיר שנערך בצבא בעקבות האסון בקאנא העלה סימני שאלה * חיל האוויר: מוזר שהבניין קרס שבע שעות לאחר ההפצצה.

ובעמוד 7, מופיע טור פרשנות של נחמן שי. תחת הכותרת **בין מהירות לאמינות**, שי כותב כך:

בערב התייצבו שני קצינים, אלוף גדי אייזנקוט ותת-אלוף אמיר אשל, והסבירו את האירועים. ההסברים, להערכתי, יצרו הבנה בציבור הישראלי, שהוא קבוצת יעד חשובה מאד בעימות הנוכחי. הציבור רוצה לדעת – וקיבל על כך תשובה: חיל האוויר וצה"ל פועלים בזירות ורק נגד פעולות המזוהות עם חיזבאללה. אך גם כאן חסר הממד הבינלאומי – בשפות אחרות ובתפוצה רבה – בעבור קהלי חוץ. הדיפלומטיה הציבורית של ישראל היא מאמץ מתמשך שעוסקים בו אנשים טובים ומקצועיים, ואסור שייעצר גם בנקודה קשה כזאת. מחר יש יום חדש, ושוב יתחדש הקרב על המסכים ובתקשורת הכתובה. בקרב הזה, כמו בין צבא סדיר לטרור פרימיטיבי, אין מנצחים: יש רק הישגים מיום ליום.

ב"הארץ" אומרת הכותרת הראשית: **ארה"ב: ישראל תשהה תקיפות חיה"א**. בתחתית העמוד הראשון, מופיעה הפניה לטור פרשנות של עמוס הראל ואבי יששכרופ, תחת הכותרת **עיתוי מושלם לנשראללה**:

בצד הלבנוני, מות שמונת החיילים בבינת-ג'בייל בשבוע שעבר חיזק את מעמדו של מזכ"ל חיזבאללה חסן נסראללה בעולם הערבי, אך לא הצליח לערער את מעמד ישראל בזירה הבינלאומית, כפי שעשתה ההפצצה בכפר כנא והריגת 57 אזרחים. מהבחינה הזו, חיזבאללה לא יכול היה לקוות לעיתוי טוב יותר: הפיצוץ התרחש דווקא יום לפני הדיון במועה"ב על הקמת כוח רב לאומי שיפעל בלבנון, וביום שבו מבקרת קונדוליזה רייס בישראל.

הכותרת בעמוד 3 אומרת: **צה"ל: לא ידענו שיש אזרחים בבניין שהותקף**. שלושה טיזרים בעמוד מוסיפים:

הבניין שהותקף: לפי אחת ההשערות של צה"ל, בתוך הבית היה אמצעי לחימה של החיזבאללה, שגרם לפיצוץ.

הסיבה לתקיפה: צה"ל הקרין אתמול סרט (בתצלום) שבו נראה שיגור קודם של קטיושות מתוך כפר קנא.

הרג האזרחים: הרמטכ"ל הביע צער רב על ההרג. גורמים בכירים: צה"ל לא ידע על שהותם של האזרחים בבניין.

ב"מעריב", אומרת הכותרת הראשית: **אולמרט: המבצע יימשך**. כותרת המשנה בעמוד הראשון הוסיפה:

56 אזרחים לבנונים נהרגו אתמול בהפצצה על כפר קנא * העולם כולו גינה וקרא להפסקת האש * אמש הודיעה ישראל: "נפסיק ליומיים את הפעילות האווירית"

ההתקפות, אבל אם יחודש הירי נחזור לפעול" * עם זאת אולמרט הבהיר: המבצע עדיין רחוק מסיימו.

הכותרת הראשית של כפולת עמודים 3-4 אומרת: **הפצצה שסיבכה את ישראל**. כותרת המשנה מוסיפה:

בצה"ל העריכו כי הבניין בכפר קנא משמש את אנשי חיזבאללה * אבל לא שיערו כי מסתתרים בתוכו אזרחים * אחרי הפצצה הראשונה, הצליחו כמה מהם להימלט * הפצצה השנייה לא השאירה לאזרחים סיכוי, ועשרות נקברו מתחת למבנה שקרס.

כותרת נוספת אומרת: **הסיבה לתקיפה – צה"ל: חיזבאללה ירה מהכפר 150 קטיושות**. טור פרשנות של אריק בכר אומר: **אסור למצמץ**, ולעומתו אומרת כותרת הפרשנות של נדב אייל: **כמה צפוי**. כותרת בעמוד 7 מבהירה שהגינויים לישראל בעולם מעידים על מוסר כפול: **אז לא גינו – 2,000 אזרחים נהרגו בהפצצת נאט"ו בקוסובו**.

ובעמוד הראשון של העיתון, כותב בן כספית, לא פחות ולא יותר **הצעה לנאום של ראש הממשלה**. הכותרת היא – **לא נתקפל**:

רבותי, מנהיגי העולם. אני, ראש ממשלת ישראל, נושא אליכם דברים אלה מירושלים, אל מול התמונות הקשות מכפר קנא. כל לב אנוש באשר הוא נחמץ ומתכווץ אל מול התמונות הללו. אין מילים שיכולות לנחם מול גודל האסון הזה. ועדיין, אני מישיר אליכם את מבטי ואומר בקול גדול: מדינת ישראל תמשיך במבצע הצבאי בלבנון. צה"ל ימשיך להתקיף מטרות מהן יורים טילים וקטיושות אל תוך בתי חולים, בתי אבות וגני ילדים בישראל. הנחיתי את מערכת הביטחון וצה"ל להמשיך לצוד מצבורי קטיושות, אתרי שיגור וקנים שמהם פראי האדם הללו מפגיזים את מדינת ישראל. [...]

רבותיי, הגיע הזמן שתבינו: מדינת היהודים לא תהיה עוד למרמס. לא נאפשר יותר לאף אחד לנצל מרכזי אוכלוסייה כדי להפציץ את אזרחינו. איש לא יוכל להסתתר יותר מאחורי נשים וילדים כדי להרוג בנשינו וילדינו. ההפקרות הזו נגמרה. אתם יכולים לגנות אותנו, אתם יכולים להחרים אותנו, אתם מוזמנים לא לבקר אצלנו ואם יהיה צורך אז נפסיק לבקר אצלכם.

[...] אז אני שם היום, כאן ועכשיו, סוף למצעד הצביעות הזה. לא זכור לי גל תגובות כזה מול 100 אזרחים שנרצחים יום יום בעיראק. סונים רוצחים שיעים, שרוצחים סונים, וכולם הורגים אמריקנים, והעולם שותק. ואני מתקשה לזכור תגובה דומה כשהרוסים מחקו כפרים שלמים, העלו באש ערים גדולות כדי לדכא את המרד בצ'צ'ניה. וכשנאט"ו הפציעה קרוב לשלושה חודשים את קוסובו, וכתשה אוכלוסייה אזרחית, גם אז נאלמתם דום. מה יש דווקא בנו, היהודים, המעטים, הנרדפים, שמעורר בכם את כל בלוטות הצדק הקוסמיות הללו? מה יש בנו, שאין בכל השאר?

אולמרט: המבצע יימשך

56 אזרחים לנפגעים נהרגו אתמול במבצע של צה"ל על כפר קנא ■ העולם כולו נזעזע וקרא להפסקת האש ■ אמש הודיעה ישראל: "נפסקו לוחמים את הפעילות המזוינת והתקשורת, אבל אם יחודש הירי נחזור לפעול" ■ עם זאת אולמרט הזהיר: המבצע עדיין רחוק מסיום ■ עמ' 16-17

לא נתקבל
"הצעה לא להמשיך" ■ ראש הממשלה אולמרט: "אם לא נתקבלה הצעה זו, נמשיך במבצע" ■ אמש הודיעה ישראל: "נפסקו לוחמים את הפעילות המזוינת והתקשורת, אבל אם יחודש הירי נחזור לפעול" ■ עם זאת אולמרט הזהיר: המבצע עדיין רחוק מסיום ■ עמ' 16-17

השיא עוד לפנינו
עמ' 17

אבן על הלב
אברהם חרשים ■ ראש הממשלה אולמרט: "אם לא נתקבלה הצעה זו, נמשיך במבצע" ■ אמש הודיעה ישראל: "נפסקו לוחמים את הפעילות המזוינת והתקשורת, אבל אם יחודש הירי נחזור לפעול" ■ עם זאת אולמרט הזהיר: המבצע עדיין רחוק מסיום ■ עמ' 16-17

► "מעריב", כותרת הגיליון, 31 ביולי.

החל מאירוע קנא התגייסו אמצעי התקשורת, ברובם המוחלט, להוכיח בדרכים שונות שישראל אינה אשמה בהרג בכפר קנא. הסיקור שיקף, יותר מכל, את עמדת התעמולה המתגוננת של ישראל הרשמית, ושל צה"ל לאחר האירוע. הוא התמקד בטענות המוכרות: צה"ל הוא הצבא המוסרי ביותר בעולם, הוא עושה ככל שביכולתו כדי להימנע מפגיעה באזרחים; החיזבאללה הוא זה שמשתמש בהם כמגן אנושי.

► מאמרו של בן כספית מהעמוד הראשון, בהגדלה.

בן כספית לא נתקבל

"הצעה לאום של ראש הממשלה: 'רבותי, מנהיגי העולם. אני, ראש ממשלת ישראל, נושא אליכם דברים אלה מירושלים, אל מול התמונות הקשות מכפר קנא. כל לב אנוש באשר הוא נחמץ ומתכווץ אל מול התמונות הללו. אין מילים שיכולות לתת מול גודל האסון הזה. ועדיין, אני משייר אליכם את מבטי ואומר בקול גדול: מדינת ישראל תמשיך במבצע הצבאי בלבנון. צה"ל ימשיך להתקיף מטרות מהן יורים טילים וקטיושות אל תוך בתי חולים, בתי אבות וגני ילדים בישראל. הנחית את מערכת הביטחון וצה"ל להמשיך לצוד מצבורי קטיושות, אתרי שיגור וקנים שמהם פראי האדם הללו מפגיזים את מדינת ישראל"

הפצצה שסיבכה את ישראל

56 אזרחים, רובם ילדים, נהרגו בתקיפת חיל-האוויר בכפר קנא

בצה"ל העריכו כי הבין בכפר קנא מעושה את אנשי חיזבאללה ■ אבל לא שיערו כי מסתתרים בתוכו אזרחים ■ אחרי הפצצה הראשונה, הצליחו כמה מהם להימלט ■ הפצצה השנייה לא השאירה לאחרים סיכוי, ונעשרות נקברו מתחת למבנה שוקרם

הסיבה לתקיפה
צה"ל: חיזבאללה ירה מהכפר 150 קטיושות

► "מעריב", כותרת כפולת עמודים 5-4, 31 ביולי.



ערוץ 2, מתוך כתבה במהדורת החדשות, 30 ביולי.



ערוץ 1, כותרת בפתיח המהדורה, 30 ביולי.

בשולי הסיקור: "כרץ שיחרר את הצבא ממגבלות לגבי פגיעה באוכלוסייה"

צריך להוסיף כאן עוד נקודה אחת: יום לאחר האירוע, התברר שלא היה מידע מודיעיני ממוקד על הבניין שהותקף. מתוך סבך התירוצים שטווה צה"ל כדי להסיר מעל עצמו אחריות על הפגיעה באזרחי כפר קנא, עלה מידע חדשותי ראשון במעלה לגבי האופן שבו צה"ל בוחל את מטרותיו בלבנון. ערוץ 10 התייחס למידע הזה ברצינות. כך סיפר שי חזקני, בדקה ה-25 של מהדורת ה-31 ביולי:

יעקב אילון: ומה היתה המטרה באותו בית?

שי חזקני: אז מה שאומרים לנו שהבית הזה לא היה מופלל מודיעינית, לא היה מטרה במודיעין הישראלי. בחיל האוויר יש איזשהו, ברגע שרואים שיש ירי קטיושה מאזור מסוים, מסמנים עיגול ברדיוס של כמה עשרות מטרים מאותו מקום. ובעיגול הזה, קוראים לזה 'ביצית', זה השם של זה בעגה המודיעינית, ובתוך האזור הזה מפגיזים את כל מה שנמצא. בדרך כלל מוכללים שם חמישה-שבעה בניינים גדולים, והם אלה שהופכים באותו רגע למטרה. כלומר, לא מידע מודיעיני על המקום עצמו, אלא הוא היה בקרבת איזשהו אזור שממנו נורו קטיושות.

צה"ל, אם כן, לא פגע בבניין שהתמוטט על יושביו בטעות: המטרות שנבחרות מוגדרות מראש כרחבות היקף ולא ממוקדות, והן כוללות את כל בנייני המגורים שנמצאים בתוך השטח המסומן כמטרה.

שימו לב, אם כן, כיצד מציג יואב לימור, בערוץ הראשון, את הדברים באותו הערב. לימור מספר על ההוראה שהעביר המזכיר הצבאי של שר הביטחון, איתן דנגוט, לכוחות בשטח:

כן חיים, בוא נדייק ממש במילים על קוצו של יוד: נעלה לכם את ההנחיה שמעביר המזכיר הצבאי של שר הביטחון, איתן דנגוט, לצבא, שעל פיה הצבא נוהג מאתמול

בשתיים בלילה. הנה ההנחיה לפנינו, העלנו אותה בכתוב: חל איסור ב-48 השעות הבאות מ-2 בלילה, על פגיעה, ונמשיך – אלה הפרטים – בזה אסור לפגוע: בתשתיות, בכבישים, בגשרים, וכן במבנים חשודים שבהם לא מזוהה מטרה המאיימת לפגוע בישראל – קרי מטרה שאין בה אמצעי לחימה, כוחות חיזבאללה או מפקדות אחרות.

לימור מקריא את ההוראה, אבל אינו מתעכב על משמעותה: עד שיצאה ההוראה של דגוט, ישראל ירתה על “מבנים חשודים שבהם לא מזוהה מטרה המאיימת לפגוע בישראל – קרי מטרה שאין בה אמצעי לחימה כוחות חיזבאללה או מפקדות אחרות”. מדובר בהוראות פתיחה באש חסרות תקדים. העובדה הזו חוזרת ומופיעה, במפורש, בפרשנות של נחום ברנע ב-31 ביולי, תחת הכותרת **קאנא ופרץ**:

[...] שמעתי את שר הביטחון עמיר פרץ מספר בגאווה איך שיחרר את הצבא ממגבלות לגבי פגיעה באוכלוסייה אזרחית שחיה לצד אנשי חיזבאללה. אפשר להבין פגיעה באזרחים בשוגג, תוך כדי לחימה. הוראה גורפת לגבי כל האוכלוסייה האזרחית בדרום לבנון ובשכונות השיעיות בבירות, היא מעשה נמהר, קל דעת, מזמין אסון.

השר פרץ, אם כן, “שיחרר את הצבא ממגבלות לגבי פגיעה באוכלוסייה אזרחית” – אבל העובדה המכרעת הזו אינה מגיעה אל הכותרות החדשותיות.

נחום ברנע

קאנא ופרץ

השאלה הראשונה, המציקה ביותר, היא האם הממ"שלה והצבא לא לקו כאן בהתלהמות עיוורת שמשרתת אך ורק את האויב.

שמעתי את שר הביטחון עמיר פרץ מספר בגאווה איך שיחרר את הצבא ממגבלות לגבי פגיעה באוכלוסייה אזרחית שחיה לצד אנשי חיזבאללה. אפשר להבין פגיעה באזרחים בשוגג, תוך כדי לחימה. הוראה גורפת לגבי כל האוכלוסייה האזרחית בדרום לבנון ובשכונות השיעיות בבירות היא מעשה נמהר, קל דעת, מזמין אסון.

(המאמר המלא ב"דעות אחרונות")

“דיעות אחרונות”, טור פרשנות של נחום ברנע, העמוד הראשון של גיליון ה-31 ביולי.

“טעות קטלנית – הסבירות: בינונית”

אחד עשר יום לפני האירוע בכפר קנא, ב-19 ביולי, פירסם איתמר אייכנר טור פרשנות בעמוד 3 של “ידיעות אחרונות”. כותרות הטור אמרו:

מה הלאה? (כותרת גג).

הפסקת אש או מלחמה כוללת (כותרת ראשית).

איך יסתיים העימות עם חיזבאללה? מי ירוויח ומי ירוויח פחות? להלן התרחישים האפשריים (כותרת משנה).

אחד התרחישים שאייכנר העלה היה זה:

טעות קטלנית; מטוס קרב ישראלי מטיל פצצה במשקל טון על מבנה בדרום לבנון, שעל פי דיווחי המודיעין משמש מחסן לאמצעי לחימה. כעבור דקות ספורות מתברר שהמידע היה שגוי: המבנה משמש בית-ספר, ועשרות תלמידים נהרגים בהפצצה. תמונות הזוועה משודרות לרחבי העולם. ישראל מאבדת את הלגיטימציה הבינלאומית להמשך הפעולה ונאלצת להסכים להפסקת אש בתנאים פחות נוחים: כדי לשחרר את החטופים נאלצת ישראל לשחרר מאות מחבלים. נסראללה יוצא המנצח הדגול מהעימות הזה. הסבירות: **בינונית.** [הדגשה במקור]

אייכנר צדק כמעט בכל פרט. אפשר היה לדעת כבר מתחילת המלחמה שזה עלול לקרות: ידו של צה"ל על ההדק היתה קלה מתמיד. אבל אמצעי התקשורת העדיפו להתעלם, ודחקו את החששות מהסוג הזה אל שולי הסיקור.

7 המגעים המדיניים: "לא נפסיק עכשיו את האש"

"בנושאים הקשורים לביטחון לאומי, כולל הפעלת כוח צבאי, חיוני שהחלטות תתקבלנה מתוך ראייה אסטרטגית רחבה של מכלול שיקולים ביטחוניים, יחד עם מדיניים ודיפלומטיים [...] ודאי שהדבר דרוש כאשר חלק מיעדי הפעולה אמורים להיות מושגים באמצעות פעילות בינלאומית, וכאשר ההשלכות של הפעולות אוצלות לא רק על מדינת ישראל אלא על מאזן הכוחות האזורי והעולמי. מכאן ההכרח בשילוב מלא ושוטף בין זרועות הממשלה העוסקות בנושא, תוך הבטחות איזון בין שיקולים ביטחוניים ומדיניים."

דו"ח הביניים של ועדת וינוגרד. פרק 8, סעיף 11.

לאופן הסיקור הכולל הזה, על כל מרכיביו, היתה השפעה מכרעת על האופן שבו סיקרו אמצעי התקשורת את הניסיונות המדיניים השונים להשיג הסכם הפסקת אש ולסיים את המלחמה. לאורך כל תקופת המלחמה עלו הצעות שונות, מגורמים שונים, לפתרונות מדיניים. רעיונות שונים לפשרה הועלו בפסגת שמונה המדינות המתועשות, שהתכנסה בסנט פטרבורג באמצע יולי; בפסגת רומא, בסוף החודש; ולאורך כל התקופה על-ידי נשיא לבנון, שרת החוץ האמריקנית, האו"ם והאיחוד האירופי. דובריה הרשמיים של ישראל – אולמרט, פרץ ומפקדי הצבא – התייחסו לאורך רוב התקופה הזו אל ההצעות בזלזול גלוי ומוחצן. אבל בסופו של דבר, כאשר נכנס לתוקפו הסכם הפסקת האש, ב-14 באוגוסט, העריכו גורמים רבים, בתוך המערכת השלטונית ומחוצה לה, שישראל היתה יכולה להשיג הישגים מדיניים גדולים יותר אילו היתה מאזינה ביתר קשב להצעות האלה, בתחילת המלחמה ולאחריה. למותר לציין, שהקשבה כזו היתה יכולה גם לחסוך בחיי אדם רבים בשני הצדדים. היום אנחנו יודעים, לאחר פרסום דו"ח הביניים של ועדת וינוגרד, עד כמה היו מקבלי ההחלטות שטופים בלהט המלחמה הזו, שיצאו אליה מבלי שידעו באמת מהן מטרותיה – ולכן גם לא ידעו באילו תנאים אפשר וכדאי להפסיק אותה.

כיצד, אם כן, סיקרו אמצעי התקשורת את האופציה המדינית במהלך המלחמה? ובכן, ברוב המוחלט של המקרים, אמצעי התקשורת שיקפו באופן ברור ומובהק את הזלזול של מקבלי ההחלטות ברעיונות המדיניים. חוץ מאשר בכמה מקרים, שאליהם עוד נחזור בהמשך, הופיע סיקור האופציה המדינית בעמודים הפנימיים של העיתונים, ועמוק בתוך מהדורות החדשות – ונבלע בתוך ים הכותרות שהתגייסו בלהט פטריטי למאמץ המלחמתי בשטח. הצנעת הקולות שגורסו כי פתרון מדיני הוא אינטרס ישראלי, כולל קולה של שרת החוץ ציפי לבני, הבהיר באופן חד-משמעי כי אמצעי התקשורת מעדיפים הכרעה צבאית על-פי פתרון מדיני – גם כאשר התפתחו במהלך המלחמה תהליכים מדיניים משמעותיים, שגילמו פוטנציאל אמיתי לסיום הלחימה. ברגעים מסוימים, כאשר נראה היה שהמשא-ומתן מאחורי הקלעים מניב תוצאות, עלתה האופציה המדינית גבוה יותר – מספר פעמים עד הכותרות הראשיות.

אבל גם אז, בחלק גדול מהמקרים, הסיקור הקרין יותר מכל את החשש שההסדר המדיני רק יפריע לצה"ל "לסיים את העבודה". התסכול שהלך והתגבר מביצועיו של צה"ל בשטח, בחצי השני של המלחמה, הנפגעים הרבים בבינת ג'ביל ובכפר גלעדי, ועשרות ההרוגים הלבנונים בכפר קנא – כל אלה הגבירו את ההתנגדות לעצם העיסוק בהסדר המדיני. בחלקה הראשון של המלחמה, המסר היה: "עכשיו לא מדברים, עכשיו מכים". המסר בחלק השני היה: "עכשיו, כשמאשימים אותנו בפשעי מלחמה, או כאשר מתגלה חולשתו של צה"ל, חייבים להכות חזק עוד יותר". בסופו של דבר, כאשר נמצאה הנוסחה שאפשרה את סיומה של המלחמה, קיבלו אותה אמצעי התקשורת בתחושה כללית של תבוסה. עכשיו, כשהסתיימה המלחמה, הופיעו פתאום באמצעי התקשורת קולות האומרים: צריך היה לקבל את ההצעות המדיניות המקוריות, מתחילת המלחמה.

אלפי כתבות, מאמרים וטקסטים אחרים עסקו באמצעי התקשורת במהלך המלחמה במהלכים הצבאיים בשטח. כמעט אלף כותרות התגייסו בלהט פטריטי למאמץ המלחמתי. מעט יותר מאלף כתבות, לעומת זאת, אזכרו את המהלכים המדיניים – ורק כארבעים (!) מתוכן הובלטו באופן משמעותי. בשאר המקרים, אוזכרה האופציה המדינית באופן מזלזל, בשולי הסיקור בלבד.

לאורך כל המלחמה, ובמיוחד לקראת סופה, חזר על עצמו הדפוס הבא: בתוך הידיעות והכתבות האופציה המדינית אוזכרה, וסוקרה כנושא של ממש – אבל בכותרות האופציה הזו הופיעה פעם אחר פעם רק בתור התרחיש שעלול למנוע מצה"ל לסיים את העבודה ולהשיג את המטרות הצבאיות. האופציה המדינית הוצגה, פשוטו כמשמעו, כאיום, כ"שעון המתקת" של צה"ל. כך זה נראה בכותרות:

מירוצ' נגד הזמן: "ברור כי לפני שהמבצע יסתיים צריך להספיק כמה שיותר. להרוס, לפוצץ, ללמד לקח. אבל כדי שצה"ל יוכל להגשים את מטרות המבצע – לא רק הרחקת החיזבאללה מהגבול, אלא גם ריסוק מערך הרקטות האדיר שתופס את ישראל במקום רגיש כבר שש שנים – דרוש עוד לפחות שבוע עד שבוע וחצי של תקיפות." ("מעריב", 16 ביולי, כותרת והפניה לטור פרשנות, עמוד ראשון).

צה"ל מגביר את קצב התקיפות שלו מן האוויר כדי להספיק לתקוף כמה שיותר מטרות לפני שתושג הפסקת האש. טייסים שמפציצים בלבנון אמרו היום לשר הביטחון שאם ישראל היתה מגיבה בעזה אחרי חטיפת גלעד שליט כמו שהגיבה בלבנון, חיזבאללה לא היה מעז לחטוף עוד חיילים. (מהדורת חדשות ערוץ 2, 18 ביולי, הפניה לכתבה).

צה"ל: דרושים לנו עוד שבועיים ("הארץ", 19 ביולי, כותרת הגיליון, עמוד ראשון).

הסדרה מדינית – כך קוראים עכשיו בצבא למה שצפוי בסוף המבצע * אבל השאלה מתי תגיע ההסדרה עדיין פתוחה * "אני צריך כמה שיותר זמן", אומר תת-אלוף גל הירש, האיש שחולש על מבצע ענק לפירוק מערך אדיר ממדים

שהקים החיזבאללה * ובינתיים הפחד ברחובות מתגבר ("מעריב", 19 ביולי, כותרת משנה תחת הכותרת עוד לא רואים את הסוף, עמוד 2).

ארה"ב מעניקה זמן מבצעי קצר; למרות התחושה שיש זמן לא מוגבל, ההערכה היא: לצה"ל אין הרבה זמן להשיג צבאיים משמעותיים ("הארץ", 23 ביולי, הפניה לטור פרשנות בעמוד 2, עמוד ראשון).

מקורבי קונדוליזה רייס: לא מצויים לכם לוח זמנים לסיום הלחימה. קחו את הזמן ("דיעות אחרונות", 25 ביולי, כותרת גג וכותרת ראשית ענקית, עמוד ראשון).

ערב טוב ושלוש רב לכם. האם האירוע הקשה היום בקנא ישמש נקודת מפנה במלחמה הזאת, יאט אותה ואולי יביא להפסקת אש בטרם תושלם משימתו של צה"ל? (מהדורת חדשות ערוץ 1, 30 ביולי, כותרת המהדורה).

אם כן, התוכניות של צה"ל בלבנון מותאמות לחלון מדיני – ארוך או קצר, והתקווה היא שיהיה זמן מספיק להשלים את הפעולות. כך אומר היום שר הביטחון עמיר פרץ. ראש-הממשלה, אהוד אולמרט, ציין כי המלחמה שאנו משיבים לחיזבאללה תשנה את המזרח התיכון כולו. האם נספיק לעשות זאת? (מהדורת חדשות ערוץ 1, יומיים אחר-כך, ה-1 באוגוסט, יעקב אחימאיר).

הישג דיפלומטי לישראל בכינוס האיחוד האירופי. שרי החוץ התנגדו להצעה לקרוא להפסקת אש מיידית בלבנון ("מעריב", 2 באוגוסט, כותרת ראשית ומשנה, עמוד 11).

גורמים ישראלים באו"ם הטילו ספק בלוח הזמנים המזורז, והעריכו, כי ההחלטה במועצת הביטחון תתקבל רק בשבוע הבא * בישראל גם מקווים: נוסח ההחלטה יאפשר להמשיך את הלחימה עד להגעת הכוח הבינלאומי * אך בצרפת מתעקשים: פריסת הכוח רק לאחר הפסקת אש ארוכה ("מעריב", 4 באוגוסט, כותרת משנה, עמוד 8).

The image shows the front page of the Israeli newspaper 'Ha'aretz' (הארץ). The main headline in large, bold Hebrew letters reads: **צה"ל: דרושים לנו עוד שבועיים** (The IDF: We need another two weeks). Above this, a smaller headline says: **יותר ממאה קטיושות נורו אתמול, תושב נהריה נהרג מפגיעה ישירה בדרך למקלט** (More than a hundred Katyusha rockets were fired yesterday, a resident of Nahariya was killed by a direct hit on the way to a shelter). The page includes a portrait of a man, a star logo, and various publication details like the date (19 July 2006) and issue number (5121333).

"הארץ",
כותרת הגיליון,
19 ביולי.

הרמטכ"ל קורא לאפשר לצה"ל להמשיך את הפעולה הצבאית כדי להכין תשתית טובה יותר למהלך המדיני (מהדורת חדשות ערוץ 1, 11 באוגוסט, כותרת ראשית).



"ידיעות אחרונות", כותרת הגיליון, 10 באוגוסט.



ערוץ 2, כותרת בפתח המהדורה, 7 באוגוסט.
אולמרט נשמע אומר: "ככל שהמכה שאתם תיתנו תהיה יותר חזקה – ככה יהיו תנאים יותר טובים להסדר העתידי."

קולות אחרים, שביקשו לשפוך אור מעט שונה על הקשר בין המהלך הצבאי והמלך המדיני, נדחקו לשולי השוליים של הסיקור. הקולות האלה ביקשו לטעון, למשל, כי פעילות צבאית אגרסיבית מדי עלולה דווקא להזיק למהלכים המדיניים העתידיים, וכי ראוי לבדוק האם כדאי להמשיך ולהכות, או אולי דווקא לעצור, לחשוב ולבדוק. במהלך המלחמה נשמעו הקולות האלה כארבעים (!) פעם בסך הכל – וכמעט תמיד בעמודים האחוריים, בקטן, ובשולי מהדורות החדשות. הנה, למשל, קטע מתוך טור פרשנות של אלוף בן שקיבל הפניה מהעמוד הראשון של גיליון "הארץ", ב-26 ביולי, והמשיך בעמוד 4:

הממשל האמריקאי העניק לישראל "חבל" ארוך של זמן להשלמת הפעולה, ודחה את ההצעות להפסקת אש במקום. השאלה היא אם ישראל תולה את עצמה בעזרת החבל האמריקאי, ונגררת לפעולה קרקעית גדולה ומרובת אבידות, במקום שתודיע על השלמת המבצע ותמתין להסדר מדיני.

והנה טקסט נוסף שהתפרסם ב"הארץ", מאת אהוד אשרי, הפעם בעמוד 3 של חלק ב', ב-28 ביולי, תחת הכותרת **משחק מילים – מילון המלחמה, השלמות:**

זמן – מספר הימים/שבועות/חודשים הדרוש ל"ניצחון". משום מה, ההנחה היא שהוא פועל לטובתנו. "קחו את הזמן", אומרת קונדוליזה רייס בנדיבות של מי שמלאכתו

נעשית בידי אחרים: “יש לכם זמן”, אומרת הממשלה לצבא בניסיון להוכיח שהפעם “נותנים לצה”ל לנצח”; “זה לוקח זמן”, אומר צה”ל כדי להסביר את המשך שיגור הטילים. מאחר שאף אחד לא יודע מה זה “ניצחון”, לעולם לא יהיה מספיק “זמן”.

ההצעות המדיניות: “סימני שבירה בלבנון”

כיצד, אם כן, סיקרו אמצעי התקשורת את ההצעות הקונקרטיות שעלו במהלך המלחמה לפתרון מדיני? ובכן, כאשר הועלתה הצעת הפשרה של מנהיגי המדינות המתועשות, שהתכנסה בסנט פטרבורג, הסיקור התקשורתי שלה לא השאיר מקום לספק: ההצעה טובה, היא מוכיחה שהעולם לצדנו – ולכן צריך להמשיך להילחם בכל הכוח. כך, למשל, דיווחה הכותרת הראשית של “מעריב”, ב-17 ביולי, על החלטת מנהיגי המדינות המתועשות בסנט פטרבורג:

מנהיגי העולם הכריזו: מדינת ישראל צודקת (כותרת גג).

ארה”ב לישראל: חסלו את נסראללה (כותרת ראשית).

גורמים אמריקניים העבירו מסרים לא רשמיים: הגיע הזמן להרוג את מנהיג חיזבאללה * עד כה הצליח צה”ל להשמיד כשליש מהיכולת המבצעית של חיזבאללה, וכחצי מטילי ומשגרי הפאג’ר (כותרת משנה).

הכותרות בעמוד 7 אומרות:

בישראל מרוצים: המעצמות מצדיקות את פעילות צה”ל (כותרת גג).

מנהיגי העולם: ישראל רשאית להגן על עצמה (כותרת ראשית).

ראשי שמונה המדינות המתועשות פרסמו אתמול הצהרה, ובה הם מטילים על חיזבאללה את האחריות לעימות הנוכחי * המנהיגים קראו לארגון לשחרר מיד את החיילים החטופים, ולהפסיק את שיגור הטילים על ישראל * ראש ממשלת בריטניה: עלינו להתייצב לצד המתונים (כותרת משנה).

שימו לב: הכותרת מתמקדת בתמיכה הבינלאומית, ואפילו אינה מזכירה את הצעת הסכם. פרטי ההסכם מוזכרים רק בטקסט:

בהודעה מגנים המנהיגים את פעולות ארגון חיזבאללה, ומציינים שלושה שלבים הכרחיים לפתרון המשבר: השלב הראשון כולל את שחרור שלושת החיילים החטופים, בלבנון ובעזה. בשלב השני נקרא ארגון חיזבאללה להפסיק את שיגור הטילים על ישראל, ורק בשלב השלישי, אחרי יישום השניים הקודמים, נקראת ישראל להפסיק את פעולותיה הצבאיות.

ב“דיעות אחרונות” הועבר מסר דומה, בכותרת הכתבה שפורסמה בעמוד 11 של גיליון ה-17 ביולי:

בוש מתנגד להפסקת אש (כותרת ראשית).

נשיא ארה”ב התייצב לצד ישראל והוא נחוש בדעתו לעכב כל ניסיון להפסקת

אש באו"ם או בוועידת הג'י-8 * מנהיגי הג'י-8 הצהירו: לישראל זכות מלאה להגן על עצמה (כותרת משנה).

הצעתו של סניורה, שעלתה באותם הימים, לפרוס את צבא לבנון בדרום המדינה, כלל לא סוקרה על-ידי אמצעי התקשורת כהצעה מדינית – אלא כעדות ל"סימני שבירה" מצד הממשלה הלבנונית: עצם העובדה שההצעה עלתה רק מוכיחה שצריך להמשיך להכות. כך, למשל, מאזכר "ידיעות אחרונות" את הצעתו של סניורה, בהפניה קטנה מהעמוד הראשון של גיליון ה-16 ביולי:

ראש ממשלת לבנון: "נפרוס צבא בגבול"; מצריים וסעודיה תומכות בקריאה הדרמטית שנועדה להרחיק את חיזבאללה מהדרום.

אולם הכותרת הראשית של הגיליון לא מותירה מקום לספק – אין כל משמעות מעשית להצעתו של סניורה. הלחימה תימשך במלוא עוצה:

קומנדו בעומק לבנון (כותרת ראשית).

לוחמי יחידות מובחרות של צה"ל נכנסו לפעולות קרקעיות ממוקדות * אולמרט ופרץ עוקבים אחר ההתקפות הצבאיות במוצב הפיקוד הקדמי בצפון * ראש הממשלה: כל העולם בוחן עכשיו האם אנחנו מתכופפים – ואצלי זה לא יקרה * נסראללה מתבצר בבונקר תת-קרקעי * חלק ניכר משכונת חיזבאללה בביירות נהרס בהפצצת חיל האוויר (כותרת משנה).

בהמשך העיתון, הצעתו של סניורה זוכה למסגור מזלזל:

"צבא לבנון יתפרס בגבול" (כותרת ראשית, עמוד 3).

בניסיון להשיג הפסקת אש מסכים ראש ממשלת לבנון לסלק את חיזבאללה מהגבול הצפוני כפי שדורשת ישראל * לשכת ראש הממשלה: במקום לדבר – שיבצע * אולמרט סירב להיפגש עם מתווכים ששלח מזכ"ל האו"ם (כותרת משנה, עמוד 3).

למותר לציין, שפריסת צבא לבנון על הגבול היתה דווקא אחת מהמטרות המוצהרות של המלחמה הזו. כותבי הידיעה המופיעה תחת הכותרת שלמעלה, **במקום לדבר שיבצע**, מאזכרים את העובדה הזו: "ראש ממשלת לבנון הודיע כי הוא מוכן לשלוח את צבאו אל הדרום [...] סניורה נענה בכך לאחד התנאים שהציגה ישראל להפסקת האש". אבל אז הם ממשיכים ואומרים, באותה נשימה: "בישראל הופתעו מכך שהצהרה נשמעה בשלב כה מוקדם של הלחימה. צה"ל, השרוי בעיצומה של המערכה, מעוניין להמשיך ולהכות בחיזבאללה".

יחסו של "מעריב" להצעה הלבנונית היה דומה. כך זעקה הכותרת הראשית של הגיליון מה-16 ביולי:

ישראל דוחה את קריאת ממשלת לבנון להפסקת אש (כותרת גג).
סימני שבירה בלבנון (כותרת ראשית).

מהדורות החדשות בשלושת ערוצי הטלוויזיה ב-15 וב-16 ביולי, בימים בהם נדונה ההצעה, כלל לא התייחסו לנושא בכותרותיהן. בדקה ה-64 במהדורת החדשות מה-15 ביולי התייחס הפרשן לענייני צבא של ערוץ 2 רוני דניאל להצעתו של סניורה בביטול – לדעתו היא אינה יכולה להביא בפועל הפסקת אש:

רוני דניאל: ... כך או כך, באמת כדאי לקחת נשימה מאד מאד עמוקה, זה לא משהו שהולך להיגמר, אם לא יבוא לחץ בינלאומי שיאלץ את ישראל להפסיק, ואני מאד מקווה שלא, כי מכל מטרות המבצע הזה בעצם אף אחת עדיין לא הושגה וגם הדיבורים הכלליים של סניורה לא עושים סדר בעניין הזה.

יונית לוי: אז בוא נכנס באמת לעומק העניין הזה: המטרות המדויקות שצה"ל מציב ואיך זה משתלב עם מה שאומר ראש ממשלת לבנון הערב. ישראל יכולה להפסיק את האש או לא?

רוני דניאל: נדמה לי שלא אם היא רוצה להשיג את מטרותיה, כי את מטרותיה עד עכשיו היא לא השיגה: אנחנו מדברים על הפסקת טרור – המטרות, פגיעה קשה בחיזבאללה – עדיין לא קרה, השבת השבויים – עדיין לא קרה והנעת ממשלת לבנון להוריד את צבאה לדרום. אף אחת מארבעת המטרות הללו עדיין לא הושגה במלואה ולכן לחץ בינלאומי עכשיו שיפסיק את הפעולה של צה"ל, נדמה לי יחזיר אותנו בתוך זמן קצר למצב שהיינו בו כאן בגבול הצפון בטרם התחיל המבצע הזה.

הקולות שקראו להתייחס ברצינות להצעתו של סניורה היו ספורים. ב-17 ביולי, למשל, כתב בן דרור ימיני טור דעה, שהתפרסם בעמוד 7 של המוסף היומי של "מעריב", תחת הכותרת **עשן מלחמה**. ימיני כותב שמגווח לטעון כי המטרה היא פריסת צבא דרום לבנון בדרום, מצד אחד, ומצד שני להתנגד להצעה זו כאשר באה:

[...] הדברים אמורים בהצעת ראש ממשלת לבנון, פואד סניורה, להשתלטות על דרום לבנון. ההצעה נדחתה בבזז על ידי גורמים רשמיים. כך, למשל, חיים רמון הבהיר שמדובר בהצעת סרק, משום שלממשלת לבנון אין יכולת להשתלט על דרום-לבנון. סליחה??? הרי מטרת המלחמה הזאת היא השלטת ריבונות לבנונית על דרום-לבנון. אז איך בדיוק אפשר לטעון שזו המטרה, וכאשר ראש ממשלת לבנון, רשמית ופומבית, מודיע שהוא שותף למטרה, אז אומרים לו שזה היה "סתם". לא באמת התכוונו.

האלוף במילואים עמוס מלכא, שהתארח באולפן ערוץ 2, ב-16 ביולי, אמר את הדברים הבאים בדקה ה-57 של המהדורה:

אני חושב שצריך להתחיל לחפש את נקודת המוצא – איך יוצאים מהשלב הזה לכיוון של סיום המערכה הזאת עם הישגים ... אני לא הייתי פוסל את מה שפואד סניורה אמר, אני חושב שהדחייה האולטימטיבית היא היתה טעות. אני חושב שצריך לקחת את האמירה הזאת ולפתח אותה. לא להפסיק כדי לדבר, אלא לדבר כדי למצוא את הדרך להפסיק.

וג'קי חוגי כתב, במאמר פרשנות שהתפרסם בעמוד 21 של גיליון "מעריב" מה-16 ביולי (וקיבל גם הפניה מהעמוד הראשון), את הדברים הבאים:

התמונות שמגיעות מלבנון קשות לצפייה. גופות ופצועים, גשרים מרוסקים ותיירים שאין להם לאן לברוח. אבל טיבם של אנשי צבא, שאינם צופים דרך מסך אל-ג'זירה. הם רואים דרך כוונות. ובתחום הזה, בחיל האוויר ובמטכ"ל בוודאי מרוצים. עבודה של מקצוענים [...] אבל דווקא בשעה הזו, כדאי לזכור עם מה יש פה עסק. עם ארץ אוכלת כובשיה. [...] אסור לחכות למכה שתבוא. עתה הזמן לעצור להתרענות. לבצע הערכה מחודשת, אולי אפילו להפסיק את המבצע. ראש ממשלת לבנון, בהצהרתו הנרגשת אתמול, סיפק לישראל את החבל, באמצעותו אפשר לרדת מנצחת מן העץ.



הצעתו של ראש ממשלת לבנון לפרוס את צבא לבנון בדרום המדינה, כלל לא סוקרה על-ידי אמצעי התקשורת כהצעה מדינית - אלא כעדות ל"סימני שבירה" מצד הממשלה הלבנונית: עצם העובדה שההצעה עלתה רק מוכיחה שצריך להמשיך להכות.

◀ "מעריב", כותרת הגיליון בעמוד הראשון, 16 ביולי.

▶ "ידיעות אחרונות", 16 ביולי. הצעתו של ראש ממשלת לבנון מוזכרת בהפניה קטנה בראש העמוד הראשון, אולם הכותרת הראשית של הגיליון לא מותירה מקום לספק - אין כל משמעות מעשית להצעתו של סניורה. הלחימה תימשך במלוא עוצה. בהמשך העיתון, הצעתו של סניורה זוכה למסגור מזלזל.



▼ כותרת בעמוד 3.

"צבא לבנון יתפרס בגבול"

בניסיון להשיג הפסקת אש מסכים ראש ממשלת לבנון לסלק את חיזבאללה מגבול הצפון כפי שדורשת ישראל לשבת ראש הממשלה: במקום לדרבן - שיבצע. • אולמרט סירב להיפגש עם מתווכים ששלח מוכ"ל האו"ם

בישראל הופתעו מכך שהצהרה נשמעה בשלב כה מוקדם של הלחימה. צה"ל, השרוי בעיצומה של המערכה, מעוניין להמשיך ולהכות בחיזבאללה.

ראש ממשלת לבנון, פואד סניורה, הציע אמש לפרוס את חיילי צבאו לאורך הגבול עם ישראל - ובכך לדחוק את חיזבאללה מהגבול.

▲ מתוך טקסט הכתבה.

ברוב המוחלט של המקרים, דבר מכל זה לא הגיע לכותרות. אבל החל מאמצע המלחמה, ובעיקר לקראת סופה, החלה להישמע בכלי התקשורת ביקורת על-כך שישראל לא השכילה להקשיב להצעות האלה כבר בהתחלה, ולעצור את הלחימה בשלב מוקדם יותר. הקולות האלה גרסו כי אילו פעלה ישראל כך, היה מצבה טוב יותר מזה שבו מצאה את עצמה בפועל. זה היה, כמובן, מעט מדי ומאוחר מדי: הטענות הושמעו לאחר שההזדמנויות הודחקו על-ידי אמצעי התקשורת, ואז הוחמצו. הנה, כך היכו על חטא, לאחר מעשה, נחמיה שטרסלר (בחלק ב' של “הארץ” מה-1 באוגוסט), אמנון אברמוביץ’ (במהדורת החדשות של ה-11 באוגוסט בערוץ 2), ויעל פז מלמד (במוסף היומי של “מעריב”, ב-27 ביולי):

היה רגע אחד במלחמה, שבו ידינו היתה על העליונה. הרגע שבו הספיקה ישראל להכות בחיזבאללה בעוצמה גדולה ומפתיעה, חיפה שכנה לבטח, ומספר הנפגעים היה קטן. זה היה הרגע הנכון להפסקת המלחמה, להכרזה על ניצחון ולמעבר לשדה המדיני. ההזדמנות היתה בכינוס 8 המדינות הגדולות (הג'י-8) יומיים לאחר פרוץ הקרבות, ב-14 ביולי. הג'י-8 ניסחו אז תוכנית בת ארבעה שלבים שאין טובה ממנה לישראל. [...] אבל אולמרט ועמיר פרץ לא ידעו להפסיק בזמן. הם ביקשו להראות לציבור, שדווקא הם “האזרחים” אמיצים יותר מקודמיהם, אהוד ברק ואריאל שרון. לכן המשיכו במלחמה כדי להשיג מטרות, שמלכתחילה היו בלתי ניתנות להשגה [...] ישראל לא הצליחה למוטט את חיזבאללה, וגרוע מכך – היא הביאה לחיזוק מעמדו בתוך לבנון ובעולם הערבי, שראה איך ארגון גרילה קטן הצליח לעמוד מול צה"ל ואף לגרום לישראל אבידות קשות בקרב אזרחים. [...] עוד מעט נתחיל להתגעגע להסכם הטוב שהציעו בתחילת המלחמה שמונה המדינות הגדולות. היום הוא בלתי ניתן להשגה (נחמיה שטרסלר).

... מה שאני אומר מהיום הראשון, לא לבזז ליום קטנות, ללכת להסדר מציאותי וסביר, למה? אני חושש שההשקעה העתידית שלנו בשבועות הקרובים בחי"אדם ובמשאבים, במשאבים וחי"אדם, לא תניב את התשואה, מעבר לזו שהיתה לנו ביום השלישי של המלחמה (אמנון אברמוביץ').

ממשלת לבנון, בראשות פואד סניורה, הבינה את המסר שלנו, ויחד עם העולם כולו אפשר היה להתחיל את השלב המדיני, הוא שלב הדיבורים. אפשר היה להשיג הפסקת אש, שרק היא זו שתביא להפסקת ירי הקטיושות על יישובי הצפון. אבל אנחנו רצינו יותר. רצינו להכניע, לפרק את חיזבאללה מנשקו, להשמיד את אלפי הקטיושות. ומכאן הכל התחיל להסתבך (יעל פז מלמד).

ממש בסוף המלחמה, מדווחים כמה מאמצעי התקשורת – שוב, בדיעבד – כי היו גם גורמים בתוך המערכת הפוליטית, ואפילו הצבאית, שחשבו בזמנו שעדיף היה לסיים את המלחמה בימיה הראשונים. כך, למשל, מסופר בטורו של אלוף בן שפורסם בגיליון “הארץ” ב-11 באוגוסט:

[...] לבני התנגדה להמשך הפעולה הצבאית, שלדעתה מיצתה את תועלתה כבר ביומיים הראשונים. היא הצביעה נגד הפצצת מטה החיזבאללה בשכונת דאחיה בביירות, מחשש להסלמה, ומאז הצביעה בעד ההחלטות, אך שמרה על פרופיל ציבורי נמוך [...]

וכך נאמר בכתבה מקבילה, בעמוד 2 של "ידיעות אחרונות", באותו היום:

היא [לבני] סבורה גם שהמלחמה השנייה בלבנון מיצתה את עצמה שלושה ימים אחרי שהחלה. כבר אז, חושבת לבני, ניתן היה להגיע להסדר מדיני. בשיחות פרטיות היא רומזת שאולמרט לקה במה שלוקים בו ברוקרים בבורסה: הם לא יודעים מתי להפסיק להמר ומתי להפוך את ההישג לרווח סביר.

חשוב לציין, עם זאת, שגם עכשיו, כאשר החומרים החדשניים האלה כבר מופיעים בכתבות, הכותרות וההפניות לעמוד הראשון בחרו להתמקד במאבקי הכוח האישיים של אולמרט ולבני. זו ההפניה ב"הארץ":

אולמרט אסר על לבני לצאת למרכז האו"ם – בירושלים החלו בהכנות לשיווק ההסכם, ואז התפוצץ המשבר בין רה"מ לשרת החוץ.

וזו הכותרת ב"ידיעות אחרונות":

ברגע האחרון : אולמרט ביטל נסיעת לבני לאו"ם.

רק ב-15 באוגוסט, יום לאחר כניסת הפסקת האש לתוקף, אפשר היה לגלות שלא רק שרת החוץ, אלא אפילו קצינים בכירים בצבא, חשבו שצריך לסיים את המערכה לאחר כינוס ועידת הג'י-8 והצעת סניורה. כך כתב עקיבא אלדר, בכתבה שפורסמה בעמוד 3 בחלק ב' של גיליון "הארץ":

שעה קלה אחרי שהפסקת האש נכנסה לתוקפה, התפנה קצין בכיר ביותר בצה"ל להפנות את זעמם של חיילי המילואים השבים הביתה עם קיטבג מלא תלונות, אל הדרג הפוליטי [...]. "כששרת החוץ רייס הגיעה לארץ ואחר כך לוועידת רומא, ואולי אפילו לפני כן, כבר בכינוס הג'י-8, יכולנו לעצור את המערכה. באותה נקודה יכולנו להגיע להישגים בכמה מרכיבים, בלי הכניסה הקרקעית. באותו שלב נסראללה היה מופתע וסניורה ביקש הפסקת אש. אילו היינו יותר צנועים וקשובים, לא היינו נדרשים למה שקרה אחר כך. אבל אנשינו הפכו את מושג הזמן למשהו נזיל והחמצנו את ההזדמנות לנצל עד תום את הישגי המערכה האווירית. לא דאגנו גם, שבמקביל למערכה הצבאית תצא לדרך גם מערכה מדינית. היינו צרכים לייצר הבנה עולמית שצריך לטפל באיראן ובסוריה בהיבטים המדיניים, ולגייס לסניורה את תמיכת העולם החופשי לצאת נגד חיזבאללה".

ממש בסוף המלחמה, מדווחים כמה מאמצעי התקשורת – בדיעבד – כי היו גם גורמים בתוך המערכת הפוליטית, ואפילו הצבאית, שחשבו בזמנו שעדיף היה לסיים את המלחמה בימיה הראשונים. גם כאן, כאשר החומרים החדשניים האלה כבר מופיעים בכתבות, הכותרות וההפניות לעמוד הראשון בחרו להתמקד במאבקי הכוח האישיים של אולמרט ולבני.

◀ **אולמרט אסר על לבני לצאת למרכז האו"ם**

בירושלים החלו בהכנות לשיווק ההסכם, ואז התפוצץ המשבר בין רה"מ לשרת החוץ אלוף בן, עמ' 2

“הארץ”, הפניה מהעמוד הראשון, 11 באוגוסט.

לבני התנגדה

להמשך הפעולה הצבאית, שלרעתה מיצתה את תועלתה כבר ביומיים הראשונים. היא הצביעה נגד הפצצת מטה החיזבאללה בשכונת דאחיה בביירות, מחשש להסלמה, ומאז הצביעה בעד ההחלטות, אך שמרה על פרופיל ציבורי נמוך.

מתוך טקסט טור פרשנות בעמוד 2.

האופציה המדינית מופיעה ונעלמת: “בורחים או נלחמים”

כך זה נראה, אם כן, בשלבים הראשונים של המלחמה. אחר כך החלו להתפתח מהלכים מדיניים מורכבים יותר, שהשתתפו בהם שרת החוץ של ארצות הברית, האיחוד האירופי והאו"ם. סיקור המהלכים האלה מגלה דפוס מרתק: אופיו של הסיקור לא נקבע על-ידי החדשות המדיניות, אלא דווקא על-ידי החדשות מהזירה הצבאית. בימים שבהם נראה, מנקודת המבט המגויסת, שהמהלך הצבאי מתנהל כשורה – הדיווחים על המהלכים המדיניים התקרבו אל הכותרות הראשיות. בימים נוחים פחות, כשצה"ל ספג “פגיעות תדמיתיות” מסוגים שונים, נדחקו הדיווחים המדיניים לקרן זוית, גם כאשר היו ראויים, מבחינה חדשותית, לכותרות ראשיות. כך קרה, פעם אחר פעם, שאמצעי התקשורת דווחו ביום מסוים על התפתחות מדינית מבטיחה, שגעלמה פתאום למחרת, כאשר הסיקור התרכז בתחושת הפגיעה והעלבון. כל אימת שמחדליו של צה"ל נחשפו, התקשורת חזרה וזילזלה באופציה המדינית. זהו אחד הסימנים העמוקים ביותר של תמונת העולם הכוללת שסיפקו אמצעי התקשורת לצרכניהם: אמנם קיים אופק מדיני ברור, שעשוי להפסיק את שפיכות הדמים ההדדית, אבל אתמול היכו בנו – ולכן עלינו להכות בהם עכשיו חזק יותר. סיום המלחמה יכול לחכות.

כך נראו פני הדברים לפני ואחרי אירוע כפר קנא, ולפני ואחרי הקרב באביבים, הקרב בבינת ג'בל – והאירוע הקשה בכפר גלעדי, ב-6 באוגוסט, שבו נהרגו 12 חיילי מילואים מפגיעה ישירה של קטיושה. לפני האירוע בכפר גלעדי, דיווחו כל אמצעי התקשורת על ההסכם המתגבש להפסקת האש כעל הסכם שבו ישראל "קיבלה את מה שרצתה". כך זה נשמע בפתיחת המהדורה של ערוץ 1 ב-5 באוגוסט:

התפתחות חשובה בזירה הבינלאומית הסכמה צרפתית אמריקנית בדבר הצעת ההחלטה שתביא לידי הפסקת הלחימה אם כי לא מיידית (כותרת בפתיח המהדורה).

יעקב אחימאיר: ... תחילה אנחנו להצעת ההחלטה הצרפתית אמריקנית כאמור בעניין הפסקת אש הצעה שתובא לדיון במועצת הביטחון, הפסקת אש אם כי לא מיידית אורן נהרי עם העדכונים שלך.

אורן נהרי: ... ההצעה קוראת להפסקה מלאה של מעשי האיבה ... המבוססת על הפסקה מיידית על-ידי החיזבאללה של כל הפעולות ההתקפיות. כלומר, החיזבאללה הם האשמים, הם האחראים. לישראל מותר להגיב, נאמר בהחלטה על ירי של החיזבאללה. ... ההצעה הזאת, על פי התפיסה המתגבשת היום בעולם, היא ניצחון ברור של הקו האמריקני-ישראלי – ניתן לראות – כמובן אם היא תתקבל, כמובן, ואם היא תיושם.

כך זה נראה גם ב"מעריב". הכותרת הראשית של העיתון ב-6 באוגוסט אומרת:

הצעת פשרה לסיום המלחמה.

פרטי ההצעה האמריקנית-צרפתית מופיעים כאן לצד הכותרות. אחת מכותרות הגג אומרת: **ההערכה בישראל: הלחימה תסתיים במהלך השבוע.** כותרת המשנה מכריזה:

מועצת הביטחון של האו"ם תדון השבוע בהצעה שגיבשו צרפת וארה"ב * בישראל מרוצים: ההצעה טובה לנו.

ובן כספית כותב את הדברים הבאים, במאמר המרכזי שהוא מפרסם בעמוד 3 של הגיליון, תחת הכותרת **לומדים את מגבלות הכוח:**

בניו-יורק הושלמה אתמול הטיוטה האמריקנית-צרפתית להצעת החלטה שתחזור באמצע השבוע למועצת הביטחון. האמריקנים כנציגי ישראל והצרפתים כנציגי לבנון הגיעו לנוסחה סבירה מבחינת ישראל.

למחרת, אחרי האירוע בכפר גלעדי, ולאחר הפגיעה בחיפה שבה נהרגו שלושה אזרחים, כל זה נעלם. אמצעי התקשורת דחקו את הצעת ההסדר לשולי הסיקור, הקדישו כותרות ראשיות לזעם ולתסכול, קראו באופן כמעט מפורש לסגור חשבון עם החיזבאללה – ומצאו לפתע

פגמים רבים בהצעת ההחלטה, שרק אתמול היתה “טובה לישראל”. הנה, למשל, יואב לימור בפתיחת מהדורת חדשות ערוץ 1, בערב שלאחר האירוע:

יואב לימור: ... בצה"ל רואים את התמונות כמונו ועושים עכשיו חושבים, עושים חושבים, מכיוון שהיתה הבנה עד היום הזה שאנחנו נמצאים אולי בסופו של מהלך צבאי ובראשיתו של מהלך מדיני – אבל בא היום הקשה הזה עם 12 חיילי מילואים הרוגים בכפר גלעדי מאותו מטח קטלני בשעות הצהריים ועכשיו המטח הקטלני הזה על חיפה כאשר חשבת שאולי חיפה כבר יצאה מטווח הקטיושות.

הדיון בנושא מתחדש בדקה ה-34 של המהדורה, עם חיים יבין:

יואב לימור: ... ממשלת ישראל יושבת בישראל, היא לא יושבת בווינגטון, ויש גם את קולו של העם, והבטן רותחת, ההחלטות צריכות להתקבל מהראש, אבל אחרי יום כזה בהחלט הבטן רותחת – והתחושה היא שישראל צריכה לעשות משהו גם בעצמה ולא רק להישען על הקהילה הבינלאומית, בטח בהסכם, חיים, שמותיר המון סימני שאלה. אני אתן לך בקצרה רק כמה מהם: מתי יגיע הכוח הרב לאומי? איזה חיילים הוא ימנה? איפה יהיה האזור המפורז? האם חיזבאללה באמת יפורק מנשקו? מי יפקח שנישק לא יגיע מסוריה? מה יהיה עם חוות שבעא? מתי צה"ל יצא מהשטח? מה יקרה בתקופת הביניים? וזה רק שאלות בשלף, אפשר עוד לתת הרבה ...

חיים יבין: אני עוד רוצה להוסיף שלא ניפול שוב לפח של יוניפי"ל. אנחנו שבענו, מספיק צרות אכלנו ממנו.

ההבדל בטון הכללי של השיחה, ביחס ליום שלפני, ברור ומובהק. והנה “מעריב” ביום שאחרי – הצעת ההחלטה כלל אינה מופיעה בעמוד הראשון, והכותרת הראשית מאיימת:

“אם סוריה תתערב היא תשלם ביוקר”.

הצעת ההחלטה מוזכרת, בקטן, רק בעמוד 14, וגם כאן הכותרת מסתייגת – **רייס: התוכנית לא אמורה להפסיק את האלימות.**

ובן כספית, שכתב רק אתמול על “הנוסחה הסבירה” לישראל, כותב היום את הדברים הבאים:

אז מה עושים עכשיו? הדילמה פשוטה: בורחים, או נלחמים. אין ברירה אחרת, אין דרך שלישית. מכל מקום מביטים עלינו עכשיו. עין לציון צופיה. אם תרד ישראל על ברכיה, תיכנע לטילי הקטיושה ותזחל הביתה, דמה יותר. תחל הספירה לאחור לעבר ההתלקחות הבאה, המלחמה הבאה, התבערה הבאה. עוד נתגעגע לקטיושות.

דפוס דומה הופיע באמצעי התקשורת לפני ואחרי ההתקפה האווירית על כפר קנא. ביום שלפני האירוע הקשה הזה, זכו המגעים המדיניים לסיקור נרחב – ואוהד במידה רבה. אחרי

האירוע, והמכה "התדמיתית" שישראל חטפה בעקבותיו, אימצו אמצעי התקשורת את העמדה הישראלית הרשמית – ממשיכים להילחם. ההצעות המדיניות, שרק אתמול נראו מבטיחות, נדחקו לקרן זוית. כך, למשל, ערב לפני האירוע בכפר קנא, קיבל המהלך המדיני המתפתח כותרת במהדורת החדשות של ערוץ 2. הכותרת אמרה:

מזכירת המדינה האמריקנית נחתה הערב שוב בישראל – מתגבש הרכב הכוח הרב לאומי לקראת הפסקת אש.

רינה מצליח, שדיווחה על ההתפתחות המדינית בהמשך המהדורה, התבטאה באופן חיובי למדי:

דבר אחד ברור: זה יהיה כוח רב-לאומי אפקטיבי, לא משקיפים. כלומר כוח שלא יחזיק משקפות אלא יחזיק תת-מקלע. כלומר זה כוח שיכול לאכוף את הפסקת האש ולא רק להשקיף ולדווח.

למחרת, דבר מכל זה לא הופיע במהדורה. המגישים והכתבים הקדישו חלק גדול מזמנם להדיפה שיטתית של הטענות נגד צה"ל בעקבות ההפצצה הקטלנית, והמסר ששלחו היה ברור ונחרץ: ממשיכים להילחם. הכותרת הראשונה של מהדורת ערוץ 2, כפי שכבר ראינו, הסבירה שהאשמים היחידים בטרagedיה של כפר קנא הם אנשי החיזבאללה: **המערכה בצפון ממשיכה לגבות מחיר כבד. היום משלמים אותו בעיקר כפריים לבנונים שמשמשים מגן חי למשגרי הקטיושות.** כותרת אחרת אמרה:

אולמרט הביע צער אבל הודיע שהמבצע הצבאי נמשך.

עמוק בתוך הכתבה, סיפרה רינה מצליח על ההתפתחויות המדיניות – ישראל עסוקה עכשיו במאבק על תדמיתה:

"לא נפסיק את המערכה", אמר אולמרט, "למרות הנתונים הקשים של הבוקר, ונסביר זאת לידידינו – ואין לנו ידידים גדולים יותר מארצות הברית" ... אבל עכשיו אין מדברים עוד על הרכב הכוח הרב לאומי, וגם לא על המנדט שלו ... עכשיו עוסקים במזעור נזקים בעולם.

כך זה נראה גם ב"הארץ". הכותרת הראשית של העיתון יום לפני האירוע, ב-30 ביולי, אמרה:

**הערכה במערכת הביטחון: עד עשרה ימים לסיום המבצע בדרום לבנון (כותרת ג).
רייס: שבעה תמורת כוח בינ"ל (כותרת ראשית).**

בסמוך לכותרת הובלטה השורה הבאה: **הכוח הרב לאומי – לפי רייס, יתפרש בלבנון כוח בינלאומי של עד 30 אלף חיילים.**

טור הפרשנות שהתפרסם בעמוד הראשון, תחת הכותרת **הישג לישראל ולסניורה**, הציג את ההסדר המתגבש כחיובי מבחינת ישראל, וכך נכתב בו: “לפי העסקה שמגבשת רייס, ישראל תוכל להציג כהישג את פריסת הכוח הבינלאומי בדרום לבנון ובמעברי הגבול מלבנון לסוריה. היא גם תוכל לטעון שהדבר התאפשר רק בגלל פעולת צה”ל והמכה הצבאית שספג חיזבאללה”.

בהפניה לכתבה נוספת בעמוד הראשון נכתב: **נסראללה: תומך בהחלטת ממשלת לבנון לפרוש את הצבא בדרום המדינה** בכתבה עצמה, שהתפרסמה בעמוד 3 נכתב:

ביום חמישי התקבלה בממשלת לבנון החלטה שתוארה בעיתונות הלבנונית כ”הפתעה”, וכ”אחת ההחלטות החשובות שהתקבלו משך שנים”. המדובר בהחלטת ממשלת לבנון לאמץ את נאום ראש הממשלה פואד א-סניורה לפני ועידת רומא בשבוע שעבר. בהחלטה יש כמה נקודות שיאפשרו התקדמות במגעים המדיניים עם לבנון.

אבל יום לאחר מכן, לאחר אירועי כפר קנא, העיתון משנה עמדה באופן מובהק. המהלך המדיני אינו מופיע בעמוד הראשון: הכותרת הראשית אומרת – **ארה”ב: ישראל תשהה תקיפות חיה”א**, וכותרת המשנה רק מזכירה רק את העובדה שארה”ב סייעה לישראל במאבק על דעת הקהל בעולם: **ארה”ב הכשילה הצהרת גיוני לישראל במועצת הביטחון על הרג האזרחים הלבנוניים**. העיתון מדווח על “הרחבה משמעותית” של הפעילות הקרקעית, ואינו עוצר כדי לשאול כיצד ומדוע ירד רעיון הפסקת האש מסדר היום. במאמר פרשנות של עמוס הראל ואבי יששכרוף, המתפרסם בעמוד הראשון תחת הכותרת **עיתוי מושלם לנסראללה**, מוצג האירוע בכפר קנא כהישג לחיזבאללה, והמעבר ממאמץ מדיני להרחבת הלחימה מוצגת כהתפתחות טבעית, שאינה דורשת עיון:

כלפי חוץ לפחות, ישנה תמימות דעים בין הדרג המדיני והצבאי בישראל באשר להשלכות ההפצצה בכפר קנא על המשך הלחימה בלבנון. בלשכות ראש הממשלה ושר הביטחון ממשיכים לדבר על עוד עשרה ימים עד שבועיים הדרושים עד לסיום הפעילות ההתקפית.

מעניין להיווכח, אם כן, שבאותו גיליון ממש כותב מבקר הטלוויזיה אהוד אשרי על השינוי החד בהלכי הרוח של מהדורות החדשות בערב שלפני (כפי שראינו במהדורת ערוץ 2 למעלה). אשרי משווה את סיקור כפר קנא לסיקור הקרב בבינת ג’ביל, שבו נהרגו 9 חיילי צה”ל. דברי הביקורת שלו, שהתפרסמו תחת הכותרת **טרנדית תדמיתית**, מתארים לרוע המזל גם את האווירה שעולה מעמודי החדשות של העיתון שבו הוא כותב:

בשני מובנים הזכירה האווירה ששררה אתמול באולפנים את זו שהשתלטה עליהם אחריי הקרב בבינת ג’ביל. בשני המקרים ריחפה תחושה של אסון שממדיה הולכים וגדלים ובשניהם התאחדו כל הדוברים במסקנה אחת: למרות הכל, חייבים להמשיך

במלחמה עד שנכסח את חיזבאללה. בשני מובנים אחרים היה הבדל עצום בין שני ימי השידור. במקרה של בית ג'ביל הקרב נתפס כטרגדיה צבאית שגבתה אבדות קשות מנשוא, ועוררה ביקורת חסרת תקדים על תפקודו של הצבא. במקרה כפר קנא, האירוע נתפס כטרגדיה מדינית והסברתית ועורר באולפנים גל עצום של תמיכה בצבא. אפשר לומר שמעולם לא זכה צה"ל לגיבוי סוחף יותר בטלוויזיה כמו ביום שלאחר מותם של 60 לבנונים חפים מפשע [...] כל הערוצים התגייסו אתמול לשכנע את הציבור הישראלי שהטרגדיה לא הייתה באשמתנו [...] בזה אחר זה התייצבו כתבים, פרשנים ופוליטיקאים והסבירו את השימוש הציני שעושה האויב באזרחים [...] אין דוגמה טובה יותר לתפקידה המאחד של התקשורת בזמן משבר לאומי [...] האסון בכפר קנא שינה בבת אחת את מגמת הדיון הטלוויזיוני בתובנת המערכה הצבאית. עד אתמול נשמעו יותר ויותר קולות (ואמנון אברמוביץ' בראשם) שגרסו כי פעולת צה"ל מיצתה את עצמה. אתמול, מול הלחץ הבינלאומי הגובר, נוצרה לפתע הסכמה רב-ערוצית שהפסקת הפעולה תהיה קטסטרופה לאומית.

המבצע הקרקעי והפסקת האש: "יש גבול לכל תעלול"

הדיון שהתנהל באמצעי התקשורת סביב הסכם הפסקת האש, שנכנס בסופו של דבר לתוקפו ב-14 באוגוסט, התנהל בצל הדיווח על החלטת הקבינט הביטחוני, יומיים לפני כן, על מבצע קרקעי רחב שנועד, על-פי ההצהרות, לתפוס שליטה בדרום לבנון, עד הליטני. חוץ מאשר במקרים יוצאים מהכלל, אמצעי התקשורת תמכו גם עכשיו במבצע הקרקעי, והדיון על הסכם הפסקת האש הושפע מהעמדה הזו באופן משמעותי ביותר. הפרשנויות שהציגו את הסכם הפסקת האש כתבוסה לישראל, עמדות ששיקפו בעיקר את עמדת צה"ל, זכו להבלטה משמעותית – והוסיפו משקל לעמדה הלוחמנית שקראה "מלחמה עד הרגע האחרון". גם הפרשנויות שדווקא ראו בהסכם מרכיבים חיוביים תיארו אותו כ"רע במיעוטו", והן נדחקו ברוב המקרים אל שולי הסיקור. הנתונים המספריים מרשימים: ההסכם תואר כהסכם רע 149 פעמים, והתיאור הזה כבש את הכותרות כשלושים פעמים. קולות אחרים הופיעו 47 פעמים – ורק שלוש פעמים בכותרות.

את העמדה שראתה בהסכם תבוסה לישראל הובילו ערוץ 1 וערוץ 2, שסיפרו את סיפור ההסכם מנקודת מבט צה"לית מובהקת. כך, למשל, הציג עודד גרנות את הסכם שעות ספורות לפני ההצבעה באו"ם, במהדורת ה-11 באוגוסט:

יגאל רביד: עודד גרנות, נקודות חיוביות ונקודות שליליות בהסכם שאמור להיות עם האו"ם.

עודד גרנות: תראה, אתה צודק יגאל, ההצעה שתונח היום על (שולחן) מועצת הביטחון, על פי הפרטים שהגיעו לידינו, היא לא כולה שלילית מבחינת ישראל, אלא שמה שקרה בשעות האחרונות, וזה קרה בביירות, הטה את המאזן השלילי יותר לרעת ישראל והמאזן החיובי יותר לטובת לבנון, ואז התקבלה ההחלטה כפי שהתקבלה שאותה שמענו מאיילה. ומדוע הצד השלילי גבר? ... מה הצדדים השליליים מבחינתה

של ישראל? כוח יוניפי"ל המתוגבר הזה יהיה בלי סמכות לפתוח באש ... נקודה שנייה בהצעה: מדובר, בניגוד לרצונה של ישראל, על החזרת חוות שבעא. ישראל אמרה: שבעא זה לא במקום הזה בכלל ולא בהקשר הזה, ובכל זאת יש שם סעיף בלחץ הלבנונים. ונקודה נוספת – אין שום דיבור על פירוק חיזבאללה מנשקו. לעומת זה יש לפחות שתיים ויש יותר נקודות חיוביות מבחינת ישראל: קודם כל דרום לבנון, עד הליטי יהיה אזור נקי מחיזבאללה ... ויהיה אמברגו על אספקת נשק לארגון. אתה שואל את עצמך: אמברגו על אספקת נשק לארגון, אבל אם יש כוח מתוגבר שאין לו סמכויות אכיפה, אז מי לידנו יתקע שלא יכנס נשק לחיזבאללה? כאמור: מאזן שלילי וחיובי, השלילי גובר יותר ...

וכך, באופן שלא משתמע לשתי פנים, הוצג ההסכם המתגבש בשיחה בין גדי סוקניק ורוני דניאל במהדורת חדשות ערוץ 2 של ה-10 באוגוסט:

גדי סוקניק: קראו להם ליצנים, פנסינורים, עכשיו פתאום הם התקווה הגדולה – יוניפי"ל? רק חסר סעיף אולי שחיזבאללה יתגייס?

רוני דניאל: אם היה פה במרחב הזה כוח בלתי יעיל לחלוטין זה יוניפי"ל, ואני לא מבין מאיפה שביעות הרצון מהטיטות האלו – נדמה לי שאסור לקבל אותן. אין כאן למשל פירוק תשתיות החיזבאללה, והשטח פה שורץ בתשתיות חיזבאללה. כל הדיבורים על למנוע מהם קבלת נשק מיותרים, משום שיש להם המון נשק. כאן נראה לי שאלה טיטות שאין בהן ממש, ואני רוצה להזכיר עוד משהו. שכחנו, כמעט לא מוזכר כאן בינתיים, עניין החטופים – הרי לשם כך או בגללם יצאנו למערכה הזו. נדמה לי שזאת טיטה, אני אופתע מאד אם במערכת המדינית בישראל יקבלו אותה – אין לי ספק שבצבא מאד-מאד לא מרוצים מזה.

“מעריב”, “ידיעות אחרונות” ו“הארץ” הציגו את ההסכם המתגבש באופן יותר מאוזן. שלא במקרה, הצגת הדברים כללה כאן יותר מעמדותיו של הדרג המדיני. הכותרת הראשית של “מעריב”, ב-11 באוגוסט, הציגה כך את פני הדברים:

ארה"ב וצרפת גיבשו הסכם * אולמרט: “ההצעה טובה לישראל” (כותרת ג).

על סף הפסקת אש (כותרת ראשית).

אחרי 30 יום של קרבות – פריצת דרך דרמטית במו"מ * על פי ההצעה, צה"ל ייסוג בתוך שבוע מהשטח * כוח בינלאומי יכנס לדרום לבנון * יוטל אמברגו נשק על החיזבאללה * החזרת החיילים החטופים לא מובטחת בעיסקה * היום: ההצבעה באו"ם (כותרת משנה).

כותרת אחרת באותו עמוד – **גם לשמוח, גם לדאוג** – הפנתה למאמרו של בן כספית, שהופיע בעמוד 2 תחת הכותרות:

אפשר לשמוח כדאי לדאוג (כותרת ראשית).

חיי מאות חיילים ניצלו, אבל אין סיבה למסיבה * צה"ל הגדול לא הכריע את החיזבאללה * 4 גנרלים ושר ביטחון אחד ישבו אתמול בחדר קטן עם טלפון, הרבה עצבים ותסכול * הם ניסו לשכנע את אולמרט לפעול מיד אבל האו"ם הקדים אותם (כותרת משנה).

בעמודו הראשון של "הארץ" הופיע, ב-13 באוגוסט, מאמר פרשנות של אלוף בן, תחת הכותרת **אולמרט מרוצה:**

ראש הממשלה, אהוד אולמרט, יצא מרוצה מהחלטת מועצת הביטחון 1701 על סיום המלחמה בלבנון, שמשקפת לדעתו את היעדים שקבעה הממשלה. שמעון פרס, שהתנדב אתמול לשמש כשופרו של אולמרט, הפליג בשבחים: "ההחלטה נותנת גיבוי מלא לישראל, וחיזבאללה, שהתחיל את המערכה במלוא העוצמה, מסיים אותה כשכל העולם נגדו". [...] לא רק אולמרט מבסוט. גם שרת החוץ, ציפי לבני, שחשבה שאפשר היה לסיים את המלחמה הרבה יותר מוקדם ובמצב מדיני טוב יותר. לדעתה, ההחלטה שהתקבלה טובה לישראל יותר מהטיטה הקודמת מלפני שמונה ימים. אז דובר על תהליך מסורבל, וישראל נדרשה לשלם בנסיגה מחוות שבעא תמורת הכוח הבינלאומי. עכשיו הופרדו שתי הסוגיות. שר הביטחון, עמיר פרץ, חושב שההסדר החדש בדרום לבנון טוב יותר לישראל מהמצב בטרם המלחמה.

כאמור, הדיון בשאלת ההסכם התנהל בצל העיסוק במבצע הקרקעי. המבצע אושר ביום שישי, ה-11 באוגוסט, שעות ספורות לפני ההצבעה במועצת הביטחון של האו"ם על הסכם הפסקת האש. מטרותיו המוצהרות היו לתפוס את השטח שעד הליטני, לחסל עוד מחבלים ומאגרי קטיושות, וכן לנסות ולהטות עד כמה שניתן, ועד הרגע האחרון, את טיוטת ההסכם לטובת ישראל. המבצע עלה בסופו של דבר בחייהם של 34 חיילי צה"ל. התהיות על היציאה למבצע הזה לא היו בגדר סוד באותו היום, ובימים שלאחריו, אבל גם עכשיו הן נדחקו אל שולי הסיקור. הכותרות, ברובן, קראו – "מלחמה עד הרגע האחרון". רצף הכותרות הבא ממחיש היטב את האווירה המתלהמת של הימים האחרונים האלה של המלחמה:

הרמטכ"ל קורא לאפשר לצה"ל להמשיך את הפעולה הצבאית כדי להכין תשתית טובה יותר למהלך המדיני (מהדורת חדשות ערוץ 1, 11 באוגוסט, כותרת בפתיח המהדורה).

כמה שעות לאחר החלטת האו"ם על הפסקת אש בלבנון, נכנסו כוחות גדולים של צה"ל לעומק לבנון. חיילי צה"ל הונחתו בעומק לבנון והם מתקרבים לנהר הליטני. 40 אנשי חיזבאללה נהרגו בלחימה האחרונה בקרבות דרום לבנון, צה"ל תקף צירים וגשרים למנוע העברת אמצעי לחימה (מהדורת חדשות ערוץ 1, 12 באוגוסט, כותרת בפתיח המהדורה).

במעין מרוץ נגד הזמן, מגיעה עכשיו הלחימה בדרום לבנון לשיאה, בדיוק כשהעולם עומד לכפות את הפסקתה. וכך, בעוד באו"ם הכריזו על הפסקת אש בין ישראל וחיזבאללה, היא אמורה להיות מיושמת תוך יום יומיים, מתרחבת

30 אלף חיילי צה"ל מהגבול עד הליטני (ידיעות אחרונות, 13 באוגוסט, כותרת גג וכותרת ראשית, עמוד ראשון).

"ידיעות אחרונות", כותרת הגיליון, 13 באוגוסט.



הפיסקת האש תיכנס לתוקף מחר ב־7:00 בבוקר



מלחמה עד הרגע האחרון



"מעריב", כותרת הגיליון, 13 באוגוסט.



ערוץ 2, כותרת בפתח
המהדורה, 12 באוגוסט.

באווירה הזו, נדחקו הספקות והביקורות ביחס למבצע הזה לקרן זווית – חוץ מאשר בערוץ 10. הערוץ דיווה כבר ב-11 באוגוסט, יום קבלת ההחלטה, על שאלות הנוגעות לסיבות שהניעו את אולמרט לאשר את המבצע:

רביב דרוקר: השאלה, עמנואל, אם זאת הסיבה [ליציאה למבצע] – או שיותר בגלל שהוא פתאום רואה סקר שהפופולאריות שלו צונחת, ופתאום איזה כותב מאמרים קורא לו להתפטר, ומתחיל איזה כעס פנימי?

עמנואל רוזן: הסקר וכותב המאמרים השפיעו על המצב רוח של ראש הממשלה היום, ללא ספק, אם כי הדבר העיקרי צריך לומר היה הלחץ מהצבא – הלחץ שהופעל מהצבא ב-24 השעות האחרונות היה לחץ, אני הייתי אומר אפילו ברוטאלי. מי ששינה את עמדתו יחד עם ראש הממשלה ביום רביעי שעבר לחלוטין היה שר הביטחון, עמיר פרץ, הוא הגיע היום בצהריים לפגישה עם ראש הממשלה בדרייב של כעס וזעם והוראה והחלטה שצריך להפסיק את המשחק הזה, להזיז את הכוחות ולהתחיל ולהוציא את הפעולה לשטח ...

בהמשך המהדורה, עלה הנושא שוב, בשיחה בין צ'יקו מנשה ועופר שלח:

צ'יקו מנשה: השאלה אם לא נעשה כאן עוד איזשהו מהלך, שגם עוסק בדעת הקהל הישראלית, שכרגע מאד מאד קשה – ואף אחד בוא נגיד לא שבע רצון מצורת ההתנהלות של ראש הממשלה.

עופר שלח: הרי דעת הקהל הישראלית, סעיף שש וסעיף שבע אתה אומר: אנשים לא מבינים על מה מדברים בכלל?

צ'יקו מנשה: נכון, אבל מה שכן מבינים זה שממשיכים לכבוש, שממשיכים לנסות עוד במהלך הצבאי, ולא נכנענו מהר מידי למה שהאוי"ם רוצה, למה שמועצת הביטחון של האו"ם מנסה לעשות ... כן, ספין, אני מסכים לחלוטין עם העניין הזה, השאלה היא עד כמה רחוק יגיע צפונה בלבנון הספין הזה.

ובדקה ה-44, ממשיך עמנואל רוזן ומדווח:

ראש הממשלה הגיע למסקנה, כבר לפני שבוע, שהמבצע הזה מיצה את עצמו כבר לפני שבוע כל מה שקורה מאז זה ניסיון לתמרן בין דעת הקהל לבין סקרי דעת הקהל.

כל זה משמעותי ביותר. אנשי ערוץ 10 אינם נכנעים לספין, ומנסים להבין מה קורה מאחוריו. שאר אמצעי התקשורת משחררים מפעם לפעם מילה של הסתייגות, אבל הכותרות שלהם נסחפות עם הריצה לליטני. כך, למשל, בגיליון “מעריב” של ה-13 באוגוסט, שכותרתו היתה **מלחמה עד הרגע האחרון**, הופיע בעמוד 5 מאמר של דני יתום, תחת הכותרת **לעצור עכשיו**, בו נכתב:

ההחלטה להרחיב את הפעולה הקרקעית דווקא לאחר שמועצת הביטחון החליטה על הפסקת-אש, שתיכנס לתוקף בעוד 24-48 שעות, הינה החלטה שגויה שעומדת בסתירה מוחלטת להפסקת האש הצפויה [...]

ניסיתי להבין את המניעים להחלטה המוזרה, והנימוק העיקרי שאני שומע הוא שחייבים ללמד את החיזבאללה לקח ולפגוע בו פגיעה קשה עוד יותר. כל מי שעייניים בראשו יודע שמה שלא הושג ב-32 יום לא יושג ב-32 שעות.

ב"ידיעות אחרונות" של אותו היום, שכותרתו מופיעה למעלה, התפרסם מאמר של סימה קדמון בעמוד 7, שקיבל גם הפניה מהעמוד הראשון, תחת הכותרת **בין אש לאש**:

את ההחלטה הדרמטית על הפסקת אש קיבלה ישראל בתגובה יוצאת דופן: בהרבה אש. מבלבל לשמוע באוזן אחת על הסכמת ישראל להחלטת מועצת הביטחון, ובאוזן השנייה על הוראת הדרג המדיני לצה"ל לפתוח במבצע קרקעי מורחב, שאותו אישר הקבינט בחוסר רצון יומיים קודם לכן. איך זה מסתדר, שבאותה שעת לילה מאוחרת, שבה מורמות הידיים באו"ם בעד הפסקת אש, ניתנת ההוראה לכוחות לנוע צפונה? [...] גם כאן הרגשות מעורבים: מצד אחד היצר לתת צ'אנס לצה"ל להכות ולצאת עם תמונת ניצחון. מצד שני, מדוע לשלוח חיילים לקרב יממה לפני הפסקת האש? מה כבר נשיג?

בערוץ 2 הופיעה ביקורת מהסוג הזה רק לאחר שהפסקת האש נכנסה לתוקפה, ב-14 באוגוסט, וגם זה קרה רק בדקה ה-51 של המהדורה:

רינה מצליח: מדוע לא ניתנה לצבא הוראה להפסיק את "מבצע עד הליטני" אחרי גיבוש הסכם הפסקת האש? נכון שהצבא היה צריך לשפר עמדות אבל את זה אפשר היה לעשות בלי הרחבה של הפעולה ומותם של 34 חיילים נוספים.

עיתון "הארץ", לבסוף, ראוי כאן לדיון נפרד. כמו בשאר ימי המלחמה, גם עכשיו איפשר "הארץ" דיון מעמיק יותר בסוגיות שעל הפרק מאשר העיתונים האחרים – אבל העובדה המכרעת היא שאפילו "הארץ" לא קרא בשלב הזה, באופן ברור ומובהק, להפסיק את המלחמה. נהפוך הוא: ב-11 באוגוסט, פירסם העיתון שני מאמרים בראש עמודו הראשון, מעל הכותרת הראשית. שני המאמרים ביחד סימנו את גבולות הקונצנזוס: האחד, פרי עטו של עוזי בנימין, קרא לקבל את ההסכם. השני, פרי עטו של ארי שביט, קרא להמשיך את המלחמה. מאמרו של בנימין, תחת הכותרת **לבלוע את הצפרדע**, שיקף תחושה של תבוסה וחוסר ברירה – המטרות לא הושגו, אבל צריך בכל זאת להפסיק את המלחמה:

המלחמה הזו פרצה, במידה לא קטנה, בגלל חוסר ניסיונה של הנהגת המדינה בתחום המדיני-ביטחוני ובגלל כשליה בראיית הנולד. את המעוות הזה לא ניתן לתקן, אבל אפשר לצמצם את נזקיו ולמנוע התדרדרות נוספת על ידי העדפת הערוץ המדיני על פני הצבאי. דרושה מידה של גדלות נפש מצד אולמרט להשלים עם הפשרה הנרקחת במגעים הבינלאומיים, משום שיש בה הודאה בקוצר ידה של ישראל להשיג את יעדיה המוצהרים. [...] הפתרון המדיני, חרף מגבלותיו והצפרדעים שהוא מאלץ לבלוע, עדיף על פני הרחבת המלחמה.

מאמרו של ארי שביט, לעומת זאת, היה למעשה הקריאה הבוטה והבולטת ביותר שהתפרסמה בימים האלה להמשך המלחמה. כך כתב שביט, תחת הכותרת **אולמרט חייב ללכת**:

אהוד אולמרט רשאי להחליט על קבלת ההצעה הצרפתית, הפסקת הלחימה וכניעה ללא תנאי לחיזבאללה. זוהי זכותו. אולמרט הוא ראש ממשלה שעיתונאים המציאו אותו, עיתונאים גוננו עליו, והעיתונים שימרו את שלטונו. כעת העיתונאים אומרים לו ברח. לגיטימי. לא חכם – אבל לגיטימי.

ואולם דבר אחד חייב להיות ברור: אם אולמרט בורח כעת מהמלחמה שאותה הוא יזם, הוא אינו יכול להישאר ראש ממשלה ולו גם ליום אחד. בו ביום הוא חייב להתפטר מתפקידו. יש גבול לכל תעלול. יש גבול לכל חוצפה. אי אפשר להוליד עם שלם מלחמה תוך הבטחת ניצחון, להניב תבוסה מבישה, ולהישאר בשלטון.

שביט, יש לציין, היה “כותב המאמרים” שנתקלנו בו קודם, זה שעמנואל רוזן אמר עליו, בערוץ 10, כי העלה את כעסו של אולמרט באותו היום. אפשר לנחש שהיתה למאמר השפעה כלשהי על ההחלטה האומללה לצאת למבצע הקרקעי – החלטה שעלתה, כאמור, בחייהם של 34 חיילים. העובדה ש”הארץ” בחר לפרסם בראש עמודו הראשון, ביום קריטי כל כך, מאמר לוחמני מהסוג הזה, ולהעמיד מולו תפיסה הרואה בפתרון המדיני רק צפרדע שחייבים לבלוע, משקפת באופן המשמעותי ביותר את הלך הרוח של אמצעי התקשורת במהלך המלחמה כולה, עד יומה האחרון.

הארץ

www.haaretz.co.il

יום שישי 11 באוגוסט 2006 | 11 באוגוסט 2006 | 11 באוגוסט 2006

היום שאחרי

לוקי הכישלון הצבאי ■ זאב שיף

אשמת התקינות הפוליטית ■ ארי שביט

העמוד

מלחמה בצפון

הצעת המשרה

עוזי בנימין

לבלוע את הצפרדע

למנוע חידודים נוספים על ידי תוכנית חירום... (הטקסט המלא נמצא בעמוד המקורי)

היום שאחרי

ארי שביט

אולמרט חייב ללכת

ארי שביט: אולמרט חייב ללכת... (הטקסט המלא נמצא בעמוד המקורי)

“הארץ”, מאמריהם של ארי שביט ועוזי בנימין, זה לצד זה בראש העמוד הראשון של גיליון ה-11 באוגוסט.

"שלוש שעות אחרי האירוע בכפר גלעדי – ביום ראשון האחרון – אני דבוק לטלוויזיה כמו כולם. הכתב של ערוץ 10 מסביר בלי למצמץ שזו הייתה טעות של מפקד היחידה. אני בדרך כלל לא מאלה שמדברים עם המסך, אבל עכשיו אני צורח עליו. 'מה דחוף לך?' אני מתחנן בפניו, 'למה עכשיו?' ושלא יתחילו להסביר לי על חופש העיתונות ועל חובת הדיווח."

יאיר לפיד, בטור שבועי תחת הכותרת **אולי תרגעו**, "ידיעות אחרונות", עמוד 13, מוסף 7 ימים, 11 באוגוסט.

לאחר שהסתיימה המלחמה, נשטפה החברה הישראלית בגל חסר תקדים של ביקורת כלפי מקבלי ההחלטות – אולמרט, פרץ וחלוץ. אמצעי התקשורת אימצו את הביקורת הזו, ונתנו לה, בצדק גמור, במה מלאה ופתוחה. התחושה הכללית היתה: עכשיו, כשנגמרה המלחמה, אפשר להגיד את מה שלא הרשנו לעצמנו תוך כדי המלחמה. תחושת השכנוע הזו, שאסור לבקר תוך כדי המלחמה, שצריך לחכות שתיגמר, היא אחד המרכיבים האבסורדיים ביותר באוסף התחושות והדעות שמייצרות, בסופו של דבר, את ההתגייסות התקשורתית – לא רק במלחמה הזו, גם באלה שלפניה, ובשתי האינתיפאדות.

אין שום משמעות לעיתונות ביקורתית ואמיצה בדיעבד. את השאלות הקשות באמת צריך לשאול תוך כדי המלחמה, מכיוון שאז יש עדיין סיכוי כלשהו לשנות. אם אמצעי התקשורת היו מעלים אל הכותרות הראשיות את העובדה שביישובים רבים אין מקלטים, והמדינה אינה מסייעת לתושבים – ייתכן שהמדינה היתה נאלצת לעשות משהו, בזמן אמת, ולא משאירה את העבודה לארקדי גאידימק. אם אמצעי התקשורת היו מבליטים את העובדה שגורמים בינלאומיים שונים העלו הצעות טובות להפסקת אש כבר בימים הראשונים, ייתכן שלא היינו צריכים לדון אחר כך, בדיעבד, בשאלה למה אולמרט ופרץ התעלמו מההצעות האלה. אם אמצעי התקשורת היו מבליטים את הביקורת העקרונית על המלחמה הזו, את ההבנה שלא היו לה מעולם מטרות מוגדרות, את העובדה שיצאנו אליה מתוך תחושת עלבון ותסכול – ייתכן שהיא היתה מתקצרת. אולי הגורמים הפוליטיים שהתנגדו ליציאה אל הליטני, בסוף המלחמה, היו מצליחים למנוע את ההחלטה האומללה הזו, שעלתה בחייהם של עוד 34 חיילים. אם העובדה שהשר פרץ שיחרר את צה"ל ממגבלות על פתיחה באש היתה עולה לכותרות, כפי שהיתה חייבת, אולי אפשר היה למנוע משהו מההרס הנורא שזרענו בלבנון. סיקור ביקורתי שמתעורר כאשר הוא לא אקטואלי הוא בגדר מעשה טקסי שאין לו משמעות. אמצעי התקשורת מבקרים, מפרסמים, מגלים – ואז עוברים הלאה, לנושא הבא. בדיוק בגלל זה, יכול היה אולמרט, בימי הביקורת הקשים ביותר, לאחר פרסום דו"ח הביניים של ועדת וינוגרד, להחליט שהוא נשאר בתפקידו. הוא ידע יפה מאד שגל הביקורת הציבורית ידעך. הוא לא היה אקטואלי כבר ברגע שהתחיל.

משום כך, השאלה איננה רק כיצד סיקרו אמצעי התקשורת הישראליים את מלחמת לבנון השנייה. השאלה החשובה באמת היא כיצד יסקרו אמצעי התקשורת את המלחמה הבאה. אנשי התקשורת, העורכים והמנהלים, הכתבים והפרשנים, חייבים לערוך בעצמם את חשבון הנפש שדרשו לאחר המלחמה, ובצדק גמור, ממקבלי ההחלטות בממשלה ובצה"ל. זה חייב לקרות. וזה חייב לקרות עכשיו. לפני שתפרוץ המלחמה הבאה. לא אחריה.

נספח 1:

מהלכים חד-צדדיים: "השאלה שרבים שואלים היום..."

לאורך המלחמה, נשמעו באמצעי התקשורת קולות שונים שביקשו להעריך מחדש את היציאה החד-צדדית מלבנון בשנת 2000. הבחינה הרטרופקטיבית הזו הגיעה מפעם לפעם לעמודי החדשות של העיתונים ולמהדורות החדשות בטלוויזיה. כך, למשל, התבטא חיים יבין, בראיון שקיים עם אהוד ברק, במהדורת הערוץ הראשון של ה-13 ביולי:

מר ברק, נזכיר את הלילה ההוא של 24 במאי שנת 2000 לפני קצת יותר משש שנים, כשיצאנו מלבנון בלילה אחד, והשאלה שרבים שואלים היום היא איך הסכמת בכלל שחיזבאללה ישב לנו שש שנים על הגדר, ממש צמוד, בתוכנו, מטרים אחדים מהכביש?

עמוס הראל ואבי יששכרופ שואלים שאלות דומות בטור שהתפרסם בגיליון "הארץ", ב-17 ביולי, תחת הכותרת **תוצאות ההדחקה:**

יציאת הצבא מלבנון, לאחר 18 שנה של הקזת דם ממושכת, לוותה בתחושה כה גדולה של הקלה – עד שכל דיון במה שהותירה ישראל מאחוריה בדרום לבנון נחשב לטרחנות לשמה. חסן נסראללה המשיך לאגור רקטות, שהתקבלו בשדות התעופה של ביירות ודמשק בטיסות שבועיות מאיראן, וישראל עקבה מרחוק בסקרנות כמעט אקדמית.

ועמרם מצנע כותב כך בטור שפורסם בעמוד הראשון של "מעריב" ב-14 באוגוסט, תחת הכותרת **ללכת עד הסוף:**

היציאה מלבנון היתה נכונה ומוצדקת, אך נעשתה באיחור ובסיטואציה שלחיזבאללה היו סיבות להתפאר על כך שהוא גירש אותנו מלבנון. במצב הזה היה ידוע מראש שביום מן הימים יהיה עימות, שבו נצטרך להחזיר לידינו את ההרתעה. אולי היינו צריכים להביא לפיצוץ הזה כבר אחרי חטיפת החיילים בהר דב.

הדיון הזה הוביל, באופן טבעי, לבחינה כללית יותר של אופן הפעולה החד-צדדי – בהקשר הכולל של היחסים עם החיזבאללה, סוריה – והפלסטינים. הנושא הגיע אל עמודי החדשות סביב אירוע אחד, כאשר ראש הממשלה אהוד אולמרט אמר בראיון לסוכנות הידיעות אי.פי. כי תוצאות המלחמה יקדמו את תוכנית ההתכנסות. שתי מסקנות מנוגדות הופיעו באמצעי התקשורת במסגרת הבחינה הזו. המסקנה האחת: הנסיגות החד-צדדיות מלבנון ומרצועת עזה הביאו להתגברות האלימות כלפי ישראל. משום כך, חייבים להפסיק לסגת ולהיערך למלחמה אפשרית – הן עם סוריה והן עם הפלסטינים. המסקנה האחרת: ההתדרדרות הביטחונית

בצפון וברצועת עזה מוכיחה שהפעולה החד-צדדית אינה מסוגלת ליישב סכסוכים. חייבים לחזור למשא-ומתן – הן עם סוריה והן עם הפלסטינים.

חוץ מאשר במקרים בודדים, יוצאים מהכלל, הבהירו אמצעי התקשורת באמצעים שונים כי הם מאמצים את המסקנה הראשונה. אמצעי התקשורת הבליטו את איומי המלחמה של סוריה, ואת איומי-הנגד של ישראל, והדחיקו את קריאותיה החוזרות ונשנות של סוריה לחזור לשולחן המשא-ומתן; הם הקדישו כותרות ראשיות לחששות במסד הביטחוני מהתקפה סורית על ישראל, ודחקו את ההערכות, גם הן מתוך המסד הביטחוני, כי כוונות השלום של אסד רציניות. כך זה נראה, במדגם הכותרות הבא:

ישראל העבירה מסר חמור לאסד (“ידיעות אחרונות”, 19 ביולי, כותרת ראשית, עמוד ראשון).

ראש הממשלה בביקור בבסיס חצור אומר: סוריה איננה פרטנר לתהליך מדיני (מהדורת חדשות ערוץ 1, 24 ביולי, כותרת בפתיח המהדורה).

אסד לצבא סוריה: להעלות כוננות (“מעריב”, 1 באוגוסט, כותרת ראשית, עמוד 6).

“אם סוריה תתערב היא תשלם ביוקר”.

“שר החוץ הסורי הגיע ללבנון והצהיר: אם ישראל רוצה מלחמה – אהלן וסהלן * גורמי ביטחון בישראל בתגובה: “אם אסד חושב שייצא בשלום מעימות כזה – הוא טועה * [...]” (“מעריב”, 7 באוגוסט, כותרת ראשית וכותרת משנה, עמוד ראשון).

גורמים ביטחוניים: “אפשר לשק את סוריה בתוך שעות” (“מעריב”, 7 באוגוסט, כותרת, עמוד 5).

חשש גובר בישראל ממתקפת פתע סורית (מהדורת חדשות ערוץ 10, 10 באוגוסט, כותרת בפתיח המהדורה).

“אם סוריה תתערב היא תשלם ביוקר”

שר החוץ הסורי הגיע ללבנון והצהיר: אם ישראל רוצה מלחמה – אהלן וסהלן ■ גורמי ביטחון בישראל בתגובה: “אם אסד חושב שייצא בשלום מעימות כזה – הוא טועה” ■ בעקבות ירי הקטיושות המאסיבי אמר קצין בכיר: ייתכן שהגיע הזמן להחשיך חלקים מלבנון ■ בן כספית ועמיר רמפורט, עמ' 172

“מעריב”, כותרת ראשית של הגיליון בעמוד הראשון, 7 באוגוסט.

הבוקר: התייעצות ביטחונית אצל ראש הממשלה

גורמים ביטחוניים: "אפשר לשחק את סוריה בתוך שעות"



אימויו של שר החוץ הסורי על מלחמה כוללת העלו אתמול את סף המתח בין ירושלים לדמשק ■ "אין לנו כוונה להתעמת עם סוריה", אומרים בכירים במערכת הביטחון, "אבל אם אסד חושב שייצא מזה בשלום, הוא טועה"

זה הזמן ליצור תיווך צה"ל צריך לנסות משהו יצירתי, חכם, טוב ורעיוני.

אי להם להיפגש למצב הנוכחי, יכולותיו של צה"ל, שנאלצות לחפש את מטרות חיובאללה מתחת לארמה, בנזיות בדיוק ליי ריב כמו סוריה. אם הם לא יבינו במהירות את הסכנה התמידית במשחק המיותר שלהם, הם ישלמו ביוקר".

ה מריות את הסוף, מעלה את הדימוי, ישראל נשטפת ב דם. מספל ואיית השואה בתלחיו, דירך בפרש הצי

בן כספית

"מעריב", כותרת בעמוד 5, 7 באוגוסט.



כותרת בפתיח מהדורת חדשות ערוץ 10, 10 באוגוסט.

כותרות אחרות הבליטו את הקשרים בין סוריה, איראן והחיזבאללה:

סוריה מבריחה טילים איראניים לחיזבאללה בעיצומה של הלחימה (“ידיעות אחרונות”, 19 ביולי, כותרת גג, עמוד ראשון).

המפקדה: שגרירות איראן בדמשק (“ידיעות אחרונות”, 19 ביולי, כותרת, עמוד 4).

טילי הנ”ט של חיזבאללה.

נשק רוסי שנמכר לסוריה – הגורם לרוב הפגיעות בחיילים (“הארץ”, 6 באוגוסט כותרת גג וראשית של טור פרשנות, עמוד 2).

יואב לימור: סוריה העבירה בחשאי לחיזבאללה טילי נ”ט מתקדמים שהיא קנתה מרוסיה, טילי קורנט. [...]

עודד גרנות: בהמשך למה ששמענו מיואב, סוריה ממשיכה להעביר נשק לחיזבאללה בדרכים עקיפות כי דרך המלך כאמור הופצה, וזה הקושי העיקרי שמתמודד איתו צה”ל בהקשר של סוריה וחיזבאללה (מהדורת חדשות ערוץ 1, 21 ביולי, כותרת בפתיח המהדורה).

איראן וסוריה מחזקות את ידי חיזבאללה. הסורים מתנגדים להקמת כוח רב לאומי [מיד לאחר הכותרת מובא קטע משידור הטלוויזיה הסורית]: **מה שעשתה ההתנגדות ב-20 הימים הללו הוא דבר היסטורי וניצחון חשוב** מהדורת חדשות ערוץ 1, 1 באוגוסט, כותרת בפתיח המהדורה).

בניגוד מובהק לכל אלה, הופיעו ידיעות ומאמרים ששיקפו עמדה שונה בשולי הסיקור החדשותי, וכמעט שלא הגיעו לכותרות. כך, למשל, נראו הדברים בגיליון “הארץ” של ה-24 ביולי. הפסקה הבאה הופיעה בתוככי ידיעה שהתפרסמה בעמוד 12:

תת-שר החוץ הסורי, פייסל מקדאד, אמר אתמול בראיון שהעניק לסוכנות הידיעות רויטרס, כי סוריה מוכנה לפתוח בדיאלוג עם ארצות הברית כדי להביא לפתרון המשבר. הוא הסביר, כי בראייה הסורית יכול המשבר להוביל להסדר שלום באזור, שיכלול נסיגה ישראלית מקווי 67’.

אבל כותרת הגג של העיתון, בעמוד הראשון, בחרה להבליט התבטאות של שר סורי אחר:

כ-90 קטיושות: 2 ישראלים נהרגו; שר סורי: נצטרף לעימות אם ישראל תפלוש ללבנון.

דוגמה נוספת: בדקה ה-20 של מהדורת החדשות בערוץ 1, ב-15 באוגוסט, אמר אמיר בר שלום:

שר הביטחון אומר היום, צריך לשים לב שמלחמה פותחת פתחים וצריך לחבק את סוריה. הנה כך הוא נשמע: צריך לחדש את ההידברות, זו אחת המסקנות המחייבות, צריך לחדש את ההידברות כי היום אני בטוח שכל מלחמה יוצרת הזדמנות לתהליך מדיני חדש, ואני בטוח כי אויבינו מבינים היום כי בכוח הם לא יוכלו לנו, ולכן צריך לחדש את ההידברות גם עם הפלסטינאים, צריך לקיים הידברות עם לבנון וצריך להכין את התנאים להידברות גם עם סוריה.

אבל כותרת המהדורה מבליטה התבטאות חריפה של אסד:

נשיא סוריה אסד מכריז: חיזבאללה ניצח את ישראל האויב השנוא.

כותרת בפתיח המהדורה של ערוץ 2, ב-6 באוגוסט, קראה:

סוריה מאיימת: אם ישראל תתקוף – נגיב מיד.

אבל בדקה ה-62 של המהדורה מבהיר אהוד יערי שמדובר דווקא במהלך של התגוננות:

יונית לוי: הדברים האלה, אבל אהוד, של שר החוץ הסורי, הם די מבהילים – אם לוקחים אותם כפשוטם. זה לא אומר שסוריה רוצה מלחמה? אולי צריך להרגיע. אהוד יערי: לא, לא, הטנקים הסורים בתיקונים, זה לא מצב שמסירים רשתות. סוריה במגננה, היא נשארת במגננה. ככה אתה מדבר: אם יתקפו אותך – תגיב.

מלחמה בצפון

כ-90 קטיושות: 2 ישראלים נהרגו; שר סורי: נצטרך לעימות אם ישראל תכלוש ללבנון

כותרת גג של העמוד הראשון.

ידיעות ומאמרים ששיקפו עמדה לפיה יש סיכוי למשא-ומתן עם סוריה הופיעו בשולי הסיקור החדשותי, וכמעט שלא הגיעו לכותרות. כך, למשל, כותרת הגג בעמוד הראשון של "הארץ" ב-24 ביולי, בחרה להבליט התבטאות של שר סורי המאיים על ישראל במלחמה. לעומק הכתבה נדחקו דבריו של בכיר סורי אחר, בנוגע למשא-ומתן אפשרי.

מתוך טקסט הכתבה.

תת-שר החוץ הסורי, פייסל מקראד, אמר אתמול בראיון שהעניק לסוכנות הידיעות רויטרס, כי סוריה מוכנה לפתוח בדיאלוג עם ארצות הברית כדי להביא לפתרון המשבר. הוא הסביר, כי בראייה הסורית יכול המ-שבר להוביל להסדר שלום באזור, שיכלול נסיגה ישראלית מקווי '67.

האפשרות למשא-ומתן עם סוריה הופיעה רק חמש פעמים לאורך המלחמה במיקומים בולטים בעמודי החדשות – ארבע פעמים ב”הארץ” ופעם אחת ב”מעריב”. כך, למשל, התפרסמה הפניה בעמוד הראשון ב”הארץ”, ב-18 ביולי, לראיון עם אורי שגיא, שהתפרסם בחלק ב’ של העיתון, תחת הכותרת “לדבר עם הסורים”. כותרת המשנה של הכתבה עצמה אמרה:

האלוף בדימוס אורי שגיא מציע לא לשנות באשליה שישראל תצליח לחסל את חיבאללה באמצעות חיל האוויר. לשם כך, דרושה “כניסה קרקעית, שאני מתנגד לה בתוקף”. הפיתרון לדעתו טמון במו”מ עם סוריה, שעשוי אף לאפשר הידברות עם איראן.

בתוך הכתבה עצמה נאמר:

לא שהוא מציע להעלות את סוריה על הכוונת. נהפוך הוא. שגיא, שעמד בראש צוות המו”מ הישראלי עם סוריה, וצבר מאות שעות של שיחות עם אנשי מפתח סורים, מגדיר את הנתק מסוריה “שגיאה פטאלית”.

ב-25 ביולי הופיע ב”הארץ” טור פרשנות של אלוף בן, תחת הכותרת **אולמרט לא פרטנר**. בטור נכתב:

לפני כשנתיים ערך צה”ל תרגיל מפקדות גדול, “אבני אש פ”, שבו בחנו תרחיש מלחמה שצפה את המלחמה הנוכחית בצפון. מסקנת התרגיל היתה, שהדרך להבטיח סדר ויציבות בלבנון היא מו”מ מדיני עם סוריה. או במילים אחרות, פחות מכובסות: רק נסיגה מהגולן תביא שקט באביבים ובחיפה [...] אהוד אולמרט קיבל את גישת שרון, שהמאמץ המדיני של ישראל צריך להתמקד בחזית הפלשתינית, ויש להניח לערוץ הסורי. [...] לפני כמה שבועות, ולפני המלחמה בלבנון, אמר אולמרט לשר בכיר שאין לו כוונה לנהל מו”מ עם אסד.

וב-1 באוגוסט, הופיעה בעמוד הראשון של “הארץ” הפניה למאמר של עקיבא אלדר, תחת הכותרת **במטכ”ל רוצים מו”מ עם סוריה**. כותרת המאמר עצמו, בחלק ב’ של העיתון, אמרה: **בדרך לדמשק. כותרת המשנה הוסיפה: במטכ”ל יודעים שבלי סוריה זה לא ילך, וחוצץ מזה, גם לנו יש תביעות טריטוריאליות מלבנון**. בטקסט נכתב:

[...] לפי מקורות במערכת הביטחון, הצליח גלעד [עמוס גלעד, המתאם המדיני-ביטחוני של שר הביטחון] לשכנע את השר, עמיר פרץ, ואת סביבתו, כי המפתח למשבר בלבנון טמון בהסדר שלום עם סוריה. אלוף במילואים אורי שגיא, שהיה ראש אמ”ן וראש צוות המו”מ עם סוריה, מספר שהקריאה הפומבית שלו (“הארץ”, 18.7) לפתוח ערוץ הידברות לסוריה, נפלה על אוזניים קשובות גם בקרב חבריו בצמרת צה”ל. הם דיווחו לו שגם במטכ”ל יש אלופים שחותמים על כל מילה שלו.

אבל דיון של ממש, הכולל טיעונים בעד ונגד משא ומתן עם סוריה, אפשר היה למצוא, לעתים נדירות, רק בחלק ב' של "הארץ". כך, למשל, כתב אלוף בן ב-10 באוגוסט, בטור שהתפרסם תחת הכותרת **הערוץ הסורי, בעד ונגד**:

בעד: לישראל יש עניין בהסדר מדיני, שיוציא ממעגל העימות את המדינה העוינת המושכת בחוטים של חיזבאללה והחמאס. המשטר הסורי הוכיח יציבות, שליטה פנימית וכיבוד הסכמים. בשאר אסד רוצה במשא ומתן, והמלחמה הנוכחית בלבנון ובעזה הראתה, שוב, שמסוכן להתעלם ממנו.

נגד: מחיר השלום עם סוריה ידוע – החזרת כל רמת הגולן, עד לכנרת, ומסירת מקורות המים של ישראל לידי אסד, בעל ברית של מחמוד אחמדינג'אד. מפחיד.

בעד: קל לסכם עם הסורים יותר מאשר עם הפלשתינאים. בגולן אין מקומות קדושים, ובעיית הפליטים היא זניחה. משרטטים גבול והסדרי ביטחון, ומיד יש הסכם.

נגד: כך האמינו חמישה ראשי ממשלה ישראלים, שניהלו מו"מ עם חאפז אסד בעשור שעבר. אבל ברגע המכריע סירבה ישראל למסור לו את חוף הכנרת, והוא התעקש על כך. גם מחלוקת על רצועת קרקע צרה יכולה לפוצץ הסדר.

עדות של גורם שאינו שייך למסד הביטחוני הישראלי, בנוגע לכוונותיו של אסד, אפשר היה למצוא רק פעם אחת, עמוק בתוך "מוסף שישי" של "מעריב", בעמוד 25, ב-4 באוגוסט:

המחיר של אסד (כותרת).

בארמון בדמשק, שנראה כאילו נלקח מ"הקוסם מארץ עוץ", ישב בשבוע שעבר המזרחן האמריקני ד"ר דיוויד לש והתרשם מנשיא סוריה שהוא מוכן להיפרד סופית מאיראן ומהחיזבאללה * והכל תמורת דבר אחד: רמת-הגולן * אבל בינתיים אף אחד לא מקשיב לו (כותרת משנה).

הדפוס הזה חזר על עצמו, וביתר תוקף, בכל הנוגע להשפעת המלחמה בצפון על עתיד היחסים עם הפלסטינים. רוב ההתייחסות לנושא הופיעו בהקשר של דברי אולמרט על המלחמה ותוכנית ההתכנסות. בסיקור התגובות להתבטאות הזו, עלו לכותרות רק קולות מהצד הימני של המפה הפוליטית. ביקורת משמאל נשארה בתוך הטקסטים. הנה כותרת עמוד 6 של "הארץ" ב-3 באוגוסט:

אולמרט: תוצאות המלחמה יקדמו ההתכנסות (כותרת ראשית).

בעקבות דברי רה"מ, איימו חיילי מילואים תושבי ההתנחלויות כי לא ייכנסו להילחם בלבנון "אם המטרה המוצהרת היא לגרש אותנו מביתנו" (כותרת משנה).

בטקסט הופיעו גם דברים אחרים:

גם בשמאל מתחו ביקורת על אולמרט. לדברי יו"ר סיעת מר"צ, ח"כ זהבה גלאון, "הלקח מהמלחמה בלבנון שבה כנראה לא יושגו היעדים הגרנדיוזים שהציג ראש

הממשלה הוא שבמקום לדבר על התכנסות וצעדים חד צדדיים יש ללכת למו”מ עם הפלשתינים בגיבוי בינלאומי על יציאה מהשטחים”.

קול מהסוג הזה הגיע רק פעם אחת לקדמת עמודי החדשות. ב-1 באוגוסט, פירסם ”ידיעות אחרונות” הפניה בעמודו הראשון למאמר של א.ב. יהושע, שהתפרסם תחת הכותרת **לדבר עכשיו:**

אם ממשלת ישראל רוצה להפיק הישגים משמעותיים מהמלחמה הקשה המתנהלת בימים אלה בצפון, עליה ליטול יוזמה ולקיים כבר בזמן הקרוב מפגש פסגה עם צמרת השלטון הפלסטיני. הטילים של חיזבאללה, שלא מבחינים בין יישובים יהודים לערביים בישראל, ממחישים באופן סמלי לפלסטינים את מה שהם יודעים היטב: תשועתם לא באה בעבר ולא תבוא בעתיד מאחייהם במדינות ערב. תשועתם תבוא ממשא-ומתן מחייב ומתמיד עם ישראל על זכויותיהם הלגיטימיות, אבל גם הסבירות. שותפות לשלום בין פלסטין לישראל היא הערובה לקיומם של שני העמים בעתיד הפרוץ לנשק לא קונבנציונלי.

בכל שאר הפעמים, הופיעו קולות כאלה רק במאמרי הדעה. הנה אורית לבנין-דגני, במאמר רלוונטי במיוחד, שהתפרסם בעמוד הדעות של ”מעריב”, ב-17 ביולי, תחת הכותרת **תירגעו, בבקשה:**

הפתרון היחיד הוא לייצר משא ומתן. ואל תגידו לנו, שוב, שאין עם מי לדבר. בתירוץ הזה אתם ממשיכים כל השנים את המלחמה, כי אתם מאמינים שניתן לנצח כך [...] כי תרשו לנו לומר לכם שוב, שלא יהיה ניצחון בשום קרב, כפי שלא היה בעבר. לא יהיה ניצחון בשום מהלך חד-צדדי. הניצחון הוא בהסכם, זה יהיה ניצחונכם הגדול. נסו את זה פעם. נסו את זה הפעם. הגיע הזמן.

בינתיים, בשטחים הכבושים: "באוגדת עזה הסתיים עוד מבצע מוצלח"

במהלך המלחמה, פעל צה"ל באופן נרחב ורצוף גם ברצועת עזה, ובאופן נקודתי יותר, בגדה המערבית. בפעולות האלה נעצר יושב-ראש הפרלמנט הפלסטיני, הופצץ בניין משרד החוץ הפלסטיני בעזה, נסגר מעבר רפיח – ונהרגו לא פחות מ-83 אזרחים פלסטיניים שלא היו מעורבים בלחימה. אפשר, אמנם, להבין שהנושאים האלה לא יעמדו בראש סדר היום החדשותי של אמצעי התקשורת בעיצומה של מלחמה בחזית אחרת – אבל ההתעלמות הגורפת של אמצעי התקשורת ממה שקרה במקביל בשטחים היתה כמעט מוחלטת. הסיקור היה מועט, דחוק – ואימץ כמעט תמיד באופן מוחלט את הפרספקטיבה הצבאית. כך, למשל, נשמעה ההפניה לכתבתו של שגיא בשן, בדקה ה-12 של מהדורת ערוץ 2, ב-28 ביולי:

והלחימה נמשכת גם בדרום, כעשר רקטות קסאם פגעו ביישובים, ובלילה חיילי חטיבת גבעתי הרגו 25 מחבלים. עם הדיווח על הגזרה הדרומית, כתבנו שגיא בשן.

וכך נשמעו בכתבה בשן עצמו, ואל"מ ארז כ"ץ, סגן מפקד אוגדת עזה:

שגיא בשן: באוגדת עזה הסתיים עוד מבצע מוצלח – עמודי שמשון שמו. במסגרת המבצע תקף צה"ל למעלה ממאה מחבלים חמושים שניסו לפגוע בחיילים. לוחמי חטיבת גבעתי, הנדסה קרבית, שריון, חיל-הים והאוויר הרגו 25 מחבלים. הכוחות יצאו לפנות בוקר ללא נפגעים.

אל"מ כ"ץ: פעולה מתמשכת לאורך כשלושה שבועות שעד כה הביאה לפגיעה במאה ארבעים מחבלים.

שגיא בשן: מאז שנחטף גלעד שליט נלחם צה"ל ברצועת עזה בשיטת הפשיטות. כל כמה ימים נכנסים כוחות למעוזי המחבלים ומצליחים להרוג רבים מהם.

אל"מ כ"ץ: מטרת הפעולה של צה"ל ליצור לחץ מתמשך, בלתי פוסק, על ארגוני הטרור ועל הפלסטינים כדי לגרום להם לרצות לבקש הפסקת אש.

שגיא בשן: בצה"ל הזהירו בימים האחרונים את תושבי רצועת עזה שבית שימצאו בו אמצעי לחימה יופצץ. אתמול ארבעה בתים כאלה הושמדו, באחד מהם היה מחסן קטיושות של הג'יהאד האיסלאמי, קטיושות שיועדו לפגוע ביישובים בישראל.

הטון המגויס הזה התבטא בכתבות תדמית מהשטח, שתיארו בצבעים דרמטיים את הווי הלחימה של החיילים – כתבות שנראו כמעט כמו ניסיון להרים את קרנו של צה"ל בשעה שהמוניטין שלו הולך ונשחק בגזרה האחרת, העיקרית. כך, לדוגמה, נראה כתבה שהתפרסמה בעמוד 25 ב"מעריב", ב-17 ביולי, תחת הכותרת **כוח "שארע" בבית-חנון:**

אחר הצהריים כינס מפקד הגדוד קבוצת פקודות. “נמשיך לנוע פנימה, כדי ליצור יותר חיכוך עם המחבלים שנמלטו לתוך האזור המאוכלס יותר”, אמר מפקד הגדוד. הסתבר שעוצמת הכוח הבריחה חלק מהמחבלים החמושים, שהבינו כי באזור שבו התמקמו החיילים אין סיכוי להפתיע אותם. הוא דיווח גם שמסוקים חיסלו ארבעה חמושים באירוע אחד ושלושה חמושים נוספים באירוע אחר.

דיווח דומה הופיע ב”דיעות אחרונות” ב-23 ביולי, במגזין “24 שעות”. כותרת העמוד הראשון של המוסף אמרה:

חזית נשכחת – בזמן שכולם מדברים על המערכה בגבול הצפוני, לוחמי הדרום צוברים הרבה שעות תסכול בבוץ של עזה: “אנחנו מרגישים שאף אחד כבר לא מתעניין בנו”, הם מתלוננים. “אפילו ההתלהבות של המפקדים שלנו קצת ירדה” * “צוות 24 שעות” הצטרף לכוחות הלוחמים בדרום וגילה מלחמה מחוץ לזרקורים.

בעמוד 8, שם התפרסמה הכתבה, שיקפו הכותרות את אותו המסר:

שכחו אותנו בעזה (כותרת ראשית).

הם ישנים בקושי ארבע שעות בלילה, מבצעים מארבים, מחפשים מנהרות – אבל אף אחד לא שומע על זה. טוב, כשיש כזאת פעילות בלבנון, מישהו בכלל זוכר את רצועת עזה? * לפני שבוע וחצי, כשהם היו חיילים בגיזרה החמה במדינה, עוד עלו אליהם לרגל עם טלויזיות וצ'ופרים. היום – גם אם הם יורגו מחבל – הם בקושי יקבלו ידיעה בעיתון. וזה מתסכל אותם. מאוד * “אנחנו כבר לא מעניינים אף אחד”, קובל לוחם גבעתי מהגיזרה הדרומית. “שכחו אותנו וזה צובט בלב, כי אנחנו ממשיכים לעשות פה את העבודה השחורה” (כותרת משנה).

לאורך כל תקופת המלחמה, הופיעו דיווחים מעטים על הרוגים פלסטיניים בפעילות צה”ל בשטחים. הנושא הגיע לקידמת החדשות כאשר ישראל ניסתה להתנקש בחייו של מוחמד דף, ובעוד מספר מקרים בודדים. ב-30 ביולי, למשל, פירסם “הארץ” בעמודו הראשון כתבה שכותרה אמרה:

עזה: סיכום החזית השנייה (כותרת גג).

97 הרוגים ברצועת עזה מתחילת המלחמה, אך התקשורת עסוקה בלבנון (כותרת ראשית).

בשאר המקרים, הדיווחים הופיעו באופן לקוני בלבד, בשולי החדשות, מבלי להבהיר את נסיבות האירועים ומשמעותם. כך, למשל, הופיעה ב”מעריב” של ה-25 ביולי הפניה קטנטנה בעמוד 3, במסגרת “יומן האירועים” היומי של המלחמה, לידיעה שהתפרסמה בעמוד 19. ההפניה אמרה:

18:40 עזה – חיל האוויר הפציץ מבנה שימש כמחסן אמצעי הלחימה המרכזי של הג'יהאד האיסלאמי.

רק בכותרת המשנה של הכתבה בעמוד 19 מוזכרת העובדה שבהפצצה הזו נהרגו תשעה בני-אדם:

עזה: הופצץ מאגר של קטיושות גראד (כותרת ראשית).

צה"ל העלה את רף הפעילות ברצועה והחל אתמול להפציץ בתים פרטיים שבהם הוסתרו אמצעי לחימה * הפלשתינים: נהרגו 9 בני אדם (כותרת משנה).

ורק בתוך הכתבה עצמה אפשר לגלות כי שישה מההרוגים הם אזרחים:

ואילו בעיירה בית-לאהיה שבצפון רצועת עזה שישה אזרחים פלשתינים מירי של צה"ל, ביניהם ילדה. לטענת גורמים פלשתינים, האזרחים נפגעו בעקבות ירי שביצעו באזור תותחי צה"ל. עדי ראיה סיפרו שהפגזים פגעו במגדלי נאדי, מגדלי הקצינים, ושם נגרם הנזק הרב ביותר.

למותר לציין, שהעיתון אינו מנסה אפילו לבדוק את משמעותה המוסרית והמבצעית של החלטת צה"ל להפציץ בתים פרטיים.

דוגמה נוספת: ב-30 ביולי, בדקה ה-45 של מהדורת הערוץ הראשון, דווח אוהד חמו, כמעט בדרך אגב, על מספרם הגדול של האזרחים ההרוגים בשטחים:

יותר מ-90 פלסטינים נהרגו בשבועיים האחרונים ברצועת עזה והשטחים דממו, אבל מה שמוציא היום אלפים לרחובות הוא דווקא האסון בכפר קנא.

כותרת המהדורה, ראוי לציין, לא הזכירה את המספר הקשה הזה. היא אמרה רק: **סוכל פיגוע במרכז הארץ המחבלים וחגורת הנפץ נתפסו.**

והנה סלימאן אל-שאפעי בדקה ה-60 (!) של מהדורת ערוץ 2 מה-3 באוגוסט:

מאז החל מבצע גשמי קיץ לפני כחודש ימים הפלסטינים מדווחים על כמאתיים הרוגים, צה"ל מדווח על כ-170 בלבד וזה קורה במהלך מלחמה קשה מאד שצה"ל מנהל נגד הפלסטינים בחזית הדרומית בחלקים שונים ברצועת עזה ...

ב"הארץ", ב-10 באוגוסט, דיווחה הכותרת בעמוד 9 על **"סיכול ממוקד" גם בגדה – 2 פעילי ג'יהאד איסלאמי נהרגו**. עיון בכתבה מגלה שחוץ מהשניים נהרגה גם פעוטה בת שלוש. העובדה הזו מופיעה במשפט אחד, ללא שאלות:

ישראל הרגה אתמול שני פעילים של הג'יהאד האיסלאמי בג'נין. [...] בשכונת סג'עייה שבעזה הופצץ אתמול מחנה אימונים של ועדות ההתנגדות העממית. שלושה פלשתינאים נהרגו, בהם פעיל של הארגון, נער בן 17 ופעוטה בת שלוש, רג'אא אבו שעבאן.

”הארץ”, 10 באוגוסט. כותרת בעמוד 9 דיווחה על ”סיכול ממוקד”. עמוק בכתבה מתגלה שב”סיכול ממוקד” זה נהרגה גם פעוטה בת שלוש.

”סיכול ממוקד” גם בגדה - 2 פעילי ג'יהאד איסלאמי נהרגו

כותרת הכתבה.

בשכונת סג'עייה שבעזה הו-
פצץ אתמול מחנה אימונים של
ועדות ההתנגדות העממית. שלו-
שה פלשתינאים נהרגו, בהם פעיל
של הארגון, נער בן 17 ופעוטה בת
שלוש, רג'אא אבו שעבאן.

מתוך טקסט הכתבה.

חומרים חדשותיים חשובים, שנעדרו מעמודי החדשות, אפשר היה למצוא בעמודי הדעות. כך, למשל, כתב עקיבא אלדר ב”הארץ”, ב-27 ביולי, בכתבה שהתפרסמה בעמוד 3 בחלק ב' תחת הכותרת **אתם פשוט מגזימים:**

כל הניסיונות למקד את השיחה עם [יאן] אגלנד [סגנו של קופי אנאן והממונה על הסיוע ההומניטארי באו"ם] בעניין הלבנוני נכשלים, הוא מתעקש להפנות את תשומת הלב ל”אסון המתרחש ברצועת עזה”. הוא לא מבין איזו תועלת תצמח לישראל מהענשת 1.4 מיליון אנשים על ידי ניתוק מחשמל וממקורות תעסוקה, ממים בבית שימוש וממזון

טרי. "מה המסר שתושבי עזה מקבלים מהמראה של הררי עגבניות מושלכות לצדי הדרך במעבר הגבול עם ישראל? שהם צריכים להיות יותר פרודוקטיביים ולתמוך בשלום?" והוא משיב מיד: "הפלשתינאים נופלים לחור שחור שמייצר יותר שנאה. חייבים לעצור את מעגל הקסמים הזה. לכו אחרי הנשק והתחמושת והניחו לאוכלוסייה האזרחית לנפשה".

הכתבה אמנם זכתה להפניה מהעמוד הראשון: **סגן מזכ"ל האו"ם: "אתם מגזימים"**, אבל דבר בהפניה הזו לא מרמז על כך שאגלנד מדבר על היחס הישראלי לפלסטינים.

במאמר אחר, של מירון בנבנישתי, המתפרסם בחלק ב' של "הארץ" ב-10 באוגוסט, תחת הכותרת **דור שלם אחורה**, נאמר:

ובחסות הסחת הדעת בלבנון הרג צה"ל כמעט 200 פלשתינאים בעזה וכלא עשרות חברי פרלמנט פלשתינאים ושירי ממשלה ברשות. במציאות הזו אפשר לדבר על פינוי מאחזים, התכנסות ושאר נושאים שעמדו בראש סדר היום הלאומי?

ב-26 ביולי, הופיע ב"מעריב" מאמר דעה של שלומי אלדר, תחת הכותרת **הקונספציה להנצחת חיזבאללה כותרת המשנה של המאמר אמרה: גם בביירות וגם בעזה חושב צה"ל שלחץ על אוכלוסייה תמימה יגרום לפעולה נגד החמאס או החיזבאללה. הנתונים מגלים תוצאה הפוכה**. בטקסט נכתב:

"נחזיר את לבנון עשרים שנה אחורה", הבטיח קצין בכיר בצה"ל. באיום הזה, שכל הנראה גם מומש, היה גלום הרצון העז להכות בעוצמה ובכל הכוח את כל מי שתקפו אותנו. אבל הייתה בו גם ההנחה שהאוכלוסייה הלבנונית, ובעיקר תושבי ביירות הנהנתנים, אנשי "פריז של המזרח התיכון", יסיקו את המסקנה המתבקשת ויסלקו מתוכם את חיזבאללה, מחוללי רעתם, כפי שעשו לצבא הסורי לפני כשנה וחצי. הקונספציה של הפעלת לחץ על האוכלוסייה האזרחית, כדי שתוקיע מתוכה את "העשבים השוטים", מאפיינת גם את פעילות צה"ל בשטחים בכלל, וברצועת עזה בפרט. במהלך כל האינתיפאדה השנייה, קוד הפעולה של ישראל היה שלחץ על האוכלוסייה, המכונה "בלתי מעורבת", יגרום לפעולה נגד משגרי רקטות קסאם, נגד מתכנני פיגועים ונגד ארגונים חמושים, ויאלץ אותם "לחזור למוטב" ולהניח את נשקם. התוצאה ברצועת עזה היתה, שהלחץ הכלכלי, הפגיעה בתשתיות והפגיעות הרבות בנפש, כתוצאה מעוצמת הכוח שהפעיל צה"ל, הביאו בסופה של האינתיפאדה להתעצמותו של חמאס [...]

בתום מלחמת לבנון הראשונה, צמח מתוך ההריסות של ביירות ארגון שיעי קטן ולא נחשב, שבחר לעצמו את השם "מפלגת האלוהים", או בערבית: חיזבאללה. אל נופתע אם בעוד שנתיים שלוש, בבחירות לראשות ממשלת לבנון, יירשו אנשיו את מקומו של פואד סניורה, לא בעזרת אלוהים, אלא בעזרת בחירות דמוקרטיות.

השופטת דורנר: "באופן כללי, התקשורת היתה פטריוטית"

כחודש לאחר סיום המלחמה, הקימה מועצת העיתונות ועדה לקביעת כללי אתיקה לעיתונות בימי לחימה, בראשותה של שופטת בית המשפט העליון בדימוס, דליה דורנר. הוועדה התמקדה בטענות שעלו כנגד התקשורת במהלך המלחמה, וביקשה לבדוק, למשל, האם דיווחי התקשורת על המהלכים הצבאיים של צה"ל היו מפורטים מדי; האם התקשורת נהגה כשורה כאשר דיווחה על מקום נפילת טילי הקטיושה; האם התקשורת פגעה במורל בדיווחיה על כשלים בתפקודו של צה"ל; האם הדיווח על הרוגים ופצועים בקרב חיילי צה"ל והאזרחים בצפון היה רגיש מספיק; ועוד. בסופו של דבר, הגיעו חברי הוועדה למסקנה הבאה:

על פני הדברים, התקלות הטעונות תיקון שעליהן עמדנו, לא הצדיקו יחס של עוינות כה חריפה כלפי התקשורת. אין איפוא מנוס מהמסקנה, כי הגורם המרכזי ליחס זה היו תוצאות המלחמה, שכידוע הולידה שלל תחקירים בצה"ל, ועדת בדיקה וביקורת של מבקר המדינה. אילו היה ניתן סיקור דומה, בגל פתוח ופטפטיני על כל פגמיו ועל כל הרעות שעליהן למדנו, למלחמה אפופת הצלחות וניצחונות – היה הסיקור הזה מתקבל בתשואות על ידי הציבור. נראה כי הציבור המתוסכל כעס על השליח המביא את הבשורות הרעות: התקשורת. (דו"ח הוועדה לקביעת כללי אתיקה לעיתונות בזמן לחימה, עמוד 27).

השופטת דורנר עצמה, בראיון לגלי צה"ל, הגדירה את הדברים באופן הבא: "כל שעולה מאנשי הצבא ששמעתי, הוא שבאופן כללי התקשורת היתה פטריוטית".¹

ראוי לציין, כי חלק מהממצאים הראשוניים של הדו"ח של קשב הוצגו בפני הוועדה, אבל חוץ מאשר בהקשר של סיקור האזרחים הערביים בצפון – הממצאים לא זכו לדין ממצה בדו"ח שהוציאה הוועדה בתום דיוניה. הוועדה הסתפקה בקביעה כי "היעדר ביקורתיות אינו יכול לשמש נושא לכללי אתיקה ספציפיים".

ועדת דורנר, אם כן, נמנעה מעיסוק של ממש בשאלות המהותיות באמת, ופטרה את אמצעי התקשורת מחשבון הנפש שאותו היו חייבים לבצע לאחר המלחמה.

פרסומי קשב

- "כשהתותחים רועמים – מחוף עזה לבית-חאנון: הסיקור התקשורתי של הרג אזרחים פלסטיניים ברצועת עזה", מאי 2007.
- "מדד הפחד של 'מעריב'", מרץ 2007.
- "את מי מעניין מותו של עוד אזרח פלסטיני?", מרץ 2007.
- "הקשר בין 'שוד הקרקעות הגדול' לבין נאומו 'הפייסני' של ראש הממשלה", נובמבר 2006.
- "רגע של גאווה לאומית – הסיקור התקשורתי של ההשתלטות על כלא יריחו", אפריל 2006.
- "מכירת חיסול" – סיקור הריגת פלסטינים בידי כוחות הביטחון בתקשורת הישראלית", מרץ 2006.
- "מנותקים – כך סיקרו אמצעי התקשורת בישראל את ההתנתקות", ינואר 2006.
- "מי מדווח לנו כשהפלסטינים מגנים פיגוע? – סיקור הגיוניים הפלסטיניים לאחר הפיגוע בנתניה, 5.12.2005", דצמבר 2005.
- "שקט, מתנתקים! – סיקור הפסקת האש המתוחה בין ישראל והרשות הפלסטינית בעקבות הבנות שארם א-שיח", אוגוסט 2005.
- "המציאות המדומה של ערוץ 2 – סיקור האירועים בבית שרבאתי בחברון", אפריל 2005.
- "חיי כלב – דמו של מי שווה יותר, אזרח פלסטיני או כלב יהודי?", מרץ 2005.
- "מחווות ישראליות" – כיצד סוקרו צעדי ישראל?", פברואר 2005.
- "בוש: רצף טריטוריאלי למדינה הפלסטינית", פברואר 2005.
- "סוגיית שחרור אסירים פלסטיניים בעיתונות הישראלית הכתובה", פברואר 2005.
- "בנפול אויבך – סיקור מותו של ערפאת בתקשורת הישראלית", ינואר 2005.

קשב – מרכז להגנת הדמוקרטיה בישראל, הוקם לאחר רצח ראש הממשלה יצחק רבין ז"ל על ידי קבוצה של אנשי רוח, משפטנים, אנשי אקדמיה וציבור במטרה להגן ולקדם את ערכי הדמוקרטיה בישראל.

קשב חוקר ואוסף באופן שיטתי מידע על מגמות של דה-לגיטימציה כלפי מוסדות הדמוקרטיה, על גופים המחזיקים באידיאולוגיה ובפרקטיקה אנטי-דמוקרטית, על הסתה ואלימות על רקע אידיאולוגי ועל תפקוד התקשורת בישראל. החומר נאסף ומנותח לשם הכנת מחקרים, דו"חות ודפי מידע.

בראשית 2005 השיק **קשב** פרוייקט ארוך טווח שכותרתו: "מעקב תקשורת – גם מילים יכולות להרוג". מטרתו של פרויקט זה, המשותף ל**קשב** ולארגון **מפתאח** הפלסטיני, להביא לשינוי דפוסי השיח והסיקור התקשורתי בישראל ובתחומי הרשות הפלסטינית שמבטאים דעות קדומות, הסתה והשמצה, הטיה, דה-לגיטימציה ודה-הומניזציה כלפי הצד האחר. כל דו"חות **קשב** מופיעים באתר האינטרנט של העמותה www.keshev.org.il.

העמותה אינה קשורה לגוף מפלגתי כלשהו ומבססת את פעילותה על תרומות בלבד.

בין הגופים העיקריים התומכים בפעילות העמותה: הקרן החדשה לישראל, האיחוד האירופי, קרן פורד, Foundation for Middle East Peace, USIP, Friedrich Ebert Stiftung.



ת.ד. 8005 ירושלים 91080

טלפון: 02-6221126

פקס: 02-6221127

www.keshev.org.il

דוא"ל: info@keshev.org.il